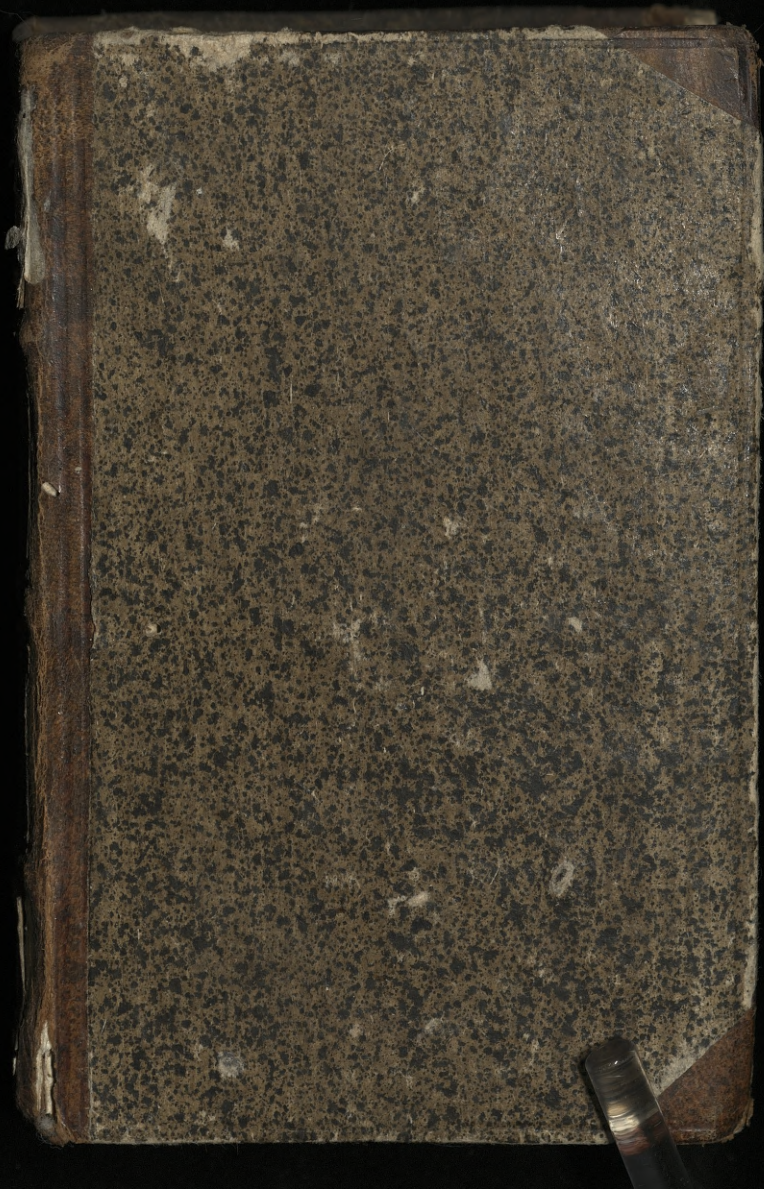

2555

a. l.

CASSII

Dionysii Vticēsis

ANTIQUI authoris, ac DESYDE

RATISSIMI, SELECTA

RVM PRARCEPTIONVM

DE

Agricultura

LIBRI XX.

Falso antea Constantino Cas. dicati.

Iano Cornario Medico interprete.

LVGDVNI.
Apud Antonium Vincentium.

M. D. XLIII

Sit laus Deo Regi

CANDIDO LECTORI SVPER
TIVS SAPIDVVS

S.

VND E conficere tandem licuit, amice lector, hos esse Cassii Dionysii Vitenensis Viginti de Agricultura libros, certissimam alicunde rationem in primis afferre visum est oportere. Praesertim cum Ianus ille Cornarius, vi meo sane iudicio vnae cumq; doctissimus, qui eosdem nobis è Graeco vertit, cui potissimum adscriberet, non statim arbitrari potuit: vel ob id maxime, vt credere par est, quia plagiarius quipia dum suos mentiri ausus est Constantino Caesari dicavit, & id nominis tantum (quod fidem penè nunc cuba Hypagellæ priores retinebant, Porro autem qui eosdem alt: rare studuit, vbiq; ferè, & ex industria, finxit se ex variis rei Rusticæ scriptoribus omnia delumpsisse, qui quidem omnes longè post eum qui horum verissimus author fuit nati sunt, fortiterq; sed hos libros, (pax sit Cornario) nec Constantini esse, nec cuiusvis qui vel à Varronis seculo admonuisse videretur, nec id semel, ac primum lib. 1. cap. 1. recenset enim qui de Agricultura Graecè scripserunt, tum inquit: Hos nobilitate Mago Carthaginensis praeterit Pœnica lingua, quod res dispersas cõprehendit libris duodeciginta, quos Cassius Dionysius Vitenensis vertit libris viginti. Graeca lingua. Et sunt ij ipsi, omni dubio procul, quos hucusque Constantino Caesari falsò credidimus. Cuius rei testimonio tãquam nõ idoneo, neq; locupleti latis fidem obstringere principio grauabar: at subiade ipse quoque Varro cum alibi pluribus, tum libro primo cap. 13. cumulate satiscesse, ac omnem dubitandi occasionem praecidisse mihi visus est. hæc ille: stercus optimum scribit Cassius esse velucium, præter palustrium, ac nantium & c. & paulò post capit. eodem: Cassius secundum columbinum scribit esse hominis, tertio caprinum & ouilium & asininum & c. quæ omnia ex nostri Cassii Dionysii libro 2. capit. 19. integre translata sunt. Verumenimvero cum adhuc anxie nimis disquirerem, Moderatus Columella, stans à me, ac opinionem meam vt fulciret non inuaside, ex libri primi capite primo hæc protulit: Pœnus Mago inquit suorum scriptorum primordium talibus auspicatus est sententijs: Qui agrum parabit domum vendat, ne maleit vrbancum larem quàm rusticum colere. Atque isdem certe sententijs orditur noster hic Cassius, qui cum ipsum Magonem transtulit libro secundo capite primo. Ipso atque eodem libro tractare de Agricultura incipit. primus enim solum prænotiones quasdam & effectus lunæ ac stellarum apparentium habet, quæ omnia, vt reor, tanquàm præludia ad Agriculturam præponere placuit eidem Cassio, quæ nec Magonis fuisse quisquam tutò existimare possit. Vbi igitur locos contuleris, non ambigo quin & mecum sentias, & auctorem diu delectatum, renarum tandem, impensus nõ ames. Industrie si quid habuit haud dubium est suppolatorum non insumpisse, quisquis ille fuit, vt tam clari monumentis tenebras offunderet furo suo, dum furtim in suos aragire ac transformare conatus est. Non tamè vsque adeo callidus fuit sua ha metamorphosi, vt de numero librorum tricaret quicquam, ali quàm multa inuenerit, atq; ademerit. nõ pauca, de suo item

immi-

13936

immiscuerit, vel ex ipso suspicari licet, quoddam semel atque iterum se ex Mara-
 thonima regione proficetur suppositus ille, lib. 5. cap. 6. & lib. 10. cap. 2.
 (Marathon capus est Atticæ prouince, inde et Marathonius taurus à Thalesco
 interfectus). Ceterum & sacras literas nouisse videtur, ut lib. 1. cap. 5. & lib. 3.
 cap. 9. & alibi. Itaque quos ille sibi authores fingit, utpote Virgilium, Aratum,
 Varronem, Apuleium, Diophanem, & c. quos plures habet, à Cassio Dio-
 nyfio mutuatos esse, hinc apparet, nepe quod illos post hæc fuisse contigit.
 Quamobrem lanquam Cornariū horū non meminisse, cum hunc latinitate do-
 naret, sed ne de his quidem verbum fecisset, admirari satis nequeo. Hic enim
 ille est quo frequenter Plinius se ipsum non reticet, atque appellat, Diony-
 sium qui Magonem transtulit, quid quæue donaria Naturali illi historiæ
 contulerit, facile equidem proferre auderem, ni chartæ breuitas vetaret, quo-
 niam in condendis meis de Honestâ Disciplina libris (quos aliquando si fata
 finunt absolum) plura apprehendere ac suspicari licuit, ut quæ de Oenanthe
 Plinius lib. 11. cap. 23. & de adseruandis vuis lib. 15. cap. 13. item de bobus
 coelum olfacientibus, prognostica tempestatum, lib. 18. cap. 35. translatitia
 à Cassio Dionysio esse omnia, nemini dubium esse potest. Vale quæ præfa-
 ri in hæc alluit, candidus accipe. Consilii enim mei hoc duntaxat fuit,
 ut tandem intelligeres hos esse Cassii Dionysii Vticensis, authoris anti-
 quissimi, viginti de Agricultura libros, qui falso Constantino Cæs. hæte-
 nus, ante hanc nostram editionem, tribui sunt. Vale iterum,
 ad grauiora enim me cura reuocat.

Pro Conuentu Calissien' Ordinis
 Minorum S. Francisci Reformati
 ac S. Iosephum.

ILLVSTRI AC GE-

NEROSO DOMINO, D. VVOL-

phango Comiti Stalbergen. ac Vuernigeroden.

præposito ecclesiæ Halberstaten. Ianus

Cornarius Medicus Physicus

S.

D.

GRICVLTVRÆ studium ut re-
 bus mortalium utilissimum, et uitæ degen-
 de necessarium, non utilitatis tantum im-
 mensæ illius, uerum etiā uoluptatis ac dele-
 ctationis inenarrabilis gratia, ita semper

4 2 a sume

à summis uiris, regibus, Principibus ac Imperatoribus, ut omnium studiorum honestissimum excultum est, sic certatim à maximis Philosophis prædicatum, ut summæ illius ac ab omnibus expetitæ felicitatis humanæ portionē non minimam in ea sitam esse pleriq; putarint, & ut uerissime cecinisse eximius procta creditus sit:

O fortunatos nimium sua si bona norint

Agrícolas, quibus ipsa procul discordibus armis

Fundit humo facilem uictum iustissima tellus.

Neque autem referre apud celsitudinem tuam illustris comes ac domine uolo, quot præstantissimi uiri eam suis manibus exercuerint, quot sapientissimi uiri de eâ scripserint. Nam & Romana & Græca historia innumeris clarorum etiam triumphis agricolarum exemplis scatet. Et à M. Varrone ac Iunio Columella ad nonaginta ferè autores recensentur, qui Græca & Latina item que punica lingua, rei Rusticæ præcepta tradidere. De hoc apud C. T. silendum mihi non putauit, quod nescio quibus moribus inductis, laudatissimū quondam agricolationis studiū, et præsertim opus ipsum aut potius opera, uilissima hodie iudicatur, neq; abiectius hominū genus aliud est, quàm quod ruri in casis degit, quod agrum colit, & quod reliquarū illius partium curam gerit. An uero opum potentia, & urbium splendor ac celebritas, hanc honestiss. studij uilitatē inuexerint, haud facile sit pronunciare. Certe si desidia est nostra, qua omnes ex natura procliuēs sumus à labore ad libidinem ac uoluptatem, haud dubie stupidum est sensuū nostrorum iudiciū, quas cūq; tandem uoluptates sequatur, ueris beati ruri delictis, imò copia & opibus inemptis ne glectis.

glectis. Caterum ut patienter feramus uulgus hominum in hac parte non satis iudicij habere. Nimirum quod omnem quæstum quatumuis sordidum, ex quibuslibet fabrilibus mechanicis, statarijs ac sellularijs artibus, honestiorem eo qui ex agricultura provenit, putat. Liberalium certe artium sectatores non oportuit sic cæcutire, ut non apertis oculis rem cognitam palam confiterentur, nullum studij genus honestius, splendidius, ac naturæ propinquius esse. Imò nullum quæstum ingenuum hominem magis decere, quam qui ex rei rusticæ cura acquiritur. Sed quantum hac parte etiam hi præstent, aut quanti honestiss. studium faciant, uel unum argumentum satis declarat, Quod paucissimi ex eis hanc diuinæ omnium rerum naturæ cognitionem, quam res rustica in se complectitur, habeant. Multi uero ne nomina quidem cognitarum à se rerum certo tenent. Condonemus autem & hanc rerum ignorantiam, his qui mentibus à uisibilibus mundi opum irritamētis, ad creatorem omnium decum optimum maximum sublatis, in diuinæ maiestatis contemplatione toti hærent. Condonemus item his qui de rerum proprietate ac usufructu litigantes, nunquam ad earum cognitionem ac uerum usum ipsi perueniunt. Qui philosophiæ ac medicinæ nomina dederunt, non sine summa turpitudine, ac detrimento non minore, laudatissimæ agricolationis eius que partium negligentes esse possunt. Nisi nō turpe est aliquem profiteri id quod nescit, & nisi utilitatem & commodum ex his recte speramus, qui ipsi incommodissime ac infelicissime in his studijs, quorum usus & utilitas ab ipsis expetitur, sunt uersati. Atque hic rogo an nō infelicissime in philosophiæ ac medicinæ studijs uersatus

satus sit, qui rei rusticæ, agrariæ, hortulanæ, pecorariæ, ac piscinariæ ignarus sit, in quibus ferè tota inferiorum corporum natura continetur, de qua utique nobis philosophus physicus ac medicus consulendus erit? Quod si respondetur, facultatem ac vires rerum, non etiam tractatum ac curam ab illis requiri: ualde sanè timeo, ut aliquid sani in uirium ipsarum rerum cognitione assequantur, quibus res ipsæ ignotæ sint, quum plurimæ sint res, quarum vires non aliunde nobis quàm ex uisu, tractatu, cura ac usu, melius innotescant. Quare mihi quidem optimus medicus ac philosophus iudicatur, qui plurimarum rerum cognitionem ipso rerum usu ac tractatu assequutus est. Assequendi autem copia non maior aliunde quàm ex agricultura, & rei rusticæ scriptoribus nobis suppeditatur. Circa quos uersandos quum plerique omnes fuerimus ferè negligentiores, factum est ut olera & legumina quædam nobis in quotidiano usu familiaria, imò panis is quo quotidie alimur, non sint nobis satis nota, quando certum est & tritici, & siliginis, & farris, chondri, que ac alicæ, bromi, tragi, ægilopis, ptisanæ, erui, pisi, fabæ, & multarum aliarum rerum uocabula ac appellationes, non suis rebus quibus ab initio imposite sunt, hodie recte ac commodari. Quæ sane causa fuerunt mihi, hos uiginti de agricultura libros Græcos à Cōstantino Cæsare scriptos, per me in linguam Latinam conuersos, tuo in primis illis comes nomine præfulgente ædendi. Nam quum singulari quadam naturæ tuæ bonitate ad honesta studia iuanda ac prouehenda inclinatus sis, meq; istorum studiorum nomine non semel quàm familiarissime in aula tua ample-

xus sis, uisum est mihi hoc modo, & animum & uolunta-
 tem erga te meā uicissim declarare, & magnificentiam he-
 roici illius pectoris tui studiosis notam ac testatam facere.
 Et erunt spero non pauci qui eximium ac utilissimum per
 se opus, tuo amplius nomini inscriptum, auidius excipient:
 & charius habebunt, non tam quod à maximo imperatore
 Constantino primum sit conscriptum & inuulgatum,
 quam quod in celsitudinis tue gratiam à me tandem post
 tot annos quibus delituit, Latinis hominibus est commu-
 nicatum. Siue autem ipse Constantinus Caesar hos libros
 congescit, uelut præfatio avouu uoc operi præmissa testatur,
 siue ille ipse qui præfationem scripsit operis autor itidem
 fuit, atque hoc modo. Cesari nuncupare uoluit, mihi sane
 iuxta præfationis testimonium, ad ipsum Constantinum
 Casarem huius libri referendi uidentur, & propterea exem-
plar Græcum, quod unicum habui à ueteri amico meo do-
 ctissimo uiro Matthæo Aurogallo Bohemo mihi suppedit-
 atum: quum omni inscriptione careret, & uago ac incer-
to autore obarraret, & haud dubie despiciatus ob id esset,
 ad proprium dominum uelut fugitiuum reduxi, & uelut
 mancipatum in libertatem asserui, atque autoris sui nomen
 ipsi publice præfixi. Fuit autem hic Constantinus quartus
 cognomento Pogonatus Cōstantinopolitanus Imperator.
 Qui multis splendidis uictorijs terra ac mari pōitus, &
 Saracenis Arabibus deuictis, pacem ubique firmavit, &
 Philosophiæ ac rectorices studia serè deperdita, aliasq;
 bonas artes renouauit, atque inter cetera, hos de agricul-
 tura libros ex Græcis ac latinis aliquod scriptoribus col-
 legit ac contraxit. Insuperq; Synodum Constantinopoli-
 a 4 tangm

8 IANI CORNARIi PREF.

ganam congregavit. Non dubium est autem quin hi utilis-
simi libri omnibus rei literariæ studiosis eo gratiores futu-
ri sunt, quod ex tot scriptoribus Græcis, qui & hic laudan-
tur, & à M. Varrone ac Columella nominantur, nullus ad-
nos extet, quem aut uidisse, aut de quo saltem audisse mi-
hi contigisset. Neque enim scio quid arcæ quorundam
conclusum teneant, aut quid bibliothecæ, seu potius
bibliothaphia aliquorum condant, blattis ac tineis quam
publicæ bonorum studiorum utilitati benigniores. Acce-
dit insuper ad hanc gratiam qua se preciosissimi hi libri
omnibus cōmendāt, quod multa sunt in ipsis, unde apud La-
tinos rei rusticæ autores, Varronē dico, Catonē, Columellā
Palladiū, ac ipsum adeo Pliniū, innumerabiles loci aut omni-
no luxati reponi possunt, aut obscurati intelligi. Sicut edi-
verso, multos locos corruptos ac uitiatos in Græco exem-
plari, eorundem autorum ope ipsi Constantino restitui ac
redintegravi. Atque ex his omnibus intelligent credo stu-
diosi beneficium celsitudinis tuæ, cuius nomine autorita-
teg; ac gratia hoc opus in publicum prodit, & cui sanè
studiorum meorum operas libenter debeo, & simul
me ipsum diligenter commendo. Optime

Vale Illustris Here Stalbergæ.

Idib. Feb. Anno

M. D. XXXVII.

P R A E

Præfatio innomi-

NATI CVIVSDAM * CON-
STANTINOPOLITANI, VT
APPARET, QVI HOS LI-
BROS AD CONSTANTINVM
CAESAREM AVTHOREM RE-
FERT.

* Hunc
esse con-
tinopoli
& cuius
hos libro
terare
est sup
epistol
liminar
monum

Inter prete Iano Cornario Medico
Physico.

MVLTIS quidem & alijs regibus
bonis Magnifica hæc urbs exornata est,
horumq; egregia facta & uirtutes, uelut
quosdā multorum talentorum thesauros
in sinum suum abdedit. Te uero ullum ali-
quem meliorem unquam abuisse haudquaquam con-
fiteri poterit, neq; maiora ulla aliqua quam regni tui e-
gregia facta ostenderit. Tu enim aliorum principum stu-
dia parua existimans, aduersus solum illum primum Chri-
stianorum regem, Constantinum dico, huius urbis condito-
rem & conseruatorem, certamen instituisti: quē etiam mul-
to spatio in medio relicto, & optimis factis, & trophæis,
& uictorijs, ac reliquis præclare ac fortiter actis anteuera-

tisti. Et quæ quidē aut subditis benefacido, aut hostes pro-
figādo perpetrasti, longum esset recensere, multum ꝑ tem-
pus ꝓ elaboratissimam orationem requirant, imō etiam
quæ circa hæc in communi uita utilia, ꝓ omnibus deinde
ad uitam uenturis mortalibus commodatura elaboras. Pri-
mum enim philosophiam ꝓ Rhetoricen iam deperditas,
ꝓ ad immensam obliuionis profunditatem demersas, mi-
rabili artificio ac prudentia retraxisti, robusta dextera tua
illis porrecta. Deinde uerō etiam alias omnes scientias ac
artes renouasti. Postremum autem gnarus in tria hæc po-
litiam esse diuisam, Militiam inquam, Sacerdotium ꝓ
Agriculturam, non minimam curam circa hanc postremam
partem adhibuisti, quæ humanam uitam maxime conserua-
re cognoscitur. Vnde sanē ea quæ à diuersis ueteribus mul-
ta diligentia ac experientia inuenta sunt: ꝓ de Agricultu-
ra, ꝓ plantarum cura temporeq; ac modo, item q; loco
singulis congruente, amplius autem ꝓ de aquæ inuestiga-
tione, ædificiorumq; constructione, ꝓ in quibus locis hæc
facere oporteat, ꝓ ad quam cœli partem uergere, ꝓ quo
modo, ꝓ alia multa pariter ac magna, naturæ tuæ excel-
lentis magnitudine, ꝓ animi altitudine in unum colligens,
opus cōmunis utilitatis publicæ omnibus proposuisti. Et
enim mox ubi quis hos tuos commētarios cōtigerit, ea quæ
suā ipsius uitam cōstituant, exacte cōspiciet, ꝓ cōmoda et
necessaria, ꝓ omnino ea ex quibus humana uita constat,
ꝓ in quibus omne studium suum ponit, cum omni ornatu
ac ordine contemplabitur. Neq; uero solum necessaria, sed
ꝓ superflua, et ad oculorū ac olfactus uoluptatē solam cō-
ferentia uidebit. Quū enim sis honestatis amator, aut po-
tius,

tius, si uerū dicere oportet, hominum amator, omni modo, omniq; studio ea quæ utilia sunt, coaceruas, subditis tuis semper id quod conducibile futurū est prospiciendo. Opto itaq; uiuas felix ô iustissime Constantine, incundū purpuræ honestamentū ac splendidū sydus fulgorq;, & prosperare à dijs, inimicorumq; tuorū uictor euadas perpetuo, his qui sub tua potestate sumus semper optima prouidendo.

Cassii Dionysii

VTICENSIS DE AGRICULTURA

LIB. PRIMVS.

*

V A E à ueteribus diuersis, tū de Agricultura, tū de plātārū satiuarū cura, alijsq; multis utilibus relata sunt, ea in unū collecta in hūc librū digesti. Collectus est autē ex scriptis Florentini, Vindanionij, Anatolij, Berytij, Diophanis, Leontij, Democriti, Tarentini, & ex Africani paradoxis, & Pamphili, Apuleij, Varronis, Zoroastræ, Frontonis, Paxami, Damegerontis, Didymi, Sotionis, & Quintiliorum. Necessarium igitur ac cōsequens esse ducens, ea quæ ordine prima sunt, & quæ commodum est præscire agriculturæ studioso, toti operi

operi præponere, ea quæ ad aëris sereni ac tempestuosi cognitionem pertinent, & de ortu & occasu manifestarum ac apparentium stellarum, & de affectibus ex ambiente contingentibus, in hoc primo libro conscripsi.

¶ De anni diuisione, & solstitiorum ipsius partitione. Florentini. CAPVT I.

VILLICVM agri œconomia præfectū necessaria est, et tēporū occasiones, et solstitiorū mutatiōes nosse. Ita enim ad cōuenientē unicuiq; tēpori actionē operarios instigās, agrū plurimū iuuerit. Pleriq; igitur, et imprimis Varro Romanus, principiū ueris dixit, quū ut plurimū Fauonius spirare incipit, hoc est ad septimum Idus Februarij, sole in Aquario existēte, triūq; ac uiginti partium factio, hoc est, tres & uiginti dies in hoc animalculo habēte. Compleri autē ad nonas Maias. Aestatē uerò incipere ad octauum Idus Maij, sole in Tauro existente, compleri autē ad septimum Idus Augusti. Autumnum insuper inchoare ad septimū Idus Augusti, sole Leonē tenente, cōpleri ad quintum Idus Nouembris. Hyemem forte incipere ad quartū Idus Nouembris, sole Scorpionem occupante. Compleri eandē ad octauum Idus Februarij. At uerò Solstitium hyemale ad octauum calend. Ianuarij est. Aestiuum uerò ad octauum calend. Iulias, quāquam aliqui ipsum ad sextum nonas esse uelint. Porro æquinoctium uernum ad octauum calend. Aprilis est. Quidam ad nonum uolunt. Autumnale uerò ad octauum calend. Octobris siue ad sextum. Pleiadum ortus fieri incipit ad quartū Idus Iunias. Occasus ad quartū Nonas Nouēbris. Brumæ festum ad octauum calend. Decembris est.

Præno

¶ Prænotiones sereni aëris. Arati. CAP. II.

L Vna tertia & quarta die tenuis & pura apparens, serenitatem significat. Plena etiam existens, si pura apparuerit, serenitatem portendit. Quin & semiplena pura apparens, serenitatem annunciat. At uerò rubicundior existens, uentum significat. Si qua pars eius denigrata apparuerit, pluuiam indicat. Sol quoq; purus exorietur serenitatem significat, & modica nebula ante exortū ipsius apparente, serenitas erit, & ipso occidente, si nebulae circum ipsum distractae extiterint, pluuia timenda non est. Occidens autem citra nebulas purus, etiam sequentē diem serenam promittit. Si uerò citra nebulam sol emerferit, nebulae autem postea prope ipsum steterint rubicundiores, neq; nocte, neq; sequenti die pluet. Nebulae rubicundiores diuulsae circa occasus, pluuiæ timorem eximunt. Noctua continenter canens per noctē, & cornix leniter in die uociferans, & corui plures gregatim ueluti gaudentes & clamantes, serenitatem significant.

¶ Prænotiones tēpestuosi aëris, & ex quibus signis pluuias expectare oportet.

CAP. III.

L Vna tertia ac quarta die, obtusa habens cornua & tenebricosa, pluuiam significat. Circulus autem eius rubens ac igneus apparens, tempestatem indicat. Plena luna, si quid circum ipsam denigratum uideatur, pluuiam ostendit. Si uero circum totam lunam areae duae siue tres extiterint, maximam tempestatem futuram significant, praesertim ubi illae nigriores fuerint. Sol rubens in exortu & nigrescens, pluuias designat. Sole exoriente, si

14 DE AGRICVLTURA

te, si circa radios tenebricosa nebula apparuerit, pluuiam significat. Occidens uero sol, si iuxta sinistram partem nebulam nigram habet propinquam, pluuiam statim sperare oportet. Tonitrua & fulgura ex qua parte sunt, inde tempestatem portendunt. Si modo ex australi parte, modo ex boreali uentus progreditur, amplius que auicula palustres & marinae si in aqua assiduo lauent, tempestatem annunciant. Iris dupla apparens, pluuiam praesagit. Scintilla ex ollis aut uasis aereis micantes, pluuiam designant. Cornix in littore caput madesaciens, aut tota natans, & noctu uehementius uociferans, pluuias annunciat. Gallinae domesticae frequenter puluere se opplentes, & clamantes, & corui & graculi gregatim apparentes & crocitant, & hirundines circa paludes, aut piscinas, aut fluuios cum clamore uolantes, hyemem indicant. Muscae etiam amplius pungentes, & anseres cum clangore cibum appetentes, & araneae citra uentum deorsum latae, & lucernarum flammatae nigrescentes, & ouium greges lasciuientes, tempestatem futuram significant. Boues ad meridiem spectantes, aut ungulas circumlingentes, & post mugitum in bubile progredientes pluuias designant. Similiter & lupus animatior prope domos accurrens, & canes terram effodiētes, & ulula matutino ululatum edens, & auiculae ad partes pelagi fugientes, tempestatem portendunt. Grues citius uenientes ac festinantes, tempestatem statim futura ostendunt. Mures stridentes, tempestatem significant. Porro ubi plura signa simul concurrunt, firmiter spes erit. Maxime uero quartas tum augeſcentis, tum decreſcentis lunae obser

obseruare oportet. Hæ enim aëris motum mutant.

¶ Prænotiones longioris tempestatis hyemalis.

Eiusdem.

CAP. IIII.

ILices & quercus multum fructum ferentes, diutiorem hyemem fore significant. Et capræ & oues initæ, rursusq; iniri expetentes, longiorem hyemem portendunt. Si animalium greges terrâ effoderint, & capita ad boream extenderint, magnam hyemem prænuntiant.

¶ Prænotiones an præcox aut serotinus futurus est annus.

Didymi.

CAP. V.

PRæstat prænosse utrum præcox aut serotinus annus fiet. Etenim semine uberiore uti melius est serotino anno apparere, propterea quod quedâ ex seminibus in medio tēpore corrumpantur. Si igitur post uindemiam hymber continget ante pleiadum occasum, præcox annus erit. Si uero simul cum occasu pleiadum hymber fiet, medius. Si uero post pleiadum occasum pluuia coeperit, serotinus fiet annus. Democritus autem & Apuleius aiunt talem futuram expectare oportere tempestatem qualis erit dies eius festi, quod Romani Brumam appellant, hoc est quarta & uigesima mensis Nouembris, qui Græcis aliquibus Dios uocatur. Alij qui tam ex asseruatione quadam asserunt, iuxta similitudinem quartæ & uigesimæ prædicti mensis Nouembris, in qua bruma fit, futurum esse deinde sequentem Decembrem mensem. Iuxta similitudinem uerò quintæ & uigesimæ eiusdem Nouembris, Ianuarium mensem fore. Iuxta similitudinem autem sextæ & uigesimæ eiusdem Nouembris, Februarium. Verum hoc aliquando quidem contingere solet, aliquando uerò nequaquam. Quin & illud

et illud quidam ex obseruatione tradunt, quod à septima mensis Martij die, usq; ad decimam quartam eiusdem mensis, aer frigidior fieri solet. In illis enim diebus quadraginta martyres in paganorum manus traditi, supplicio affecti, fidei suæ testimonium præbuerunt.

¶ De mense secundum lunam.

Diophant.

CAP. VI.

Quidam cēsent nihil decrescente luna, sed augescēte plātandum esse. Alij à quarta ipsius die usq; ad octauam decimam plantare com modum esse uolunt. Alij solis antelunaribus diebus: hoc est, solis tribus diebus à natiuitate ipsius, plantare permittunt. Alij à decima usq; ad uigesimā aliquid plātare deuitant: ut ne lumen ipsius cū plantis defodiatur. Exacta autē doctrina prædictarum obseruationum et præstātor hæc est, ut uidelicet super terram existēte luna plantatio fiat. Ligna uerò cædantur eadem sub terra existente.

¶ Quod necessarium sit scire, quando luna super terram, & quando infra terram est.

CAP. VII.

Qvandoquidem multa agriculture opera, quandoq; quidē super terrā, quādoq; sub terra luna existēte, proficere necessariū est, operæ precium uisum est mihi à nouilunij die usq; ad trigesimā: iuxta singulos dies indicare, à qua hora diurna sub terra aut super terrā luna existat. In nouilunio igitur luna sub terra esse incipit, à dimidia hora nocturna, usq; ad dimidiam horam diurnam. Secunda die ab una et dimidia hora nocturna, usque ad unam et dimidiam horam diurnam. Tertia à duabus

à duabus horis & quarta parte horæ nocturnæ, usque ad secundam & quartam partem horæ diurnæ. Quarta à tertia & tertia parte horæ nocturnæ, usq; ad tertiam & tertiam partem horæ diurnæ. Quinta ab hora tertia & decem cum dimidia partibus horæ nocturnæ, usq; ad easdem diurnas. Sexta die ab hora quarta & nouem partibus horæ nocturnæ, usq; ad easdem diurnas. Septima ab hora quinta & sex cum dimidia partibus horæ nocturnæ, usque ad easdem diurnas. Octaua ab hora sexta & quatuor partibus horæ nocturnæ, usque ad easdem diurnas. Nona ab hora septima, & undecim cum dimidia partibus horæ nocturnæ, usque ad easdem diurnas. Decima die hora septima & undecim partibus horæ nocturnæ, usq; ad easdem diurnas. Undecima ab hora octaua, & tribus cum dimidia partibus nocturnæ horæ, usque ad easdem diurnas. Duodecima ab hora nona & nouem cum dimidia partibus horæ nocturnæ, usq; ad easdem diurnas. Tertia decima ab hora decima & decem cum dimidia partibus horæ nocturnæ, usque ad easdem horæ diurnæ. Quarta decima ab hora undecima & tertia parte horæ nocturnæ, usq; ad easdem diurnæ. Quinta & decima ab exortu solis usque ad occasum pulcherrima, quando sanè diurna opera in ea facere præstabilius est.

Sexta & decima ab hora diurna dimidia, usque ad eandem nocturnam. Septima decima ab hora prima & decem cum dimidia partibus horæ diurnæ, usque ad easdem nocturnæ. Octaua decima ab hora secunda, & quatuor cum dimidia partibus horæ diurnæ, usque ad easdem nocturnæ. Nona decima ab hora tertia & tribus partibus

horæ diurnæ, usque ad easdem horæ nocturnæ. Vigesima ab hora tertia, & decem cum dimidia partibus horæ diurnæ, usque ad easdem nocturnæ. Vigesima prima die ab hora quarta & novem partibus horæ diurnæ, usque ad easdem nocturnæ. Vigesima secunda ab hora quinta & sex cum dimidia partibus horæ diurnæ, usque ad easdem nocturnas. Vigesima tertia ab hora sexta & quatuor partibus horæ diurnæ, usque ad easdem nocturnæ. Vigesima quarta ab hora septima, & undecim cum dimidia partibus horæ diurnæ, usque ad easdem nocturnas. Vigesima quinta ab hora septima & undecim partibus horæ diurnæ, usque ad easdem nocturnæ. Vigesima sexta ab hora octava, & tribus cum dimidia partibus horæ diurnæ, usque ad easdem nocturnas. Vigesima septima ab hora nona, & novem cum dimidia partibus horæ diurnæ, usque ad easdem nocturnas. Vigesima octava ab hora decima & decem cum dimidia partibus horæ diurnæ, usque ad easdem nocturnas. Vigesima nona ab hora undecima & tribus partibus horæ diurnæ, usque ad easdem nocturnas. Trigesima à solis occasu usque ad eiusdem exortum.

¶ De caniculæ ortu, & prænotione eorum quæ ex ipsa contingunt. CAP. VIII.

Caniculæ ortus fit illucescente uigesima Iulij mensis. Obseruandum est autem in qua domo existente luna, eius exortus fiat. Etenim si in Leone existente luna fiet caniculæ ortus, frumenti fertilitas magna, olei item ac uini erit, aliarum quoque rerum omnium pretium uile. Orietur tumultus & cædes, apparebit rex, & aëris teneritudo: continget incurfus gentis in aliam gentem.

gentem, & fient terræ motus ac inundationes. In Virgine uero si luna fuerit, multitudo hybriū cadet, magnaq; rerum abundantia erit, parientes abortient, seruorum ac quadrupedum uilitas erit. In libra eadem existente, continget regis motus, & quadrupedum commodus fructus, in populo tumultus, olei raritas, frumenti corruptela, uero in uero & fructuum arborum foris lignosum putamen habentium abundantia. In Scorpio si eadem fuerit, sacerdotum tumultus, apum perniciēs, & constitutio pestilentialis erit. In sagittario eadem existente, fertilis annus & pluuiosus, frumenti abundantia. Latitia inter homines, pecorum autem interitus & uolucrum multa copia erit. Si uero quum in Capricorno luna fuerit eadem orietur, exercituum motus & pluuiarum copia, & frumenti uiniq; ac olei multa fertilitas, omniumq; precium uile. In Aquario eadem existente, morietur rex, frumentum corrumperetur, locustæ abundabunt, pluuiæ raræ erunt, pestis grassabitur. In Piscibus eadem existente si canicula oriatur, multæ pluuiæ erunt, uolucres peribunt, uinum & frumentum abundabunt. Hominum corpora morbi inuadent. Si uero in Ariete eadem existente Caniculæ ortus fiat, animalium gregatim pascentium multus interitus erit, & pluuiarum ubertas, frumenti copia exigua, olei fertilitas. Si autem in Tauro, pluuiæ multæ, & grandines, & rubigo, & plagæ multæ. Si uero in Geminis, frumenti & uini multa fertilitas, omnisq; fructus erit, rex deficiet, homines interibunt, & exercitus mouebuntur. In Cancro eadem existente, siccitates & famines erunt.

¶ Ortus & Occasus apparentium
stellarum.

CAP. IX.

Quando quidem neceſſe eſt agricolas noſſe appa-
rentium ſtellarum ortus & occaſus, Hoc modo
de his conſcripſi, ut etiam omnino rudes
literarū ex auditu ſaltem facile intelligere queant, tum or-
tus tum occaſus ipſarum tempora. Calendis Ianuarij men-
ſis Delphinus oritur. Vigefimaſexta Februarij Arcturus
ueſpertinus oritur. Calendis Aprilis Pleiades ad ſummam
noctē occultantur. Vigefimatertia Aprilis Pleiades ſimul
cum ſolis ortu exoriūtur. Vigefimanona Aprilis orion ueſ-
pertinus occultatur. Trigeſima Aprilis ſuculæ ſimul cū ſo-
lis exortu oriuntur. Septima Maij pleiades matutinæ ap-
parent. Decimanona Maij ſuculæ matutinæ oriuntur.
Septima Iunij arcturus matutinnis occidit Vigefimater-
tia Iunij orion oriri incipit. Decima Iulij orion matuti-
no oritur. Decima tertia Iulij procyon matutinis oritur.
Vigefima quarta Canicula mane oritur. Vigefimaſexta
Iulij Eteſiæ ſpirare incipiunt. Trigeſima Iulij ſplendida
ſtella in pectore leonis oritur. Vigefimaquinta Auguſti
ſagitta occidit. Decimaquinta Septembris arcturus ori-
tur. Quarta Octobris corona mane oritur. Vigefima
quarta Octobris pleiades ſimul cum ſolis exortu occi-
dunt. Calendis Nouembris pleiades mane occidunt, &
orion occidere incipit. Vigefimaſecunda Nouembris,
canis matutino occidit.

¶ Significatio effectuum ex primo tonitru
ſingulis annis, poſt canis ortum.

Zoroa fixa.

CAP. X.

Primum

Primum tonitru censendum est singulis annis, quod post canis ortum contingit. Quare obseruandū est, in qua domo circuli zodiaci luna existat tum quū primum tonitru auditur. Etenim si luna in Ariete existēte tonitru fiat: consternatos & dubiæ rationis quosdam in regione futuros significat, & futuros timores hominumq; fugam, postea uero quietum statum. In Tauro uero luna existente si tonuerit, frumenti & ordeï corruptionem portendit, & locustarum insultum. In regia autem aula gaudium. His uero qui ad orientem habitant angustiam & famem. In Gemminis si tonuerit, turbas & morbū indicat frumenti corruptelam, & Arabum perditionem. In Cancro, ordeï corruptionem, & siccitatem, & boum mortem: circa martium uero & aprilē pluuiarum copiam. In Leone, frumenti ac ordeï perniciem in montana regione, & pruritus & impetigines. In Virgine, regis interitum & alienigenam regionis regem, nauigantibus periculum, circa sata rubiginem. In Libra, bella & plagarum multitudinem, & fructuum corruptionem. In Scorpio famēs erit, uolatilia autem multiplicabuntur. In Sagittario, commotionem significat in regione, in montana regione frumenti fertilitatem, in campestri corruptionem. In Capricorno, pluuias fore significat in dies quinquaginta, & regis dolum ac uituperium & indecoram loquacitatem, & alieni regis apparitionem ab oriente, qui uniuerso terrarum orbi dominabitur. fructuum abundantia erit, & uirorum præcellentium mors, ouium uero generatio. In aquario, bella grandia in regione maritima: fructuum aliorum fertilitatem, leguminum autem per-

niciem. In Piscibus frumenti corruptionem modicam, & mortem uiri potentis.

¶ De appellationibus ventorum, & quot sunt, & unde unusquisque spirat. Dionysij. CAP. XI.

A Quatuor mundi partibus quatuor uenti primarij spirant, Subsolanus, Fauonius, Boreas, & Auster. Subsolanus itaque ab Orientali plaga fertur. habetque à lateribus adspirantes ipsi Eurū & Cæciam. Fauonius uero ex occidentali plaga spirans, lapigem habet & aphricum, qui ipsum medium constituunt. Boreas autem ex septentrionali parte spirans, habet Thraciā & Aquilonem qui ipsum medium cōstituunt. Auster porro à meridie fertur, habetque medium ipsum facientes Aphricoastrum & Euroaustrium, Quo fit ut in totum duodecim uenti existant. Caterum fauonium præ alijs uentis agriculturæ commodum esse, etiam Florentinus ait, & nos quoque fatemur. Ventos autem prænunciat mare undis exæstiuans, & in littoribus ualidè resonans. Idem faciunt montium iuga pura existentia. Spinæ item & arida folia in contrarium à uentis uolutata. Tonitrua & fulgura in ætate undecunq; ferantur, inde uentum expectare oportet. Quocunque stellæ delabentes uergunt, illinc uentum expectandum significant.

¶ Duodecennium Iouis, & quæ efficit circunuerrens duodecim circuli Zodiaci domos.

Zoroastræ.

CAP. XII.

Circulus Zodiacus in duodecim domos sectus est, Tres quidem uernas, Arietem, Taurum, Geminos.

Tres.

Tres etiam Aestiuas, Cancrum, Leonem, Virginem. Tres autumnales, Libram, Scorpionem, Sagittarium. Tres hyemales, Capricornum, Aquarium, Pisces. At uero Iouis stella in unaquaq; domo existens subscripta efficit. Quum stella Iouis in ariete steterit, quæ domus Martis existit, totus annus borealis erit, participans etiam cum Euro uento. Hyems frigida & niuosa, Hymbres autem continui erunt & fluuij magni. Post æquinoctium uernum, aer in aquas molles ac densas mutatur. Aestas autem ordinata erit & salubris. Autumnus æstuosus, Eruntq; in ipso morbi, & maxime à capite, & destillationes, & tussēs. Ex locis campestria magis fructum ferent. Supplicandum est autem ut ne bella oriantur. Democritus dicit uinum bonum & durabile esse, annumq; opportunum ad solam uitium plantationem. Frumentum uero in areis munire oportet propter hymbres, fieri etiam uolucrum raritatem, & bonum esse hortos apparare. Quum uero in Tauro fuerit domo Venere, Principium quidem hyemis temperatum erit & pluuiosum. Medium uero niuosum. Finis frigidus. Maxime uero hyemabit à medio hyemis usque ad æquinoctium uernum. Ver temperatum erit & humidum usque ad caniculæ exortum. Aestas æstiosa, Autumnus glaciosus & morbosus, maxime uero iuuenibus lippitudines accedent. Campestris loci magis montanis fertiles erunt, uinum iniuriam patietur. Quapropter oportet uitem sero uindemiare. Erit autem & fructuum lignosorum seracitas, auticularum raritas. Nauigatibus annus ineptus. In hoc anno illustris uir morietur. Cæterum Democritus in hoc anno multam grandinem fore dicit, & niues. Etesias uero

non similiter spirare, Et orandum ut ne terræ motus fiant,
 & expeditionis militaris motus. Vbi uero in geminis
 in Mercurij domo Iupiter fuerit, totus annus uentum au-
 strinum & aphricum sentiet. Hyemis initium quidem
 erit uentosum, medium uero temperatum, finis glaciosus ac
 uentosus. Ver temperatum, tenues habens aquas. fru-
 mentum erit multum. Aestas temperata, propterea quod
 Etesiae uenti ad multum tempus splendidi spirant. Fructus
 in area uitiabuntur, praesertim in Syria. Morbi circa autu-
 mnū oborientur, in iuuenibus maxime, ac mediæ ætatis, &
 mulieribus. Erunt & lippitudines autumno æstuoso
 existente. Morientur etiam mulieres. Fructus lignosi ster-
 tiles erunt. Aquæ fontium deficient. Præstat autem fru-
 ctus reponere, ob futuram sequētis anni sterilitatem. De-
 mocritus grandinis noxam futuram ait, Supplicandum ut
 ne pestilentes affectiones fiant. At si in domo lunæ in can-
 cro Iupiter fuerit, hyems ut plurimum ab orientis partibus
 frigida erit & caliginosa, & magnos fluuios habens. Cir-
 ca solstitium hybernū aquarum tolerantia erit. Post æ-
 quinoctium uernum assidue grandines erunt. Asperi loci
 magis fructum ferent. Annus autem salubris erit excepto
 autumno. Democritus in autumno pustulas feruidas cir-
 ca os erumpere dicit. Quare in uere olera contingere o-
 portet, aliumq; soluere, praesertim iuuenes, & mero uti.
 Olea ferax erit. Existente porrò Ioue in leone domo Solis,
 hyemis principium frigidum erit & aquosum cum magnis
 uentis, ut & arbores concidant. Medium autem tempera-
 tum, finis frigidus. Ver pluuiosum, æstas ueri similis est.
 Deficient in ipsa aquæ fontibus, deficient item pascua bru-
 tis.

tis. Autumnus æstuosus & morbosus ex distillatione &
 tussi. Quare modico pane utendum est, & uino pluri. Fru-
 mentum moderate habebit. Vitis & olea fertiles erunt.
 Accommodatus annus est ad inoculationem, non item ad
 plantationem. Magnorum mansuetorum animalium inte-
 ritus erit, serorum autem ingens ubertas. Vir insignis mo-
 rietur. Supplicare oportet ne terræ motus fiant. Tenente
 deinceps Ioue Virginis signum & domum Mercurij, Hy-
 ems incipiens frigida erit, Media temperata, seniens hyber-
 nalis, glaciem habens multam, & hymbres, & fluuios
 magnos, ut etiam multi loci undis submergantur. Ver plu-
 uiosum, & arboribus noxium. Desinente uere grandines
 in locis erunt. Aestas pluuiosa & caliginosa. Et oportet
 collectionem fructuum frumenti compendiose fieri, ut ne ab
 hymbribus corrumpantur. Autumnus uentosus & salu-
 ber. Vitis fertilis erit. Aptus annus ad uitium plantatio-
 nem. Frumentum facile corrumpetur. Salubris totus erit
 annus nullo morbo obnoxius. Supplicandum autem est pro
 fructibus. In domo deinde Veneris Libra ubi Iupiter
 steterit, principium hyemis aquosum erit, medium tempe-
 ratum & uentosum, finis humidus & pruinosus. Ver tem-
 peratum, habens infirmitates ex capite. Aestatis princi-
 pium ueri simile erit, prægnantibus mulieribus periculosus
 erit annus. Democritus ait in hoc anno nunquam magnos
 fluuios futuros, neque grandinem multam. Autumnum ue-
 ro esse aquosum. Quum in domo Martis Scorpio Iupiter
 fuerit, hyems incipiens frigida erit cum grandine, media ca-
 lida, finiens uero lenis. Ver erit hyemale, usq; ad solstitium
 æstiuum: hymbres & tonitrua apparebunt. Aquæ fontium
 b s d sic

deficient, frumentum moderatum erit. Vitis & olea ferti-
litate abundabunt, bouum corruptio erit. Democritus flu-
uios magnos futuros ait, & morbos circa autumnum.
Quare supplicare oportet, ne pestilentes affectiones fiant.
Oportet inquit cibo quidem pauco, potu uero uberiore uti.
Quando in propria domo in Sagittario Iupiter fuerit, hye-
mem habebit temperatam & aquosam, neque calidam ne-
que frigidam. Fluij magni erunt, desinente autem hyeme,
frigora & uenti erunt. Ver austrinum & pluuiosum. Ae-
stas temperata & magis hybernalis. Oportet autem mu-
nere areas propter hymbres. Autumnus securus propter
Etesiarum statū. Et præcoces & serotini fructus boni e-
runt, medij uero uitiosi, frumentum & in campestribus, &
in asperis locis abunde proueniet. Vinum durabile erit
quod serius uindemiatur. Omnes arbores fertiles erunt.
Annus aptus ad plantationem, & ad alia omnia. Magna-
rum animalium ingens multitudo, canum uero corruptio
erit. Mare procellosum, & uenti magni serotini. Vir cir-
cumspectus morietur. Si Iupiter in Capricorno in domo
Saturni fuerit, hyemis initium temperatum erit. Medium
humidum & frigidum, finis uentosus. Aquæ uero auctæ
satis, & alijs operibus nociuæ erunt. Capiunt autem acer-
uatim incrementū, & aquæ & frigora, & niues. Aestas
ante caniculæ exortum simplex & uulgaris, postea uero
æstuosa & morbosa. Spirabunt Etesia splendide, fient
& terramotus. Campestria magis fructū ferent. Vinum
à pruina peribit. Lignosi fructus abundabunt, paruis ani-
malibus annus accommodatus est, magnis uero calamito-
sus, & præsertim bubus. In autumno morbi exsurgent

ex capitis dolore, & lippitudinibus, & pruritu. Supplicandum est ne fructus ex glacie & uentis ledantur. Quando Iupiter in Aquario fuerit in domo Saturni, uenti erunt multi commodi frumentario fructui, & maxime lignoso. hyemis initium quidem frigidum, finis uero uentosus. Verum aquosum, & magis hybernum ac pruinosum. Aestas sine uentis, ob Etesiarum uentorum uehementiam. Erunt & pluxie in aestate, ut etiam cereales fructus inundationem sensuri sint ex parte. Autumno uenti oriuntur aquosi & fructibus nociui. Erunt & affectiones acutae, ex humida causa iuuenibus & mediae etati. Erit etiam pruina & uuas in multis locis ledet. Sata uero erunt optima tum praecocia, tum serotina. Volucres peribunt, & ferae syluestres. Erunt & naufragia multa, & uir insignis morietur. Supplicatione auertendae sunt affectiones pestilentes, & terrae motus, et fulmina, ut ne fiant. Ioue postremo in piscibus in propria domo existente, hyems ordinatur quidem pluuiosa, medium habet uentosum, finem uero gradinosum ac niuosum. In uere spirant uenti fauonij splendidi. Aestas erit aestuosa, Autumnus ardens, praesertim mulierculis ac uirginibus. Inspirant autem et uenti uitiosi qui lignosum fructum exurunt. Sata erunt bona. Verum areas munire oportet propter hymbres, praegnantibus mulieribus annus periculosus. Democritus ait & uitem & oleam, fertilem futuram. Supplicandum autem ne terrae motus fiant.

¶ De sole & luna.

ptolemai.

CAP. XII.

Sol proprii ignis siccitate humidam substantiam exhaurit. Luna uero per seipsam humectans, conuenientem

tem iuxta sese mixturam & temperaturam operatur. Sotion illunes appellat dies, à luna uigefimanona usque ad secundam, ijdem interlunares & silentis lunæ ab alijs appellantur, in quibus sub radios solis luna occultatur, & hominibus non apparet.

¶ Quomodo grandinem abigere oporteat.

Philostrati.

CAP. XIII.

A iunt quidam, si quis speculum incumbenti nubi ostendat, grandinem præteriturā. Et rursus si hyenæ, aut Crocodili, aut Phocæ pellem loco circumducas, eandemq; præ foribus domus suspendas, grando non cadet. Si uero & clauas multas diuersarū ædiū per circumculum regionis funiculis illigaueris, grando præteribit. Et si in domibus tauros statues ligneos, ualde inuabis. Et testudinem palustrem si in dextram manum posueris supinam, modica terra circum eam aggesta, ut nequeat se ipsam uertere ac abire, quod ipsum facere non poterit, si terra sub pedibus ipsius cōcauior fuerit facta: quum enim non reperiatur quod instar sustentaculi apprehendere queat manet in loco, quo facto neq; in aruum, neq; in ullum alium quem locum grando cadet. Sunt autem qui tradant, hora sexta diei aut noctis circumgestionem testudinis & dispositionē fieri oportere. Apuleius Romanus ait, Vuam in tabellam depictam in uinea consecrandam esse occidere Lyra, & fructum manere illæsum. Incipit autem occidere Lyra ad decimum Calendas decembres. Perfecte quidem occidit prima nonarum Februarij, id est ipso nonarum die. Atq; hæc quidem à ueteribus tradita sunt. Ego uero quedam ex relatis ualde indecora esse opinor & uitanda

uitanda, omnesq; moneo talibus ut nequaquam animum ad
uertant. Verum ea gratia hæc adscripsi, ut ne uidear quid
relinquere eorum quæ ueteres prodiderunt. Quin & equi
fluuiatilis pellis segmēta ad singulos terminos posita, grana
dimis minas cohibent ac sistunt.

¶ De fulmine.

CAP. XV.

Hippopotami pellem intra regionem defodito, & eo
loci fulmen non cadet.

CASSII DIONYSII

VTICENSIS DE AGRICULTURA

LIB. II.

AEC insunt in hoc libro, secundo se-
lectarum de agricultura præceptionum.
Quæ agris conferunt, de diuersis fru-
ctibus, frumēto uidelicet & ordeo, &
reliquis sarmentitijs appellatis foetibus in
singulis capitibus subscriptis. Conuenit autem primum id
quod generalius est reliquis præponere.

¶ Quod plurimum conferat agro domi-
ni præsentia.

CAP. I.

A*Grum multo præstantiorem facit assidua domi-
ni præsentia, omnes enim ad operarum sedulita-
tem impellit, & de deficientibus submonens ea im-
pleri facit, & alios in opere alacres collaudando, alios seg-
nes obiurgando, ad unum scopum diligentie & sedulitatis
omnes respicere cogit.

Quod

*Qui agrum
parabit, de-
mū uēdat,
malit urbem
quā rursū
cū larem co-
lere: cui ma-
gis cordi fu-
rit urbem
micilū, rursū
co prædio
erit opus. sicut
rum scriptu-
rum primo
dium talibus
auspicat
sententiis, po-
nica lingu-
Rusticatione
parēs carti-
ginensis il-
Mago, quæ
Calsius pio-
nysius hic
ster Vtic. ge-
ce transful-
vide Colum-
lam libro
cap. 1.

¶ Quodd pueri maxime agriculturæ apti sunt,
& quodd ad operum qualitatem operantiũ
corp ora eligere cõuenit, & vniciq; operi
conuenientem adhibere.

CAP. II.

V Naqua; etas suam habet ad agriculturam aptitu
dinem præcipue uero pueri conueniunt, per etatem
enutriti ad operas, & subseruientes, & ad singula
quæ sunt diligenter animum aduertentes. facileq; flectes
re se potentes ad gramen euellendum, & folia decerpenda
ac frondes, & naturam terræ experientia, operaq; & indu
stria ex senioribus ediscentes. At uero aratorem longius
corpus habere oportet, talis enim stiue fortiter incumbens,
totum uomerem degrauat, ne in superficie sulcus ducatur.
Sed & plagæ ex alto delatæ magis contingunt ipsos bo
ues. Cæterum uinitores non tam altos esse oportet, uerum
quadratos. Talis enim ad uitis culturam non è longinquo
incumbens, sed terræ uicinus existens, sine labore operabi
tur. Bubulcos fortes & longos & uoce asperiore præditos
præficiemus, ut ne si parui existant, boues præcedentes eos
occultent, possintq; ea quæ ante boues ipsos sunt contueri,
& ut uocis asperitate boues ipsos perterrefaciant. Capra
rios leues esse oportet & ueloces, celeritatem caprarum ut
assequi possint.

¶ In qualibus locis, & mundi partibus domos
ædificare oporteat, & ad quale sydus spe
ctantes, & de balneis.

Didymi.

CAP. III.

L Oci maritimi ut plurimum salubriores sunt, & mō
tani, & acclines ad boream uergentes. Qui uero
prope

prope paludes & stagna, aut in locis concauis, aut ad austrum uentum, aut ad occidentem inclinati sunt, morbosif. Oportet igitur domos in altioribus locis edificare: Ad sanitatem enim & speculationem, & regionis collustrationem, hic locus aptissimus existit. Cæterum tota figura domus ad orientes extruenda est, itemq; fores. Venti enim ex orientis partibus spirantes saluberrimi sunt, & solis calor citius irrumpens attenuat & dissipat omnem aëris crassitudinem ac caliginem. Nec uero humiles domos, neq; arctas facere oportet, sed spatiosas, & amplas ac altas. Quidam etiam ad meridiem domos extruere consulant, utpote plurimum solem diutissime habentes. Verum ego domum ad orientem præstantiorem pronuncio, propterea quòd Auster à meridie spirans, humidus & inæqualis & morbosissimus existat. At uero balnea uice uersa facere oportet, nò ut ad Boream & Septentrionem aspectum uertant, sed ad occasum hybernum aut ad meridiem. Sint autem hæc ampla & purum aërem suscipientia. Etenim sterquilinijs, & coeno foetentibus locis, in uicinia non existētibus, purus aër ingreditur. Fornaces in his debēt esse ad terram formati, intrò spectantes, inclinati, deorsum tendentes, ut coniecta in ipsos ligna intrò procedant, neque exitum habeant, uerum flamma intus delitescens multam caliditatem celle ac uasis de se præbeat.

¶ De aquæ inuestigatione.

Paxami.

CAP. IIII.

Vbi uitices quæ & amerinæ ab aliquibus dicuntur, aut conyzæ, aut othlis, aut harundines, aut colymmatos per se, aut trifoliū, aut potamogeton nascuntur, aut

aut ubi iuncus per se apparet, illic fodito. At uero facilius experientia ad inueniendam aquam hoc modo fit. In quocumq; loco quis uelit, foueam altitudine trium cubitorum faciat, parietq; uasculum plumbeum ad similitudinem semisphaerae, aut ollam, & occidente sole unum ex praedictis oleo perlinat, & accepta lana lota, sicca, pura, longitudinis palmi, circa medium eius lapillum paruum illiget, atque ipsam lanam intra uasculum cera adglutinet, ne elabatur, deinde uas in foueam inuertat, animaduersione habita, ut postquam inuersum fuerit uasculum, lana in ipso usque ad medium dependeat, quo facto totum uasculum ad cubiti altitudinem cooperiat & obruat, & per noctem sinat. Sub diluculum autem ante solis emersum, ablatis superiniectis, uasculum conuertat, & siquidem locus aquam habet, inueniet tum in uasculo bullas, tum lanam aqua plenam. Quod si multa est humiditas ut & lacrymae destillent, prope aquam sperato. Si autem humiditas simpliciter apparuerit, adest quidem aqua, sed in alto. Si nullum horum signorum apparebit, idem periculum in alio atq; alio loco facere oportebit, consideratione ut hominem decet habita, ne desperatos locos tentemus.

¶ Alia ratio inuestigandae aquae.

Montes alti & plures uertices habentes, aquosi sunt & maxime ad boream & septentrionem sitae montium partes. Terra etiam nigra & pinguis aut etiam petrosa; maxime si petras nigras habuerit & ignei ruboris, aquosa fuerit. Similiter & terra sigulina, & quaecumq; repudiat ac repellit hymbres & tempestates. Quaecumque uero diffluit à pluuijs, easdemq; absorbet, humidior existit.

existit. Subsunt aquæ ubi nascitur gramen, plātago, helio-
tropium, butomon, rubi, hippuris, calaminthe, harundines
tenues & molles, callitrichos, quæ & Adiantos, melilo-
tum, oxylapathum, quinquefolium, sanguinalis latis folijs
prædita, iuncus, solanum, stratiotes, chamæleuce, chamæ-
leo. Vbi uerò plures fuerint & densæ, & uirides herbæ,
plures etiam erunt aquæ, Cancri aquis commodi fuerint,
nam & uenas aperiunt, & sanguisugas perdunt. Terræ
nigræ & altæ, durabiliore aquas habent & asperiores.
Ex his uerò ualde lutosæ aquosiores, atque his adhuc am-
plius dulcore prædita. Si in aliqua rara terra apparue-
rint aquæ, his ipsis quæ apparent contentum esse opor-
tet, & plures non querere, ut ne etiam presentes perda-
mus. Aquarum aliquæ ex infernis scaturiunt, aliquæ ex
obliquis ueniunt, & scaturientes quidem ex infernis dura-
biliore sunt: quapropter in altum effodere oportet, donec
radix laticis deprehendatur, quo fluxus continuus sit &
permanens. Quæ uerò ex lateribus feruntur minore tem-
pore quàm aliæ permanent, ex hybernis enim tempesta-
tibus ac uernis pluuijs natæ sunt. Cæteri ad cognoscen-
dum an terra aquam habeat, quidam etiam hoc faciunt:
foueam effodiunt latitudine cubiti unius, altitudine cubi-
torum triū, & in fossam circa meridiem spongiam siccam
ad horas tres imponunt, & harundinum uiridium coma
cooperiunt, aut etiam alia aliqua tenera herba. Et siquidē
humorem traxerit spongia, aderit aqua. Vbi uerò sicca
fuerit, nequaquam. Quin & in altiore locum pro-
gressum, primum solis radium priusquam aër albescat,
inspicere oportet: & si quid nebulosum in ipsum adtrahi,

c i antequam

antequam rareseat, appareat, aquam expectare conuenit. Obseruabis etiam in primo solis splendore, culices sursum in directum uolantes, seq; ad trabis similitudinem contorquentes, hi enim aquam portendunt. Oportet insuper ex altiore loco animaduersionem habere, æstate quidem in meridie quando aer purus & terra siccissima fuerit: tunc enim in aquosis locis uapor sursum leuatur, & parue nebule similitudine cernitur: hyeme uerò suffumigationem quandam & halitum huiusmodi locus remittit, similem eis qui ex fluminibus & stagnis & puteis efferuntur, nisi quod illi multi sunt & nubili, hi graciles & aërosi. Aquarum amaritudinem corallio confuso iniecto emendabimus, aut ordeum confusum & linteolo illigatum in aquas ponimus. Hirudines perdunt anguilla, & cancri fluuiales, aquis iniecti. Signa porro generationis aquarum dulcium, iuncus, arundo, lotus & rubus.

¶ De aquæ uestigatione.

Democriti. ||

CAP. V.

DE aquæ uestigatione siue inquisitione, hydrophatica appellata Græcis, deinceps dicamus. Etenim hi qui ab aquæ uestigatoribus experientiâ sumpserunt, pronunciant campos quidē ac planicies ut plurimum aquis carere, & maiores magis minoribus. Ex montibus uerò plerosq; aquosos esse, & imas ipsorū partes humidiores quā summas, & densas ac arborosas magis humidiores esse quā nudas. Aquæ uerò que in campis reperiuntur, ut plurimum salse sunt, quæ uerò in montibus & imis ipsarum partibus, dulces: nisi si aliquarum sapor corrumpatur per incumbentium aquarum proprietatem, crudæ

rum

um uidelicet aut faltarum, aut nitrum, aut alumen habentium, aut sulphur, aut aliud quid eiusmodi. Naturales autem causas prædictarum tales afferunt. Nempe solẽ ex aquis semper id quod tenuissimũ ac leuissimum est attrahere. Quare quum campos per totum diem sol occupet, humorem ex ipsis emulgere & in uaporem dissoluere: unde sane contingit ut quidam penitus aquis careant, uerum in quibus aliquid relinquitur, id omnino falsum reperitur, leui ac dulci ex ipsis consumpto, quemadmodum etiam circa mare contingit. At uerò montium aquas id ipsum non perpeti, quum non per totam diem solis radijs exurantur, & inclinatus & non uiolenter ipsis irruat. unde etiam eos qui ad septentrionem declinant montes, aquosiores pronunciant ad meridiem inclinatis: & eos qui ad orientem & occidentem, minus quidem aquosos, quàm qui ad septentrionem uergunt, plus autem quàm uergentes ad meridiem: & densos arboribus plus aquosos quàm nudos, propterea quòd arborum densitate obumbrentur. Cæterum imas montium partes magis aquosas esse, ob id quod aquarum natura est ad infernam partem deferri, & quòd quæ in altis sunt ad humiles congregentur, & sub ipsas adeo montium radices. Vnde etiam plures fontes & latices in talibus locis extiterẽ, in quibus magni montes super incumbunt, altiꝑ; ac densi, cõcauos & cõualles locos habentes. In talibus enim hymbres per annum collectos & per terram excolatos, ipsos fontes augere. Quasdam uerò aquas circa has imas montium partes non apparere, uerum ubi intra terrã aliquo tenus subductæ cursum perfecerint, tum demum in

c 2 apertum

apertum exprimi ac prodire. In uniuersum enim per locū
 usque ad mare ducentem apparere & expelli. Quædā ue-
 rò & in mare per terram ad multum loci spatium in ue-
 nis perductæ, sic tandem scaturiunt, qualis est fons in Ara-
 do, & in Heraclea Ponti. Porro eas quæ ex altis locis
 deferuntur fontes nostri, πρυαὶς illi, qui fixas uocant, atq;
 id propter superincumbentes locos, adiacente uidelicet
 mōte Saoce appellato, & habente non longe à uertice lo-
 cos asperos & antrosos ac potentes plurimas coelestes a-
 quas suscipere. Fontes igitur irriguos, & quibus aliquid
 influit, πρυαὶς esse pronuntiāt propter declaratas causas.
 Esse uerò præterea etiā in plurimis terræ partibus uenas
 habentes aquam. Quemadmodum enim inquit, in uiuis
 & animatis corporibus totū corpus uenis & arterijs cō-
 tinuis interstinctum est, sic etiam in terra, & locos raros
 esse aëre plenos existentes, & uenas aquam habentes, &
 in quibusdā ualde densas esse & inter se implexas, in qui-
 busdam rariores, quas facile offendunt & contingunt pu-
 teorum fossores, ob multitudinem & densitatem. πρυαὶς igitur
 similiter appellari etiā apertas uenas, propterea quod
 permanentes sint, & è longinquo ferantur. & inter se
 inuicem aquam suscipiant. At uerò λιβαδῶς uocari, hoc
 est ruos, siue stillamenta, à pluuijs aquis percolatas, &
 quæ in angustis & opacis locis uelut in uasis coactæ sunt
 & collectæ, neque sunt uenarum defluxus: unde neque
 permanere libadas, sed ualde breui deficere, nisi ualde ma-
 gnas esse ipsas contigerit. πρυαὶς uerò augeriq; & desi-
 nere, iuxta aëris circumstantiam siue statum. Siccitatibus
 enim obortis etiam fontes desinere, pluuioso uerò anno
 existente

existente augeri, alimentum nanque accipere, uelut etiam
 superius dictum est, ipsorum fontium aquas ex aquis cœ-
 lestibus. Quapropter etiam fontes maxime augeri circa
 solstitium hybernum, sole quidem non similiter urgente,
 hymbribus uerò augescantibus. Sub æstiuum uerò solsti-
 tium & canis exortum, contrarium accidere. Cæterum
 cognosci fontes & riuos repertos tali quodam modo. Et
 enim fontem repertum ex generosa uena, & leniter flue-
 re incipere, augmentumq; paulatim facere, & aliquo
 usque autum similiter permanere, aut eūdem fluxum per
 totum habere, qui fuit primū inuenti, nisi si quid deficiat,
 aut apponat, ob aëris circumstantiam. Verum λιβῶδες
 siue riuos non similiter facere aiunt, sed in principio qui-
 dem largum & multum emittere fluxum, post multum
 uerò tempus desinere. Quare non permittunt eiusmodi
 fluxum fidem habere, uerum uestigatores aquarum pri-
 mum quidem locos in quibus aquam quærere aggrediun-
 tur, diligenter contemplari iubent, quomodo iuxta mundi
 climata siti sint, & quales nam tandem existant, signis in-
 dicatis utentes. Et si quidem meatus extiterint ad inuesti-
 gationē, aliāq; signa tum ex solo, tum ex nascentibus. Et
 enim iuncos nascētes, quos quidam holoschoenos uocant,
 & butomon, & rubos, & cyperum, quam quidem Zer-
 nam appellant, in superq; & gramen multum ac pingue,
 calamosq; appellatos indicos, ab aliquibus uerò Meslocas-
 lamos hoc est plenas arūdines, ab alijs etiā balitas, itemq;
 fistulas densas & teneras, signa esse aiunt loci aquam
 habentis. Similiter & hederam uirentem, quam aliqui
 malacocisson hoc est mollem hederam, cognominant, &

33 DE AGRICULTURA

cicum erem syluestrem, ampliusq; hippurin, & quinque-
folium pentaphillon appellatum, & batrachium quam
chrysanthemon uocant. Et in uniuersum quaecunque ena-
ta fuerint & nō plantata sed spōte naturæ uiridia & flo-
rida ac densa, ea ipsa indicio sunt alimētum ipsis ab aqua
suppeditari. Quapropter eiusmodi signis fidere oportet
ac fodere, ab ipsis signis inferius progrediēdo, si inclina-
tionem habeat locus, unde exuberantes fontes adipisceris.
Ceterum Hippuris ex etymo & rei similitudine nomen
trahit. Est enim similis equinæ caudæ, folia habens pilis
similia, & ipsum caulem prodeuntem a radice usque ad
summum tenuiorem. Verum ipse caulis uacuus est uelut
harundo, articulos habens distinctos, ex quibus articulis
pilosa folia exoriuntur. at uerò ex re ipsa salpingion, hoc
est, parua tuba appellatur. Butomon in paludibus na-
scitur. Folia similia populneis nigris habet, grata boum
pabulo, ex una autem radice prodeunt. Pentaphyllon
ramulos profert festucarum similitudine dodrantes, ex
quibus fructus prodit, folia habet similia mentæ in singu-
lis pediculis quina, rarò autem alicubi plura, circum circa
ad serræ similitudinem fissæ. Florem uerò pallidum. Ba-
trachium aut Chrysanthemum folia fert apio similia, ue-
rum maiora, florem auricolorem, tota herba duos palmos
non excedit. Malacocissos similis est cisso, hoc est he-
dera, mollibus est præditus folijs, & cauliculo se circūpli-
cans quicquid tandem contigerit, nam seipsum ferre non
potest. Nasctur maxime in arūdinetis excisis & terreis
locis. Cyperus quam quidam zernam appellant, folia ha-
bet similia carto, ubi recens sunt enata, gracilia, cauliculæ
uelut

uelut iuncus, graciliorem tamen, in cuius uertice semen est
uelut milium. Radices nigrae sunt uelut oleae, aromati-
cum saporem habentes. Harum porro festucarum &
herbarum omnium praedictarum signa si non contempse-
rimus, nunquam fodiemus in locis qui neque influentem,
neque fontanam, neque puteanam aquam habent. Vbi
enim herbae illae apparent, ibi aquam sub terra esse signi-
ficant. Quin & ubi aspectus ipsarum marcidus apparue-
rit, propius pauimento aquas indicant inualidas & non
permanentes. Quae uero luxuriantis aspectus & uiridio-
res fuerint, aquas subesse altissimas & durabiles semper
protendunt. At uero & pauimentorum soli genera con-
tineri oportet. Etenim argillofi & pumicosi generis &
squallente fluxu praedita, omnino aquosa esse aiunt. Verum
neq; de glutinosi, & lutosi, & nigrae terrae, & pingui-
bus, calculosaeq; segmenta concreta habentibus desperandum
est. Atqui calculosa non conturbata & confusa in terra
esse oportet, sed secundum latitudinem inherentia & in-
sita, atq; in uniuersum terras diuersi coloris semper cru-
stulosas ac densas concretiones habere oportet. maxime
uero coitiones terrae inaequales concretiones habent. Cae-
terorum petras subnigricantes esse oportet, si hos locos ha-
bere debent, ex quibus aquam expectamus, non ad simili-
tudinem uarorum, sed habentes quippiam callosum, &
instar tofi concretum. Quin & quae albam terram admi-
xtam habent, sita uero sunt in terra quales diximus, sub
ipso autem pauimentorum calcaneo insitam eam ipsam habent
aquas significant. Concretiones item petrarum inaequa-
les, aquas habent etiam si non sint in praedictis regionibus

40 DE AGRICVLTVRÁ

sita. In calculosa igitur terra, nigraq; ac densa, & similiter glutinosa, riuos quos libadas diximus, multos & in superficie esse oportet. quapropter in his cuniculos fodere conducibile est, ita ut riuos sequamur. Hoc enim modo plurima aqua congregabitur. Verum in raris & petrosiss locis etiam si qualescunque reperiuntur fontes, inuentis contentos esse oportet.

Porro aquæ uestigatorem etiam tali quopiam modo aquam scrutari oportet. Habeat itaque præparatum uasculum plumbeum semisphericum, congij capacitæ, accipiat quæ lanæ hapsos molles duos aut tres lotos ac probe carptos, eosq; lino obliget, ipsum uerò lini filum intra uas ad fundum eius cum sera adglutinet. Sed & oleo uas illinatur, & in loco unde aquam speramus, coniectura facta ex ostensis antea signis, puteus effodiatur, altitudine cubitorum trium, in quo uas inuersum ponatur, & circumpositis arundinum folijs uiridibus, aut alia quapiam herba, rursus ad cubiti mēsuram terra aggeratur. Id ipsum uerò sole occidente faciendum est. mane uerò rursus terra auferatur, & herbis leniter amotis, uas subuertatur ac consideretur. Si enim fuerint fontes, lanam plenam aqua reperies, & uasculum plenum bullarum. Cognoscas autē & qualis ipsa aqua existit, si ex lana expressam gustaueris. Reperies tamen expressam ex lana dulciorem ipso fonte, propterea quòd tenuissimum & leuissimum exhalet. Et de aquæ quidem uestigatione sufficenter iam dictum est.

¶ De aquis, & quomodo pluuiam aquam colligere oporteat.

Aquarum

Diophanis. I

CAP. VI.

A Quarum præ omnibus curam habere oportet, nõ solum propter aquæ fructum, sed etiã quod tẽperatissimũ aërem faciat siccitatibus obortis, fortunatũ igitur ualde est fontanã aquã habere, quæ si desit, pluuias colligantur in nostrum totiusq; familiæ usum sufficientes, non uelut quidam facere solent, in stabulum ubi pecus ouillum & reliqua animalia stercorebus locos cortis ac stabulorum replent, sed in domibus, in quibus etiam diligenter easdem purgare & assidue oportet, puram uerò aquam in puteos per ligneos canalium ductus conuehere. Salubrem autem aquam facit laurus in ipsa madefacta. Vitiõsa uero aqua sic est curada. infundatur in dolia, & sub diuum exponatur donec resederit, & leniter in alia uasa diffundatur, relicta fece subsidente.

¶ Quodd in magnis agris densos arboribus montes habere oportet, & quo modo sint conferendi.

Apuleij. I

CAP. VII.

P Ræstat quidem mõtem syluosum spõte naturæ, productũ in agro copiosum habere, qui si non contingat, nõ difficile est etiã mõtes syluosos plantare. Et enim syluestrium arborũ semina sunt, quæ diffeminata syluam producere possunt, sed in siccis locis id non ualde succedit. Salices enim & myricæ & populi, & abietes, & fraxini, & ulmi, omniaq; cõsimilis generis humectis locis gaudent. Pinus uerò etiam in arenosis floret. Solas uero puniceas malos ac oleas, etiam in aridioribus locis uehementer uberes prouenire experimentum docuit. Quercus & castaneæ Iouis glandes appellatæ in locis assiduam pluuiam excipientibus deponantur.

ε 5 Qualis

¶ Qualis terra præstantior.

Bericij.¶

CAP. VIII.

Optimum solū terræ nigræ est, & ab omnibus præ alijs laudatum. Nam & hymbrem fert, & siccitatem. Consequens est terra fulua, & quæ flumine rigatur. limosa & uliginosa appellata, item dulcis & calida. Hæ enim ad uites, & ad arbores, & ad sata, aptitudinem habere cognita sunt. Sed & profunda terra laudatur maxime si friabilis sit & tractabilis, operiq; nõ repugnās, ad solam tamen arborum fertilitatē apta existit. Quæ & rubra ad reliqua optima est, ad arbores tamen producendas inepte habet.

¶ De terra probanda.

Anatolij.¶

CAP. IX.

Probatio optimæ terræ fieri potest etiam ab aspectu, hoc est, si in squallore non ualde rumpatur, neque si hymbres uberes impetuosiq; deciderunt, cœnosa fiat, uerum omnem pluuiarum aquam in sinum suum excipiat. & si non frigoris tempore dorsum ipsius testaceum appareat. Hæc enim ut plurimum bona iudicari potest. Pulcherrimum etiam alium modum probationis ueteres inuenerunt itidem oculis subiacentem. Si nanque magnæ & syluosæ sint arbores syluestres ex ipsa nascentes, absolutissima pronuntiari potest. Si mediocres, media. Si uero spinas & sarmenta tenuia producat, & herbam breuem, imbecilla hæc est, & non multi precij. Alij uisus iudicio non contenti, etiam ex gustu experimentū inuenerunt huiuscemodi. Effodiunt in altum, indeq; aliquid terræ extrahunt, & ab olfactu quidem meliorem experiuntur. Verum eo modo

modo non contenti, ipsam in uas conijciunt, & affusa potabili aqua, etiam saporis ex gustu periculum faciunt. Qualis enim aqua sapore apparuerit post mixturam, talis & terra erit. Oportet igitur in satis pedali altitudine contentum esse: In uitibus uero, trium pedum: In arboribus, quatuor. Quidam dulcem terram coniectant & ex nascentibus in ipsa uincis holoschoenus appellatis, aut calamo plecto, id est natatili dicto, aut rubo. His enim & aquae uestigatores fidem habere solent. Ceterum exactior probatio ex sapore contingit. Salsamque terram fugiendam esse omnibus ueteribus uidetur. Quum enim in stercore salem fugamus, & amurcam ex oliuiis sale non conspersis, arborum radicibus affundere rerum experti precipiant, & sterquilinia dulci, non salsa aqua rigemus, manifestum est quod salsam terram improbant ad omnia ineptam praeterquam palmae fructus, quos optimos & fertilissimos producit. propter hoc enim & in nostris locis solus palmae fructus fertilitate praestat, quandoquidem omnes hi salsuginosi existunt. Quare in salsa terra palmas plantare oportet, aut uitare, aut quantum possibile est curare, salis stercoreis usu ad terrae dulcis mixturam. At uero foetidam terram penitus fugere oportet, ut quae omnibus inutilis existat.

¶ Aliud de probatione terrae.

Diophanis. ¶

Alij optimam terram sic probant. Scrobem fodiunt, & bonam terrae partem extrahentes, postea rursus terram in foueam iniiciunt. Et siquidem iniecta terra foueam expleuerit, aut redundarit, optimam terram iudicant. Si uero iniecta terra fouea non expleatur, non bonam esse terram.

terram pronunciant.

¶ Qualia semina in profunda terra, qualia in media, & qualia in tenuiore serere oporteat.

Tarentini. ||

CAP. X.

F Rumentum quidem in profunda terra & campestri seminare melius est. Hordeū uero in medio modo habente, Legumina in tenuiore. Possunt autē & in campestri legumina seri in sequenti tempore à frumenti messē. Seminata enim terram recreāt & alleuant utpote tennes & adices agentia, excepto cicere.

¶ Qualia semina humida existente terra, & qualia in arida serere oportet.

Icontij. ||

CAP. XI.

O Rdeum terra non humida, sed circū arida magis existēte serere oportet. frumentū uero in lutosam & humidam terrā seminandum est. In tali enim magis augeſcit. Verū satio frumenti nō est procrastinanda. Fabas autē & pisum lutoſa terra serere cōuenit. In arida enim conciduntur priusquā enascātur, & pereunt. quæ uero non conciduntur, degeneres fiunt. Reliqua legumina sustinent quidem in aridam terram sationem, Verum meliora etiam ipsa fiunt & generosiora in irriguam seminata.

¶ De tempore sationis frumenti & ordei.

CAP. XII.

S Atio præcox omnibus præstat, uerū maxime profundam terram anticipare oportet, si parū aëris pluuiosi fuerit naſta. Ab autumno igitur per totam hyemem quibusdā uidetur semētis recte fieri in frigidioribus locis, ad

idus

Idus usq; Martij, atque etiam usq; ad æquinoctium uerum hoc est, ad octauum usq; Calendas Apriles. Quidam uerò diligentiores hac parte, sementis tempora hoc modo distribuerunt. Nempe quòd congruum sit ordei sationem inchoare ab æquinoctio autumnali, quod est ad octauum Calendas Octobres. frumenti uerò à pleiadum occasu, qui ad quartum Nonas Nouembres contingit. Hoc & Vtillius comprobat. Cessare uerò ab utriusque satione solstitio hyemali, quod est ad Nonum Calendas Ianuarias. At uero Democritus naturalem quandam obseruationem tradēs: circa Coronæ maxime occasum seminare consulit. Etenim tunc non solū hym bres multi emitti solent, sed & ipsa terra naturalē quendā & susceptoriū motū habet, ad ea quæ tunc sata sunt fertilia efficienda. Incipit autē Coronæ occasus ut plurimū, in regionibus circa Phœnicen, ad septimum Calēdas Decembres. Oportet autē seminatore m boreales dies, & ualde frigidos uentos habentes deuigare. In his enim terram cōclusam, & uelut horrentem, semina non suscipere manifestum est. In serenis uerò diebus, hoc est australibus, aut alias leniter ac remisse calidis, tum statim semina suscipere, tū ad radicem agendā eadem concitari, & plenos fructus facere. Aliqui uerò sementē augeſcente Luna à quarta usque ad plenam, hoc est quindecim dierum, facere consulant. Quidam securiorem uiam exco gitantes, non omnem sationem præcocem faciunt, sed in bi na, & tria, & quatuor tempora partiuntur, futuri tempo ris incertitudinem hoc modo deuigare studentes.

¶ Prænotio qua scitur qualia semina uiridia
& fertilia sint futura.

Zoroastræ

Quidam igitur semina uiridia & fertilia futura sic prædiscunt. Paucis diebus ante caniculæ exitum in quopiâ loco de unoquoque semine paululum probationis accipiendæ gratia serunt. Quum igitur exoritur Canicula, quæ dâ ex satis ut uerisimile est, lædit, quædam nequaquâ. Hoc igitur signum statuētes, ea quæ in eius ortu illæsa manent serunt, relinquunt autem incuruata. Est autem Canis exortus decima nona Iulij mensis. Cæterum quæ experimenti gratia seremus, ea uiginti aut triginta diebus antea rigabimus, quò uidelicet eò commodius nasci possint.

¶ De seminis electione, & qualia esse oporteat semina quæ terræ mandamus, & de eorundem ætate.

Fumentum quod seremus eligendū est generosum, plenum, solidum ac leue, colore uero ad aurum inclinate, & quod utilissimum ac gratissimum est, hoc uerò ex panificio cognoscitur. Fugiendum cōtrâ cōtūsum & rugosum. Ordeum autem plenum, crassum, recens, album, & quàm grauiissimum, & non contusum. Sed & alia omnia similia prædictis esse oportet. Quidam pleniores spicas eligunt quæ grana habent solida & perfecta, eaq; in sementem reseruant, præstantiorem fructum ex his capientes. Semen optimum est annuum, biennè minus, triennè pessimum, uetustius uerò infrugiferum.

¶ Quod ex contrarijs locis in contrarios locos semina iacere oportet.

Quidam ad fertilitatem conferre tradunt, ut semina in contrarios locos serantur, uelut ex montanis in capestres, ex humidis in squallidos, & uice uersa. Esse enim contrariorum appetentiam aequaliter & in feminibus & in terra. Quod tamen sic fieri oportet, ut ex deterioribus regionibus in meliores transferamus, non ex praestantioribus in peiores.

¶ Ut serenda semina nullo modo post sationem iniuria afficiantur.

Aphricani.¶

CAP. XVI.

Semina in semperuiui herbae succo rigata serito. Ita enim neque ab auibus, neque ab muribus, neque formicis laedentur, sed etiam praestantiora generantur. Si uero modicum frumentum ueratro ammixtum foris per ambitum seminaueris, sata ab auium iniuria uindicabis. Si canculos fluuiatiles aut marinos, hoc est paguros, in aqua coiectos ad dies octo siueris, & hac aqua foris sata ipsa consperseris, neque semina neque platanus ab auibus laedentur. Si folia cyparissi cotusa seminibus ammiscueris, incorrofa seruabuntur. Quidam cerui cornu aut elephantis siccum aspergunt, alij aqua madefaciunt, atque ita semina irrorant. Apuleius testatur semina uino conspersa minus esse egrotatura. Aqua etiam & amurca si irroraueris ipsa, maxime iuuabis. Praestabile est & naturalibus uti. Si in mensuram, qua semen alias metiri solemus, serenda semina iniiciantur, & hyenae pelle contegantur, post aliquot dies transumpta ab animali naturali potentia & odore, a nemine facile laedentur. Si post sationem & ubi terra iam obrupta fuerint semina, mod

na, modicum frumentum ueratro ammixtum prope seminaueris, quæcunque aues gustauerint moriuntur. Eas ipsas igitur mortuas auiculas arreptas & harundini affixas ex pedibus, suspendito, & impossibile est ut de catæro auicula accedat. Si radices syluestris cucumeris contusas totam diem & noctem aqua maceraueris, eamq; æquam seminibus assidue irroraueris, deinde pallio uelata sequenti die seminaueris, non lædentur sata, sed & meliora euadēt. Vitæ sate nō corrodētur, si parū seminis foenigræci ipsis dū seruntur cōmiscueris. Virgilius aqua, & nitro sata irrorare probat. Incorrosa autē manēt et quæ Luina semiplena seminata sunt. Apuleius ait priusquā aruum fodiat, ranā rubetam phrynon Græcis dictā, noctū circum ipsum gestādam esse, & in uase fictili concludēdam, atque in medio aruo adobriēdam. Verum tēpore sationis instante refodiēdam esse, & extra aruum eiciēdam, ut ne fructus amarus fiat. Idem Apuleius tradit seminibus lentē modicam aramiscēdam esse dum seruntur. Natura enim resistit aduersus impetus atq; molestias uentorū. Quin & urina ueteri ac stercore canino simul solutis, si semina mādē feceris, aut arbores, aut uites, omnia illæsa conseruabis.

¶ Quid faciendum, & quid non, ut semina fertilia euadant.

sationis. ¶

CAP. XVII

Inscribito in aratro Raphaël, & quū nouas, & quum cōseris terram, & regio fertilis euadet. Aint & ad ubertatem conferre, si semina in contrarios locos serantur, uelut ex montanis in campestris, & uicissim. Quiddam animum sterces, præsertim columbarum fertilitatis gratia

gratia ammiscentes seminant in squalidis locis. Verum hoc ipsum deuitare oportet, ne semina comburantur. Seminantem autē obseruare oportet, ne semina bouum cornibus incidāt. hæc enim semina quidā Cerasbola ab ipso facto uocant, aiūtq; & sterilia & imperfecta ac inutilia talia generari, adeo ut neq; per ignis uim edomari possint. Plurimum diffundetur & ampliabitur semen, si cribrum ex lupina pelle factum fuerit, habens foramina triginta ea magnitudine ut digitus transmitti queat.

¶ Quo deprehendatur an sata modo compescente & iustam symmetriam habeant.

Pamphili.

CAP. XVIII.

D Iducito digitos manus, eosq; imprimito in terrā, & sublata deinde manu, multitudinē seminū in impresso digitorū typo considerato. Etenim in frumento numerum seminū septenariū summum esse oportet, minimum quinariū. In ordeo uero nonarium & septenarium. In fabis senarium & quaternarium. Quæ uero mediū inter hos numerum habebunt, palam est quod iustam symmetriam tenebunt. Cæterum in terram quæ assidue duas niues perpetitur, semina crassius iacienda sunt, propterea quod aliqua glacie corrumpantur.

¶ De stercore.

Quintiliorum.

CAP. XIX.

B Onam terram sterco meliorē facit, Vitiosam autē amplius iuuabit. Bona igitur terra stercore multo nō habet opus. Media, paulō ampliore. Tenuis uero & imbecilla, multo. Non acruatum autē, sed densius stercorandum est. Cæterū terra nō stercorata, riget: amplius stercorata, comburitur. Oportet autē eum qui plan-

d i tas

tas stercoreat, non statim ad radices stercus inijcere, sed primum terram inmittere sufficientem & tenuem, deinde stercus, & postea rursus id ipsum terra occultare. Ita enim neque comburentur plantæ, non iniecto statim ipsis stercore, neque caliditas ab ipsis euaporabit, non contectis à sola terra. *Optimum porro stercus est auium omnium, præterquam anserum & aquaticarum uolucrum, propter humiditatem, quanquam & hoc ipsum alijs mixtum utile erit. Præstat tamen omnibus columbinum multa caliditate præditum. Quapropter aliqui non præparantes ipsum, sed quale est finentes, unà cum semine in aruum iaciunt rarius. Commodum enim fit impotenti regioni, ipsam & nutriens & potentiolem reddens ad seminum excretionem, & nutritionem, sed & gramen abunde extirpat. Secundum locum à columbario obtinet stercus humanum, aliquo modo illi ad simile, priuatim autem omnes herbas corrumpit & perdit. Præparant autem ipsum in Arabia hoc modo. Vbi sufficienter exsiccarunt, postea aqua macerant, rursusq; siccant, atque hoc uitibus aptissimū esse affirmant: præstat autem propter abominationem rei, aliorum stercorem mixtura eius odium mitigare. Tertia laus asinino debetur, ut quod fertilissimum natura est, & omnibus maxime plantis commodius existat. . Quarto loco habetur caprinum acerrimum existens. A quo consequens est ouillum, quod pinguius existit. Post hæc uero bubulum. At uero suillum his præstantius existens, satis ineptum est. ob multam sui ipsius caliditatem. Perurit enim statim sata. Viliissimum autem & omnium deterrimum est stercus equo-

Dum alibi,
m hic ma-
me depre-
nditur, hos
us esse li-
ros cui ad-
ripimus.
de Varro-
e de Agri-
ult. lib. 1.
ap. 33. hæc
eiumpfit o-
an no, & au-
bris nomen
on reticuit.

rum & mulorum solum per se, acrioribus tamen utiliter ammiscetur. Illud præ omnibus obseruare oportet, ne annuo stercore agricolæ utantur. Hoc enim nullius utilitatis est, & ad ea quæ affert detrimēta, etiam plurimas bestiolas & serpentes gignit. Triennale & quatuor annorum ualde bonum est. Longiori enim tempore quicquid foetidum inerat euaporauit, & si quid durum erat emoluitum est. Quod uero augescēte luna agros stercoreare non oporteat, ut ne multum herbarum excretionem adadiuuemus, etiam alibi abundè docuimus.

¶ Stercoris præparatio.

Florentini.

CAP. XX.

Quidam magnā & altā fossam effodiunt, eoq; omne stercus tū præstantius tū deterius defecunt, ac putrefaciūt. Sed & cinerem furnorū, & coenum, & omniū animalium stercora, & præ omnibus humanum, & quod maximū est, & per se magis iuuans, omnes plantas, & in primis uites, & urinā humanā affundunt. Imò etiā coriariorum retrimenta ac sordes superiniiciunt. Multi etiam stipulam post messē euulsam pecori substernunt, quo conculcata & per urinam computrefacta stercus fiat, & cū prædictis omnibus in fossam demergunt. Quin & si cœnosa aliqua immundities, siue etiam ex paleis, siue spinis, aut lignis, aut sarmentis cinis fuerit, etiam hunc adiiciunt. Sed & algam è mari unā cum adherētibus sordibus eiectam, aqua dulci diligenter elotam immiscent. Et post omnium prædictorum in fossis mixturam, aquam dulcem superingerūt, quo citius omnia computrescant. Post hæc uerò sarculis eo usque mouent,

d 2 donec

donec totum commixtum & unitum stercus succulentum fiat. Valde autem potest hymbrium riuos ex uis ad sterquilinium deriuare. Hæc enim aqua liminosa existens & turbata, stercus iam insitum augebit, & multa putrefactione addita melius reddet.

¶ Quali tempore vnamquamq; terram mansuefacere oportet.

Varronis.

CAP. XXI.

Non eadem est omnis terræ mansuefactio, sed dēsa & radices ac frutices plures habens in altū foditur, per familiaria cuiq; regioni instrumēta, uehementibus siccitatibus urgentibus. Friabilior enim tūc fit terra, & radices à solis uehementia exuruntur, ut amplius radicem agere nequeant.

Sed & p̄funda terra, & solida, & grauis, similiterq; pinguis, eodem modo in squalore uersæ, nō parum iuuantur. Verū tenuis terra à sole exusta cinerescit, omnemq; quam in se habet pinguetudinē perdit, utpote quæ ab ardore perflatur, & in uaporem abit. Quare hanc circa æquinoctiū autumnale mansuefacere oportet, nō ligonibus, neq; sarculis, sed aratro, & statim iusup stercore. Huic enim uel maximè auxiliatur stercoris multitudo.

In Arabia tamē tenuem terram nouare recusant, tanquam parū sortē, & quæ ex nouatione arata humore priuetur. Priusquā igitur nouant seminantes ordeum in Gordato loco appellato, sepe magnā fertilitatem consequuti sunt, præsertim pluribus hymbribus delapsis. Similiter autē uelut tenuē terram, etiā fuluā, & rubrā, & arenosam, & nigram, & albam, & aridam & leuem, & argille

gille albæ, & in collibus sitam, coles per hyemem. Salsam uerò in hyemis initio pluuiâ prægressa, paruis aratris mouebis, & paleis consperges, præstiterit quidem saba-
ceis. Hæ enim inter paleas principatum tenet, deinde etiã ordeaceis & frumentaceis. Etenim ex harũ computresca-
tione salsa terra mäsuefacta & dulcis effecta, nõ amplius per ærem salsam humiditatẽ, uelut solet, remittit. Deinde
sines eam per totũ annũ, & autumnio stercorabis stercore bubulo & equino, utpote quæ dulciora existunt. Postea
conseres ordeo & leguminibus non altẽ radices agentibus. At uerò eam quæ in montanis & tempestuosiss, um-
brosisq; ac borealibus locis sita est, per æstatẽ & in ardo-
ribus coles similiter ut profundam, quam ligonibus fodere melius esse prædiximus. Quod si operatio per ligones
conseminandæ terræ magnitudini non respondeat, etiam arare ipsam per æstatem possumus à uespere exordio sa-
cto per totam noctem, usq; ad exortum solis, quo humidi-
tas & pinguitudo obumbrata sub gleba permaneat, et ne boues à sole perusti ægrotent, & facillẽ operentur, terra ipsa ex nocturna cultura paulò teneriore reddita. Cæ-
terum aratorem non duos, sed quatuor boues coniugare oportet, ac facere iugum geminatu, Græcis δ' *δ'υϊατῦ* ad-
pellatam, iterareq; ac tertiare, ac uomere grauiore uti, quo hoc modo pinguitudo terræ graui opere deprimatur, & glebis adobruatur.

¶ De sarritione post sationem, & herbarum runcatione.

Leontij.

CAP. XXII.

Optimũ est sata per homines sarriri & adobruui ut omnia probè cõtègantur. Quod si fieri nõ potest

d 3 per ba

34 DE AGRICVLLVRA

per boues sarratur. Quando uerò iam glebam ac sulcum occultare ac contegere coeperint, id fiat, quo & a-grestes herbae dissipentur, & nudatae ab aquis radices adobruantur. Bis quoque si sarritio fiat, geminata erit utilitas. Quando autem spicas emisserint, runcentur.

Sic etenim fructus puri & multae commoditatis per-ficientur, quum non amet terra herbas peregrinas iugi-ter coalere.

¶ Quando metere oporteat.

Florentini.

CAP. XXIII.

Qum partes quaedam solis flauescere inceperint, omnes fruges demetito, & maxime ordeum. Verum multo citius legumina me-

tere oportet, facilius enim coquetur & dulciora fient. Non igitur expectandum est donec omnia in uigore existant. Si enim quis eousque cunctetur, quae primum arefacta sunt, perdet, in metendo namque excidit & dilabitur. Durabilior itaque est fructus siccatus, uerum copia paucior. Qui uerò flauescit, etiam in cibo iucundior est, & paleae ex eo etiam pecori gratiores sunt. Ceterum omnes fruges adhuc roscidas sub diluculum sedulo ac festinantius colligere oportet.

At uerò uentilatum ac cribratum frumentum siue ordeum unam atque alteram diem, aut omnino unam noctem in area relinquere oportet, & deportare ante solis exortum ut adhuc perfrigeratus fructus in ordeum deponatur.

Hoc enim multum ad diuturnitatem confert.

¶ De areae preparatione.

Didymi.

CAP. XXIII.

Aream in alto loco construere oportet, quo prompte uentum

uentum susceperet, præ omnibus uerò cauendum est ne area secundum uentum domorum aut hortorum constituitur.

Etenim uenti tenuissima quæque ex paleis citra animaduersionem hominum oculis inferentes pupillas perurunt, ut ex eo multi altero, alij utroq; oculo sint priuati.

Lædunt autem paleæ etiam fructus autumnales foris non lignosos, & maxime uites. Quemadmodum enim sterces, sic etiam paleæ, radicibus quidē conferunt, ramulis uero & folijs nocentissima existunt. Neq; uero minus & ipsa olera lædunt, adherentes enim folia perforant, statimq; comburuntur hæc perforata. Oportet autem aream assidue amurca conspergere & madefacere, insuperq; cylindro leuigare. Sic enim formicæ non iniuriabuntur. At uero fruges in aream positæ, sectionis suæ partem ad meridiem conuersam habeant. Erunt enim inde pleniores, faciliusq; tribularum pulsationibus excutientur.

¶ De horreo siue sede frumentorum, & de frumenti diuturnitate.

Tarentini.

CAP. XXV.

Frumentum probe concluditur in locis supra terram quæ lumen ab oriente habent, adspiretur item locus moderate à borea & fauonio, & auertatur ab austro & eiusmodi uentis. Habeat autem densos ac frequentes canales, per quos & calidus uapor expiret, & aura refrigerans inspiret. Nec habeat humiditatem aut graueolentiam aliquam, aut halitum iniucundum, maxime autē ab equorum & bouum stabulis alijsq; eiusmodi, atque omni caliditate procul absit. Illinantur parietes luto, cui pro paleis pili sint ammixti, deinde argilla

d 4 alba

alba intus & foris obducantur. Post hæc cucumeris syl-
uestris radices & folia ad biduum aqua macerato, & cū
aqua calcē arenariam subigito, indeq; internas partes di-
ligenter oblinito. Quidam etiā ad calcem pecorum uri-
nam ammiscent, tanquam quæ animalia necet. Sed &
testaceam calcē quæ pauimēto inducitur lotio macerant.
Quidam cinerem sarmentorum quercus eadē gratia frum-
mento inspergunt, alij boum stercus aridū. Alij absinthij
aut abrotoni arida uirgulta imponunt, ampliusq; folia
semperuiui herbe aride. Præstat autē calcem arenariā
amurca subigere. Hæc enim & bestiolas omnes corrumpit,
& frumentum solidius ac densius facit. Quapropter aliqui amurcam ad dimidias decoctam parietibus
aspergunt, atq; ubi inaruit fruges inferunt ac deponunt.

Omniibus porrò præstat, terram perfrigeratam argillo-
sam, aut mali punice folia arida & cribrata, antea præ-
parata habere, & quum frumentum deponitur, ad singu-
los frumenti medimnos, argillosæ terræ choenice, aut fo-
liorum tantundem inspergere. Vtilissimū uero conyzam
semifrigefactam in pauimentum frumēto substernere, &
post diffusos decem medimnos rursus conyzam integere,
& rursus frumentum superingerere, donec totum depo-
natur, Quod enim hoc modo depositum fuerit, non so-
lum in multos annos à putredine immune perseverat, ue-
rum etiam idem pondus seruabit in panificio. A natura
autem frumentum ueterascens ualde nigrescit & ama-
rum euadit, quare relata cura opus habet.

¶ Ut augmentum capiant reposita in horreis
semina.

Aphricani.

GAP. XXV.

Frumentum

Frummentum supra mensuram augmentū sumet hoc modo. Nitrum & spumam nutri terito, & ad tenuem terram ammisceto, & sic acervis adijeito. Eadem res etiam integrum & illesum frumentum servabit.

¶ Ne formicæ frumētarios acervos contingant.

sotionis.

CAP. XXVII.

Formicæ semina non contingent, si acervum terra alba circumscripseris, aut origanum sylvestre circumposueris.

¶ De ordeī diuturnitate, & quomodo sanum in horreis conservetur ad multum tempus.

Damageturitis.

CAP. XXVIII.

Ordeum incolume servabunt lauri fertilis folia sicca, & omnis cinis, præsertim à lauri ligno impositus. Similiter servat ordeum semperuinum herba siccata cū calamintha, & unā cum gypso ordeo admixta.

Quidam uas aceto plenum & contextum operculo, in medio ordeī ponunt. Verum nosse oportet ordeum ueterascens amarum fieri.

¶ De farinæ diuturnitate.

Florentini.

CAP. XXIX.

Farinæ incolumes perseverant ad tempus, tedīs pin-
guibus contusis & in ipsas iniectis. Quidam uerò
cuminum & salem ex æquo terentes, & massas a-
ridas inde facientes, eas in farinam imponunt.

¶ De frumenti probatione, & quomodo æquilibrem panis ad frumentum
expansionem facere oportet.

Didym.

CAP. XXX.

d 5 Frumen-

F Rum entum incorruptum diligenteter purgatum ac cribratum ad librā expēdito ac pōderato, & si repereris modium habere libras quadraginta, easdem libras panis exigito. Quantū enim ex fursurū detractiōe decedet, tantū in molitura et reliquo opificio aspersa aqua addet. Ceterū ipsa panis asatura decimam & uigesimam ponderis partē aufert, quare in asatura de decē libris una cū dimidia decedet. Idem autē pondus propter asaturam detrachere oportet, tum in puris, tum in secundarijs panibus.

¶ Quomodo panis iucundissimus etiam citra fermentum paretur.

Didymi.

CAP.

XXX.

Q Vidam panem citra fermentū faciunt, nitrū adiciētes. Et enim Nitrū panes friabiliores facit, uelut etiā carnē. Alij absque fermento panem sic faciunt. Vnas pridie quam panē faciant in aquam coniungunt, & sequenti die ubi panem facere uolunt, innatantes tolunt ac exprimunt, effluenteq; humiditate pro fermento utuntur: & panes faciūt iucundiores & splendidiore. Si uero in totum annū fermentum habere uelis, quum in doctis mustum ebullierit, spumofum illud quod efferbuit acceptum cum farina milij cōmisceto, diligenterq; trita in massas cogito, quas ad solem siccatas in humido loco repones, & inde sufficienti accepta quantitate pro fermento uteris. Omnes autem panes absque fermento facti efficacissimi sunt ad uenerem stimulandum. Ceterum Florentinus ait, clibanitem panem sub textu in clibano coctum, graciliter efformatū, & in sole arefactum facile concoctilem esse. Verum in furnis coctū, grauiorem concoctionem reddere.

De Risana

¶ De Pisana.

didymi.

CAP. XXXII.

OR deum purgatū ac decorticatū in sole siccato, rur-
susq; pistatū rursus ad solē siccato. Vbi autē repo-
nere ipsum uoles, id qd' ex ipso tenue in pistādo de-
cessit, ei aspergito. Hoc enim ipsum cōseruat. Quōd uerō pi-
sana humidior accepta maximē nutriat, retulit Florentinus.

¶ De fabis.

eiusdem.

XXXIII.

FAbæ semen caue ne ponas circa arboris radicem, ne
arbor are scat. Oportet autem fabas serotinas plan-
tare. Gaudent enim lutosa terra. Quo uerō ad
cocturam commodæ fiant, pridie quā conseras, ipsas in a-
qua nitrosa macerato. Caterum Phisici aiunt fabas hebe-
tare corda eorum qui eis uestuntur. Quare & rectē
somnia impedire eas putant, sunt enim flatuose. Aiunt
& domesticas gallinas ex assiduo ipsarum esu steriles fie-
ri. At uerō fabas edere non oportere, Pythagoras in-
quit, propterea quōd in flore ipsarum lugubres literæ re-
periantur. Tradunt autem fabam erosam rursus expleri
luna augescēte. Eandem etiam in salsa aqua nunquam co-
qui, unde neque in marina. Primus a fabis abstinet Am-
phiarus, uaticinationis per somnia gratia. Circunferun-
tur etiam Orphei uersus eiusmodi:

O' miseri a fabis miseri subducite dextras. Et,

Par facinus fabis uesci, capite atq; parentis.

Porro fabæ marina aqua rigatæ & resperse, integræ &
illæse permanebunt. Similiter & magudaris, hoc est radi-
cis silphij siue laseris cremore.

¶ De cicere. Florentini

CAP. XXXIII.

Si pri-

Si pridie quàm seminaturus es cicer aqua tepida maceraueris, maius nascetur. Quorundam superuacanea cura est, qui maius cicer esse uolentes, una cum corticibus ipsum similiter præmaceratum, addito nitro in aquam, serunt. Quod si præcox cicer facere uelis, ipsum circa hordei tempus seminato. Quo uerò uigoris tempore nemo ipsum comedere possit, cucumeris syluestris et absinthij semine ex aqua tritis, per dies quinq; sub diluculum irrorato. Et enim ros per quinq; rursus dies eluit omnem ex ipso amaritudinem.

¶ De lente

Eiusdem.

CAP. XXXV.

Lentes bubulo stercore arido ante sementem oblitas, meliores & citius nascentur. Lenticula uaginulis maior fit, si aqua tepida addito nitro macerata seratur. Putredinis expers permanet: aceto laesis succum ammixtum habente conspersa. Aegyptia lens in cibo accepta letitiam affert & conciliat.

¶ De milio.

Eiusdem.

CAP. XXXVI.

Milium limosa & humida terra gaudet, arenosa etiam si frequentius rigetur. Modicum autem eius semen, omnem regionem replet. Verum sarri & runcari assidue expetit. Seminatur ab æquinoctio, quod est ad octauum calendas apriles. Si uerò densius seminetur, nocebit. Iugerum enim amplius quam manus penæ mensuram non suscipit. Quare in sarriendo ipsum euellere oportet. Hoc enim modo tractatum, iugerum proferet modios indubitatè quadraginta.

¶ De lupino.

CAP. XXXVII.

Lupinum

L Vpinum præ alijs serere oportet post æquinoctium
autumni, non expectatis hyemibus. Priusquàm
florescat, boues in ipsum impellito, omnē enim aliā
herbam depascēt, ipsum lupinū autem non attingent, uelut
amarum: Apuleius ait, quod singulis diebus circumagatur
cum sole, & ruralibus horas diei indicat, etiam si nubilosus
sit aer. Dulce fit aqua marina, & fluuiali ad triduum ma-
ceratum: ubi uerò cœperit dulcescere, siccatur & deponi-
tur, pecoribusq; cum paleis pabuli loco exhibetur. Fa-
rina hordei aut frumenti ammixta, panificio aptum exi-
stit. Est autem in imbecillem terram seminandū, neq; opus
habet stercore, ipsum enim terræ stercorationem exhibet,
nam omnem debilem terram stercoreat, & in posterum fer-
tilem facit. floret tertium. Metitur post pluuiā, arefactum
enim ex uaginulis exiliēs perit. Tritum & umbilicis impo-
situm, lumbricos expellit. Seratur autem non in altum, nam
& neglectum floret, quæmadmodum Capparis. Fugit au-
tem, si quem sentit colentem regionem.

¶ De omnibus leguminib⁹, & cannabe, & lino.
Quintilianorum.

CAP. XXXVIII.

L Egumina in obarido solo seri expetunt, præter fa-
bas. Hæ enim locis humectis & humorem cōtinen-
tibus gaudent. Cannabis autem cauis locis dele-
scat, & omnino humectis. Seritur ab Arcturi exortu, qui
est ad quartum calendas apriles. Linum similiter limosis
locis gaudet: seritur ab æquinoctio autumnali, usque ad
arcturi exortum, qui est pridie nonas Ianuarij.

¶ Ut facile coquantur legumina
quæ sumus seminaturi.

Democriti.

CAP. XXXIX.

In

IN seminando unà cum stercore & nitrum ammiscabis: sic enim parata ipsa ad cocturam facies. Quod si non succedat ubi hoc feceris, uelisq; legumina breui percoqui, parū sinapis in ollā inijsce, & statim quæ coquētur, dissoluentur, siue carnem, siue legumina coxeris. Si uerò amplius quid de sinapi inieceris, penitus dissoluta euanescent.

¶ De herba leone, quam & orobanchen vocant.

sotionis.

CAP. XI.

LEguminum leo, osproleon Græcis, item orobanche appellatus, nō proueniet in aruis, si in quatuor angulis, & in medio aruo rododaphnes ramulos infixeris. Hoc autem pacto omnia legumina incolumia seruabis. Si uerò uelis hanc herbam in totum non apparere, quinque testas accipito, & in ipsis cum creta, aut alio aliquo albo colore, Herculem leonem suffocantem pingito: easq; testas ad quatuor angulos, & in medium arui deponito. Reperitur & alia cura naturalis, & per contrariam affectionem medens, cui etiam Democritus testimonium præbet. Virgo nubilus sanguinem nuptiarum habens, nuda, citra omnem penitus amictum, solutis crinibus gallum in manibus habens, regionem circumeat, & herba leo statim decedit. Ipsa uerò legumina meliora fiunt, fortassis etiam hac herba leone gallum timente. Quidem experientia edocti, sanguine galli ea quæ seminaturi sumus respergere consulant, ut ne à leone herba lædantur. Ceterum obseruare & id oportet, ne quæ seminantur legumina cornua bouis contingant, sterilia enim & minuta ac uilia eiusmodi proueniunt.

Qualia

¶ Qualia semina à quali herba iniuria afficiuntur.

Paxani.

CAP. XII.

Robanche necat fabas & cicer se circumplicando. Zizanon lolium & Græcis æra appellatum, corrumpit frumentum. panibus autem admixtū te nebras uescentium oculis obducit. Hordeum lædit ægilops. Lentem securidaca herba Græcis pelecinus appellata.

¶ De villico agro præfecto siue œconomo.

Florentiui.

CAP. XIII.

Portet eum cui agri cura est commissæ, exemplum esse omnium in agro degentium, ut ad illum, & illius uitæ & mores respiciētes, reuerentur magis quàm pertimescāt. Sit autē uenerabilis, & accessibilis, à uino quantum possibile est abstinēs, (Obliuionē enim inducit frequentior uini potus,) non turpis lucri appetens, neque circa usuras inexplēbilis, sed paucis contentus, & semper quæ necessaria sunt usui egentium suppeditans, uigilans, & præ alijs à somno exsurgens, & qui mentiri & maximè peierare formidet, pius, & consuetas religiones obseruans, non arbores dedicatas & consecratas, aut aliud quidam eiusmodi contumelia, afficiens, uerū omnes ad pietatem præparans, & tēpore quidem operarum ob eundarum, sollicitus & curiose adnīaduertens, tempore uerò quietis, communis & remissus, & ferias per hebdomada fieri permittens, & nihil graue tunc facere permittens: sed uacare cogens, maximè in lunaribus, aut annuis festis. alienas rationes nē conducat, neque laborem ac operas terræ herilis ipse suscipiat, neque ad usuram ex domini rationibus, omnibus tradat, domini mandatis cōtētus sit. Et

64 DE AGRICVLTURA

fit. Et si quid inuenerit melius, prius ad dominum referat
præterquam si ualde adeo utilitas rei urgeat, ut domini
iussione expectare non possit.

¶ Quod villicū oporteat diariū & ephemeridem
quotidianorū operum habere, & quomo-
do eum ordines operariorum faces-
re conueniat.

Eiusdem.

OAP. XIIII.

Habeat villicus ephemeridem, cōmunem agendorū
in agro sententiā iuxta peritos continentem, exa-
cte compositā, & iuxta singulos mēses omnium
dierū, quo inde & cognoscere queat & submonere, quo-
modo operari oporteat, nullo tempore præterito. Etenim
si unam saltem diem præterierit, operarum ordinem sub-
uertet, & non solum præsentis fructus lædet, sed ipsam
terra peiorem reddet. Si autem multi fuerint operatores,
non oportet omnes simul operari, satis enim negligēter &
supinē operas obibunt, neque rursus duas aut tres simul,
multis enim præfectis indigebunt. Agitur neq; simul omnes
neq; pauci operentur, uerum iuxta ipsorum multitudinem
etiam præfectos præficere conuenit. Optimum igitur est,
ubi multi extiterint, operarios in decadas ordinare. Si pau-
ci, in numerum senarium, & non in quinarium. Vbi enim
pari numero fossores extiterint, consequentia operarum
ab eadem æqualitate cōseruabitur, & segniores sub unam
elevationem & depressionem extendentes ac deponentes
coguntur uelocioribus pares esse.

¶ De mensura operarum.

Eiusdem.

OAP. XLIIII.

Quidam obseruauerunt & ad uites, & ad rosaria, siue
etiam

Sive etiam hortos, sive ad quemcunque locum qui ad plantationem preparatur, & ad trium pedum altitudinem foditur, ad unumquodque iugerum sufficere operarios septem, in ualde dura terra octo. Et iugerum ueterum uitium intractabili & herbas non habente, ac maritima terra à tribus sepe excoli. In duriore uero & herbosa, à quinq;

At uero nouellæ plantæ usque ad primum quinquennium, sepicule à tribus excultæ sunt. Cæterum ex uitibus aminea facilius colitur. Surrentina uero ecotra, pluribus enim hæc opus habet operarijs. Porro iugerum à quatuor operarijs posse pastinari, affirmant hi qui experimento cognouerunt: pastinatione secundum latitudinem ad duos & dimidium pedem, in altitudine uero pedis facta. Hanc enim optimam ipsius mensuram esse obseruatum est. Putari posse iugerum à quatuor itidem obseruatum est. Primam uero pampinationem ac turionum collectionem ab uno fieri posse, & secundam multo minori opera constare. Insuper autem quamuis eximio uinitori, plura quam octo iugera uitis colere, non est possibile, neque omnino permittendum, omnes ueteres scriptores testantur.

¶ De agricolarum sanitate.

Florentini.

CAP. XIV.

Commodum quidem esset etiã medicum in agro constituit, quod si fieri nõ queat, accidentes morbos curabis disciplinæ exemplo ab his qui similiter ægrotarunt hominibus sumpto. Etenim qui eandem inhabitant regionem, & eadem dieta utuntur, si in eosdem morbos inciderint, iisdem etiam remedijs ac medicamentis curantur. Præstabilius est autem operariorum morbos præ-

e i uert

uertere, & cura anticipare quantū possibile fuerit. Quandoquidem uero eorum qui in sole laborant corpora & uenas sol offendit, utpote qui ad tantum ardorem reniti, eiꝑ; resistere non possint, oportet alimentum ipsis auferre, ut non semel, neque bis, sed paulatim ac sæpius comedant. Hoc enim ipsos seruat, & ad concoctionem aptissimum existit. Alij rutam & maluam syluestrem decoquunt, ac decoctum ipsum uino aquosius deprauato dilutum, in media ciborum acceptione exhibent. Alij lac & aquam miscentes, & modicum uinum aquosius deprauatū affundentes, ante cibum offerunt, atq; hoc ab initio ueris usq; in autumnū faciunt. Alij uinum absinthiatum propinant, & potest hoc non solum ante cibum, sed & post, & in ipsa cibi sumptione bibi. Si uinū absinthites non sit, absinthium exhibemus aquæ calidissimæ iniectū & seruēfactū. Idem facit & uinum scillinū. Preparatur autem & acetum scillinū, et si quidē uinū daturus es scilliticū, ante cibū dabis: si uero acetum, à cœna. Sed & palustre uinum, hoc est in paludibus natū, ualde salubre est, in sanitate utentes conseruans. Quin & ptisana maxime nutrit, & salutaris existit. Et panis clibanites graciliter efformatus, et in sole siccatus, utilissimus ad sanitatē habetur. Qui enim in furnis assatur, grauiorē concoctionem facit. Si uero & aqua non sit bona, neq; potabilis, sed morbosa, coquatur donec decima ipsius pars insumatur, deinde refrigeretur, atque ita innoxia erit. Sic enim & marina aqua cocta dulcis redditur. Quandoquidē uero animalia uenenum ei aculantia frequēter agricolas infestant, uiperæ, phalāgia, serpentes, & mures aranei uenenum iaculantes, & scorpij etiam se
domest

domestici fuerint, ac domi uixerint, persuasos esse agricolas oportet, uitē Theriacā ad omnes horū animalium morsus sufficientē curationē pręstare. Non solum enim uinū uitis theriacę cōmorsi dolorē sedat, sed & ex eadē acetū, & ipsa uua, atq; uua passa. Foliorū etiā & sarmentorum ustorum cinis morsui impositus, dolorem sedat, & hominem seruat. Est autē aliā adeo potens res cinis ex omnis generis uitis sarmētis, ut & canis morfibz medeatur, sæpe etiam rabiosi. Vbi igitur & Theriaces uis accessit, multiplicem caliditatis efficaciam demonstrat. Quomodo autem uitis theriaca fiat, & uinum absinthites, aut scillites, in proprijs locis abundē docebitur.

Quod neq; agricolas, neq; plantas, à præstantioribus locis in deteriores transferre conueniat. Didymi. CAP. XLVI.

Consuluit quidam ut ne ex salubribz locis in morbosos, tum plantas, tum agricolas trāsferamus, sed potius ex deterioribus in meliores, aut similes, aut certe non multo peiores. Consternat enim & perturbat commutatio, in deteriora translatos. Non solum autem in hominibus, sed etiam in plantis obseruandum hoc esse sapientissimis uidetur.

Quod fabros ferrarios, & lignarios, & figulos, in agris habere oportet, aut prope.

Varronis.

CAP. XLVII.

Agricolas parandorū instrumentorum gratia in urbes proficisci inconducibile est. Instrumentorum enim usus dilatus, idq; frequēter & assidue, agricolę impedit. Assidua etiā in urbem profectio, segniorē

ε 2 facit

68 DE AGRICVLTVRĀ

facit. Quapropter fabros ferrarios & lignarios, aut in ipsis agris, aut prope habere oportet. Maxime autem necessarium est & figulos habere, omnium gratia, quum certo persuasi sumus, quod in omni terra figularem terram reperire detur. Aut enim in superficie, aut in profundo, aut in abstrusis & reconditis partibus ac locis regionis, terram figularem inuenies.

CASSII DIONYSII

VTICENSIS DE AGRICVLTURA LIB. III.

IN tertio libro præceptionum de Agricultura selectarum, continentur operæ singulis mensibus conuenientes.

¶ Ephemeris siue diarium, & quid singulis mensibus operari oporteat.

Ex Varrone &

Quintilijs.

CAP. I.

IN VARIO mense uites arbutiuas putare oportet, uitatis matutinis & serotinis crepusculi horis. Eodẽ mense ligna ad ædificandum & operas cædenda sunt, luna in coitu existẽte, & sub terra. Lunæ enim lumen ligna molliora facit. Quæ uerò tunc cæsa sunt ligna à putredine incolumina permanent. Eodẽ mense fructíferas arbores stercorare oportet, ita ut steræ radices non attingat. Eodem mense inseres quæcunq; prima

prima florent, uelut Rhodacena, Damascena, Præcocia, Amygdalas & cerasa. Eodem mense uitem humilem, chamenten appellatam acutissimis falcibus putare oportet, uitis diebus ac horis serenis. Ab Idibus Ianuarij uites plantare itemq; reliquas arbores oportet, usque quo locorum aptitudo plantationem admittit. Eodem mense seminare non conuenit. Rara enim & grauis existens terra uapores rosa fit, & lanis male carptis similis existit. Stercoranda est Medica, & Cytisum uiride demetendum. Aridam & leuem & albam, & colliculosam, tenuemq; , & harenosam terram, & radicibus ac fructicosis herbis plenā, quæ Octobri mense non est nouata, nunc ante stercorationem, paruis aratris arabis, statimq; stercorabis Salsa terra paruis aratris commoueatur, paleisq; fabaceis conspergatur, aut ipsarum inopia frumentaceis & ordeaceis.

¶ Mense Februario.

CAP. II.

Februario mense transponemus ex plantario irradiatas uites duorum aut trium annorum, nequaquam uero anniculas. Sunt enim imbecilliores. At uero uitium transplantatio, & multum fructum fert, & bonum facit uinum. Hoc mense plantabimus harundines priusquam germinare incipiant. Hoc mense & uitem, omnesq; arbores ac rosas plantare oportet augescente luna. Eodē mense serendum est frumentum trimestre, sesamumq; ac cannabis. Terram autem in qua medicam seminas, nunc iterum arabis.

¶ Mense Martio.

CAP. III.

Martio mense surculos ad insitionem capimus, & ipsam insitionem tum uitium, tum aliarum arborum

rum faciemus. Hoc mense harundines plantandæ sunt ante æquinoctium. Hoc mense oleas quæ medicatione indigent curabimus. Hoc mense radicibus amygdalarum stercus suillum imponemus, nam & amaras faciunt dulces, & maiores & delicatas, uelut Aristoteles inquit: Theophrastus uero urinam radicibus affundere iubet. Hoc mense plantabimus omnem arborem, & castaneam maxime à palo siue talea, in frigidioribus ac humidioribus locis. Hoc mense circumfodere uites expedit, reliquasq; arbores. Quæ enim tunc circumfossæ sunt, & multum & pulchrum ac bonum fructum ferunt. Hoc mense triennales uites pampinandæ sunt, quum adhuc teneri sunt turiones. Quidam ipsis manibus turiones colligunt. Et sanè ueteribus uisum fuit ut usque ad triennium uitibus ferrum non adhiberetur. Sed & prostratio uitium triennialium ad translationem hoc mense aptius fieri potest. Oportet hoc mense insitores omnia antequam germen emittant inserere, quum uberiorem lacrymam arbores habere uidentur, & obseruare ut ne malorum & pirorum surculi, qui ad insitionem caute & diligenter accipi debent, acutissima false deputentur. Sunt enim hæ arbores ualde tenui cortice præditæ, quapropter aliqui ipsos manibus potius auferunt, quàm falce resercent. Arare etiam nouale conuenit, terramq; ad sementem præparare. Tunc enim uersa neque multas herbas nutriet, & friabilior euadit. Neque sufficit hoc semel facere, sed iterum, aut etiam tertium. Serere autem conuenit frumentum album Sitanium cognominatum, & nigrius, & oblongum Alexandri-

num appellatum, in leuem terram & apricam, montana namq; & lacubus plenam, & harenosam & aquis carentem, usque ad octauum Calend. Apriles. Hordeum serendum est tenue appellatum, in terram quæ frumentum antea tulit. In proprijs etiam locis serendum est sesamum, typha, Zea: milium & cannabis. Quum autem sata in spicas abierint, runcabis ipsa. Ita enim fructus puri & uberes euadent.

¶ Mense aprili.

CAP. IIII.

Aprili mense possunt adhuc oleæ plantari, tunc certe maxime ipsas purgare oportet. purgatæ enim fructum meliorem producant. Theophrastus ait hoc mense oleas, & punicas arbores, & myrtos in taleas sectas posse plantari in locis humidis & rigatis. Hoc mense etiam inferemus & inoculabimus oleas reliquasq; arbores opportuna. Amplius autem hoc tempore ficus inscri incipit, & castanea & cerasus. Sed & secunda fossio nouellarum uitium hoc mense completa esse debet. Nouellas item uites putare conuenit. Leuior enim cæsura ipsarum erit, si nunc fiat. Quanquam quibusdam uideatur, & praesertim omnibus ueteribus usq; ad triennium non esse ferum uitu admoendum. Hoc mense & ulmi semen collectum statim serere conuenit, possunt & fici quæ radices egerunt transferri, etiam si iam germen emittant.

¶ Mense Maio.

CAP. V.

Mense Maio inferere uitæ priusquam germinet, conuenientissimum esse uidetur. Quidam post uindemiam ipsam inferunt. Hoc mense oleas mun-

habimus, eodē & uina in alia uasa transferemus. Doliū autē

6 4 imple

impletum esse oportet paululum infra collum, ut ne suffocetur, uerum habeat quandā respirationē. Hoc mense licet, uelut dictum est, uitem inferere, etiam stirpe germinare inchoante, lacryma enim uiscosa redditur. Verum surculos manifestum est multo antea & priusquam germinant accipi oportere, & sub terra in tegula diligenter occultatos seruari, & ne uirescant. Hoc mense fodere uites oportet, & maxime serenitate instante. Etenim sitiētem uitem consolatur, perflari enim ipsam facit, & terra supra ipsam insurgens uitem sitiētem refrigerat. Sed & plantaria cedere necessariū est. Sunt autem plantaria à quibus accipimus plantas, & in alios locos post duos aut tres annos transplantamus. Hoc mense insitas arbores semper ad uesperam cum aqua in spongia irrorare conuenit. Quidam & hoc mense plantant in hybernīs uidelicet & frigidissimis ac humidissimis locis, aut qui alias rigari possunt. Et hec non solum per totum mensem faciunt, sed etiam usq; ad idus Iunij, quum manifestū sit, omnem plantam priusquam extuberet in germen, plantationi aptam esse. Quæ enim semel germen emisit, amplius nasci non potest, sola sico excepta, quanquā aliqui etiam uites quæ germen prodixerunt plantant. In hoc mense lupinum fodere conuenit, quod stercorendæ aut purgandæ terræ gratia seminatum est. Deinde ante idus, antequam uitis floret, secare, quum adhuc humidum existat, & demesum sinere ut paululum putrescat, & postea arare donec defectum adobruatur, atq; sic radices omnes corrumpantur. Eodem mense etiā terram uertemus multo gramine infestatam, omneq; eradicatum gramen arefieri sinemus.

mus, & luna decima sexta omne ipsum acervatim ex regione deportabimus. Ea enim res naturalem quandam contrarietatem habet, ad hoc ut ne rursus ipsum reuiuiscat. Caterum uasa in quæ ex dolijs uinum transfertur, sparto confricare ac purgare oportet: neq; enim fex multa hoc modo erit, neq; arefcet etiam si fuerit nata, quod ipsum uinum maxime ledit.

¶ Mense Iunio.

CAP. VI.

Mense Iunio insitas uites circūfodere oportet ante Idus, si fieri potest iterū ac tertio, initio ante Idus Maias facto. Pampinatio etiā toto hoc mēse perficiatur. Nunc quoq; prominētes turiones nouellarum uitium auferendi sunt, & si quid in supernis partibus præter excreuerit. Vno enim turione contentam esse nouam uitem conuenit. Hoc mense ramos perfectarum uitium arbustiuarū marcidos & fructum nō ferentes rescare oportet. Hoc mense grossos & caprificus insicis suspendemus. Hoc mense inferemus & inoculabimus omnem arborem, usq; ad Idus Iulias, sicum uerò etiam postea. Eodē mense arbores circunfossas & relictas obruere oportet. Et ante idus etiam harundineta & saliceta circunfodere licet. Amplius uerò & in hortis, apium & amarantum, & altheam poni tempestiuum est, Eodem mense uitem secare oportet, & fœnum uiride adhuc existens, ipsumq; siccare ac arefacere in umbra, sic enim dulce euadet. Verum à seclione statim locum irrigabis, & ad nouale arabis. Ab octauo Calend. Iul. triturbabis. Neq; enim pluuia neq; ros in his diebus contingunt.

¶ Alicæ præparatio.

CAP. VII.

e) Zca

Zea decorticatur & in feruentē aquam inijcitur; ac exprimitur. Deinde gypsum album tunditur & tenuissime cribratur, harenaq; albiſſimæ ac tenuiſſimæ quarta pars cum gyphi parte, paulatim permiscetur ad xeam rursus probè purgatam. Præparetur autē in canicularibus diebus, ut ne aceſcat. Poſtquam uerò rursus tota perpurgata fuerit, per cribrum denſius excutitur. Optima eſt alicæ quæ primum excuſſa eſt. Secundum locum habet quæ ſuccedit. Deterior autem tertia eſt.

¶ Tragi præparatio

CAP. VIII.

Frumentum Alexandrinum appellatum maceratur & decorticatur, & in ſole calido ſiccatur. Deinde idē rursus fit, donec & pelliculæ & quicquid fibroſum eſt in frumento dilabatur, atque hoc modo etiam ſiccatur & reponitur. Tragus qui ex generoſa olyra conficitur.

¶ Ptiſanæ præparatio:

CAP. IX.

Hordeum maceratum decorticatur & in ſole ſiccatur, atque ita reponitur. Inſpergitur autem ipſi quod tenue eſt ex eo deſcuſſum, hoc enim ipſam cōſeruat. Ptiſana liquidior accepta maxime nutrit. Sit aut atq; decupla hordei pars. Tunditur ſale nō trito ad ipſum inſperſo. fit & ex frumento ptiſana eodem plane modo.

¶ Menſe Iulio.

CAP. X.

Menſe Iulio uites fodere oportet uſque ad ſecundam ſoſſionē, nimirū & matutino & crepuſculo uſperſtino nō in altū, & tūc eligere ac exſtirpare gramē maxime. Oportet & terrā diſruptā æquare & unire, ut ne ſol in altum exurat. Oportet etiam perfectam

uitam

uitem superfodere. Pulvis enim uuam maxime maturam reddit & magnam. Hoc mense & ligna cadere licet, si neceſſitas poſtulauerit, deſinente uidelicet luna, & ſub terra exiſtente. Amplius & terram arare conuenit a qua fabas & lathyros demeſſuimus. Statim enim omnem terram arare oportet poſt meſſem factam, priuſquam arida fiat. Inſuper & folia in pecoris alimentum deſecare compeſcit ac reponere. Amplius circa Idus eiſdem menſis, ſcilicet, & butomon & iuncum, & harundinem eradica- bis, & lupinos florentes balnearum aqua tritos, in caſu- ram relicta in terra radicis diffundes, inde enim exare- ſcet. Si uero multis radicibus terra ſit reſerta, lupinos in ipſa ſeres ipſiſq; florentibus reſectis arabis, quo adobru- antur deſecta, & tenui ſtercore inſperſo ſines. Poſt duo decimum diem arabis bis, & quæ terræ commoda iudica- ueris ſeminabis, ita ut ad ipſum ſemen, etiam lenticulæ partem modicam ammiſceas.

¶ Menſe Auguſto.

CAP. XI.

Avguſto menſe maturas uuas in calidioribus lo- cis legere, & uindemiare oportet, & eas quæ ma- turæ nondū ſunt, moderate circunſodere. Simili- ter & oliueta, & glebas diſſoluere, quò pulvis excitetur. Hic enim ubi in fruſtū incidet, citius eum maturū reddit. Quapropter etiam oleæ & uitis iuxta uiam ſita, uberio- rem & pleniorē fruſtum ferunt, propter excitatū à prætereuntibus puluerem, & ſole uitium ille foſſione non indigent, deinceps etiam hæ quæ in tenui ſolo plan- tata ſunt, tertia exſiccata. Statim enim areſcunt, radices ſuperne habentes propter tenuitatem. Eodem menſe in- ſitos

sitos surculos aqua per spongiam irrorare oportet occidente sole. Eodem mense dolia ad solem siccanda sunt, & uiginti diebus antea quam uinum suscipiant pican-
da. Eodem mense serotinam uiam pampinare oportet. Hæc enim pampinatio fructum & maiorem & melio-
rem facit, citiusq; maturum. In Nouellis autem & ser-
tilibus ualde uitibus, etiam de fructu aliquid insuper au-
ferendum est, ne & palmites tenuiores, & fructus inuti-
les fiant. Amplius autem quam diurnitatis gratia de-
cerpimus uiam, in uigore existentem accipere oportet.
Opportunum est & jiccas ficus in calidioribus locis hoc
tempore decerpere. Insuper & fossas preparare, in quas
per autumnum plantabimus oleas, aut etiam alias quasdam
arbores. Eodem mense locos foenum producentes quos
rigare consueuimus, rigamus. & secundo silicem & iun-
cum, & harundinem, & butomon secabimus. Ad nouale
uero solidam & grauem, & pinguem terram arabimus,
montanam item & tempestuosam, & penitus umbro-
sam, & ad boream sitam, grauib. aratri colemus aut li-
gonibus. Caterum usq; ad octauum Calend. Septemb. tritu-
rabimus, nam neq; hymbres, neq; ros, in his diebus fiunt.

¶ Mense Septembri.

CAP. XII.

Mense Septembri notare oportet uites tum ualde
feraces, tum steriles, ut has quidem excindamus,
illas uero inseramus. Fiat autem notatio uia cum
oleo et pice mixtis. Hoc mense paleas & platanoru folia, in
quibus uuas asseruare uolumus, insolare & siccare oportet.
Iam etiam nuces decutere conuenit, & asicatas repo-
nere. Usque ad sextum Calendas Octobris serere tutum

non

non est. Si enim squallores sequantur, semina corrumpuntur. Verum à quinta Calendarum octobrium, lupinum seremus, hoc enim pluuiam non expectat. Tenuem terram & radicibus refertam atque herba fruticosa, post Idus Septembres pluuijs obortis ante stercorationem arare oportet, & statim stercorare.

¶ Mense Octobri.

CAP. XIII.

Est enim Octobri mense commodum uindemiare. Et enim prima uindemia vinum copiosius præbet, Secunda melius, Tertia magis dulce. Hoc mense post æquinoctium & primos hymbres quidam plantant usque ad pleiadum occasum. Incipiunt autem occidere à septima Nouembris mensis die. Eodem mense pastinare uites commodum est, & circa radices lixiuium, aut cinerem siccum, aut urinam hominis ueterem, aut uini fecem paleas circumsundare. Hoc mense inserenda est amygdalus, cerasus, ficus. Licet & in hortis plantare oleam, amygdalum, cerasum & omnes arbores autumnalia foris non lignosa poma ferentes. Vlmum item & pinum, & populum, & fraxinum, & abietem. ficum autem nunc nequaquam. Insuper etiam arborum omnium semina seminare commodum est. Eodem mense & oleum omphacinum siue uiride præparare incipiemus, collectis uuis acerbis & immaturis. Eodem mense citreas arbores uelabimus quas in hybernis locis habemus. truncos uerò ipsarum cucurbitæ folijs integemus, & cinerem de cucurbitis ustum radicibus circumijciemus. Hoc mense putationem inchoare præstat, & post uindemiam fodere terram, quo calcata à uindemiantibus rarefacta, citra impe-

impedimentum autumnales pluuias usq; ad radices suscipiat. Sed & herba ipsa per aërem minor fiet, radicibus omnibus ante tempus excisis, & à glacie corruptis. Hoc mense etiam mala quæ in hyemē seruabimus, decerpemus, & in lignorum odoratorum scobem reponemus. Similiter & reliquos autumnales molis corticis fructus. Insuper autem & asperagum palustrem nunc purgare oportet, Hoc mense multi & sementem incipiunt. Si autem post decimum quartum diem rigaueris, ualde fertilia erunt sata, & si non rigaueris etiam non ledentur semina. Ante tamen Calendas Octobres seminare non expedit. Obseruandus est coronæ ortus & occasus. Quæ enim in his diebus seminata fuerint, ualde utilia erunt.

¶ Mense Nouembri.

CAP. XIII.

Nouembri mense post primos hyemes uites plātare oportet, in calidioribus & siccis locis. Quidam tunc putant uites in calidioribus locis. In uersum autumnalis putatio radices & palmites generosiores facit. Verna uero fructum copiosorem reddit.

¶ Mense Decembri.

CAP. XV.

Mense Decembri similiter uitis plantari potest. Verum & Nouembri & Decembri mustū postquam feruere desierit, purgare oportet, & sordes intus circa dolorum colla hærentes, itemq; spumam sœnogræco arido detergere, aut etiā manibus puris. Decembri item & Nouembri mense stolones omnium arborū quæ cito florēt, plantare & inserere commodum est. Ligna etiam ad ædificationem cedere, desinente & sub terra existente luna. Nouellæ insuper uites itemq; perfectæ circumfodiatur, perfectæ etiā stercoretur. Nā nouellis sterus inijcere

inijcere non est necessarium. Amplius & oleas post decerptum fructum putare tempestiuum est. Copiosior enim fructus ex nouis ramulis prodit. Sed & circumfodere tum ipsas, tum alias arbores opportunum est, & arboribus impotentibus sufficiens stercus caprinum inijcere, aut amurcæ heminas uinginti. Insuper & Castaneta plātare opportunum est, sed & fabam serere tempestiuum.

CASSII DIONYSII

VTICENSIS DE AGRICULTURA

LIB. IIII.

HAE C insunt in hoc libro, qui quartus est selectarum de agricultura præceptionū, & cōtinet de plantatione & cultura uitium arborearum, & de plantatione earundem, deq; uua Myrsinitide & Theriaca appellata, & de diuersa insitione, & quomodo idem botrus diuersos habeat acinos, & de uuarum diuturnitate, & alia multa utilia.

¶ De arboreis vitibus seu arbutiuis.

Florentini.

CAP. I.

ARboreæ uites omnibus commodiores sunt. Nā, & melius & diuturnius, & dulcius uinum efficiunt, & ex interualis posite permittūt terram in ipsis quarto quoq; anno seminari. At uerò nō omnes arbores uitibus arboreis supponere & adiūgere oportet, sed quæcunq; unam radicem habent, uelut est alba populus, aut quæ radices habent contractas, & comam nō ualde profundam,

ut ne

80 DE AGRICVLTVRA

ut ne penitus uitem obumbrent. Sunt autem huiusmodi, ulmi, populi nigrae, fraxini, acer. Altitudinis sint pedum triginta aut quadraginta. In Bithyniae regionibus Tarsenis & Boanis, etiam usque ad sexaginta pedes insurgentes arbores, per quas uitis ascendit, non officiunt, sed etiam melius uinum faciunt, maxime Ammineum. In bona itaque terra permittendum est ut eiusmodi arbores in altum excre-
 scant, quemadmodum praedictum est. Verum in tenui terra a pedibus oclonis excindendae sunt, ne omnis terrae uis in ipsas arbores insumatur. Extendantur autem rami quantum fieri eius potest, in orientem & occasum. Easdem uero arbores similiter ut uitem circumfodere & mediocriter stercoreare oportet. Conuenitque eiusmodi uites longas esse & robustas, suntque maxime radicibus plantandae, & alij quidem a plantarijs plantas radicas uiu radices appellatas transferentes posuerunt, alij uero perfectam ferme uitem floridam perpurgantes & radicitus extrahentes cum propria terra in fossam iuxta arborem sitam imponunt. Deponitur autem uitis hoc modo. Spatio trium cubitorum ab arbore plantato, deinde ubi probe coalta haerit, ut iam sufficiens sit quo arbori uniatur & maritetur. (Hoc uero ex crassitudine indicatur) totam prostratam & defossam arbori adiungito, pedis spatio ab arboris radice, reliquo palmitate libero relicto: & quoscunque oculos relictos esse contigit, eos omnes ungue ademptos excacato, quo unum aut alterum germen in summa parte relictum uberius augeat, quod deinde ubi auctum fuerit sensim arbori adiungere, ut in ea conquiescat, conuenit. Obseruandum est autem ut illa arboris pars diligenter putetur,

tur, & quicquid circa radicem est auferatur, quo nihil radicem obtegat. Meminiſſe q; oportet ut eiſmodi: hoc eſt arboribus maritatas uites, in putatione non profunde & trunco propius amputemus, ſed lōgius ab eo, ita ut ſarmentā nō breuiora duobus cubitis relinquantur. Sic uero ſarmenta ſecundū ramos arboris diſponi cōuenit, quo partes fructum ferentes ſublimes ſint, & à uentis agitentur. Ordines habeant interualla cubitorum quindecim. Ita enim & melius unum erit & copioſius. Cæterum in his ſpatiis arbores fructifera paucarum radicum locari poſſunt, uelut eſt malus punica, malus quæcunque, & cotonea. Oleam etiam in his interuallis plantare licet, etiamſi quibuſdam ea res non probetur. Quidam etiam ficum uitibus conuenientem eſſe affirmant, quod non ita habere experientia cōiuncitur. Quapropter præſtat ficus ſoris in ambitu circumplantare. Porro cognouiſmus in Bithynia uitem arborem ceraſo delectari, & maxime eſcaria, imò etiā Amineam, quæ & multi fructus, & multi uini cauſa exiſtit. At uerò hanc terrā etiam ſeminare quarto quoq; anno licere, ſuprà dictum eſt. Ex huius enim ſemētis turbatione, nō ſolum nihil offendi, eiſ rei experti affirmāt, ſed etiā præſtantius uinum inde fore promittunt. Quandoquidē uero contingit uitem arboris trunco circulariter adherentem ac circumſitam, hocq; modo in altum aſcendentem, temporis progreſſu cōprimi, & quodam modo cōſtringi ac ſuſfocari propter unionem quam ad ipſum truncum habet: pleriq; in Bithynia inter uitem & arborem cuneum inſerunt: atq; ubi hoc modo uitem ab arbore diſpararūt, ſecēſum & torulum ipſi uiti ſubornant in quo requieſcat.

¶ Aliud de arbutiuis vitibus.

Africani.

Cornua caprarum tria circum arbutum erecta instigito, acumine deorsum, alia parte sursum spectante: & obruito, ut summa cornuum pars paululum præ terra promineat, quo pluuia delapsa descendens, cornua irriget. Hoc facto uitis ualde fertilis euadet.

¶ Quomodo facile & cito possunt vites uiuæ radices transplantari. Didymi. CAP. II.

Postquam magnas uites semel atq; iterum pastinare, hoc est circũfodere, inchoabimus, ex multa diligẽtia magnum lucrũ accedet. Ex uigorosa itaq; uite, hoc est decennali & deinceps, sarmentũ quàm longissimum & generosissimum eligito ex infertoribus partibus, hoc est ad pedalem usque altitudinem à terra, idq; prostratũ in scrobem pedali altitudine effossam defodito, longitudine tãta ut quatuor oculos suscipere possit, tot enim adobruì terra conuenit. Sic tamen ut post adobrutos quatuor oculos, qui adhuc in summo existunt ac supersunt, non plures sint quàm duo aut tres summum. Quòd si maius & lōgius sit sarmentum adeo ut etiam secundam defossionem suppeditare possit, duas uiuiradices ex una facies, & iuxta eundẽ modum ac prædictam symmetriam, etiã alteram sarmenti partem defodias ac obrues. Ceterum quod post duas depositiones, è quibus duæ uiuiradices fiunt uites, superest, sarmentum refecare conuenit. Nam ut plurimum inutile existit. Obseruare autem & diligenter cauere oportet, ut ne inter unitionem ad ueterem uitem, & defossam partẽ germinet. Contingit enim oculos intermedios duos aut tres ad germen productos, radicationem depositi sarmenti impedire

impedire. Hoc igitur obseruantes, ita ungue oculos aufere-
mus, ut ne permittamus germen emittere, & si noua germi-
na enascantur, etiam ipsa decidere oportet, duobus aut tri-
bus tantum oculis restantibus, quos relinqui oportere do-
cuimus in impluij summo, ita enim appellant. Consequens
est autem ut unius tantum oculi germen quod apertius fue-
rit relinquamus. Depangenda est autē ad relictum germen
tenuis uirga aut harundo, quo germen tenerū existens ca-
lami contactu acquiescat, & neq; peruertatur obtortū, ne-
que effundatur ac diffluet. Robustiores porro sūt radices
secundo anno sarmento desecto, à uite uidelicet, ne planta
matrem diutius adhærens ledat, & in seipsam matris uim
adtrahat. At uero in Bithynia completo anno, plagā siue
casuram quādam prædicto sarmento infligentes, neq; pe-
nitus separant plantam à matre quæ nondū perfecte radi-
ces egit, neq; in tantum matri molestam esse permittūt, sed
per plagam incussam utrisq; sufficiētiam custodiunt, per-
fectum deinde resecantes, quum iam transplantandi tem-
pus est, inchoāte tertio anno. Quapropter optimæ esse ui-
dentur plantæ uiu radices in plantarijs nutritæ: & multo
magis perfecta sarmēta per scytalides deposita, & aliquā
do transplantata. Hæc enim & probe nutriri possunt abs-
que matris perturbatione, & citius terræ adnasci ac coā-
lescere. Imò & per se uitis esse possunt.

¶ De uua ex myrto.

Tarentini.

CAP. III.

Vua myrtea inum fundum myrti baccas habet. Fit
autem uua myrto mixta, si in myrtum arborē ipsa
uitis sarmenta inferas.

¶ De præcoci uua.

CAP. IIII.

f 2 Si nig

Si nigrā uuā in cerasum inferas, etiam in uere uuā habebis. Eodem enim tēpore uitis uuas producet, in quo cerasus propriū fert fructum. Velociter autem germinabit uitis, si nitrum tritum aqua mixtum ad mellis crassitudinem redegeris, & post putationem statim ipsos oculos large inde illeueris: per octo enim dies germinabit. Præcoces uero efficies uuas, si simul cum plantis uinacea dulcia, hoc est nondum peruersa & corrupta, sufficienti modo deposueris. Melius autem feceris, si plantæ dum plantantur prædicta uinacea adieceris.

De uua serotina.

Eiusdem.

CAP. V.

Racemos qui primum enati fuerint, auferre oportet. rursus enim alij pro ipsis nascētur. Insuper & plantæ multam curam habeto, iterumq; racemos producet, hi uero maturi facti serotini erunt. Eos itaq; racemos in uasa fictilia infernè perforata imposito, & supernam partem diligenter contegito, ipsaq; uasa ad uitem alligato, quo à uentis immota permaneant.

De uua absque uinaceis. Democriti. CAP. VI.

Vam absque uinaceis quidā sic faciunt. Sarmenti quod plantaturi sunt tantā partem, quantā terra adobruere oportet, leuiter ex æquo findūt, & auriscalpio medullā omnem eximunt, deinde papyro humida obligatum sarmentū deponunt. Præstabilius tamē fuerit, si totam sarmenti partē, quæ in terram deponitur, scillæ insertam deposueris. Scilla enim tum ad nascendū, tum ad uniendum cōducit. Alij ipsas uites iā fructiferas incidūt. & sarmenti fructiferi medullam auriscalpio eradūt, quantum fieri possibile est eam ex alto eximentes, sarmentō non

fisso

fisso, uelut est indicatum, sed integro dimisso, & lasseris & renaici succum aqua dissolutum, aut ad sapæ spissitudinē coctum infundunt, & erecta sarmenta ad ridicas alligant, ne uidelicet succus effluere possit. Singulis autem deinde octonis diebus succum eundem sarmento infundunt, donec germen emittat. Idem facies & in punica malo ac ceraso, si quidem & harum poma absque granis ac nucleis nasci uelis.

¶ De uite Theriaca & purgatoria.

Florentini.

CAP. VIII.

Quod ad multa confert uitis Theriaca, manifestum est, & maxime ad serpentium plagas. Modum autem quo paratur, nunc dicemus. Ramuli uitis quem plantare uolumus, inferiorem partem findimus ad trium aut quatuor digitorum mensuram, & exempta medulla, Theriacam antidotum in ipsum sarmentum indimus, deinde papyro obuolutam, fissam partem plātamus. Qui diligentiores circa hanc parandā haberi uolunt, etiā in radices antidotum diffundunt. Similiter autē & purgatoriam uitam eodem modo faciemus, ueratrum uidelicet in fissum sarmentum subdentes. Verum nosse oportet, quod sarmentum à Theriaca uite ad plantandū acceptum, non eandē uim habet. Elanguescit enim transplantatū, ac translatum, & insitū, nimirum antidoto per tēpus transpirante. quapropter conuenit antidotū opportune radicibus illunire. Ceterum ad reptilium plagas cōmodum est uinum in potum, item ex eodem acetum, ipsaq; uua, & uua passæ in cibo acceptæ. His uero deficientibus, folia uitis ipsius prosunt trita & imposita. Quod si horū omnium penuria

fit, sarmentorum uitis theriacæ ustorum cinis impositus hominem seruat. Nam & citra theriacam cuiuscunque uitis sarmentum, aduersus canis morsum auxiliatur, non tamē ita si sit rabiosus. Hæc Florentinus in primo & secundo Georgicorum suorum prodit.

¶ De vnguentaria vite. Paxami. CAP. VIII.

Si uelis regionem bono odore implere, sarmenta dum plantantur fissa unguento expleto, uelut iam antea est dictum. Præstat tamen humecta sarmenta unguento rigare atque ita aut inserere, aut plantare.

¶ Ne uespæ uas, & alios fructus contingant.

Democriti.

CAP. IX.

Oleum sorbeto, & uelut insufflans ad uites, & uas atq; alios fructus accedito.

¶ Quomodo uas usq; ad uer in vite in vigorem permaneat. Berytij.

CAP. X.

Ivxta uites in loco ualde umbroso, scrobem ad cubitos duos effodito, & iniecta harena ridicas defigito, & sarmenta luxans semel atque iterum, unā cum racemis diligenter uertito & obtorqueto, indeq; ex ridicis deuincta contegito: ne quo humore rigentur. Cauendum etiam ne racemi ipsi pauimentum contingant.

¶ De uitium insitione. Florentini.

CAP. XI.

Qui uitem inserere uelit, crassum truncum deligat, qui unum atq; alterū sarmentū suscipere queat. Quidam igitur in terra inserunt, ad semipedis altitudinē descendētes, & fere in uitis fundo insitionem faciūt. Quidā uero in planicie inserunt, id quod optimum existit. Quod uero in alto inseritur, difficulter coalescit.

coalescit ad uentis agitatum. Si autem necessitas cogat in alto insitionem facere, propter leuitatem existentē in profundo, preparatum palum habeto, quo ad ipsum deliges, quod in alto insitum est, propter uentos. Quidam etiam in humeros trunci insitionem faciunt. Quod si in cerasum uitem inferas, ualde praecoces uuas habebis. Quo tempore enim cerasus proprium fructum ferre solet, eodem & uuas dabit hoc est uere. Tempus insitionis uere est, glacie iam cessante, quando dum inciditur uitis, humorem neque multum, neq; aquosum, sed crassum & glutinosum remittit. Sarmenta ad insitionem accipienda sunt rotunda, solidi, densis oculis, maxime ex brachijs. Sufficiunt autem sarmento oculi duo aut tres. Si uero terra obruatur, tres aut quatuor. Ceterum ab uno sarmēto plures quam duos surculos secare ad insitionē non cōuenit. Quod enim post primos septem oculos superest, sterile & inutile existit. At uero firmitus coalescēt noua sarmenta perisyni sarmēti partem habentia. Neq; uero statim ut ablata sunt à uite sarmenta inferemus, sed post sectionē obtecta plaga, in dolio deponemus, ut ne transpirēt: prius quam tamē germē fundere incipiāt, & dū adhuc clausa sint inferemus. Quae igitur ad terrā ad ipsum uitis fundū inferimus, firmitus utiq; inferētur, eleuata simul terra ad ipsorū enutritionē, uerum fructum tardiorē reddēt, uelut alia in terra plātata sarmēta. Quae uero in altiore parte insita sunt, difficulter coalescent à uentis quassata, citius tamen fructum producent. Oportet autem ea quae in alto inferuntur, esse leuia & plana crassitudine pollicari: aspretudinem uero à serra, acuta falce leuigare expedit. Porro sarmentum quod inferen

dum est ad duorum & dimidij digiti longitudinem ex una parte deradere oportet, quemadmodum uidemus sculptos & formatos calamos cum quibus scribimus, ita ut ex una parte medulla appareat illæsa, ex altera uero ipse cortex. Deponendum est autem sarmentum totum, quatenus derasum est, ut ne quod inter truncum & sarmentum medium est hiet, explendum que calce aut argilla. Prohibebitur enim ita humor, & is qui in ipso est humor, custodietur. Cæterum pars trunci quæ ad plagam spectat, uinculo liganda est simplici quidē, sed infracto, deinde luto glutinoso illinenda. Quidam etiam bubulum stercus ad lutum ammiscent. Quæ igitur hoc modo insita sunt, eorū uinculum aqua per spongiam irrigamus, sub crepusculum uespertinum in æstatis maxime uigore. Vbi autem iam germinans quatuor digitorum fuerit, ridicam iuxta defigere oportet & alligare, ut à uentis sit securitas. Quum uero germen auctum fuerit, uinculum falce diffecare conuenit, ut à coarctatione liberetur, & humor ex trunco in sarmentum distribuatur. At uerò Luna desinente sarmenta decidere oporeet ad insitionē. Ita enim robustiora erunt. Quidam non solum uere, sed & post uindemiam insitionē faciūt. Tūc enim uitis densiore impetū ac cōcitationē habet.

¶ De insitione per terebrationem.

Didymi.

CAP. XII.

Optima mihi esse uidetur insitio per terebrationem, neque enim uitis ipsa in qua insitio fit, interrim ociosa manet, sed similiter fert fructū, & sarmentum coaltum simul augefcit, uite nihil offensa ex terebratione, neq; cōpressa ex coarctatione. fit insitio per terebrationem.

brationem hoc modo. Truncum uitis terebra gallica ap-
pellata perforato, & præstantioris in proximo sitæ uitis
ramum attractum in foramen immittito, non ab antiqua
matre decisum. Sic enim sarmentum uiuet tum à ueteri
parente nutritum, tum uiti quæ ipsum suscepit, coactum
& concretum. Intra duorum uerò annorum spatium sar-
mentum impositum unietur. Tunc igitur post cicatricem
inductam, sarmentum decidere oportet, quod adhuc ex uete-
ri matre detinetur, & truncum uitis in quâ insitio facta est
quantum supra terebrationē extat, serra deseccare, & de
cætero sarmentum insitum principalis uitis pars existat,

Tut idem racemus diuersos habeat acinos,
hoc est, singulares uuas, alios albos,
alios nigros, aut fuluos.

Eiusdem.

CAP. XIII.

Accipienda sunt duo differētia, diuersi generis sar-
menta, eaq; sindēda per medium, cum animaduē-
sione ne in oculos fissura perueniat, neq; quicquā
de medulla excidat. atque ita alteris alterum adiungere o-
portet, & adglutinare, ut oculi coincidant & quantum
possibile est se mutuo contingant, et duo oculi quasi unus
fiat. Inde uerò ualide constringere sarmenta cum papyro
oportet, & scillantegere, aut glutinosissima terra, atque
ita plantare, & interiectis diebus tribus aut quinq; irri-
gare, usque quo germen producant.

De uuarum diuturnitate.

Eiusdem.

CAP. XIII.

Vas quæ in hyemē duraturæ deponuntur, post ple-
nam lunā desecare oportet, sereno aëre existente,
circa quartā diei horā, rore iā deteriso. Curādū est

f s autem

autem ut omnes acini, hoc est, fructus particulares sani sint, & ea gratia acutissimam falcem habere oportet seclorem, quo recisio facile fiat, & non uiolenter. Oportet etiam in uigore existentes uuas rescare, & neque cru-
diores, neque uel parum uigorem pretergressas. Quidam igitur singulatim ipsos racemos secant: alij ramulos fo-
liosofos, hoc est, sarmenta cum racemis cædentes, confestim putrefactos & aridos & immaturos acinos, si qui forte ad-
sint, forcipe præcidunt, ne simul nicinos putrefaciant, moxq; plagam sarmentorum singulorum racemorum in picem liquidam immergunt. Racemos igitur siue botros singulos seorsim per pauimentum extendere oportet ut alter alterum non contingat, paleis substratis, si fieri po-
test lupinorum. Hæ enim duriores & sicciore sunt, & mures arcere possunt. Si uero non sint paleæ lupinorum, secundo loco fuerint fabarum & erui, & reliquorum legu-
minum. Ex frumentaceis autem hordeacæ præstant. Quod si nihil harum sit, foenum aridissimum in tenues partes con-
cisum substernito, cæterum foliosos ramulos similiter per pauimentum extendere oportet aut suspèdere. Quidam in sapa-
m, sireon & hepsena Græcis dictam, ad modicū tem-
pus botros deponūt. Alij in capsulis picatis deponunt, cum scobe sicca piceæ, aut abietis, aut populi nigrae, aut cum sa-
rina miliari. Alij in marinâ aquâ feruētē, aut si hæc non sit, in muriam ammixto uino, racemos immergunt, & in paleis hordeaceis deponūt. Quidam cinerē ficulnū aut ui-
tiunt aqua feruēfaciunt, botrosq; in ea rigatos, indeq; re-
frigeratos, in prædictis paleis deponūt. Seruātur etiā uuae ad multum tempus in horreis ac granarijs frumētī suspen-
sæ, præser-

ſæ, præſertim ſi frumentum moueatur. Etenim pulvis ab ipſo exurgens, uuis inſidens multum confert ad diuturnitatē. Seruabis uuas etiam hoc modo. Pluuiale aquam decoquito, ut tertia pars relinquatur, eamq; ſub diuū per noctē exponito, hoc eſt, refrigerato, & in uas picatū diffundito. Deinde uuæ maturæ botros ſolidiores acinos habentes, re- purgatis ab ipſis immaturis ac putridis indito, donec aqua botros ſuperemineat, & diligenter operculo occcludito, & gypſo oblinito, atq; poſtea uas ipſum in locum frigidum, ad quem ſol non accedit, & ubi ignis non uretur, deponito. Horū etiā aqua uinoſa, & ad decipiēdos ægros accommoda inuenitur, & ipſi racemi integri ſeruantur. Quidā admonēt non ex ſuperna parte, unde racemi deciduntur, ſed ex inferna ipſius racemi parte, aligatos botros in ſuperiore domus parte ſuspendendos eſſe, quo magis perſpiret ac perſlentur, rare factis per refractiōē acinis. Cōmodum eſt etiam in dolium muſti ſuspendi ita ut neq; muſtum, neq; ſeipſos botri mutuo contingant. Permanent enim ita integri quemadmodū ex uite ſunt ablati. Seruabis etiam ad diuturnitatem, ſi ſtatim poſt uindemiā ipſos racemos illæſos & incōcuſſos in dolium conieceris, ipſiusq; dolioſculum diligenter obturaueris, & gypſo inducō obleueris. Similiter autem & in lutum figulinū probe ſubactum ac eleboratū, ut mellis craſſitudinē habeat, immerſa, & ſuſpenſa, integra ſeruabuntur. Vſus tēpore abluuntur, quo lutum illitū inherens decedat. Eodē modo etiam portulacæ ſucco illita, ac deinde ſuſpenſa conſeruantur. Quidā in uino aqua diluto aſſeruant. Per totū autē annū durat uua, ſi dum adhuc paululum aſperior eſt collectam, aqua

aqua calida alumen ammixtū habente rigaueris, statimq;
inde extraxeris. Afferuatur una etiam in melle. Quæcūq;
autem de una dicta sunt, etiam in malis conueniunt.

CASSII DIONYSII

VTICENSIS DE AGRICVLTURA LIB. V.

AEC insunt in hoc libro, qui quintus
est selectarum de agricultura præceptio-
num, et continet ordinem de plantatione
et cultura vitium, et quando has uinde-
miare oportet, et quomodo abigendæ sunt
feræ uis infestæ, et de præparatione cenanthes, et quo-
modo uua passa fiat, et de plantatione arundinum.

¶ De terra apta vitibus. Florentini. CAP. I.

Aptum vitibus solum est terræ nigræ, nō densæ, et
in profundo quoq; moderate habētis, et aquā dul-
cem cōtinentis. Talis enim terra susceptū bymbræ
neq; ualde deorsum mittēs perdit, neq; supra se in superfi-
cie aquas detinet. Aqua enim superne detēta plātas putrefa-
cit. Oportet igitur ex profundo terrā scrutari, sæpe enim
superne nigrā, infra uerò argillosam terrā inuenimus, et ui-
ce uersa. Optima etiā terra est quæ a fluentibus fluminibus
rigatur et obruitur, unde laus Aegypti exisist. Vt uerò in
summa dicamus, omnis nigra non ualde densa terra, neq;
glutinosa, humiditatem habens, ad uitæ aptior exisist.

¶ Qualia genera vitiū in vnāquanq; terrā plātan-
da sint, et quales positiones vitibus aptæ.

Et uidelem.

CAP. II.

In præ-

IN prædicta igitur nigra terra humiditatem habente et madida, alba uitis plantanda est. Hæc enim copiosiore nutrimento est terra indiget, solida existens et densa et ægre nutritibilis. Argillosa etiam terra nisi ualde tenuis fuerit, et in rimas laxata, uites albas suscipit. Arida tamē et tenui et arenosa terræ eiusmodi uites non cōueniunt, sed quæ densos habent acinos, et albam medullam: ut plurimum uerò nigra uita talis existit, bonum et multum et durabile uinum producens, contrario modo habens ad albas, hoc est, ex natura ægre nutritibiles. Sola tamen Psithia, et Corycea et quæ Chloris appellatur, quum albae sint, tenui terra gaudent, propterea quod pinguiore existant. Oportet enim eas quæ natura sunt humidiores in squalidioribus et frigidis ac aridioribus locis plantari: Sicciores contra in humidis, ita enim quod uitibus deest, ex soli natura expletur. In uniuersum itaque in pinguiorem terram, non pingua et quæ uberius alimentum accipiunt uitium genera, sed contrario modo habentia deponenda sunt. In nigram uerò florida, et quæ omne alimentum à terra attrahere possunt. Etenim quæ uberius alimentum accipiunt, in pinguem terram posita, fructus maturos facere non festinant, sed in foliorum multitudinem efflorent. Imbecillia uerò in siccioribus locis, inualidiores etiā fructus proferunt. Quare oportet cognitionem et discretionem plantarum, et terræ uelut ostensum est facere, atque ita temperatorem efficere. Ea nanque gratia quidem ex montanis in campestria transferunt plantas, rursumque ex campis ac planicie in montana. Terram enim contra ria affectione delectari perhibent. Ex omnibus porro uitibus

94 DE AGRICVLTURA

uitibus, quæ Myrsitis appellatur, præstantissima est: Hæc est enim quæ in Bithynia uinum Dendrogaleum appellatum facit, & rursus in alijs eius regionibus Tiarenum uocatum, in Tio uerò Paphlagoniæ tianum, & in Heraclæa Ponti præstantissimum uinum, & omnino ubicunq; huius uini planta fuerit consita, fructum multò alijs præstantiorem producit, nam & uua ipsius in cibo iucundissima & nectarea existit, ut etiam apes inde pabulum petant. Est autem & fertilis ualde, ut per omnem caudicem botros ferat, eosq; rotundos, acinos uerò perspicuos, ut et uinacea & pellicula transpareant: cæterum apendices ex quibus dependent botri: ut plurimum duras & lignosas habet. Gaudet autem maximè arboribus & eiusmodi altitudine, & frequenti pampinatione. At uerò uinum ex his assidua defecatione delectatur. Porro optimum uinum est quod in aridis & inclinatis locis, & ad orientes aut meridiem spectantibus uitium plantis consitis prouenit. Verù arboreas uites in cæpestri & concauo ac plano loco plantare aptius est. Meminisse enim semper, & peculiari- ter obseruare oportet, quòd ad plantationem humilibus quidem uitibus illa terra aptior est, quæ in obliquis & leniùter accliuibus & altioribus, & siccioribus locis existit. Hæc enim æstatem leniorem habebit, probeq; perflabitur. Sed & quæ in colliculosis locis explanata est, & in montium inferioribus partibus, humilioribus & depreßis uitibus cõuenit. In huiusmodi enim regionibus quicquid in summis partibus ac alto terreum & delicatum & fertile ac fructuosum est, id omne defluit paulatim & clanculum, à piniuis delapsis. At uerò in montium uerticibus uites plan-
tare

tare non oportet. Humiditas enim ab his una cum terreo desertur, & radices nudas ac alimento carētes relinquit. In campestri uero plana; & humiditatem habente terra arboreas uites plantare oportet, & in calidioribus locis ubi uenti non ualde uehementēs sunt, & ipsas in arboribus eleuatas placide perstantes nutriunt. In frigidis enim locis uenti uehementes existentes, arboreas uites ledunt. Omnium autem uitium citra controuersiam Theriace iucundissimum uinum generat, cui etiā Democritus testimonium præbet, quod & saluberrimum & optimum uinum producat. Habet autem sarmentum natura tenue & infirmum.

De plantario.

Didymi.

CAP. III.

Plantarium appellatur, in quo plantæ quas transplantaturi sumus deponuntur, & ut Bithyni loquuntur, præaginantur. Ponantur autem plantæ in plantario in profunditatem non minorem pede. Sic enim planta facile per ligonem refodietur, & magis à sole semper calefiet. Quæ uero præoculationes uocantur, et quod superfluum est in augescēte, auferre oportet, quo in crassitudinem augmentum accipiat. Ablatio per manum fiat non per ferrum: stuporem enim nouæ uiti inducit ferri contactus. Quidam secundo aut tertio anno transplantant. Erunt enim generosiores plantæ triennales transplantatæ. Plantaria rigare non est opus, nisi & ipsas uites rigare uelimus. Omnia enim quæ in plantario fiunt, ea etiam in uinea facere oportet.

De regionibus cœli.

Democriti. CAP. IIII.

Oportet semper iuxta locorum naturam adaptationem facere. Si enim calidus fuerit locus, partes ad septentrios

septentrionem spectantes plantabimus. Si uerò frigidior, meridionales. Si medius & temperatus, orientales & occidentales præstiterint, magis tamen orientales, nisi ab Euro infestentur. Aliquando uerò & occidentales potiores erunt, quum procul à mari disita, fauonium inspirantem habent. In uniuersum autem tepidioribus locis septentrionales uenti commodi sunt, frigidis austri.

¶ De maritimis & fluuiialibus regionibus.

Eiusdem.

CAP. V.

Maritimi loci ad uitam ualde apti sunt, tum ob caliditatem, tum ob humiditatē, quæ latēter è mari excurrentes plātas nutrit. Sed & uenti marini uitibus sunt commodissimi. Plerisq; uidetur fluuium uicinum non esse habendum, multoq; magis paludem, & ob nebulas & ob frigidas auras. Inde enim assidue respirat, simulq; exurgunt rubigines, uitam & sata obludentes, & noxium aërem reddentes. Quapropter oportet paludes quantum eius fieri potest, diligenter tollere. Scire expedit quòd quæcunq; uites à uentis eiusmodi lēdi consueuerunt, aut à nebula, aut à rubigine, hæ arboribus maritatæ amplius non lēdentur.

¶ De tempore plantationis uitium.

Cassiani.

CAP. VI.

Quidam consulunt uere inchoante, fauonio tamē spirante, sarmenta accipienda esse, & statim plantāda. Quidam non statim in ueris principio, sed ubi iā ad germinationē spectant platæ, sarmentā accipere ac plātare iubent. Diuersa igitur sunt tēpora plantationis uitium. Aliqui enim post uindemiam plantant, quum

quum folia uitibus defluunt. Aliqui inchoante uere.

Ego uero experientia doctus consulo in locis nō irriguis, autumno potius omnem plantationem faciendā esse maxime uero uitē. Tunc enim sarmenta post uindemiam ab onere & racemorum grauitate liberata, firmataq; & propriam uim recuperantia, & à glacie nōdum male affecta, citius terræ coalescent, & maxime natura tunc magis radices nutriente. Oportet igitur ut dictum est, in locis non irriguis in autumno plantare, quò inopiam rigationis hyem̄ber per totam hyemem delapsus expleat. Hoc fecisse me memini tum in Maratonyma regione, unde originem duco, tum in alijs quos possideo agris, & à principio quidem qui id uiderunt & audiuerunt, factum improbabant, postremum uero deprehensa per uisum ingenti cōmoditate inde resultante, placati doctrinam meam arripuerunt & sequuti sunt, & hic mos usq; in præsens tempus apud nos obtinet ac durat. Illud tamen manifestum est, quòd post æquinoctium uernum uitis non est plantanda.

¶ Quòd prius scire oporteat quale uinum regio plantanda sit redditura.

Diophanis.

CAP. VII.

Maxime necessariū existimo ut prae omnibus uini tor prænoscatur, quale futurum sit uinū, quod ex plantanda terra proueniet. Eius rei experimentum hoc modo contingit. Scrobem in terrā in quā plantaturus es ad duos pedes effodito, & de eruta terra glebā acceptam, in uas uitreum aqua pluuiali pura repletū immitto, mixtaq; ac conturbata aqua, usque quo penitus desideat finito, id quod ex uitri perspicuitate tibi manifestum

8 1 fiet,

fiet, & postquàm perfecte defederit, aquam ipsam gustabis. qualis enim fuerit sapor, tale & uinum futurum expectabis. Siquidem igitur odorem inueneris graueolentem, aut saporem amarum aut salsum, aut bituminosum, aut aliàs non bonum, plantationem in ea terra uitabis. Si uero odoratam & uicundam & dulcem, & per omnia bonam terram repperis, confidenter in ea plantato.

¶ Qualia esse oportet pangenda sarmēta, & à quali uitis parte, & utrum à nouellis aut inueteratis uitis detrahta sarmēta plantare oporteat.

Quintiliorum.

CAP. VIII.

Quando uites perfectum iam reddent fructū, contemplari oportet quæ fructiferae, & multo fructu multisq; oculis præditæ existūt, & quæ nulla clade affectæ sunt, easq; notare omnes: ex ipsisq; tēpore plantationis plātas accipere, neq; ex nouellis uitibus, sunt enim infirmæ: neq; ex inueteratis, sunt enim infrugiferae: sed ex eis quæ in summo uigore existūt, aut parū quidā ultra excesserunt. Sarmēta autē nō ex summis neq; ex infernis partibus accipiēda sunt, sed ex media uite, et sane quod asperum est sarmentū, & latius, & ferula simile, rarosq; oculos habet, & radices cōtractas, abijciendū, sumendaq; rotunda, leuia, solida, oculis densa, & nouas gemmas plurimas habentia. Habeant autē sarmenta accepta etiam perisini sarmenti partē, & statim ut ablata sunt plantentur, Coalescit enim citius terræ recēs secū, utpote adhuc transpirans. Si uero parua dilatione indigeat plantatio, simul ut sublata sunt sarmenta, ipsa in terra defodere oportet, aut sō

aut soluta aut laxè reuincta, quo omnia terra fruantur, quæ neq; arida, neq; humida ualde sit, præstat autem propria unde sunt ablata. Quod si diutius seruare plantas necesse sit, in dolio humorè non habente deponantur, terra substrata, & rursus iniecta, ut undequaq; terra fruatur. Dolium uerò diligenter luto oblinire oportet, ut neq; uetus, neq; aer inspirare possit. Hoc enim modo etiam ad duos menses illæsa manet sarmenta ad plantas delecta. At uerò quæ ex multa locorum distantia apportantur sarmenta, quidam in scillam imposita, aut in bulbos cibarios, uiridia conseruant. Quæ autem tempore læsa sunt, aut aridiora facta, in aquam per diem ac noctem coniecta plantato. Si uerò aridior sit terra, etiam sana sarmenta rigare melius est, atque ita plantare. Animaduertendum etiam ne sarmenta quæ plantabimus ante plantationem germen emittant, talia enim corrumpentur. Cæterum ab uno sarmento illa pars potior est ad plantationem, quæ uiui usq; ad septem oculos iuncta est. Bonum est igitur sarmentum & plantationi idoneum, etiam ab uno hoc est Perysino usq; ad oculos septem. Aliud autem inutile est. Quare non rectè faciunt quidam longiora sarmenta in duas aut tres partes secantes atq; ita plantantes.

¶ Quomodo uites plantare oporteat, & quid faciendum sit ad celerem ipsarum radicationem, & utrum rectum aut obliquum sarmentum sit plantandum.

CAP. IX.

Meminisse oportet eos qui uitem plantant, ut semper radices & summas sarmentorum partes ster-

stercore bubulo liquido prælinant. Aiunt enim reptilia & uermiculos odore abductos non accedere. Oportet autem in omnibus plantis, quercinæ glandis contusæ magnitudinem fabæ, & eruum fractum ac semel molitum, ita ut solum fractum sit & diuisum, simul miscere, & plantarum locos inde conspergere. Hæc enim & ad radicationem, & ad uni uetustatem, & ad fertilitatem conferunt.

Quidam uerò leguminum paleas maximè fabarum, unâ cum plantis coniiciunt. Tales enim per hyemè calfaciunt, & ferarum nocumenta arcent. Quidam urinam iniiciunt. Oportet autem & uinaceorum torrefactorum pugillum in singulos scrobes iniicere, ad nigra genera albarum uuarum uinacea, ad alba contra nigrarum. Licet autem etiam erectum plantare sarmentum, præstat tamen obliquum. Citius enim radicanitur obliqua: siue autem erectum siue obliquum positum sit, tres aut quatuor lapides manuales circumponendi sunt. deinde adiacente aggere adobruendi ita ut unâ cum stercore æqualiter conculemus, & obseruemus, ne quem oculum iuxta terram excacemus. deinde alios lapides imponemus conculcato, magnitudine prioribus pares. Stercus igitur simul iniectum fouet & firmat plantam. Vinacea uerò citius radicem spargere facit. Lapidés autem prohibent ne spatiosa terræ amplitudo illabatur. In æstate uerò radices perfrigerant. Sotio etiam cedria quàm minima summam plantæ sedem ac basim illinere iubet, Nam hæc putrescere non finit, & reptilia adrepere prohibet suo odore. Quidam sanè terram non transmutantes aut eruentes, sed simpliciter palo immisso, plantas deponunt. Mihi uerò hoc

ro hoc ualde displicet, præstantior est enim per omnigenam fossionem plâtatio, ea quæ sit per palum. In hac enim oculi excæcantur & sarmentum ipsum obtorquetur, in illa uerò integrum & illæsum imponitur.

¶ Quomodo secundum lunam, & utrum supra terram an infra terram existente, uites plantare oportet.

Anatolij.

G A P. X.

Multi ex ueteribus affirmant à prima luna usque ad quartâ uites plantandas esse. Aliqui uerò in omnibus eius augescendis diebus plantare consueunt, quemadmodum decrescende eadē putare. Alij augescēte ipsa plantandū minime cēsant. Hoc uerò in cōfesso est, quod luna sub terra existente uites depangere oportet, & ligna similiter secare eadē sub terra existente. Sotion uerò ait in illunibus diebus, hoc est prima & secunda die, uites nequaquam plantandas esse, itemque reliquas arbores priusquam luna hominibus apparet. Quæ enim in his diebus plantata sunt, omnia non comprehendunt, uelut ipse tradit. Ego uerò etiā desinente luna sæpe plantaui, neque pernituit. Verū Sotion inter illunes dies etiam uigesimam nonam & trigesimā locat. Oportet tamen sarmenta luna desiciente accipere, tum quæ plantabimus, tum quæ inferemus.

¶ Quid in uineis seminare liceat.

Berytij.

G A P. XI.

Fabas & eruum in uineis quidam seminant, utpote quæ plâtas illasas seruare possunt. Quidam uerò cucurbitas & cucumeres ferunt. Verum experimētum docuit, cōmodū esse nihil seminare in uinetis. Adimūt

enim alimentum uitibus seminata, & nocet etiam umbra. Maxime autem brassicam recusare oportet, uelut natura siccam, & naturaliter contrariam affectionem aduersus uitem habentem. Profecto si quis dum coquitur brassica, uinum uel paucissimum instillet, neque coquetur, & color ipsius corrumpetur: & qui multo uini potu se largius inuitare uolunt, & non inebriari, crudam brassicam prius edunt. Si autem contingat complantata esse ex uicino uitem & brassicam, Vitis ipsa augescens ubi brassica appropinquat, non amplius directe procedit, sed retrouertitur, contrariam affectionem ad brassicam habens, Tarentinus etiam nihil omnino inter uites seminandum esse tradit, quod ipsum & ego consulo, utpote qui experientia magistra sum usus.

¶ De profunditate plantationis uitium.

¶ Florentini.

CAP. XII.

Mihi uidetur non minus quatuor pedum altitudine uitium scrobes faciendos esse. Quæ enim in superficie plantatæ sunt, cito senescunt, & fructum corrumpunt, modicum alimentum in modica terra sortitæ, & æstate exuruntur. Oportet igitur in quantum calor solis penetrat, in tantum effodere ac plantare, ultra autem prædictam mensuram, calorem solis se non demittere ac penetrare affirmant, nisi fissuras habeat terra. Si uero minori quam prædictum est profunditate plantaueris, inuiles uites habebis, & citius senescentes. Itaque usque ad quatuor pedes effossam terram plantarum nutricem esse putato, inferiorem uero sterilem. Non est autem mala ad trium pedum altitudinem facta plantatio.

Vtrum

Trum duo sarmenta, aut vnum solum ne-
cesse sit in profundo plantare.

Eiusdem.

CAP. XIII.

Mhi uidetur necessarium esse, in uinetis quidem
duo simul sarmenta pro uno pangere. Si enim
alterum delinquat & deficiat, alterum uiuifica-
bitur & fertile euadet. Fortassis autem in plantarijs ine-
ptum est duo sarmenta ponere, utpote quā & densa isthic
sarmenta ponantur. Licet tamen & hic duo pangere, quo
fortius & robustius sinamus. Postquam autem duo sar-
menta plantata sunt in uineis, & iam robusta facta sunt,
id quidem quod debilius est tollendum est, quod uero re-
stat, ridicis alligandum, & aut in proprio loco sinendum
aut transplantandum. Si uero duo sarmenta in uno scro-
be sinantur, radices ipsæ coarctantur, & illa sufficiens ali-
mentum non acquirunt, quemadmodum neque duo infan-
tes ab una nutrice ali possunt.

¶ Quod genera vitium non mixta plantare
oportet, & maxime albas cū nigris uuis.

Florentini.

CAP. XIII.

Non eiusdem naturæ, neque eiusdē temporis, omnis
uitis existit, sed alia quidē cito coquitur, alia nō.
Est & fructuū differentia, alius enim est flauus,
alius niger, alius albus: & alius dulcis, alius austerus: & a-
lius durabilis, alius nō. & aliud quidē uinum inueteratum
melius est, aliud statim potatū. Est & alia alterius natura
& cura. Oportet igitur horum mixturam deuitare, ut ne
melius ammixto peiore lēdatur. Nihil autem adeo ui-
num oblaedit, ut quā præcoces uinæ cum serotinis legūtur.

Omnium uero maxime diligenter illud obseruandum est ne albæ unâ cum nigris calcentur. Multo uero melius est si non simul plantentur. Habent enim quandam naturalem aduersus sese contrariam affectionem.

¶ De differentia uiuiradicum plantarum, & à sarmento. Didymī, CAP. XV.

Vuiradices plantæ uitium, etiam hoc præstare ab his quæ à sarmēto sunt uidentur, quòd uiuiradices quidem confessum habent augmentum, utpote quæ semel radicem egerunt. Sarmenta uero radicationem expectant. Sed & transplantatio meliorem fructum facit. Et uiuiradices quidem secundo anno, aut citius fructum reddunt. Plantæ uero à sarmento, uix tertio aut quarto anno. Non recte porro faciunt quidam longiora sarmēta in duas aut tres partes secantes & plantantes. Quod enim ab una parte usque ad septem oculos est, id solum commodum existit: quod uero superius est, inutile habetur, uelut Florētino & Quintilijs placet.

¶ Quòd conferat non vnus speciei uitē, sed diuersa genera separatim plantare.

CAP. XVI.

Consultissime faciunt qui tria aut quatuor uitium genera separatim in uinea plantant: aut enim simul omnia comprehendent, aut nō simul omnia spem frustrabuntur. Etenim ad unum aliquod genus animū conuertere, non est tutū. Ob id uero nō oportet fusim, sed singula genera separatim plantare, quandoquidem plurima est in uitibus differentia, non circa colores solum, sed & iuxta qualitatem. Et uinum ipsum ex diuersis uitibus fa-

ciunt

etum plurimam differentiam habet.

¶ De differentia generis vitium.

Florentini.

CAP. XVII.

Non omnis uitis in omni loco idem uinū producit. Multum enim & aeris qualitas ad uini bonitatē cōfert, uicissimq; obest. Aminea tamen ut plurimum ubiq; commodius fert, maxime uerò in obliquis locis & squallidis, aut etiam humectis, & precipue si in arboribus nutriatur. Similiter dulce uinum fert uitis quæ Amineæ similis est, paruos habens racemos, & densos acinos, quæ apud Bithynos appellatur drosallus, quam etiam aliqui simul cum Aminea legunt & uindemiant. Sed & alba maiores racemos habens, in squallidis locis in arbores elata, optimum uinum & multum facit. Appellatur autem in Bithynia Leucothracia. Habet autem oblongos racemos & æqualis crassitudinis acinos globo similes & pingues, & tempore maturitatis subrubros. Habet autem & ipsa sarmenta rubra. Est autem & uitis in Bithynia appellata Boline, citius maturescens & ualde præcox, racemum magnum & ferè cubitalem ferens, & acinos plenos, albos & pellucidos, & appendices racemorum rotundas habens & ualde oblōgas: & quod sola præ alijs proprium habet, ab unoquoque oculo tria sarmenta eiecit, alijs uix duo iuxta singulos oculos suppeditantibus. Quapropter conuenit ipsam ualde simè cedere in putatione, ut ne quæ ualde fertilis sit, cito elāguescat. Sed & uitis ipsa ingentem magnitudinem habet, & non cito senescit, neq; ab ambiente læditur. Varium autem aërem sustinere potest, facitq; uinū sufficienter quidem bonum, fortassis quòd in

2 5 arbores

arbores cōscendat, nō tamen durabile, ob suispsius natū-
ram. Cāterū non minus fertilis, his est Aminea prādicta;
quapropter hanc omnibus maxime prāferre oportet. Nā
Varro confirmat singula iugera Amineae uitis trecentas
amphoras protulisse. Licet autē plura sarmenta eiusdē ui-
tis sinere, atq; sic copiosius uinū facere. Nam in putatio-
ne longa cāsura gaudet, expetitq; sibi plura sarmenta per-
mitti. Quapropter uitem Amineā maxime ubiq; plan-
tare quidem oportet, si uero aliarum uitum plantatio ter-
ram praeoccupauerit, licet etiam inferere. Neq; enim dete-
rior est insitio plantatione, & maxime si uitis quae inse-
ritur secundo anno sit prostrata. Attamen fertilem non ā
primo aut secundo anno probamus ac iudicamus, sed ā mul-
tis annis. Sāpe enim putatores multis sarmentis relictis,
copiosi uini autores ad unum atq; alterū annum existunt.

Verum fertilis uitis censenda est, quae sarmentis mode-
rate relictis, semper similiter fert. In uniuersum uero mul-
tum fecunda putanda est, nō quae iuxta singula sarmen-
ta unum botrum habet, sed quae iuxta unumquēq; ocu-
lum plura sarmenta, & in singulis racemos habet.

¶ Quomodo palmitem aporygem plantare
oportet.

Anatolij

CAP. XVIII.

Palmitem aporygen appellatum sic plantabimus.
Scrobem pedali altitudine effodimus, ipsumq; sar-
mentum inclinatum, nō decedentes sed deflecentes,
in scrobem imponimus, & aggesta terra effossa, conspicuā
sarmenti partem supra terram sinimus eminere, ita ut al-
tera ipsius pars uiti coniuncta uelut ab ubere alimen-
tum trahat, altera uero in terra nutriatur, & sic radices
agat &

agat à duabus matribus coalitum. Quæ autem hoc modo plantata fuerint & fructum facile ferunt, & uberrima proueniunt, utpote maternis & proprijs radicibus con- nutrita, & triennia facta rite transplantantur.

¶ De modo culturæ.

sotionis. CAP. XIX.

Regionem quam complâtaturus es ab omni materia purgabis, non fodiendo tantum, sed & aratris nouâ do, idq; sæpe non modo radicibus extirpatis, sed etiam lapidibus exportatis præsertim maioribus. Omnes enim lapides superne existentes, & per æstatem stirpes adu- runt, à sole calefacti, propterea quòd caliditas in solido cor- pore perduret, & rursus per hyemem perfrigerati, & præ- sertim parui stirpibus adiacentes, eas ledunt. Quem ad- modum uice uersa faciunt qui in profundo existunt. Aesta- tis enim tempore hijsi radices perfrigerant. Caterum terram hoc modo fodere oportet, ut quæ supernè est in profundum cedat, & quæ infernè sursum seratur. Sic enim quæ sicca est, superna humiditate fruetur. Humida uerò & densata, superna caliditate & laxatione participabit.

Diligenter porrò curandū est, ut cavitates quoad fieri potest, æquemus, & ne concedamus cauos esse in uineis locos. Vbi uerò circumsoderis uites postquam primo anno comprehederint, consequenter radices in superficie acu- tissima falce auferes. Etenim uitis undiquaq; radices agere solita radicationem in profundum impedit.

¶ De fossione.

Eiusdem.

CAP. XX.

Pastinabimus hoc est circumsodiemus uites duorum iam annorum, in altitudinem pedum duorū, latitu- dinē triū. In arboraceis uitibus etiā radices arbores ingre

ingredientes exscindimus. Quandoquidem uerò teneræ adhuc existentes uitium plantæ, si maioribus & fortioribus radicibus occurrerint & impegerint, premuntur & infestantur, eapropter magnum spatium & distantiam inter uitis plantas & arbores esse oportet.

De uitium cura.

Damagrontis.

CAP. XXI.

Quod in uitibus recens plantatis redundat, amputandum esse uidetur, non obliqua cæsura, neque prope oculum, sed distantia ampliore duorum digitorum, non ad boream, sed ad meridiem, retro oculum plaga incussa, ne lachryma ex ipsa defluens subiectum oculi ledat. Si uerò is ipse humor infestet, plagam amurca insulsa coacta illinito. Cæterum oculos iterum atque iterum circumsodito. Quidam etiam stercus insuper iniiciunt. Secundo anno per semestre singulis mensibus fodiendum est. Vbi autem iam trium annorum fieri incipiunt, quod in superficie redundans est desequare & diligenter auferre oportet, & post autumnum profunditate pedis stercoreare. At uerò uites in humidioribus locis circumsodiemus, & radices in superficie sinemus, ut quandoquidem ob multam humiditatem in profundum procedere radices non possunt, in latitudinem saltem irrigatæ ut procedant sufficere queant, utpote uim terræ non in profundo habentes sed, ex latitudine sibi attrahentes, ac conseruantes.

¶ Quot sarmenta in uite quadrienniali relinquere oportet, & qualibus perticis alligare.

Eiusdem.

CAP. XXII.

Anno quarto nouellas uitium plantas duo sarmenta nutrire satis est, quibus oculi quatuor sufficiunt
ita ut

ita ut duos quidem ad truncum excacemus dcrasos per
 falcem, & prohibita germinatione, supremos uerò duos
 relinquamus in augmentum plantæ. At uerò inchoante
 uerr facta putatione, perticam iuxta depangere oportet
 robustam, rectam, longitudine à pedibus quinq; usq; ad
 septem. Sit autem non tenuior harundine generosissima,
 quo neq; grauet, neq; obumbret plantam. Præstantior au-
 tem est pertica corticem non habens. In corticem enim
 Cantharides, & quæcunq; uitem uastare solent subter-
 grediuntur et occultatur. Ipsam uerò plantam extentam
 paxillo alligare oportet. Cæterum ipsi uiti iam perfectæ
 sex annorum putationem in humeros ter aut quater iuxta
 facultatem plantæ adhibere oportet, & unicuiq; sarment-
 to humeralem paxillum apponere, qui simul sarmenta atq;
 racemos ferre queat.

¶ De putatione.

Pamphili. CAP. XXIII.

Putationem à mense Febuario aut Martio inchoa-
 re oportet, à decimaquinta Februarij usq; ad uiges-
 mam Martij. Quidam statim post uindemiam pu-
 tant, ablatione sacramentorum uitæ alienari dicentes, &
 nō uelut in uere lacrymantē alimētū perdere. Quæ tamē in
 Autumno putatæ sunt, uere citius germinant & si Ver
 frigidum fiat, & pruina incidat, adurentur. Quapropter
 præstat in frigidioribus locis magis præsecare, et nō per-
 fectæ putare, hoc est conspicuos oculos et sarmentā permit-
 tere. Rursus autē uere putare necessariū est. Inchoare por-
 rō putationem oportet non mane, sed ubi et pruina à sole
 dissoluta est, & sarmentū tepesactum. Oportet autem fal-
 ces ad putationem acutissimas & penetrantissimas esse.

Quæ

110 DE AGRICVLTURA

¶ Quæ ad vitium fertilitatem & vini bonitatem conferant. Africani. CAP. XXIII.

Fertilis erit uitis, si putator eius hedera coronatus fuerit. Si uerò quercinam glandem contusam ad sabæ magnitudinem, & erui molitū semel, ut frangatur tantum & diuidatur, in locos plantarum inieceris, & ad diuturnitatem uini, et ad fructus ubertatem confert. Sed & sarmenta densos oculos habentia, fertilem ac multi fructus uitem faciunt & uitium transplantatio ad ubertatem & bonitatem uini conducit. Vberem etiam uitem facies radice dulci in medio plantata.

¶ Quando fodere oporteat perfectas vites, & quæ sit fossionis utilitas. CAP. XXV.

Anatolij.

Fodere oportet antequam germen producat. quum enim simul cum racemorum generatione, & germen nascatur, qui post effusum germen foderit, multum fructus decutit & perdit permotum, quare citius fodere præstat. Cæterum multa fossio, & plurima terræ diffusio, & uitæ & alimenti, & ubertatis causa est ipsi uiti. Quòd si hæc non sufficienter facta sit, uitibus emittentibus germen, melius est inhibere fossionem, & ubi iam robustum factum est germen, tandem quæ relicta sunt operiri. Obseruandum est autem ne fossiores ligone stirpem sauciantes aut pungentes ledant. Quæ enim uulnerata est ægrotat, & fructum non producit.

¶ Quomodo tempore pastinationis stercoreare oportet, CAP. XXVI.

Eiusdem.

Libyæ

Libyæ & orientis incolæ ubi uites pascinauerunt, nō statim adobruunt, sed fossas per totam hyemē sinūt. Qui uerò in pluuiosis regionibus habitant citius ipsas obruunt, occlusis per terrā radicibus & obstructis influxionis uijs. Et alij quidem profundiore fossam faciūt, alij uerò altitudine pedali. perfectas uero supra fossuram stercoreant, bubulo aut ouillo, aut suillo stercore, aut aliorum pecorum. Columbinum autē sterces calidissimum existens, ad celerem quidem germinationem uitium idoneum est, uerum ad uini bonitatem incommodū. Oportet autem singulis uitibus quatuor heminas cuiuscunque ex prædictis quatuor stercorebus iniicere, non tamen ipsi trunco uitis sterces iniiciendum est, sed paulo longius ab eo, quo etiam radices eminus progressæ caliditate participant, ut ne sterces nudis radicibus acruatim iniectum, ipsas aduerat. Quod si stercores sit penuria, paleæ sanè fabarum aliorumq; leguminū pro stercore succedent. Hæ enim & contra glaciem uitibus prosunt, & reptilibus corruptionem inducentibus aduersantur. Vinacea etiam sterces faciunt eiusq; usum præbent. Multo uerò præstantior est urina uetus. At uero anniculas uites mediocriter & fodiunt, & stercoreant, & biēnes similiter usq; ad quinquennium iuxta proportionem uidelicet. In tempestuosis tamē locis alternis annis hoc facere in nouellis uitibus commodius est. Si uero & glacies in illis locis cōcrescat, etiam terram circa truncos stercoreare conuenit. Præstantior autem stercoreatio fuerit, si quis in terra arenosa, stercore ouillo aut caprino utatur. Esse enim hæc teneriora manifestum est. In argillosa uero, bubulo. Quum enim ipsa ex natura sit imbes

fit inbecillis, dulcor & pinguitudo stercoris ipsam sufficiens
enter consolatur.

¶ De perticarum vsu & ratione.

Didymi.

CAP. XXVII.

Quidam perticas cadūt Decembri & Ianuario
mense, alij Iulio & Augusto, & alij depreſius,
alij altius palis uites alligant. Amineas quidem
igitur reliquis altius palis alligare oportet, pedis unius mē-
ſura. Nō amplius tamen ſex pedum in totum. In tenui au-
tem ſiccaq; & harenosa, atq; à uentis inſeſtata, humiliorē
facere plantam oportet, non tamen infra pedum quatuor
menſuram. Paxilli porro ab utraq; parte acuedi ſunt, &
feruenti pice ſupernæ partes tantum, nō tamen quas in ter-
ram depangimus illinendæ. Stent etiā perticæ rectæ, neq;
inſlectentur, ut ne uites ſimiles ſcripſis faciant.

¶ De pampinatione.

ſotionis.

CAP. XXVIII.

Superflua germina adhuc tenera auferre oportet. Ita
enim multam perſpirationem uiti exhibebis. Pampina-
re autē per manum oportet citra moleſtiam. Eiuſdē
autē experientiæ eſt et putare & pampinare. Quapropter
etiā aliquando rei experti ſarmentum fructum habens au-
ferunt, & non habens ſinunt. A' recenti uerò uite plus
germinum auferendū eſt, ut ne grauetur. Poſtquā uerò
caliditas ſolis hebeſcere incipit, ſolia auferre oportet,
quo omnes racemi à ſole concaleſcant & percocti matu-
reſcant. Quum uerò adhuc floret uitis, ſodi debet.

¶ De ſecunda pampinatione.

Paxami.

CAP. XXIX.

In uitibus recens plantatis, ſimul ut germen emittunt,
poſtquā

postquam defloruerunt, superfluum circa germen auferre oportet, leniter & citra uolentiam. At uero uites quæ fructum putrefaciunt, & uix aliquando maturum reddunt, ob terræ humiditatem, & foliorum densitatem, triginta diebus ante uindemiam præpurgare oportet, folijs ex obliquo & à lateribus detractis, quo inspirantes uenti uiam refrigerent. Verum folia in summitate relinquenda sunt, quo aduersus excellentem æstus uigorem protègentia, soli in summo uitibus incumbenti umbram obijciant. Si tamen multus hyber in autumno fiat, ut intumescentes acini ualde augeant, etiam folia circa uerticem tollenda sunt, ne uinum acescat. Quidam in calidioribus & siccioribus locis fructū etiam tegunt, sarmētis aridis & spinis superpositis, siquidē folia nō sufficiant. Porro uinitor assidue uineam circumbeat, & perticas erigens, & iugum equans (Iugum autem uocatur utis ad perticam coniugatio) gnarus quod quemadmodum nos ad unam corporis partem inclinati egrotamus, Sic & uites inclinatæ, & non erectæ, nec stantes leduntur.

Tut uitis pedunculos aut erucas non faciat, nec à glacie affligatur.

Aphricani.

CAP. XXX.

Arsino adipe corticem illinito, & uitis pedunculos nō producet, aut adipe ursino falces ungito nemine sciēte, quibus uidelicet uitē putaturus es, & neq; pedūculi, neq; glacies uitē iniuria afficient. Aut falces oleo in quo alliu contritū sit illinito. Si uero erucas quæ in rosis reperiuntur, in oleo coxeris, et inde falces illeueris, neq; ab alio animalculo, neq; à pruina uitis iniuriam perpetietur.

tur. Ant adipe hircino aut sanguine ranarū salces ungi-
to. Aut coticula cinere cū oleo praelita salces acuito. Vi-
tis sarmenta usta & uitis lacryma permixta, cum uino in
mediam uineam deponito, & uermes non enascentur.

¶ Vt neq; à pruina neq; à rubigine vites læ-
dantur.

Diophanis.

CAP. XXXI.

Stercus aridum per diuersa spatia in uinea deponito,
Secundum uineti uentum, & ubi incumbentem pruina
uideris, stercus succendito. fumus inde elatus pruina
dispergit. Quæ uero facile à pruina aduritur uites tardius
putare oportet, quum ad germen fundendum concitan-
tur. Sic enim tardius efflorescent. Quemadmodum igitur
& Hippuris, uitis credita est pruina minus curare, quod
ut opinor, tarde germinat, calido iam sole existente.
Quidam fabam in uineta seminant, & uites à pruina
illæsas futuras credunt.

¶ Aliud de pruina.

Si contigerit uites à pruina ledi, & manifestū est fru-
ctum periisse, incidendæ sunt, & ualde breuiter præseca-
ndæ, ut uis earū permaneat. Nam & sequenti anno prio-
rem fructū reddet. Quidā experientia in Bithynia edo-
cti affirmant, quod ubi suspecta fuerit pruina, conueniat
myrice quidem maxime, aut si haberi nō possit, cuiuscunq;
tandem ligni cinerem in uinea diuenterilare. Sic enim insi-
dens oculis uitis cinis, illabentem pruina depellit.

¶ Aduersus rubiginem.

Berytij.

Simul ut uideris rubiginem in aëre congregari, statim
bouis cornu sinistrum unā cum bubulo stercore urito, &
fumum multum per ambitum arui, secundum uentum
facito.

facito, quo uentus omnem fumum ad rubiginem ferat. Disperget enim omne aëris uitium fumus. Apuleius tradit trium cancrorum ustorum cum bubulo stercore, aut paleis, aut stercore caprino, fumum sufficienter iuuare. Si uero anticipet rubigo, damnum resarcies hoc modo. Cucumerum syluestrium aut colocynthidis radices aut folia, contundito & aqua macerato, indeq; apprehensa à rubigine irrorato ante solis exortum. Idem facit cinis ficulnus aut quercinus maceratus & irroratus. Prodit Apuleius, si lauri ramos in aruum proieceris, transire in ipsos rubiginis noxam. Nosse autem operæ precium est quod plenilunijs maxime omnia à rubigine impetuntur, præcipue uero frumentum, propterea quod tunc luna calidissima sit & humida, noctuq; fructus putrefaciat. Quisdam Silurum piscem concisum urunt secundum uentum, per omnem regionis partem odorem spargentes. Quin & per naturam contraria affectione resistit, si in cribro phocæ pellis circumponatur perforeturq; ita ut per cribrum semen excutiat, & terra conseminetur. Hoc idem & grandinem cadere non finit, naturali quadam contrarietate auxilians.

¶ Cura uitium arefacientium fructum.

Vindanionij.

CAP. XXXII.

QUum acinus racemi erui magnitudinē indeptus siccari incipit, tunc omnē arefcentē racemi partem deradito, & à sana, siue potius à saniore uicina arefcenti adimito, indeq; cæsura cinere acerrimo aceto mixto illinito. Præstantior autē cinis est sarmētitijs. Sic enim quæ ægrotatura erāt in racemo illita, cladē ampliorem h 2 euitabunt

cutabunt, truncus autem uitis similiter oblinatur. Quis-
dam & infernas stirpis partes circa radices, urina ueteri
& acerrima conspergunt. Ex hac enim medela non modo
fructus seruabitur, sed & ipsa uitis diuturnitatem & fera-
tilitatem consequetur.

¶ De sterilibus vitibus.

Democriti.

CAP. XXXIII.

Truncum scalpro, aut serra, aut quod melius est cu-
neo quercino findito, & lapidē in fissurā indito, ut
partes trunci inuicē disparētur, & in ipsum urinā
humanam ueterē infundito, ad mēsurā heminarū quatuor,
ita ut eam sensim omni trūco circūfundas, ut etiā radices
inde persuse in integrū restituātur. Deinde iniice stercus
terra mixtum. Oportet tamen eos qui lapidē in truncū im-
ponunt, defodere & uertere ea quæ sunt circa radicem.
Hanc uero curam in autumnno facere opportunum est.

¶ De syderatis vitibus. Cassiani. CAP. XXXIII.

Syderatas uites cognosces quidem ex eo quòd folia
ualde subrubra habent. Curabis autē, si terebro tu-
nicam ualde perforaueris, & per foramen quernum
paxillum indideris, aut si parum de radice abruperis, simi-
literq; palum intruseris, & terram circumaggesseris. at-
que sic sane uitem curabis. Alij autem huiusmodi uites
marina aqua rigant, alij & has, & quæ à quocunque in-
strumento percussæ sunt, oleo cum bitumine cocto obli-
nunt. Alij uelut in Bithinia experimento deprehende-
rant quomodo syderatis sit subueniendum, clauo nimi-
rum truncos penetrantes. Alij uero urinam humanam
trunco & radicibus affundunt

De

¶ De ægrotantibus vitibus.

Damagerontis.

CAP. XXXV.

A Egrotantem uitem, cinere sarmentitio aut quercino cum aceto mixto ad truncū cōsperso curabis. Valde prodest et urina hominis radicibus affusa. Quidam uero ægrotas uites excidunt iuxta terrā, deinde leuiter obruunt terra adiacente, modico stercore ipsi ammixto, & quum turiones egerminauerint, debiles quidē extirpant, generosos uero sumunt, & rursus sequenti anno commodiorem ex relictis eligentes, reliquas tollunt.

¶ De lacrymantibus vitibus.

Gotionis.

CAP. XXXVI.

Vites multam lacrymam emittentes, quantā uix credi par est, & in totum corpus uitis nō distributā abijciunt. Falce igitur truncū incidemus & exulcerabimus, sinu uidelicet in ipso facto. Si uero nihil profuerit hoc factum, etiam radicū crassitudinē exculpemus aut aliquo modo ulcerabimus, & amurca ad medietatem cocta ac perfrigerata plagas illinemus. Subrectum uero cesuræ oculum foris inungemus. quod multo melius esse experimento constat.

¶ De vitibus defluis, quas Rhyades Græci appellant.

Eiusdem.

CAP. XXXVII.

Vites Rhyadas Græcis appellatas, quæ Latinis defluæ siue fluxæ uocari possunt, ex folijs cognoscēs subalbidis & subarescētis, sed & sarmentum latum, & instar lori tractile, ac molle habēt. Medeberis igitur cinere aceto acerrimo subacto illinēs stirpes & irrorās quæ in ambitu sunt trunci. Ipse etiam uites cinere liquido

h 3 facto

facto respergenda sunt. Quidam uero marinam aquam radicibus affundūt, alij racemorum summas partes auferre & impedire studio habent. Vocatae sunt autem Rhyades fructum non continentes, à defluxu.

¶ De vitibus in materiae multae effusione luxuriantibus & velut insanientibus.

Eiusdem.

CAP. XXXVIII.

Effundentes se in multam materiā uites breuius praeseccare oportet, exsarmentatae enim quiescunt. Si uero adhuc non cessent, facta pastinatione harenam fluuialem aggeremus, & modicum cinerem. Alij circum radices lapides ponunt, quo uitem perfrigerent.

¶ De vitibus fructum putrefaciētibz.

Varronis.

CAP. XXIX.

Sunt quaedam uites quae fructum recens productum putrefaciunt, priusquam racemi connutriantur & maturescant. Talibus igitur medebris portulacae folio. Alij autem polentam portulacae ammixtam trunco circumlinunt. Alij portulaca dimidiam racemi partem illinunt. Quidam cineris ueteris heminas quatuor radici bus inijciunt, aut etiam harenam.

¶ De vitibus à ligone sauciatis.

CAP. XL.

OItem à ligone aut quopiam alio sauciatam sic curabis. Si plaga sub terra fuerit, uulnus terra tenuissima, stercore caprino aut ouillo ammixto, integritur & obligetur. Deinde truncū circumfarrito, & uitis diligenter curā habeto. Si uero circa radicem fuerit uulnus, tenuem terram molli stercore permixtam aggerito, & frequentius circumfarrito, sarmenta obtorquendo non infle

inflectendo, uiolentiore ductu uitato.

¶ Quomodo ante uindemiam prædiscere liceat futuram uini ubertatem & bonitatem: aut contrā prauitatem.

Democriti.

O'AP. XII.

A Cinum hoc est uiam particulare, de racemo leniter per digitos detrahito. Siquidem igitur quidam exilierit, ubertatē ostendit. Quidā si multum frumentum prouenit, etiam liquidum fructum abundantum pollicentur. Ceterum uinum bonum & potens futurum cōiectamus, si per uernum tempus hymbres plures fiant. Idē futurum indicant hymbres oborti quum erui magnitudinem uita habet, & adhuc acerba existit. At uero quæ ad ipsum uindemiæ tēpus oboritur pluuiā, non solum aquosum, sed & deprauatum uinum ut uappam faciet.

¶ Sepes ut paretur.

Diophantis.

CAP. XLII.

Si sepe habere uelis munitā & securam, scrobē cubitali effodito altitudine, in eamq; palos depangito, & funiculū per scrobem extendito, præcedente autē die eruum molitū in promptu habeto, & rubi semen ac paliuri & oxyacanthæ, omnia ad mellis crassitudinē macerata: postea uero extentū funiculū rubi & paliuri semine cōfricato & oblinito, & locum cremore irrorato, ac modico tempore finito. Deinde terram ex scrobe egestam superinijcito, & post dies uiginti octo, germina producent pedalis altitudinis, quæ transplantabis in scrobē pede non altiore, & intra duos menses cubitalem magnitudinem excedent, consequenter uero in magnam altitudinem eleuata omnes fures arcebunt. Hæc faciēda sunt sub æqui-

b 4 nocturne

noctuum uernum. Facile autem sepem parabis, si funem rubi semine confricaueris & in terrā defoderis, & harundines crassas cōtusas plantaueris modica profunditate, ita ut obliquas imponas & non rectas, stercore una cū terra aggesto. Quidam sepem hoc modo faciunt, Virgas rubi in segmenta conscindunt, eaq; in sepibus posita palmari altitudine obruunt, irrigantq; donec germen erumpat. Aliqui cum moris, hoc est fructibus rubi maturis, funiculum per manus confricant, deinde terra & stercore obrutum rigant, donec germen fungat. Democritus porro tradit inchoante uere usque ad quindecim dies sepem probe plantari hoc modo. Funem nauticum in marinis operis detritum, & de cætero putrefactū, rubi semine & alijs prædictis spinosis, ammixto eruo confricato, indeq; in scrobe defodito, & si fieri potest singulis diebus irrigato, Sic enim & cito, & perfecte sepes nascetur, & tutum munimentum præbebit.

¶ Quando uicem vindemiare oporteat, & qualia signa sint maturitatis uvarum.

CAP. XLIII.

Non facile est cognoscere quādo uuas colligere & uindemiare oportet, quapropter aliqui ante maturitatem ipsas legentes, tenue & infirmum & non durabile uinum faciunt. Alij cōtrā tardius uindemiates, nō solum uitē lædunt, ultra quā conuenit onus gestantē: sed & si grādo & glacies oborietur, iniuriæ expositū uinum habebunt. Cognoscitur igitur uindemiæ tempus, experimento nō modo ex uisu, sed etiam è gustu ipsius saclo, & tamē notas aliquas ueteribus indicatas prodemus. Tradunt enim

enim Democritus & Africanus, sex tantum dies, & non plures recte permanere uiam maturam. Si igitur uinaceus non amplius uiridis pellucet, sed nigricās, uiam maturam esse significat. Alij acinos premunt, & siquidem uinaceus exilierit nudus, citra omnem carunculæ circum se completum, maturas ad uindemiam esse uuas iudicant. Si uerò prosilierit uinaceus partem carnium secum trahens, maturas ipsas esse negant. Quidam ex eo quòd passa fieri incipit, maturam cōiectant. Alij maturas uuas esse sic probant. Vbi densissimus est racemus, inde acinum unū eximunt, & post unum aut alterum diem racemū respiciunt & contemplantur. Si igitur in eadem figura permanferit locus, uelut uicinis & iuxta sitis acinis nullum augmentum capientibus, uindemiam accelerant. Si uerò exempti acini locum minorem factum uiderint, uelut circum sitis acinis auctis, uindemiam inhibent, donec augmentum progressum fecerit.

In qua domo existente luna uindemiare oportet, & quòd desinēte ipsa, & sub terra existente, uindemiā facere conuenit.

Zoroastre.

CAP. XIII.

Vindemiare oportet luna in cancro existente, aut in leone, aut libra, aut scorpio, aut capricorno, aut aquario, diligenterq; providendū est, ut desinēte ipsa & sub terra existente uuarum collectionem absoluamus.

Quomodo auxiliari oporteat uuis acerbis, aut alio quodam modo corruptis, & quo modo curandum vinum ex ipsis futurum.

CAP.

XIV.

h 5 Opor

O Portet omnes acerbis uvas, aut aliter corruptas, & reliquos fructu separare, & mustum ex ipsis hoc modo curare. Aqua pluuialis coquatur ad medietatem, & ex hac aqua cocta, quanta fuerit decima musti pars, ad ipsum mustum affundito, rursusq; cum musto coquito, ut decima pars in coctura insumatur. Quidam non sic, sed ipsis uvis aquam adiiciunt, coniectantes ut futuri musti tertiam partem addant, & postea calcatis uvis mustum coquunt ad tertiæ partis consumptionem.

¶ Cura bestiolarum vites vastantium.

Africani,

CAP. XLVI.

E Necabuntur uermes uites infestantes, aut partem aliquam uineæ in habitatione sua ægrotam reddentes, si mo bubulo secundum uentum suffito. Quidam galbanum, aut cornu cerui, aut unguis caprinus, aut eboris scobem, aut lilij radicem in uinea suffientes, bestiolas & serpentes inde abegerunt. Exiges similiter bestias tales, muliebris pili suffitu, atq; inde etiam mulieribus difficulter & periculose parientibus, & ob id crudum partu ac abortum expetentibus opitulaberis, & eis quarum uterus sursum replet. Nam & hæ omnes has affectiones per pillorum suffitum curant. Alij herbam pæoniam, alij personaciam appellatam suffientes, aut iuxta uites plantantes, eiusmodi bestias fugant. Quidam succum Cyrenacum & oleum coquunt, & truncos uitium illinunt. à fundo paulò superius initio facto. Quo uero neque Eruce uitibus iniuriam inferant, alio trito arbores illine.

¶ Ad cantharidas & maiora animalia frustum vastantia.

Emulsi.

CAP. XLVII.

Quod

Quo uero Cantarides uites nō perdant, ipsas cantharides oleo macerato, indeq; cotem in qua falcem exacuere uelis illinito. Quidā quo maiora animalia abigant, stercore canino urina ueteri macerato ac dissoluto, omnia per ambitum respergunt.

¶ Naturale Democriti præter opinionem, per experimentum cognitum, ut neque uites, neque arbores, neque segetes, neque quicquam aliud, à quopiam lædantur, & maxime à maioribus bestiis.

CAP. XLVIII.

Cancros fluuiales plurimos, aut paguros marinos, non pauciores quàm decem, in uas fictile cum aqua indito, & addito operculo sub diuum exponito, ut addies denos insolentur. Deinde quæcūque illa saeseruolueris, hac aqua conspergito, idq; alternis diebus donec adoleuerint, & miraberis rei efficaciam.

¶ De cœnanthe.

Florentini.

CAP. XLIX.

Accipienda est cœnanthe à uite uinum dulce ferente, & à syluestri, maxime uero arborea uite. Accipiat autem tempore floris, ita uidelicet ut racemi auferantur, & in umbra siccentur. Postea flore puro in dolium coniecto, infundatur uini odorati & saporis æqualis mensura. Fricentur manibus diligenter, fiantq; masse & reponantur.

¶ Uuæ passæ faciendæ ratio.

Eiusdem.

CAP. I.

Multa relata sunt à ueteribus de uuæ passæ faciendæ ratione, mihi autem placuit hanc hoc modo parare.

parare. Maturos racemos ex sarmento emotos in uite mar-
cidos fieri permitto, & postea ablatis in umbra suspendi-
to, & exsiccatam uuam in uasculum substratis uitis folijs
à sole deterfis & perfrigeratis componito. Expleto autem
uase rursus folia uitis superne imponito, & operculo addi-
to in domum frigidam & fumi expertem deponito. Que
enim hoc modo parata est uua passa, & ad multũ tempus
durat & suauissima existit.

De plantatione harundinum.

CAP. LI.

H Arundines apricis locis gaudent, & à uentis nu-
truntur, plantantur autem præcipue quidem per
bulbos, hæc enim præstantissima ipsarum planta-
tio est. Et obliquus sanè prostratus calamus facile germina-
bit. Ita autem posternendi sunt, ut inuicem distantes se mu-
tuo non contingant, atq; id altitudine digitorum trium aut
quatuor, & sic ut ex prostratis harundinibus unus aut
alter oculus sursum spectet. Cæterum qui recte plantantur
calami, eos duos geniculos habere oportet, & duodecim
digitorum profunditate plantari. Tempus autem planta-
tionis quidem ueris initium esse uolunt, quando quidem fa-
cile à glacie læduntur. Secatur harundo eodem anno, post
solistitiũ hyemale. eousque enim augescere creditur harun-
do. Aiunt calamos super sumum positos bestiolas siue uer-
miculos ipas appellatos, qui uel maxime uitem infestant.

non amplius nutrire. Ex putrescentibus enim harun-
dinibus aiunt tales uermiculos enasci,
indeq; ad uites progredi.

C A S=

125

CASSII DIONYSII

VTICENSIS DE AGRICULTURA LIB. VI.

H AEC insunt in hoc libro, qui sextus est selectarum de agricultura præceptio num, & continet structuram torcularis, & lacuum siue uasorum subtorcularium & uasorum olei, & cellæ uinariæ, & se dem doliorum, & curam eorundem atque picationem & præparationem ad uindemiam, & quomodo uuæ calcandæ sint, & quomodo mustum in dolia condendum, & ut hoc ipsum nō super effundatur, & quomodo possibile sit mustum per totū annū habere, cognoscereq; num aquam habeat, & quomodo acescētī opitulādum, & de gypsatione.

¶ De torculari, & vasis subtorcularibus, & vasis olei.

Florentini.

CAP. I.

ABSOLUTO de plātatione uitium sermon e, dicturiq; deinceps de diligētia & cura circa uina adhibenda, necessariū esse duximus præponere, quomodo torcular & subtorcularia uasa construere oporteat. Torcular itaq; iuxta multitudinē apportandorum fructuū edificandum est, quo habeant operarij locum, in quo com mode diuersari queant, & ut ipsæ uuæ habeant spatium commodi situs, ut & tempore urgente fructus maiore compendio afferri possit, & ne operarij à musti elatione & odore suffocentur. Oportet autem totum torculariū undiquaque leuissimo tectorio oblitum esse, neque minus tabulata superna, ut nihil terreum, neque animæ

lium

lium ullum in ipsis generatorum, delabens uinum inquirit. Sit amplius torcular calidum, & lumen habeat undiquaq; plurimum. At uero lacus & uas subtorcularium sit amplioris, & post usum laetur aqua marina, aut muria calida, & cum spongia detergatur. Relinquatur autem sine operculo, ne computrescat, & quandoquidem mures aliquando in subtorcularium lacum incidentes, multam graueolentiam inducunt, lignum latius imponendum est, per quod euadere queat mus si quando illabatur. Quando autem eo quis rursus usus est, similiter lotum, & de tersum suffumiget. Porro uas in quo oleum de torculari excipitur, angustum esse oportet.

¶ De cella uinaria & doliorum locatione ac sede.

Eiusdem.

CAP. II.

Domus quæ dolia suscipit, in regionibus calidis, ad orientem et septentrionem fenestram habeat. In frigidioribus uero ad meridiem. Sit autem procul à torculari, & ab omni graueolentia remota. Dolia ipsa locanda sunt ut uicissim & mutuo se non contingant, pedali mensura in medio relictâ, quo & hi qui cellæ uinariæ curâ gerunt, facilem habeant ad interiora dolia ingressum, & ut si unum doliū acescat, propinquum sibi non simul peruerat. Nihil enim adeo uelociter contagionem percipit, uelut uinum, præsertim mustum. Cæterum dolia in siccis locis locanda sunt, ut in terra sint duæ ipsorum partes, si regio infirmâ, & tenuis, & nullius nutrimenti uinum ferat. Si uero potens & crassum, dimidia ipsorum pars. Subijcienda unicuique dolio harena crassa & sicca, super hanc nero insternendus est iuncus unguetarius mediocri copia. Reliquâ terra aggesta

aggesta expledum, quæ cōmode sit ad solē exassata. Harena enim et terra sicca, omnē humorē in seipsas adtrahūt, tū ex terra, tum eū qui in ipsis dolijs cōsistit, ampliusq; dulce uinum faciūt. At uero uim ipsius hoc modo cōiectare licet. Si nanq; nouam sportulam harena expleueris, uinūq; acescens infuderis, percolabitur purum & sine odore. Si uero non adsit harena, terra oblata utendum prius insolata. Nihil porrō foetidum cellis uinarijs concludendum est uelut est coriacea graueolentia, caseus, allium, oleum, ficus, uasa inutilia. Omnia enim huiusmodi humiditatem de uino atrahunt & computrescunt, rursusq; ad uinum ipsum graueolentiam referunt. Semouenda est etiam cella uinaria à lacu, stabulo equorū, loco secessus, stabulo palearum, pistrino, & balneo. Si uero reperiuntur circumsitæ arbores, excidantur. Radices enim se circumplectentes eam corrumpunt, & odorem de se affricant, & maxime fici & puniceæ. Si uero rurales locos incolamus, pauimentum lateribus insternemus in altum subuectum, & in ipso constrato pauimento dolia locabimus, harena subiecta.

¶ De structura doliorem.

Anatolij.

CAP. III.

Non omnis terra apta est operæ figulari. Verū ex terra figulina alij præferunt colore fuluam, alij albam, alij utraq; commiscent. Quidam igitur hac probationis nota cōtenti, doliū probe fictum iudicant, si pulsatum sonitum quendam acutum & clangorem reddat. Verum non est hoc satis, sed ipsum structorem operæ figulari adesse oportet, & quo lutū probe elaboratum sit pro uidere, & non prius sinere ad rotam adhibere, quam lu-
tum

tum ipsum ostendat quale sit dolium assatum futurum. Nō omnia autem dolia figuli ad rotam adhibent, sed parua tantum. Maiora enim humi sita quotidie in calido domicilio exaedicant, ac magna faciunt. Non parua uero artis figularis pars est assatura. Oportet autem neq; minus, neq; plus ignem subijcere, sed moderate. Quapropter aliqui tanti apparatus ac structurae difficultatem recusantes ueteribus dolijs utuntur, quod maxime uino nocet. Ex dolijs porro praestantiora sunt longiora & uentrem extuberantem habentia, & oscula maxime aperta: labra autem doliōrum facienda sunt ut extra nutent, ut quum cinere ipsa oblinimus, nihil illabatur in ipsa ubi rursus aperimus, sed extra uoluatur. Statim autem dum adhuc calent picanda sunt. Sintq; dolia nō magna. In talibus enim non amplius effruescit, utpote non coarctatū, sed superabūdans ipsum contra seipsum insurgit, & non solum odorem, sed etiam florem despuat & reiecat. Parua autem uasa multum & ad custodiam, & ad uini bonitatem cōducunt. Et ob id parua, dolia construere expedit. Si uero magna dolia uetera prius habeamus, inbecille & deterius in ipsa in fundimus, praestantius autem in minora.

¶ De tempore & modo picationis.

Eiusdem.

CAP. IIII.

Noua dolia statim à camino accepta picanda sunt, uetera uero sub caniculæ exortum. Quidam singulis annis, quidam alternis ipsa picant. Melius est autem ut picentur, quum aut uinum uappa factum est, aut pix oblita defluxit.

¶ Picis probatio.

Didymi. CAP. V.

Picem

Picem ueteres prodiderunt optimam esse ab Ida allatam, secundo loco ex Pieria. Alij Rhodiam præferunt, alij Rheticâ. In uniuersum autem melior est pinguis, splendens uerò etiâ potior existit. Tenuior autem ut uitiosa reprobatur. Aliqui calfactam in aquâ frigidâ diffundunt, & nō modo per odorē, sed etiam gustu experimentum capiūt. Sed & quæ dum coquitur nō exilit, neq; bullas, neq; strepitū facit, optima iudicatur. Quæ uerò sapore dulcior, & purior, & leuior, & odorata est, præstantior habetur. Similiter pix cocta melior est quàm cruda, et sicca liquidæ præfertur. Optima autem pix hoc modo præparatur. Inditur in peluim fictile & ponitur in solē super modicum ignē, deinde infunditur ad ipsam aqua calida per sarmentitium cinerem excolata, & pix fortissima euadit. Vbi igitur constiterit, post horas duas diffunditur, rursusq; tantum aquæ affunditur. Per triduum igitur singulis diebus ter id faciunt, & incidentem humorem spongia extrahentes, quæ remanet inde picem commodissimam esse tradunt. Arida pix etiam amara est, Cum uino igitur cocta commodior redditur, & maxime si quid ex odoratis simul coquatur, præstantior euadit. Liquidam autem ad tertias decoctam, ut idoneam in usum assumunt. Quidam cinerem sarmentitium in ipsam injiciunt, ac coquunt. Alij etiam ceram ad cinerem addunt. Quidam lixiuium cineris, & uinum uetus infundunt. Quidam ceram per se ammiscent, ex Sardis tamē allatam. Hanc enim commodiorem esse affirmant, & alij quartam, alij sextam, alij decimam partem liquefaciunt. Si enim austerius uinum facere uolumus, plus ceræ additur. Quidam autem consu-

lunt ceram in totum non esse in picem coniiciendam, Acerbius enim inde uinum fieri asserunt, ut eo procliuius in uappam transmutetur.

¶ Picis præparatio. Eiusdem. CAP. VI.

IN Italia picatiōe utitur huiusmodi. Picis minas XL. ceræ minā. salis ammoniaci drachmas VIII. mannæ thuris drachmas IIII. simul cōtusa & cocta sceni græci drachmis octo conspergunt, & ex unitis simul dolium picant. Alij picis aridæ talentum, ceræ minas XV. erui & frumenti molitorum libras III. sceni græci tostī tustiq; ac cribrati tantundem, calami aromatici, folij malobathri pilulas quinque, liquecibilibus liquefactis, & aridis contusis, aloës hepatidis cribratæ minæ dimidium inspergunt. Hæc picatio præstantissima est. Nam & infirmum uinū corroborat, & quod facile corrumpitur, durabile conseruat, & odorata uina facit.

¶ Vniuersalia præcepta de picatione.

CAP. VII.

Optimum est in omni picatione, picem per lixiuū cineris lauare, & resinā lētiscinam, aut pini, aut si hæc haberi nō possint, quæ ad manum est ammiscere, iridis item & scenigræci modicū. Etenim scenigræcum potentius & grauius uinū facit. Insuper & costū & cassiam, & melilotū ac iunci odorati florē. Hæc enim ad odoris iucunditatem conferunt. In summa autem, ad uinū probe excultum, uaria picatione uti expedit. In uilibus uero uinis bona pice cōtentum esse oportet, ad eamq; iridem & scenum græcum modica parte addere, multo uerò minus de cera. Amplius enim de ipsa coniectum uinum uappam fa-

pam facit, uelut prædiximus. Cera autem utendum est alba, aut aliàs pura. Quidam recte faciunt qui arundinem & lignum rectum in uacuata dolia indunt, quo culices illapsi, aut etiam alia eiusmodi animalia, per illa euadere queant. In recens picata dolia præstantius uinum non est infundendum, sed quod iam uapidum factum est. Melius enim inde reddetur. Vinum nigrum similiter in eiusmodi dolia iufundendum est. Album uero in ea quæ ante duos aut etiam plures annos sunt picata.

¶ Alius modus probatus picationis doli-
liorum.

CAP. VIII.

HYssopi Cretici aut Campani libras duas, nardi Indicæ aut Gallicæ libras duas. Aloës bonæ sesquunciam. Croci Siculi sesquunciam. Iridis Illyricæ libram unam. In mensuram decem amphorarum post factam picationem doliolum inspergito: per latera ipsorum, & sub ipsa oscula, pice nondum perfecte frigesacta, ut sit frigida, neque supercalescente adhuc, ne pharmacum comburatur. Deinde nouum uinum immitto, & post paucos dies ubi gustaueris, benefragrans reperiēs, & uetustū esse putabis. Repicabis autem dolia singulis annis, aut omnino alternis, mensura & compositione pharmaci utens uelut præscriptum est.

¶ De illitione doliolum. Varronis. CAP. IX.

Post picationem quidam paulò ante quàm mustum infundatur, dolia illinunt, alij oscula tantum, alij uerò opercula. Illitio autem est pix cū sapa & aqua marina. Alij picem liquidam & muriam in sapam indunt, & ex permixtis oscula per spongiam illinunt. Alij

sola amurca opercula linunt.

De præparatione in vindemiam.

Didymi.

CAP. X.

Torcularia uiginti diebus ante uindemiam aperienda sunt, quo perslentur & transpirent, aqua etiã marina respergenda sunt, & suffumiganda.

Quid facere oporteat Canthelijs præfectos, & quomodo calcandæ sint vuæ, & quomodo in torcularibus diuersari oportet eos qui ad calcandas vuas sunt destinati.

Apuleij.

CAP. XI.

Qui maioribus corbibus, cãthelijs appellatis, præfecti sunt, folia eligant, & si quis acerbus aut aridus racemus afferatur. Oportet autẽ & calcãtes, si quid cophinis præfectos fefellit, eligere. Folia enim cum uuis cõtrita, uinũ magis adstringens & ex facili corruptibile faciunt. Ex acerbis autẽ & siccis racemis magnũ detrimentũ accedit. Ceterũ iniectas in torcular uuas statim pedibus conterãt qui ad hoc sunt destinati, omnesq; acinos equaliter cõculcãtes stemphyla, hoc est, uinacea extrahãt, quo plurima liquoris pars in lacus subtorcularios desfluere possit, & ubi iterum calcariũ discedant, & post quã calida & non ualde humecta fecerint uinacea, ita sub lignũ præli imponant. Calida enim & mollia existentiã, magis fluida fiunt. Si uerò ualde humida supponantur, necesse est onere imposito disrũpi ac disparari cõposita. Ingredi autẽ in torcular calcatores oportet, pedibus ualde bene lotis ac purgatis, & nemo ipsorum quicquam in torculari neq; edat, neq; bibat, neq; sæpe ingreditur & exeat

et exeat, et si qua necessitas abeundi fiat, ne nudis pedibus abeat. Oportet etiam calcatores indutos esse et cingula habere, ob urgentes sudores. Bonum item odorem in torcularibus semper procurare oportet, aut per thus, siue per aliud quoddam suffumigium. Verum quod nosse operae pretium est, Stemphyla non solum oliuarum nuclei sunt, uelut quidam existimant, sed etiam uuarum uinacei. Si igitur stemphyli uocem audieris, ad rem subiectam animum aduerte, et aliquando uuae uinaceos, aliquando oliuae nucleum, pyrena alias Graecis dictum, accipe.

¶ Post perfectam uuarum calcaturam, quomodo mustum in dolia condendum.

Diophanis.

CAP. XII.

Dolia ante uini infusionem, muria meraca per spemigiam emundare oportet, et thure suffumigare. Oportet autem neque ualde plena facere: neque nimium defectuosa, sed coniectare quantum uerisimile est mustum effervescentes augmentum facere, ut ne superfundatur, et ut spuma usque ad labra eleuata, quod impurum est solum expuat. Purgandum est consequenter mustum in dolijs ad dies quindecim, et tum manibus, tum scyphis spuma auferenda, et si quid aliud superfluum fuerit: purgamenta uero omnia extra locum in quo dolia sita sunt exportentur, et ualde procul reijciantur. Si enim in uicino manserint, culices ex ipsis corruptis et peruersis enascuntur, et malus foetor excitatur, quae ambo uinum in uappam peruertunt. Quare bonum odorem semper torcularibus procurare oportet per suffitiones, maxime uero cellae uinariae eo opus habent.

¶ Quomodo post defluxum musti ex torculari, vinaceis statim eiectis, ex ipsis loræ species, Thamna appellata Græcis, facienda est. Anatolij. CAP. XIII.

STemphyla, hoc est, uinacea post musti defluxū euestigio eiicienda sunt, & in dolia indenda ac postea conculcanda. Etenim sex ex his, quam uernacula lingua Thamnam appellant, non iniucundus potus ruralibus sit, ipsaq; deinde restantia uinacea abundās alimentum brutis præbēt. Oportet autē statim ut uinacea ex torculari ablata sunt, & torcular & lacus subtorcularios euertere, & aqua marina aut muria per spongiā expurgare, & suffumigare. Humor enim remanens omnino corruptus acescit, & proinde fructū qui sequenti die calcatur corrumpit, & culicem gignit. quod signum est uini in uappam peruersi.

¶ Ut mustum non superfundatur.

Florentini.

CAP. XIII.

Coronam ex pulegio aut calamintha, aut origano, ad colla uasorum circumponimus. Quidam interna doliolum labra caseo bubulo perlinunt. Cohibet enim intro musti ipsius feruorem.

¶ Quomodo mustum statim in usum veniat.

Eiusdem.

CAP. XV.

IN metretam musti heminam aceti dulcescentis cōijce, & post triduum purum erit. Ceterum quomodo citius sedetur mustum, in tertio libro Diopanis pulcher rimas methodos inuenies.

¶ Ut mustum toto anno habeamus, & sciamus anaquam habeat. Eiusdem.

CAP. XVI.

Mustum

Mustum quod ex uuis sponte distillat antequam calcentur, quod ipsi Græci aliqui prochyma uocant eodem die in uas intra & extra picatū conde, ita ut ad medietatē uasa impleantur, & operculo addito diligenter gypso obline. Ad multū enim tempus mustū ualde dulce permanet. Multo uerò magis cōseruabitur, si uasculum per pellicullam obturatum & conclusum, in puteum ad dies triginta demittatur, propterea enim quod non efferuescit, semper mustum erit. Si quis autem leniter calcauerit uuas ut non premantur, etiam hoc ipsum mustū durabile habebit. Alij in uetera uasa a uetere uino, mustum infundunt. Quidam uas intra & extra picatū, uelut dictum est, in puteum imponunt, ut labra tantum superemineant, quod ipsum & experimento optimum esse constat. Alij in harenam humidam uas defodiunt. Alij super uas uinaceis obrutum, harenam humidam accumulānt. Alij in uas non picatum mustum condunt, & nitro Alexandrino tuso adiecto, in umbra deponunt. Mustum porò an aquam habeat, in sequenti capite reperies.

¶ Vt sciamus an mustum aquam habeat.

Sotionis.

CAP. XVII.

Pira syluestria, hoc est, crudissima in mustum cōijce, & si quidem aquam habuerit, ad fundum mergetur.

¶ De gypsatione. Didymi. CAP. XVIII.

Gypsum indatur in uas latum, deinde affundatur mustum, tantum ut super gypsum emineat, moueaturq; frequenter, & sic usquequo desideat relinquatur, quo uidelicet crassiores gypsi partes ad fundū ferantur. Superstans deinde mustum exhauriatur, ita ut

i 4 nihil

nihil ex gypso inhaereat, commotione facta.

¶ Quomodo musto accrescenti opitulemur.

CAP. XIX.

Vva passæ donec intumescat macerata, deinde expressæ, heminae duæ in amphoram injiciantur. Aut per harenam fluuialem ipsum mustum, uelut dictum est, perc oletur. Aut sandicis drachma quatuor injiciantur.

CASSII DIONYSII

VTICENSIS DE AGRICVLTURA LIB. VII.

Hæc habentur in hoc libro, qui septimus est selectarum de Agricultura præceptionum, & continet ex ordine descriptionem differentiarum uinorum, & de cura ipsorum, & gustatione, & de transfusione in alia uasa, & quædam alia utilia.

¶ De differentia fructuum.

Quintiliorum.

CAP. I.

Concaue regiones multum uinum faciunt & uitiosum. Alta uero melius. Nimirum cocto fructu a uentis, & alio aeris temperamento, & maxime a solis potentia. Non solum enim ualidiores & potentiores uuas sol efficit, sed & dulciores, si multum calfecerit. Luna etenim sola uuas maturas facit calida existens & humida. Nox uero sola dulces reddit. Multa igitur insolatione opus habet, quo durabilius uinum fiat, & citius ad uigorem perueniat, & perscetur. Fructus etiam ex calidis regionibus

regionibus uinum durabilius facit, ex alijs autem partibus, aut crudatatem aliquam terræ habentibus, uinum exolutum & infirmum facit. Si uitis paucas uuas produxerit, potentius uinum facit, utpote alimento & uiribus omnibus in solum illum fructum insumptis.

¶ Quibus vinis locus sub dio cōueniat, & quibus sub tecto. CAP. II.

Eorundem.

Fortius uinum sub diuum locandum est, auertatur autem ab occasu & meridie, parietibus quibusdā appositis. Tenuia uero uina sub tecto ponenda sunt, fenestræ autem faciendæ altiores ad septentrionem & orientem conuersæ.

¶ De differentia noui & veteris vini, & ab alba & nigra uua. CAP. III.

Diophanis.

Nigræ uuæ uinum potentius habebunt, albæ mediū, fuluæ iucundius paulò quàm nigræ. Nouū uinum frigidissimum est, uetus calidissimum & potentissimum ac odoratissimum. Quod enim in ipso est aquosum, tempus consumit.

¶ Quomodo curare & durable facere uinum expediat, ex uua diu madefacta, quum adhuc est in uite, & similiter ex ea quæ post uindemiam madefacta est.

Democriti.

CAP. IIII.

Si pluuiosus sit annus, & contingat uua adhuc in uite existentē amplius madefieri, aut etiam post uindemiam, pluuiæ impetuose oborta, accadat eandē plus quàm cōuenit irrigari, necessario ipsam calcabimus. Si uero mustum à uindemia collectum imbecillius esse didiceris, id

i s quod

quod gustu doctore tibi continget. Postquam uinum in dolia conditum primo ardore feruebit, statim ipsum in alia dolia transfundas. Quicquid enim in ipso fuerit aquosum in fundo manet, propter grauitatem autem adijcies in uinum salem, in decem metretas heminas tres. Quidam melius facientes uinum coquunt usquequo uigesima ipsius pars decoquatur, & gyphi uigesimam partem adijciunt. Lacedæmonij tandiu supra ignem esse uinum sinunt, donec quinta pars decoquatur, & post quatuor annos coituntur.

¶ De apertione doliorum, & quid obseruare oporteat tempore quo ipsa aperimus.

Zoroastræ.

CAP. V.

Dolia aperire oportet, syderū exortu obseruato ac uitato. Tunc enim motus fit uini, & nō conuenit ipsum contrectare. Et si quidem in die doliū aperis, soli umbrā offundere oportet, ne eius splendor uino illabatur. Si uero noctu necessitate sæpe urgente, dolium aperturus es, aduersus lunæ lumen itidem obrumbrabis.

¶ De uini transfusione, & quando uina transfundere oportet, & quod differentiam habeat uinum in eodem dolio conditum.

Zoroastræ.

CAP. VI.

Vinum in alia uasa transfundere oportet borealibus uentis spirantibus, nequaquam uero australibus: & infirmiora quidem uere, fortiora autē æstate, quæ uero in squallidis locis nata sunt, post solstitium hyemale. Vinū transusum in alia uasa in plenilunio, acetū fit. Nosse autē operæpretium est, quod uinum à fece, unde alimētum habet

habet, seperatum, tenuiorum partium & imbecillius red-
datur. Prouidendum igitur est, ut hyeme quidem calefiat,
æstate uero refrigeretur. Transfusio ipsa facienda est, lu-
na augescente sub terra existente. Sotion tradit in præ-
lunaribus maxime diebus transfusionem fieri debere, hoc
est prima & secunda die, priusquàm luna hominibus ap-
pareat. Oportet autem uitare, quum de dolijs in parua
uasa uinum traicimus, stellarum exortus. Mouetur enim
fex in exortibus, & maxime dum florent rosæ, amplius au-
tem uite germen fundente. Consulunt sapientes & ma-
xime Hesiodus, ubi apertum est dolium, id quod in princi-
pio, & iuxta fundum est dolij, uinum consumendum esse,
medium uero in dolio seruandum, uelut fortius & durabi-
lius, & ætati ferendæ idoneum. Vinum enim quod ad oscu-
lum dolij est, infirmius est, utpote quod ob aëris familiarita-
tem perflatur & transpirat. Quod uero ad fundum est, ci-
to peruertitur & acescit, ut pote feci uicinum. Cæterum
Hesiodus sic ait:

Principio uasis saturum & fine esse iubemus,

In medio parcum.

Oportet porro eū qui in fictilia dolia uinum transfundit,
non usq; ad labra fictilium uino explere, sed paulo infra
collum, ut ne suffocetur, sed perspirationem habeat. Dolia
autē euacuata statim muria detergēda & mundāda sunt,
aut cinere sarmentorum, aut cimolia, aut argillosa terra.

¶ De tempore & modo gustandi uinum.

Florentini.

CAP. VII.

B Orealibus uentis flantibus quidam uinū degustant.
Incommota enim tunc, & imperturbata uina ma-
nent

nent. Verum experti cœnoptæ magis austro spirante uinum gustant, Auster enim maxime uinum mouet, & quale sit arguit. Qui ieiunus est, uinum ne gustet, hebes enim stupidus tunc est gustus, sed neque à uini potu, aut crapula id faciendum est. Oportet autem gustantem, neq; acres cibos, neq; ualde salsos, neque eos qui gustum comedētis immutant, præsumere. sed quàm paucissimo cibo usum esse, eosq; nondum concoxisse. Emptoribus porrò borealibus uentis existentibus, gustum exhibere conuenit. Quidam emptoribus imposturi, dolium nouum habent, quod optimo & uetere ac odoratissimo uino imbuunt. Permanet igitur ad multum tempus ea qualitas in ipso, ut putetur odoris fragrâtia uini iam immisi esse, atq; ita decipiunt gustantes. Quidam malicioiores caupones, caseum & nuces in pro-patulo deponunt, ut ingredienti adtrahant & illiciât ad cibum, quo exactus gustus sensus inde corrumpatur. Hæc scripta sunt mihi, nō ut ipsi faciamus eiusmodi imposturas, sed ut ne per tales circumueniamur. Oportet autē agricolam sæpe gustare, & nouum & uetus uinum, ut non lateat ipsum, si quod ex ipsis fugam aparet.

¶ De probatione uini & musti, an aquam habeant.

Democriti.

CAP. VIII.

Necessarium est herū sæpenumero curatoribus, & famulis uinū aut mustum concedere. Similiter autem necessariū est emptorē experiri an uinū purū existat. Malum igitur quidam in uas iniiciunt, melius autem pira syluestria, alij locustam, alij cicadam, & siquidem innatauerint hæc, purum est uinum. Si uero merguntur, aquam habet. Quidam harūdinē, aut lignum, aut papyrū,

aut

aut scennm, aut aliquid aliud sarmentosum, oleo illinunt, & deterfa in uinum immittunt, atq; postea harundinē, aut quicquid tandē iniecerunt, extrahunt, & inde experimentum sumunt: si enim aquam habuerit, guttæ in oleo cōgregabuntur. Quidam simpliciore experimento utuntur. In ollam nouam uino nondum imbutam infundunt, & per bi-
dium suspendunt. Perstillabit enim olla, si aqua fuerit am-
mixta. Alij calfaciūt uinum, & in ollam nouam mittunt, atque sub dio exponunt. Si igitur aquam habeat, transmu-
tatur in acetum. Quidam ad titanum, hoc est calcem ui-
uam, uinum iniiciunt, & si quidem habuerit aquam, calcem
diffundet. Si uero purum est, calcem conglutinabit. Ali-
qui in sartagine oleum seruens habentem, uinum defun-
dunt, & si aquam habet, strepitus bullas excitantes resi-
lient. Quidam spogiam nouam oleo imbutam osculo uasis
obdunt & intorquēt, & si aquam habet, per spogiam per-
manabit. Eodem experimento etiam in oleo utimur.

¶ Quomodo ab aqua segregetur.

Africani.

CAP. IX.

A Lumen liquidum in doliū uini mittito, deinde spō-
gia oleo imbuta osculum obturato, & ex inclina-
to effluere finito. Sola enim aqua effluet.

¶ Quibus temporibus uina in uappam per-
murari solent.

Paxami.

CAP. X.

O Mne uinum ut plurimum acescit, & in uappam
transit circa pleiadum occasum, & circa solstitiū
hybernum, aut efflorescente iam uite, & circa sol-
stitiū æstiuū, & sub caniculæ æstiu, et in summa circa oēs
accessiones et frigoris & caloris, aut largorū hybriūm.

Idem

Idem contingit & propter uiolentos uentos, aut uehementes tonitru, aut etiā iuxta tempus quo rosæ florent, aut à fulgore uiolento.

¶ Vt neque tonitrua, neque fulgura peruerant uina.

Zoroastræ.

CAP. XI.

FErrum operculis doliorum impositum, noxam à fulgure & tonitru detrahit. Quidam lauri ramos imponūt, per naturalem contrarietatem auxiliatiuros.

¶ Quomodo præuenire liceat, & non permittere ut uina peruertantur, sed durabilia sint.

Erontonis.

CAP. XII.

SAl tostus iniectus, uinum in uappam abire prohibet. Impedit autem & feruorem se ultra quam conuenit extendere, & spumam uberiores superflare. Amygdalæ dulces in uinum nigrum coniectæ, diuturnum ipsum conseruāt. Uua passa exempto uinaceo, cum harena madefacta musto aut sapa, pingue & durabile uinum facit. Quidam ad hanc rem, uuam passam sua sponte in uite factam præferunt, & deniq; ipsa singulatim utuntur. Gypsum iniectum à principio quidem acrius uinum facit, progressu uero temporis acre quidem transpirat, utilitas autem de gypso resultans ad multum tempus perseuerat, durabileq; uinum facit, & acescere non permittit, Fœnum grecum etiam sole tostum, si concidatur & misceatur uino, idem præstat. Vinum peruersum in uappam, si à propria uitiosa sece segregetur, & super uini boni fecem fundatur, diuturnum erit. Quidam tedas accensas in musto extinguunt, & uinum transmutari nō permittūt. Alij ferrū cum defactū similiter in musto extinguunt. Quidā cedri fructum

torrefactum, & gallas tostas in uinū inijciunt, ipsumq; durabile faciūt. Alij Thus poricum appellatum, uisū uino inijciunt. Alij cinerem sarmentorum uitis uino miscent. Quidam uina quæ permutantur, in uasa recens picata trās fundunt, & in alia domū transferūt. Si enim à caliditate lesa sunt, in refrigerātes locos deponunt. Si uero ab humiditate & frigiditate, in calidos & siccos locos transferunt. Alij fructum aut lignum quercinum urunt, & de cinere in uinum mittunt. Alij lac & mel miscentes musto indunt. Alij conchyliorum testas uistas ac quā leuissime tritas uino immittunt. Quidam nucleos oliuarum combustos uino cocto, sapa uidelicet, aut defruto uetere, odorato, extinguunt, deinde tusos in uinum diffundunt. Quidam durabile uinū faciūt radices uitis in mustū inijciētes. Argilla etiā postquam deferbuerūt uina immissa, ipsa purgat, deferens secū turbidum ad fecē, atq; id magis si fuerit tosta, & odorū uinū. Est enim dulcis. Quæ igitur in hyeme ex ipsa coalta sunt, perdurāt. Dulce enim facit mustum argilla & diuturnum. Oleum stillatitium cum sapa infusum, durabilisima uina, & infirmiora potentiora facit. Veratrum nigrū & album modice indita, uinum purgant, & durabile faciunt, & utentibus itidem prosunt. Cicer nigrum modice tostum & molitum, uino amixtum, diuturnum & urinam ciens ipsum facit. Sapa mixta uino, durabile ipsum facit. Cera in picatione ammixta, acerbius uinum reddit. Lini semen sapæ aut musto ammixtum diuturnum uinum facit. Erui albi farina cohibet, & integrū continet uinum. Pix brutia, id est, quæ in fundo doliorum reperitur, contrita, & per cribrum in uinum excussa, perdurans uinum facit.

facit. Resina pinus, maxime autem terebinthina, uina con-
tinet. Alumen scissum adstringit, & durable facit, & aco-
rem eius sedat.

¶ Conditura mirabilis durabilia
vina faciens

CAP. XIII

Conditura panacea appellata. Habeto in promptu
has species. aloes sextantem, thuris sextantem, amo-
mi sextantem, meliloti trientem, casie unciam unam, spi-
ce uardi sextantem, solij trientem, myrræ sextantem. Hæc o-
mnia linteolo illigata habeto, & in singula dolia post indi-
tum in ipsa uinu, ubi iam defederit, cochliarium unum mitti-
to & radice arundinis per triduum coagitato. Quidam
uina hoc modo condiunt. Croci accipiunt scrupulos IIII.
Hic autem utnum coloratum reddit, thuris masculi cri-
brati scrupulos IIII. hoc uinu austeru facit. solij pilu-
lam unam, hoc bonum odorem conciliat. Singula hæc
contusa & cribrata committito, & de rursus cribratis in
singulas amphoras cochliaria duo indito, postquam defer-
buerit uinum & confederit. Illud enim in omnibus uinis
peculiariter obseruandū est, ut iam sedatis ipsis cōdituram
faciamus. Alij uina hoc modo condiunt. Cardamomi, iri-
dis illyricæ, casie, spice nardi, meliloti, xylobalsami, iunci
odorati Alexandrini, costi, nardi celticæ, Omnium par pon-
dus tundunt, cribrant, & in uinum mittunt. Quidam mus-
tum coquentes, & ad tertias redigentes uino ammiscēt.
Quidam gypsum iniiciunt.

¶ Ut uinum non peruertatur.

African.

CAP. XIII.

Impossibile est uinum in uappam peruertere, si in uase
inscrip

inſcripſeris aut in iſſis dolis, hæc diuina uerba: Guſtate & uidete quod bonus eſt Dominus. Recte feceris, ſi etiam malum his uerbis inſcriptum, in uinum immiſeris.

¶ Significationes & prænotiones uinorum peruerrendorum & durabilium. CAP. XV.

Condito in dolo uino, poſt tempus aliquod in aliud uas leniter euacuetur, ipſaq; ſex in dolo relinquitur, ac diligenter doli cooperiatur, deinde ſæpe animaduerſio habeatur, per olſatū ſumpto experimento, an aliqua tranſmutatio circa fecem fiat, aut culices, aut eiufmodi quid gignantur: quæ ſigna ſunt uinum corruptum iri. Si uero nihil tale circa fecem contingat, confiſcendum etiam eſt uino. Quidam harundinem per directum foratam uſque ad fundum in fecem demittunt, & ſupernum harundinis foramen digito magno obturant, deinde ablato digito per foramen adtrahunt reſpirationem ab ipſa fece prodeuntem, imò & exſugentes partē aliquam fecis adducunt, & iuxta fecis qualitatem, uinū etiam futurū conieſcant. Quidam parum de uino ſerueſaciunt, & reſrigeratum guſtant, & quale repererint ſapore tale etiam de cætero uinū fore confiſcunt. Verū ex medio uaſe guſtum accipere oportet. Alij ex operculis uaſorum ſignificationes accipiūt. Deſceto enim dolo humiditatē in operculis hærentem deguſtantes, tale etiam uinū fore conieſcant. Si nanq; niſus eſt ſapor, optimum uinū ſignificat. Aquoſo nō tutò creditur.

Quidam etiā ex ipſo uini ſapore experimētum ſumunt. Si enim à principio aſterum fuerit uinum, ſecuritatem indicat. Si uero laxum, contrariū. Licet etiā uinum ab incubente ac ſuperſtante flore probare. Si enim purpureo

k i rei co

rei coloris sit flos, latusq; & mollis, securius uinum est. Si uero glutinosus fuerit flos, non bonum signum est. Niger autem aut flauus flos in superficie uini existens, imbecille uinum facit. Albus uero diurnum. Qui uero ad figuram telarū araneæ fuerit connexus, acorē statim affore significat. Rursus si serpētem uiti implexum uindemiæ tempore uideris, uinum acidū expectabis. Si uero simul ut calcatur uinum, aut in dolia conditur, crassum & glutinosum fuerit mustum, quod ipsum tactu deprehēdes, durabilius uinum erit. Si tenue & infirmum, facile peruertetur. Vina porrò in musto austera, durabiliora sunt, & in posterū iucundiora. Quæ uero ab initio dulcia sunt & tenera, non erūt diurna. At uero uas uini quod peruertitur, ad tactum calidū apparet. Cōtra, diurni uini uas frigidum est. Vinū si in aëre calidum in gustu apparuerit, cito peruertetur, si frigidum, durable erit. Si operculum dolijs semper siccum reperitur, diurniss. uinū promittit. Si humidum, peruersionē portēdit. Si uinū aceti mulsi odorem habeat, dolium eius causam esse scito, quare ipsum in aliud uas transfundes. Quidā sic probant an diurnū sit uinum: manus in uinū mergūt, hisq; perfrigeratis ex odore iudicant. Vini enim quod peruertitur acidior olfactus apparet: quare exacte obturatū in aquā per triduum mittunt, posteaq; extractum probant. Quidam super harenam uinum fundunt & percolant, & si quidem non transmutabitur, probatissimum iudicāt. Solent uina peruertere, maxime in solstitiorum mutationibus, & uite germen fundere inchoante. Quare sub ea tempora in primis probare oportet. Alij uero sic uini bonitatē experiuntur. Laminas longitudinis

gitudine & latitudine digitorum trium ex plumbo, aut stanno, aut ere faciunt, easq; purissimas operculo dolij cū cera adglutnant, & opercula dolijs obdunt, ipsaq; dolia post quadragesimum diem aperiunt. Siquidem igitur uina repererint habentia florem, & odorem dulcem ac odoratum, & laminas omnes puras, sanum esse uinum iudicant. Si uerò quid passurum erit, reperies laminam plumbi albescentem, & squamas habentem ad similitudinem cerussæ. Si uerò stannea sit lamina, & uinum peruertetur, inuenies sudorē in stanno nigrum factum, ipseq; sudor acidus erit. Si uerò area fuerit lamina, & uinum nihil patitur, reperies laminam purā & splendidā, quemadmodum est imposita. Si uerò permutabitur uinum, reperies laminam foetidam & bullas habentem. Aliqui polentam ammiscēt, atq; ubi desederit, gustant. Quidam Apij semen, & hordei furfures, & lauri folia, & uitis nigra sarmenta in efferuescens & ebulliens uinum iniiciunt, & refrigeratū gustant, atq; hoc modo de uino experimentum sumunt.

¶ Vinum inchoans aclescere ut curetur.

Tarentini.

G A P. XVI.

Ollam nouam aqua expletam & diligenter obturatam, infra in dolum immittito, deinde ocluso dolio, modica tamen respiratione relicta, uinum post triduum sanatum reperies, aquam uerò foetentem. Quare usquequo perfectè conualescat uinum hoc facito. Alij de lacte caprino quinquagesimam uini partem adijciunt, & uinum per quinque dies contegunt, postea uerò in aliud uas effundunt, rursum ad quinque dies tegunt, & non permutatur in uappam.

Vt vinum per mare transuectum durable
maneat.

Diophanis.

CAP. XVII.

A Murcam per linteolum excolatā, & ad dimidias
decoctā, cum melle Attico in fundum dolij infundi
to, antequam uinum infundatur, Hoc enim modo
ad plurimum tempus perdurat.

Quomodo tractandæ sint vites, vt vinum
ex ipsis futurum dulce reddant.

Didymi.

CAP. XVIII.

In Bithynia quidam sic uinum dulce faciunt. Triginta
diebus ante uindemiam, sarmentum ferens botros intor
quent, omniaq; folia auferūt, quo illabens sol humorem
consumat, & uinum dulce faciat, quemadmodum nos per
cocturam. Intorquent autem sarmenta ob hanc causam,
nimirum ut racemos ab humiditate & alimento ex uite a
uertant & abstrahant, & non amplius humorem ab ipsa
accipiant. Quidam postquam racemos folijs denudarunt,
& uuae iā corrugari incipiūt, eas collectas racematim ad so
lem exponunt, donec omnes quasi uuae passæ factæ fuerint.

Postea uerò sub eodem ardore solis meridiano sublatas
in torcular transferunt, & reliquam diem ac insequentem
noctem totam finunt, & sub diluculum calcant.

Quomodo à multo uinum dulce faciemus.

Eiusdem.

CAP. XIX.

Si dulce uelis facere calcatum iam ac expressum uinū,
postquam in dolijs conditum fuerit mustum, dolia per
tridui deoperta relinquito, atq; ita deinde opercula
obdito osculis doliorum non ualde congruentia, sed paulu
lum superpendentia, uirgis quibusdam aut harundinibus
in medio

in medio interpositis. Caterum post quintum diem opercula exacte obdenda sunt, cinere aqua subacto illita, paruis foraminibus relictis, quæ & ipsa post septimum diem obliuantur. Si uero dulcius adhuc uinum esse uelis, ad dies quinque dolia deoperta finito, & post quintum diem operculum addito, quemadmodum est prædictum.

¶ VINUM ODORATUM & DULCE FIAT. CAP. XX.

B Accas myrti paucas maturas collectas siccato et tincto, & in cacabum. Choenicem appellatum indito, finitoque in dies decem, deinde aperito & utitor.

Quotidie odorato uino uteris, si Asiatica mala aqua mace-
raueris, eisque exemptis aquam uino affuderis. Erunt autem
etiam mala sapore iucunda. Oenanthe etiam præsertim
ab arboreis uitibus, circa floris tempus accepta & iniecta,
odorum uinum facit. Cera etiam in dolio suffusa, bonum o-
dorem conciliat. Oportet autem post suffumigationem in-
dere uinum. Folia item pini, & cupressi ad doli labra as-
fricta, & musto simul commoto, odoratius uinum faciunt.
Si uero uinum Thymiamatis, aut mali, aut alicuius alterius
materiæ odorem habere uelis, unum aliquod ex relatis immitte an-
te infusionem uini, & alligatum finito, donec incorruptum
& odorem non peruertens maneat, deinde iniectum aufer,
& uinum infunde, & operto postea utere. Sunt autem
& hæc quæ odorem bonum efficiunt, Abrotonum, amy-
gdale amaræ, argilla, asari folia, aspalathi radix, asparagi
flos, cedri ramenta, scenigræci farina. Hæc partim textili-
bus uasculis, partim linteolis illigata, suspendere oportet
sublimia in uas quod uinum continet, ut ipsum non con-
tingant. Vbi uero odorem de se distribuerint, eximuntur,

omnia tamen prius quàm corrumpantur & alterentur.

¶ Quomodo vinum album nigrum facias,
& vicissim nigrum album.

Varronis.

CAP. XXII.

S Alis sordidi drach. VIIII. in decē heminis uini nigri misceto. idē continget, si serū lactis uino infuderis, & si quis uitis albæ sarmenta ufferit, cinerēq; in uas indiderit, & commoto probe uino ad dies quadraginta fuerit, uinum album erit. Contra uerò album reddetur nigrum: cinere sarmentorum nigrorum in ipsum coniecto.

¶ Vinum splendidum facias.

Artonis.

CAP. XXIII.

C Andida ouorū trium in uas cōiecta, ut spumescant conturbato, adijcitoq; salem albū, & uini partem, atq; emollito donec quàm albißima euadāt, deinde uino uas impleto, & in dolium sic diffundito, ac reposito.

¶ Quomodo vinum facias polyphoron, id est quod multam aquæ mixturā ferat, quo modicē insumptum multis sufficiat.

Paxami.

CAP. XXIII.

A Lthæe radices arefactas in uinum deradito, & agitato ac conturbato utitor.

¶ Vinū nouū uetus facias. Damagerōtis. XXIII.

A Mygdalarū amararū, absinthij, pini fructiferi comæ, sceni græci. Horum frictorum & contusorum si cyathū in amphorā miscueris, uina durabilia & quæ uetusta appareāt, efficies. Vetera uidebuntur etiā uina, si acceptis duobus dolijs uacuis de uino uetere, defractisq; ipsorum auribus ac labris, fundi etiam extremis partibus,

quæ

quæ uini participes nō fuerunt, hæc quidem reieceris, reli-
quum uero unā cum uetere fece uini cōfractum, & combus-
tum, tustumq; ac cribratum apparaueris, indeq; in unam-
quamq; amphorā semimodiū inieceris, & uinum conturba-
ueris, obturatumq; & oblitū ad dies quindecim fueris, de-
inde aperueris & uteris. Iudicabis enim uinū esse decem
annorum. Consumpto autē uino, fecem in ollam nouā indi-
to, eamq; oblitam urito & cribrato, rursusq; eodem modo
utitor. Pro omnibus enim aromatibus prædictis huiusmodi
usus sufficiet. Quidam uero sic faciunt uina uetustatem
referre. Meliloti unciam unam, glycyrrhizæ quadrantem,
nardi celticæ tantundem, aloës hepatidis sextantē, contusa
& colligata in unum iniiciunt, atq; sic eo utuntur.

¶ Ut uinum florem non habeat.

sotionis.

CAP. XXV.

O Enanthen siccata in uinum inspergito, aut fari-
nam erui uino ammisceto. Vbi uero infra secesser-
int flos & farina, uinū in aliud uas transfundito.

¶ Ut uini humiditas sedetur.

Apuleij.

CAP. XXVI.

G Ari heminas quatuor affundito, & punice folia, &
dissoluēt humiditatem. Ceterū graueolentiā emen-
dabis hoc modo. Tædas pingues incēsas in dolium
immittes. Quidā uero uasculū aqua plenum ad fundū dolij
demergūt, & post tertium diē uinum quidem purū habent,
aquam uero foetentē. Alij testas ignitas iniiciūt, alij panem
hordeaceum in sporta demittunt. alij apij semen & folia
iniiciunt. alij serum à caseo recenti ammiscunt. alij salicis
lignum indunt, omnemq; prauitatem uini auferunt.

¶ Ut vinum à quacuncq; bestia læsū curetur.

Democriti.

CAP. XXVII.

P Anis calidus iniectus, aut annulus ferreus, omne venenum tollit.

¶ Ut vina feculenta & turbida sedentur.

Anatolij.

CAP. XXVIII.

A Murcæ ad tertias decoctæ heminam, aliqui singulis metretis infundunt, & in integrum restituitur euestigio sedata.

¶ Ut vinum dissipetur. Africanī.

CAP. XXIX.

B Rassicæ succum in vinum immitte, quem ex cōmansa prius brassica exsuxeris.

¶ Ut quis à vini potu non olear.

Eiusdem.

CAP. XXX.

I Ridem troglodyticen manducabis, ut vinum potatum non exhales.

¶ Ut multo vini potu quis non inebrietur.

Eiusdem.

CAP. XXXI.

P Vlmone caprinū assatum comede. Aut amygdalas amaras quinq; uel septē ieiunus comede. Aut brassicam crudam prius ede, & non inebriaberis. Potor uini nō inebriatur, si chamæpityos ramulis fuerit coronatus, aut si in primū poculum, Homericū hunc uersum dixerit: *Τὸς δ' ἄρ' ἂν ἰδαίῳ ὀρέων κτύπε μνηστῆρα ζῶς.*
Hoc est. Iuppiter his alta sonuit clementer ab Ida.

¶ Quomodo sedetur vini cupiditas.

Democriti.

CAP. XXXII.

H Vmorem tenuē qui de sarmentis post cæsuras defluit, colligito, & uinoso ignoranti inter pocula bibendum.

bendum exhibeto, & uini desiderium in ipso cessabit ac
extinguetur.

¶ Vt ebrij rursus sobrij fiant.

Berytij.

CAP. XXXIII.

Sobrios reddit ebriosos acetum aceruatim haustum,
& brassica comesta, & dulciaria ex melle ac placen-
te. Insuper & historiarum ueterum inquisitiones &
narrationes. Coronæ etiam ex uarijs floribus capiti im-
positæ.

¶ Quod non solum vinum, sed etiam alia quæ-
dam, ebrios faciant potantes.

CAP. XXXIIII.

Ex potuum generibus inebriat primum quidem ui-
num: deinde, etiam si præter expectationem sit id au-
dire, aqua. Tertio potus qui è frumento & ordeo
fiunt, quibus maxime utuntur Barbari. Quarto potio ex
olyra & bromo, id est, auena parata. Inebriat autem &
ex milio ac panico conflata. Facile porrò inebriantur senes
& omnes perfrigerati. Mulieres autem minus inebriantur
quàm uiri propter temperaturam, quanquam etiam ipsæ
multitudine ebriæ fiant.

¶ Quomodo citra uiam vinum fiat.

Sotionis.

CAP. XXXV.

MYrti & corni recens fructus molitus & expres-
sus uinum facit. Similiter uinum faciunt grana
mali punici pura expressa, ablatis his quæ in me-
dio granorū existunt. Quidā & à uiridibus ficibus uinum
faciunt, explentes ipsis dimidiā uasis partē, ac reliquam a-
qua pura superfusa complentes, assidueq; ex gustu experi-

k

j

mentum

mentum sumunt. Quum enim uinosus apparuerit sapor,
excolato utuntur.

¶ Constans ac certa compositio vini, quod sani
tatem usq; ad senectam conseruat.

Vindanionij.

CAP. XXXV.

Iridis optima drach. II II. seminis foeniculi tryblum
unū, farinae tantūdem, piperis drachm. I. myrrhæ Tro-
gloditidis drac. II. seselis sesquidrach. mei sesquidrach
mam, apij drach. II. Hæc ubi contuderis, uini albi odora-
ti quod satis fuerit affundes, & teres, in massasq; rediges,
quas linteolo illigatas in uas mittes, infusoq; uino optimo,
& operculo addito, post diem quartum aperies, & calicem
ieiunus bibes. Hoc uino si quis semper utatur, sine morbis
permanet. Ceterum hanc compositionem per mustum fieri
præstat.

¶ De uinis excolatis.

Florentini.

CAP. XXXVII.

Colum in muriam per se, aut in aquam marinam po-
tabili aqua ammixta, ad biduum immitte, & postea
uino perrigato. Quum autem opus eo fuerit, ipsa
exprimito, deinde labra eius amygdalis aut nucibus tritis
oblinito. At uero uinis ipsis percolandis, alij ani-
sum, aut fuliginē, alij gypsum, aut desfrutum,
aut mel, aut uini boni fecem,
aut erui farinam am-
mifcent.

Cast.

CASSII DIONYSII

VTICENSIS DE AGRICULTURA

LIB. VIII.

AE C insunt in hoc libro, qui octauus est selectarum de agricultura praeceptio-
num, & continet diuersas uinorum con-
fectiones, itemq; aliorum propomatum,
& aceti omnigenas praeparationes.

¶ Vinorum salubrium confectio. CAP. I.

Vinorum salubrium conditura & confectio diuersa uitia sanat, & multi ex ueteribus eam per experien-
tiam factam collaudant. Est autē compositio ipso-
rum simplicissima, nihil medicamentarium habens, ueluti ex
rosis, aut anetho, absinthio, pulegio, & huiusmodi. Oportet
autem unamquamq; relatarum specierum contundere, &
panniculo illigare, in uinumq; immittere, iuxta subiectū mo-
dum & rationem.

¶ Rhodites uinum. CAP. II.

Rosarum siccarum montanarum, & anisi, & croci,
& mellis partem, simul conligata in uinum iniici-
to. Hoc uinum & stomachicis & pleuriticis com-
modum est.

¶ Anethites uinum. CAP. III.

Anethi semen conligandum est in linteolum, deinde
in uinum demittendum. Somnificum hoc uinum est.
Cit urinam, & cibos concoquit.

¶ Anisites uinum. CAP. IIII.

Anisi semen uino iniectum difficultatem eiiciendi
urinam

urinam sedat, & uisceribus commodum putatur.

¶ Apites vinum.

CAP. VI.

Piris iniectis, quæ Græcis apiorum nomine ueniunt, uinum ipsum aluum adstringit.

¶ Alarites vinum.

CAP. VI.

Hoc uinū urinam prolestat, hydropicos, ictericos, hepaticos, & ischiadicos corroborat, & tertianarios, & rigores soluit.

¶ Glechonites vinum.

CAP. VII.

Pvlegium quod glechona Græci dicūt, in uino coquere oportet, donec tertia pars reliqua fiat. Hoc uinum ad serpentium ac reptilium uenenum auxiliare est. Commodat ad frigora hyberna.

¶ Daphnites vinum.

CAP. VIII.

Hoc uinum ex baccis lauri cōstans, calidissimū est, urinā cit, tuſsi, pectori, & torminibus auxiliatur. Senioribus prodest. Commodat aduersus serpētes ac reptilia, & aurii dolores. Iuuat etiā mulieres, quibus uetus strangulationem minatur.

¶ Marathrites vinum.

CAP. IX.

Vinum ex marathro sine ſceniculo appetitum excitat, stomachum roborat, & urinam prolestat.

¶ Conyzites vinum.

CAP. X.

Hoc uinum stomacho commodū est: par alyticis stupentibus, tremulis, stomachicis, nephriticis, torminosis, & ad pestilentes morbos idoneum.

¶ Petroselinites vinum.

CAP. XI.

Hoc uinum stomachum roborat, ructus mouens, & appetentiā ad cibum excitans, urinam cit, & somnum ualde

valde conciliat.

¶ Peganites vinum.

CAP. XII.

Vinum ex ruta pegano Græcis dicta, calidum est, aduersus uenenata medicamenta & reptilia auxiliare.

¶ Telires vinum.

CAP. XIII.

Vinum ex sceno Græco, quæ telis Græcis appellatur, hepati commodum est, maxime si scenum Græcum sit contusum.

¶ Hyslopites vinum.

CAP. XIII.

Hoc uinum pectus purgat, concoctionem facit, ut pote calidum existens, aluum mollit.

¶ Selinites vinum.

CAP. XV.

Apis semen, selinon Græcè dictum, contusum in uinum mitito. Confert mictioni, appetitui, neruorumque ac præcordiorum doloribus.

¶ Vinum ex malis.

CAP. XVI.

Mala cotonea odoratissima in dolia conijcito, & uinum superfundito, deinde oblinito, & ad triiduum finito, ac quarta die utitor.

¶ Vini purgatorii præparatio.

CAP. XVII.

Quam scrobes effodiuntur, ueratri nigri radices tundes, & circumpurgatis utis radicibus, ueratrum circumlines, atque ita plantabis.

¶ Vinum potens mulieri lac attrahere, & non permittens aliquam ægritudinem incidere.

CAP. XVIII.

Thymum dum floret collectum & siccum terito, deinde in doliū chænicis 1111, indito, & uini albi

38 DE AGRICVLTVRA

albi metreta affusa, dolium ad dies quadraginta oblitito.

Vinum ad dysenteriam & fluxum
ventris.

CAP. XIX.

MAla punica subcrudiora triginta confringito,
ipsis que in dolium coniectis, uini nigri, austeri
congijs tres superfundito, & post trigesimum
diem utitor.

¶ Absinthites vinum.

CAP. XX.

Absinthij maxime pontici drach. VIII. contide,
& linteolo non ualde denso illigatas, in amphorā
conijce. Quidā dimidium absinthij indunt. Multi
etiam casiam ammiscent. Postquā igitur linteolū in ampho-
ram inieceris, infunde mustū ut expleatur, unica respiratio-
ne præbita, ut ne supereffluescat. Eodem modo quocum-
que uolueris amphoras præparato & composito. Vfus
huius uini est ad præcordiorum & hepatis dolores, & ad
cruditates stomachi & dolorem, eijcit etiam animalia que
in intestinis connutriuntur.

¶ Aminæi uini præparatio.

Diāymi.

CAP. XXI.

ALiqui uina aminæum sapore referentia, in uas, in
quo Italicum uinum fuit, infundentes, sub dio deso-
diūt. Alij uerò amygdalarū amararū & folij, &
desfruti parū inijciūt. Alij aloës hepatitidis & cyperi. Aut
aloës drach. II. amomi drach. III. costi drach. IIII.
folij drach. IIII. meliloti drach. IX. nardi Indicæ drach.
II. xylocinnamomi drach. III. in amphoras septē. Qui-
dam etiam myrrhæ, castiæ, croci, singulorum drach. IIII.
addunt. Alij calamo pro myrrha utuntur.

Vini

¶ Vini Thasij concinnatio.

Florentini.

CAP. XXII.

Vas in uigore existētes insolamus, racematim compositas per dies quinque. Sexta uero in meridie ipsas calentes sublatas, in mustū & aquam marinā ad dimidias decoctam demergimus, indeq; extractas in torcular noctē ac diem unam imponimus, & cōculatas in uasa excipimus. Vbi autē efferbuerint & repurgatū fuerit mustum, sapē uigesimam quintam partem affundimus. post æquinoctium uero uernum, in uasa mediocria defecamus.

¶ Cui vini concinnatio. Berytij. CAP. XXIII.

Aliqui musti partes III. & aquæ marinæ partem unam ad tertias decoquūt. Alij salis drac. XXI. defruti congiū, musti congiū unum, spicæ celticæ drach. XVI. in uini albi metretas duas ammiscent.

¶ De uino mulso, siue œnomelite. CAP. XXIII.

Mel Atticum in cacabum testaceum inditum, ad calidum cinerem ponito, quo spuma sursum feratur, & ubi iā calfactū est mel, ad sextarium mellis, uini sextar. IIII. addito. atq; deinde ipsum uinū nullum in probe picata uasa cōdito, & costi scrupulos XII. contusos & linteolo illigatos, in uinum mulsum suspēdito, additoq; operculo in secundæ contignationis coenaculo reponito. Quidā folij malabathri scrupulos XII. œnomeliti ammiscent, & post dies quindecim præter expectationem reperiunt. Inueterato autem nihil comparari meretur. Alij œnomeli sic faciunt. Myrrhæ scrupulos VI. casie scrupulos XII. costi scrup. XII. nardi scrup. IIII. piperis scrupulos IIII. Mellis Attici sextarios VI. Vini sextarios

tarios XXIIII. commiscet & exponunt ad solem
sub caniculæ ortum ad dies XL. & hoc nectar uocant.

¶ Oenomeli ex musto.

CAP. XXV.

Collocato & deponito mustum usquequo cōstitit
& sedatum fuerit ad dimidiam partem, & ad de-
cem sextarios mellis Attici sextarium unum ammi-
secto, & in dolium fundito, gypsoq; oblinito, & in um-
bram deponito. At uero quod cognitum esse expedit,
oenomeli de musto flatuosum est, & stomacho incōgruum,
uentri autem aptum.

¶ Hydromeli compositio.

CAP. XXVI.

Mala optima triginta duo, in tenuia frusta per ha-
rundinem secato, & eiectis nucleis, ipsa in mellis
sextarios VIII. mittito, in quo ubi mēses octo
manserint, aquæ pluuiæ ueteris sextarios XII. ammisce-
to, & in caniculæ ardoribus insolato, pluuia & rore uita-
tis. Alij melius facientes hydromelum sic præparant. Mala
optima uigoroſa contundunt & exsuccant, indeq; succi
sextarios IIII. & mellis optimi despumati sextarios
VIII. aquæ pluuiæ sextarios XII. miscet, inso-
lant, & mediocriter coquunt ac utuntur. Alij duplici lebe-
te coquunt, quo aqua magis quàm igne coctura fiat, quemad-
modum apud Hispanos mos est.

¶ Hydromeliis, siue aquæ mulsæ præpa-
ratio.

CAP. XXVII.

Aquam pluuialem ueterem, aut aliâs ad tertias de-
coctâ accipito, & mellis quod satis est ammisecto,
& in uis cōiecta in umbrâ ad dies decē deponito,
foramine relicto ad perspirationē, & sic utitor. In ueteratū
melius

melius redditur. Hoc etiam Empirici medici in egritudi-
nibus utuntur sciētes quod ex sola aqua & melle sit com-
positum. Alij niuem per se cum melle committūt, & trita
reponunt. Hinc in aestuosis febribus medela pctitur, &
Chionomeli, hoc est nix mulsa appellatur.

¶ Rhodomelitis concinnatio. CAP. XXVIII.

Rosas bonas, si fieri potest mōtanās, exungues terito
& in cochlea exprimito, & succi sextar. I I. cum
mellis sextar. I. cōmisceto. Caterū mel despumatū
ad rosarū succū addito, & in uase fortiter agitato cōturba-
to, Reponito in loco qui non habeat humiditatem.

CAP. XXIX.

¶ Apiati compositio.

Seminis apij scrupulos XII. quidam XVI. seminis
rutæ aut foliorū uiridiū eiusdē scrupulos VI. mellis de-
spumati sextariū unum, uini sextarios V. aut IIII.
Hæc omnia permixta ad dies quindecim reponito.

¶ Conditi præparatio. Democriti. CAP. XXX.

Piperis loti, siccati, & probè triti scrupulos VIII.
Mellis Attici sextarium unum, uini ueteris albi sex-
tarios V. aut IIII.

¶ Sapæ optimæ concinnatio.

Leontij.

CAP. XXXI.

Musti optimi sextarios VII. uini optimi sexta-
rios centum, si ad tertias decoxeris, & despuma-
ueris, sapam egregiam parabis.

¶ Aceti varia præparatio, & quomodo vinum
facias acerum. Varronis. CAP. XXXII.

Betæ radicem tusam in uinum inde, & post horas
tres acetum erit. Si uero in integrum restituere uelis,

l l brax

brassicæ radicem immitte.

¶ Acetū vt sine vino fiat. Eiusdem. CAP. XXXIII.

Perfica mollia ac delicata in dolum mittito, & ordeum tostū ingerito, ac per diem cōputrescere sinito, deinde excolatis utitor. Similiter absq; uino acetum facies hoc modo: ficus ueteres, & ordeum torrefactū, & citreorum interna, in dolum mittes, mouebisq; diligentius ac frequentius: & ubi cōputrefacta, & liquefacta fuerint, excolatis uteris. Amplius uero citra uinum sic facies acetum. Gypsum & aquam marinā coques, indeq; aquæ fluuiiali miscebis, & excolatis uteris.

¶ Acetum concoctioni & sanitati commodum.

Sotio.

CAP. XXXIIII.

Scillæ drach. octo aceti sextarios duos aut unum, in uas mittito, & pipere ac menta, castiæq; ac iuniperi baccarum parte additis, post tempus utitor.

¶ Aceti dulcis præparatio.

CAP. XXXV.

Aceti acerrimi amphoram accipito, & musti boni de calcatura tantundem addito, simulq; mixta pice oblinito, & repositis post diem trigesimum utitor. Quidam acetum dulcescens hoc modo faciunt. Musti quod ex calcatura defluit metretā, ad duas aceti metretas addunt, simulq; coquunt, donec tertia pars decoquatur. Alij musti metretas duas, aceti metretam, aquæ coctæ potabilis metretas tres simul coquunt, donec tertia pars de toto decoquatur, remaneantq; superstites partes due.

¶ Aceti acris cōcinnatio. Eiusdem CAP. XXXVI.

Vinacea uix ad biduum siccato, & in mustum conijcito, adieclis paucis uinis acerbis, & facies acetum acre,

acre, quo post septimum diem uteris. Aut pyrethrum im-
mitte & acre euadet. Porro si quartam aut quintam par-
tem aceti ad ignem feruesceceris, & ad reliquū addideris,
exposuerisq; per dies V I I I. in solem, acerrimum &
iucundum acetum habebis. Graminis radices uetustæ, &
auæ passæ, & piri syluestris folia contusa, & rubi radix,
& lactis serum, & glandis ustæ prunæ ignitæ, & cice-
rum decoctum, & testæ ignitæ, singula ex his in acetum
coniecta, ipsum acre faciunt.

¶ Ut acetum acre permaneat.

Apuleij.

CAP.

XXXVII.

E Abas cum citreo acido pexmixtas, in uas acetum hæ-
bens mitto.

¶ Ut acetum piperatum fiat. CAP. XXXVIII.

Piper integrum in linteolum inde, & ad dies octo in
acetum suspende, atque ita utere.

¶ Probatio aceti an aquā habeat. CAP. XXXIX.

Nitrum in acetum mitto, & si uelut effervesces in-
tumuerit, aquam ipsum habere iudicato.

¶ Ut acetum duplicetur.

CAP. XL.

Aceti conspicuā mensurā accipito, uelut uerbi gra-
tia, metretam, & ad ipsam aquæ marinæ ad dimi-
dia coctæ metretam unam adijce, & permixta in uase re-
pone. Quidam ordeum macerant & percolant, & ex
cremore metretam ammiscent, et simul coagitant, & salis
torrefacti adhuc calentis partem sufficientem superinge-
runt, quo facto uasi operculum obdunt, ipsumq; ad dies
octo relinquunt. Aliqui uero ex ficibus, quæ in arbori-

l 2 bus

bus commadesactæ, in aquam conijciunt, computrescereq;
sinentes, acetum efficiunt.

¶ Quomodo acetum scilliticum facias.

Democriti.

Apud hos n. macer. xli.
A Ceti optimi & acerrimi sextarios triginta sex in
doliū fundito, & scille albæ crustula interna in te-
nuissimas partes concisa, & in sole ad dies trigin-
ta assiccata in aceto ad diem duodecimū macerato, deinde
ablato & reposito aceto ubi uoles utitor. Acetum enim scil-
liticum non minorem commoditatem, quā uinum scilliti-
cum de se præbebit.

CASSII DIONYSII

VTICENSIS DE AGRICVLTURA LIB. IX.

HÆC insunt in hoc libro qui nonus est
selectarum de agricultura præceptionum,
& continet omnem ex ordine descriptio-
nem de plantatione & cura olearum, &
præparatione olei omphacini, & de omni
alia diligentia ac studio circa oleum habendo, & de uarijs
compositionibus oleorum.

¶ Historia de oleis.

CAP. I.

OLEAM hoc modo productam esse ferunt. Quā terra
tota ab initio aqua cooperta esset, primæq; omnium
Athenæ appaerent, Minerva & Neptunus loci
amore capti contenderunt inter se utrius nomine ciuitas
isthic conderetur. Iupiter autem litem inter ipsos dirimere
gestiens,

gestiens, præconio edicere iussit: Quòd uter ipsorum opti-
mam possessionem urbi præberet, ille ipse hanc obtine-
ret. Neptunus igitur portibus & naualibus ipsam exor-
nabat. Minerva autem oleam in arce produxit floridam
& fructuosam, & ex hac coronata, & ab omnibus con-
specta, uicit, & de nomine ipsius urbem Athenas nomina-
runt. Minerva enim Græcis Athena appellatur. uictus itaq;
Neptunus ad consuetamina secessit. Verum ab hac ui-
ctoria, etiam certaminū uictores ex oleastro facta corona
coronant certaminum arbitri & inspectores. Ceterum
opem quandoq; senserunt, & à capitis dolore naturaliter
liberati sunt, qui oleæ folio Minervæ nomen, Athena, in-
scripserunt, ipsumq; foliū cum filo circū caput obligarunt.

¶ De plantatione & cura olearum, & quòd
maximum bouum est circa hec studium.

Florentini.

C A P. I I.

Q Vum prouētus qui ex olea accedit maxime neces-
sarius sit, nullus enim alius prouentus in tam ma-
gnum tēpus cōseruatur, oportet eos qui rei ru-
sticæ studio tenētur, plurimū circa oleā prouidentia ac dili-
gentia adhibere. Non solū enim securos ac firmos redditus
habet ipse ex olea prouentus, sed & maximū bonū est ad
omnē uitæ curā ac medelā ipse oleæ fructus. Prænūciant au-
tem solstitium oleæ folia inuersa, quemadmodum etiam ti-
lia, & ulmus, & populus alba. Fertilem autē oleā iudica,
si non in obliquo & à lateribus, sed & in summo ramo
fructū gestat. At uero quum pura sit olea, puros etiam esse
uult suos collectores, & iurare quòd à sola propria uxore
ueniāt, & nō ab alieno cubili. Sic enim & in sequēti tēpo-

re plurimum fructum exhibebit. Ferunt sanè in Anazarbo Ciliciæ pueros castos oleam colere, & propterea olea apud ipsos fertilissimam ac fructuosissimam esse.

¶ De aëre oleis commodo, & de terræ figuris.

Eiusdem.

CAP. III.

A Er calidus & siccus oleæ cōmodus est, quod ipsum in Lybia & Cilicia uidere est, et proueniētibus in ipsis oleis. Auxiliatur autē ad aëris cōmoditatem, etiā terræ figuræ accliuēs & altæ. In talibus enim propterea quod superexcellēs solis ardor à uentis perfrigeratur, optimū oleū prouenit, & eiusmodi quale omphaciniū & omotribes appellatū preparatur. Quæ uero in cāpestribus sunt oleæ, & minus à uentis mouētur, & uehementius à sole incubente aduruntur, atq; propterea crassum oleum remittunt. In uniuersum autē obseruādum quod uenti nō plantas modo, sed omnia uiuificant, quemadmodum uehementes & impetuosī uenti omnibus sunt contrarij. In totum uero plantis quidem maxime omnibus præcipue uero oleæ conferunt. Virides igitur potissimum illas olearum plantas reperiēs, ad quas uenti flatus ingreditur, latis spatijs in medio plantarum relictis per quæ uentus libere inspirare potest. Ob id enim & ardua & accliuia loca oleæ ualde commoda esse diximus, quod uidelicet semper uentum tepidum suscipiunt, ut nihil præter spirare possit, sed æqualiter per singulas arbores penetrare, ipsiusq; plantæ augmentum excitare ac connutrire.

¶ De tempore plantationis olearum, & in qualem terram sint plantandæ.

Eiusdem.

CAP. IIII.

Oleæ

Superbuit

Oleæ plantandæ sunt à sicularũ occasu usq; ad solstitiũ hybernũ, hoc est à decimaquinta mensis nouembris usq; ad octauã mensis decẽbris. Plantandæ sunt & in uere oleæ. Imitantur enim se mutuo hæc duo tempora, humidũ habetia & calidum. Autumnus tamen calidam adhuc terram habet à sole, humiditatem autem ab autumnalibus pluuijs. Ver uero humiditatẽ quidem habet à pluuijs prægressis, assumit autem caliditatẽ, à solari accessione. Et humidior sanè terra floridiores & pinguiorẽ oleas producit ob quam causam hæc terra præferenda est. Secundum autem locum habet argilla alba. Tertium argilla dura. At uero profundã terram nõ laudamus, neq; item rubrã. Calida enim existens plantas comburit. Multo uero magis fugiẽda est defossa. Fructum enim macrũ fert, & germen aquosum. Aptissima autem est oleis terra tenuis, cui testimonium Attica prebet.

De plantario.

Didymi.

CAP. V.

Compendiosior quidem est prædictarum plantarũ depositio in sua ipsarũ terra, citra cunctationem quæ ex mora in plantarijs contingit. Quãdo uero ea quæ ex plantarijs trãseruntur, securiorẽ generationem habent & uiuificationẽ, etiam plantariorũ modum indicabimus. Oportet igitur uelut sæpe iã diximus, plantariũ penitus æquale esse terræ in quã transplantatio futura est, nõ qualitate solum & figura, sed etiam aëris constitutione, ut ne consternetur ob nouitatem planta in ipso pangenda. Accipiendi autem sunt in plantaria à nouis & fertilibus oleis ramuli mediocris crassitudinis, non ex trunco enati, sed superne ex brachijs & nouis ramis. Mensura autẽ sit

l 4 cubit

Superuenerit

cubitalis, ut ne lacinetur à cæsura cortex. Hoc enim uel maxime diligenter cauere oportet. Ipsa autem sectura falce acuta undiquaq; leuigetur, plâta integra & incolumi seruata. Infernæ uero ramuli partes illinantur stercore bubulo cinere ammixto. Depangemus autē ipsum in terram ut quatuor digitorum altitudine superemineat, deindeq; scrobem sic ut prædictum est cauabimus ad commodā imbrium susceptionē. Oportet autem uelut iam prædiximus, in primis uitare ne secundū uerticem hoc est inuersus ramus pangatur. Depangemus autem iuxta ipsum harundinem, quos fossores signū habeāt cognoscendæ plantæ. Ceterum plantæ quæ in plantarijs posite sunt singulis mensibus mouere oportet usq; ad septimum mensem. Triū igitur annorum spatio plantæ probe connutiri possunt, quarto anno & superflui rami amputandi sunt & sic plantæ transferendæ in terram quam complantare instituiſti, simul sublata cum plantis propria & connutrita terra. Et sanè præstantior est plantandi oleas per ramos, modus. Quidam uero ligna ut defecta sunt ab infimis radicibus & apud Syros Gorphia appellatur, in plantarijs deponentes, quum ad translationem apta uiderint transplantant. Multi non in plantarijs, sed in propria terra depangentes ipsa, nō aberrauerūt. Melius tamē est talia maxime in plantarijs deponere. In his enim assidue rigantur, & celerem habent germinationem, atq; ita etiam facilem transpositionem.

¶ De scrobibus plantandarum olearum.

Huiusdem.

CAP. VI.

¶ Cum plantatio fit olearum, locos purgare oportet, in quibus earum plantationem instituimus, & quicq;

quicquid est alterius generis eximere, & murum aut sepem circumdare. Quædam tamen maxime ante plantationem, scrobes sibi effodi postulant, quo à sole, & uentis, & imbribus, terra friabilior reddatur, & plantæ radicem agere facilius queant. Si uero plantare festinemus, duobus mensibus antea aut minimum uno, sarmenta & harundinem & quæ facile comburuntur, in scrobibus ad multos dies exuremus. Oportet autem scrobium altitudinem esse cubitorum trium, aut non minus quam duorum & dimidij. Distent inter se scrobes spatio cubitorum quinquaginta, quo trunci perflari possint, & intermedium locus conseniari. Quidam contèpta satione, densam plantationem faciunt, ut tamè sibi plantæ mutua umbra non obducant tenebras.

¶ Quales oportet esse olearum plantas, quas plantaturi sumus.

Eiusdem.

CAP. VII.

Oportet oleare plantas, à commodis locis, & arboribus nouellis, quæ singulis annis fructum ferunt, crassitudinē habentes rami, aut crassiores, leuesq; ac rectas esse.

¶ Quomodo olea fertilis fiat.

Africani.

CAP. VIII.

Truncum terebra per totum terebrato, & acceptis ab altera fructuosa olea duobus ramulis, principia ramulorum ex utraq; parte immite, ac transfige, & apprehēsos utrosq; ramulos manibus fortiter attrahere. quum autē optime fuerint adacti & quasi uncineati, redūdantia ex utraque parte reseca, & luto paleato cauernas utring; obline, & fiet olea multum fructuosa & quæ optimam producet oliuam, oleumq; præcellens.

¶ De perfectarum olearum cura.

sationis.

CAP. IX.

DE plantatione quidem igitur olearum, & plantandi arte, abunde docuimus. Cōsequēs autē est ut de perfectarum plantarū cura dicamus. Culturā igitur hoc est pastinationem, id est circumsosionem, eodē tempore facito, quod nouellis plantis designauī. Cāterum fossonis profunditatem, & stercoris circumsosionem ac multitudinem, & aggesionis altitudinem, iuxta truncos, & magnitudines, & terræ ac arborum naturam facere oportet. Quæ enim germen amplius eluxurians habent, & loci humecti, pauciore stercore indigent, & per spaciū pluriū annorum aggesione autem terræ utendum est, ut ne à sole exurantur. At uero purgationes prædictarum perfectarum olearum, uelut etiam reliquarum arborum, autumno facies, post pleiadum occasum. Per id enim tempus arbores solidiores & fortiores esse uidentur. Primum enim medius humor ipsarum in germina & fructus alimentum insumptus est. Deinde quantum reliqui fuit humoris per æstatis calorem resiccatus est. Tercio uero hybernos hymbres nondum susceperunt, & horum omnium gratia contingit præfatum autumnū tempus maxime maturum esse, ad purgandas arbores, tunc robustissimas existentes, & præsertim oleam. Oportet autem eum qui purgaturus est prius stercoreare, ut aduersus nocumentum siue offensionem potius ex casura, stercoris utilitas opponatur. Perpurcati enim trunci ac rami, in præsens quidem dolent, propter secturas, stercoreati uero cito operantur & germinantiores fiunt. Depurgare autem oportet

tet arida, et quæ in medio sunt, quo respirationem habeant, sed & incumbentes sibi inuicem ramos auferre oportet, & raritati prospicere. Incurui etiam rami recidantur, præsertim superflue longi, & qui in altitudinem ualde excrescunt steriliores natura existentes. Ob id enim apud omnes agricolas receptum est, oleas decem cubitorum magnitudinem excedere non debere, & augmentum supra prædictum modum detrimento obnoxium esse. Nimirum quum rami peruentorum uehementiam cōfringantur, & flos excutiat, & ante tempus dilabatur. Quapropter etiā multi ramos ipsos implantatarum ad humum detrahunt, humiliorem & depressiorem arborem fieri cogentes. Et sufficienter quidem de perfectarum olearum purgatione diximus, quam per tres aut quatuor annos facere oportet. Qui uero adnascitur truncis rami statim dum adhuc teneri sunt, singulis annis auferendi sunt, ne in ipsos truncus elaboret.

¶ Quomodo oleā florētē & multū fructuosam faciamus, & quomodo ægrotantes curemus.

Quintiliorum.

CAP. X.

Generosiores & florentiores & ualde fructuosas oleas facies si post circunfessionem, amuræ oliuarum insulsarū cum aqua potabili permixtæ equaliter, duas heminas, ad radices singulorū truncorū affuderis aut palearū sabacearū cophinū unū aut duo iuxta proportionem uidelicet arboris, aut terræ argillosæ stercore bubulo permixtæ, aut algæ tantundē. Neq; uero minus prodest urina hominis trunco affusa. Post hæc uero statim terræ aggestionem facere oportet, ita ut à radicibus in altitudinē duorū palmorum circūaggeretur, & agger in circuitu cauetur

uetur, ad pluuiarum aquarum susceptionē. Hæc cura adhibenda est in canicula ardoribus. præstabilius est etiam rizatione tūc uti, præsertim si squallorē existant. At uero arbores fructū non ferentes sic fructum multū ferre facies. A trunci ima parte ferē ad cubiti mensurā absistito, & per terebrū truncum iuxta australe partem perforato, foramine facti digiti magni magnitudine per totum truncum. & acceptis duobus olæ ramulis ab altera arbore semper multum fructum ferente, foramina ipsa utrinq; per illos ramulos expleto, ut uterq; transigatur, & apprehensos manibus fortiter protrahito, ubi autem probe adacti & incuneati fuerint, præminentias ex utrisq; refecato, & luto paleato foramina oblinito. Quales sane oliuas fore expetis, tales etiā ramos uelut prædictū est, immittito. Sic enim & oleum protulerit melius olea ipsa, prout plantæ præcellens oleum ferentis ramuli fuerint immisi ac transacti. Cæterum ramuli ab australibus arboris partibus accipiendi sunt. Porro oleas in materiæ multæ effusionem eluxuriantes & uelut insanientes, hoc est folia quidem ferētes multa, fructum uero modicū, sic curabis. Paxillum nimirum oleæ syluestris, aut pinus, aut quercus, in radices adiges, aut etiam lapidē impones. Eis uero quæ multū fructum ferunt, non autē maturū faciunt, & florem male perdūt, sic medaberis. Circūfodito truncū et maioris algæ corbes duos, minoris minus circūfice. Deinde amurcæ aqua potabili permixta quatuor congios singulis truncis affunde. quod si alga haberi nequeat, sola amurca utere. At uerò curam contra infestantes bestias, & lesionem ex ambiente accedentē, in tractatu de uitibus uniuersaliter docuimus. Si igitur

tur arescentes radices & ægrotantes repperis, uermiculos in fundo generatos causam iudicabis, quos multis quidem modis disperdes, quemadmodum prædictum est, præcipue uero scillis iuxta plantatis.

¶ Quòd iuxta multos & diuersos modos olea plantatur.

Leontij.

CAP. XI.

T Andem nosse etiam oportet, quòd id quod plantatur aliquando quidem in terram occultitur, aliquando uero pars terra operitur pars terram supereminet. Quæ quidem igitur tota occuluntur, nulla notatione indigent in electionibus. Quæ uero terram supereminet, plantare oportet uelut prius in trunco situm habuerunt, ad orientem, aut ad meridiem, aut ad occasum, ut ne aëris nouitate consternerentur. Quæ autem in siccitatibus plantantur, si possibile est id facere, bis aut ter rigentur. Immittantur etiam in scrobes ex utraque plantæ parte, duo ligna leuia & recta, aut harundines, aut sarmenta colliga, ut scrobes superemineant. & postquam conculcata est planta, hæc quidem operiantur, uas cui uero loci lapidibus tenuibus aut testaceis expleantur, & maiusculo lapide contegantur, quo aqua à pluuijs delapsa ad radices progrediatur. Oportet autem plantas statim ut ablatae sunt plantare in humida die. Multis porro modis olea plantatur. Quidam enim à scytalis plantant, acceptis enim ramis crassioribus, & his in magnitudinem cubitalem consecatis ita plantant. Quidam à taleis plantant hoc modo. Ramos crassiores in magnitudinem cubitorum duorum consecant, & in fundum scrobis lapidem latioremm immittunt, deinde plantam super

per ipso rectam statuunt, ac terra adobruunt. Alij genes-
rosissimas propagines uná cum trunco plantant. Alij plan-
tas quas accepturi sunt in ipso adhuc trunco existentes,
falce circumpurgant, & circa arcturi ortum in scrobes
imponunt. Alij tropea appellata plantant hoc modo. Ru-
brica notant situm ad orientem & meridiem, & de trun-
co resecant ad longitudinem cubitorum quatuor siue quin-
que, & in scrobes inmittunt, aliam omnem diligentiam
adhibentes. Hic modus plantationis citius uiuificat, & ci-
tius fructum producit. Quidam à truncis plantant sic. Cõ-
cidunt truncos ipsos in stipites maiusculos, eosq; scrobi
imponunt corticem sursum uersus habentes, & aggesta
terra stercore mixto ad palmi altitudinem sinüt. Quidam
ex partibus trunci in terra, segmenta quatuor palmorum
magnitudine uná cum cortice exscindunt, & lapidem
in fundum scrobis permittunt, & circum hunc tria aut
quatuor segmenta ponunt, et ad palmi altitudinẽ obruüt.
Quocunque autẽ plantationis modo ipsa plantatio fiat,
cum serra quæ plātanda sunt secantur, obseruandumq; est
diligenter & cauendum ne cortex dilanietur. acuta etiam
falce cæsura leuiter, cortice illaeso & incolumi conseruato.
stercore quoq; bubulo ammixto cinere infernam rami par-
tem illinemus. Et imprimis uitadum est ne secundum uer-
ticem inuersus ramus pangatur. Torquebimus enim plan-
tam si secundum uerticem plātauerimus. Oportet autem &
stercus in scrobes iniicere.

¶ **T**rolex fructus nō defluat. Democriti. CAP. XII.

Olea fructus nō defluet, si fabam quæ pedunculũ
habet, acceperis, cauernãq; cera occluseris, deinde
accepta

accepta à radice gleba, fabam in eam indideris, & sic terra operueris.

¶ De putatione olearū Varronis. CAP. XIII.

Oleam post ablatum fructū putare conuenit, neque putandum est ablatis manifestis & conspicuae magnitudinis ramis pauciorē fieri fructū. Multo enim copiosiorē fructū ex recentū ramulorum ubertate feres.

¶ De olea quam elæostaphilon Græci vocant.

cant.

eiusdem.

CAP. XIII.

O Per æpretium est non relinquere consensum oleæ ad uitam, de quo Florentinus undecimo georgicorum libro tradit, Ait enim quod si quis oleā in uitam inserat, nō solum botros uuarum, sed & oliuas prouenire. Talem arborē se uidisse apud Marium Maximū perhibet, gustasseq; fructū, & existimasse quod acinum uuae & olei baccam simul gustaret. Fieri autem tales plantas in Libya prodit, uocariq; patria ipsorum uoce ubolima. Palos igitur supponere oportet, qui oleæ grauitatem portare possint. Si uero aliquo alio modo inferemus, palis non erit opus. Etenim uite iuxta ipsam terram perforata, oleæ ramum indimus, quo & dulcedinem ex uite adipiscatur, & naturalem ex terra qualitatem & alimoniam suscipiat. Postea autem minore molestia fructum ex ipsa capiemus, ubi uite amplius non onerat suo pondere, si uidelicet acceptum ex ipsa ramum transplatabimus. Seruabit enim & per se mixturam ubi fuerit irradicata. Appellatur autē fructus eius Græcis elæostaphylos, quem Latine oleuam dicere possis.

¶ De stercore oleæ cōmodo. Didymi. CAP. XV.

Omne

OMne stercus oleæ aptum est, præter humanū. Cōuenit aut nō ad radices iniicere ipsum stercus, sed paulo longius à trunco. Stercoratio autem oleæ quarto aut quinto quoq; anno fiat. Neq; uero obliuisci plātor debet, ut quocūq; tandē oleā modo plātet, stercus scrobibus inmitat, ipsumq; cum terra probe permisceat.

¶ De inſitione olearū. Florentini. CAP. XVI.

EX oleis aliæ quidē tenui cortice præditæ sunt, aliæ uero crasso. Quæ igitur crassum librum & humidum habent, iuxta corticem inserantur. Quæ uero tenuem & aridū corticem habent, in ipsum lignum. Tempus autem inſitionis huiusmodi est, à decimo Calendarum Iunij, hoc est à uigesima secunda die mensis Maij, usque ad Iunias calendas. Oleæ porro inſitæ multoties aqua rigandæ sunt, quippe quæ aridæ existentes rigari desiderāt. Quidam etiam in ipsas radices ex terra prominentes inſitionem faciunt.

¶ Quomodo & quando vindemiare, atq; oleas legere oportet.

Paxami. CAP. XVII.

Tempus ad olei communis cōfectionem accommodatum est, quando maior pars dimidij fructus apparuerit nigrescens. Accelerare autem collectionē cōuenit antequam glacies congeletur. Facilius enim & copiosiores foetus exhibebunt. Collectio ipsa fructus facienda est sereno tempore, & minime pluuioso. Nam humedum germen imbecillius sit & facile frangitur, ob quam causam neq; minutis imbrum guttis delabentibus, ramos mouere oportet, neq; fructū auferre, priusquam omnis humiditas à plantis sit discussa. Si uero lutosum sit solum, stramenta

menta aut storias, aut tale quicquam substernito. Si uero nihil eiusmodi adsit, oliuas aqua calida lauare conuenit, supra purificationem enim & fructum ampliorem reperiemus. Quapropter etiam si non inquinentur luto, si fieri id potest, lauandæ sunt ex calida aqua. Quidam recte faciunt qui solum manibus ramos quatiunt, ut fructus excutiantur. Virgam autem oleæ non admouent, quoniam in posterum minus fructuosa inde euadit. Sed & ipse fructus uiolenter delapsus sauciatur, aut ad lapides, aut ad duras glebas offensens, & terra qualitate contracta, ipsum oleum terreum faciet. Triangularia igitur scabella præparare oportet, & latam tabulam superne imponere, ut in ipsa stantes oliuas decerpant.

¶ Quomodo citra oliuas oleum fieri possit.

Damegerontis.

CAP. XVIII.

SI terebinthi fructus in mola quemadmodum oliua molatur, & exprimatur, oleum remittit. Ipsi autem nuclei in porcorum cibum ueniunt, atque igni etiam alimentum sufficiunt. Reddit etiam oleum sesamus, & nux, corticibus uidelicet ademptis. Manifestum est autem quod & ea ipsa exprimere oporteat.

¶ De olei omphacini præparatione.

Apuleij.

CAP. XIX.

EX ipso utique nomine satis cognobile est, quod oliuæ acerbæ omphaces Græcis appellatæ, omphacinum oleum faciunt. Quum igitur oliuas præ maturitate nigrescere inchoantes uideris, ministros aut operarios ad eas colligendas ex arbore per manus mittes, animaduersione habita ne quid ex ipsis in terram cadat. Auferendum enim est

m i quoti

quotidie tantum quantum sequenti nocte ac die conficere possibile est. decerptas autē in uimineā crate expandito, quo & aquositas ex ipsis resiccet, & ne ex mutua caliditate noxa aliqua accedat. Eligenda sunt etiam folia & uirgulta ipsis ammissa. Hæc enim si ammissa maneant, olei diuturnitati contraria existunt. Deinde à uespera acceptas oliuas sale conspergito, & mole purā inijcito, atq; per manum leniter molito, ut ne nuclei oliuarum conterantur. Et enim succus ex nucleis expressus oleum corrumpit. Quare rotam leuiter circumducere oportet, quo caro & cutis tantum oliuæ confringantur. Post molituram uero paruis peluibus id quod molitum est in torcular transportato, & nassas ex salice textas immittito. Multum enim ad pulchritudinem olei salix ipsa confert, deinde pondus leue & non uiolentum super ponito. Quod enim ex leui compressione profuit iucundissimū & tenuissimum existit: quare in uasa purā transfusum peculiari ter adseruabis, relictasq; & subiacentes oliuas rursus uiolētiore paulò pōdere admoto exprimes, atq; hoc ipsum rursus priuatim recōdes. Etenim à primo paululū deficiet, & eo quod deinde sequetur præstantius existit. Vtriusq; autē statim ut trāsusa sunt, parum salis & nitri adijciatur, & per oleagineū lignum cōmotio fiat, quo facto quies permittatur donec cōstiterint, & reperies quod aquosum est in eo subsidens, hoc est ipsam amurcam: quod uero pinguisimum est superne innabit, quod etiā demere cōuenit citra amurcā, & in uas uitreum immittere. Optime enim oleum in uitro seruatur, utpote quod natura frigidū existit. Nam olei natura frigiditas gaudet. Quod si uitrea uasa non habeas, in noua fictilia intrin

intrinsecus gypso tincta condes, deponesq; ipsa ad septem-
trionem locis siccis. Siccum nanque & frigidum locum
oleo gratissimum esse constat, quum caliditas & humiditas
oleo contraria existant.

¶ Olei odorati concinnatio. Diophanis. CAP. XX.

Misti sextarios VIII. & olei sextarios II. &
iris cōtusa notabile partē colligatam, in doliū
ad dies decē deponito, & postea excolato oleo
utitor. Vinum uero mulieribus in potu commodum existit.

¶ Quomodo oleum purum facias.

Tarentini.

CAP. XXI.

Salem ad ignem torrebis, & dum adhuc calet in oleū
demittes. Idem facit nux pinea integra usta, & adhuc
feruens immissa. Item citri radix iniecta, & sex olei
torrefacta.

¶ Ut oleum rancidum cures.

Eiusdem.

CAP. XXII.

Ceram albam cum oleo bono coques, & ut est li-
quidam infundes, & salem tostum feruentem ad-
huc immittes. Scire porrò conuenit quod omne
oleum purificat aut ignis, aut Sol, aut feruida aqua, si uas
in ipsam imponatur ereum, aut aliud quo non frangatur.
Medebitur oleo rancido & anisum immissum. Si uero an-
tiparis anisum iniiciendo, non rancescet.

¶ Ut foetido oleo medearis. Eiusdem. CAP. XXIII.

Oliuas uirides reiectis nucleis contusas in uas o-
lei mittes, calido existēte Sole. Si uero nō sint o-
liuæ, teneris oleæ ramulis cōtufis idē facies. Qui-
dam utrunq; immittunt linteolo nimirū illigatū, et sale tuso.

m 2 ammix

ammixto. Ceterum post triduum linteolum eximēdum est, & oleum agitandū & cōturbandum, & ubi cōstiterit, in aliud uas transfundēdum. Alij lateres ueteres affatos ignitos immittunt. Alij panes ordeaceos aridos confringūt: & in linteā ualde rara inuolutos iniiciunt, atq; ubi iterū atq; iterum hoc fecerint, postremum salis grana indunt, & in uas purum transfundunt. Alij melilotum oleo illitum per diem ac noctem in oleum demittunt.

¶ Ut oleum turbidum sedetur.

Eiusdem,

CAP. XXXIII.

Oleum in uas ampli oris infusum in solem calidū pones, & ubi ebullierit, salem tenuē torrefactum insperges, & postquā cōstiterit aliō trāsfundes. Ceterum sordidum oleum hoc modo pellucidum facies. Olea corticem & ramulos, & salem, omnia contusa et linteo illigata, in uas oleum continens suspendes.

¶ Si mus aut aliquod aliud animal in oleum illapsum, odorem eius uitauerit.

Democriti,

CAP. XXV.

Coriandri fasciculum manualemente in oleum suspēde. Si uero fœtor adhuc permāserit, coriandrum permuta. Quidam in umbra exsiccatum coriandrum terunt, & oleo adiiciunt. Alij fœnum græcum sole siccāt, & in uasa mittunt. Præstat autem carbones ignitos ligni oleaginei in oleo extinguere. Alij uuas passas demptis uinaceis terunt, & immittunt, & post dies decem uuas passas eximunt, & exprimunt, agitatumq; oleum in aliud uas transfundunt. Alij uuas passas eodem modo relictis uinaceis in mortario tundunt, & in oleum immittunt.

Quomodo

¶ Quomodo oleum Hispano simile facias.

Damagerontis.

CAP. XXVI.

O Leo ab omni amurca puro ualde superferuenti, triplum atque non ualde superferuentis, & salē modicum tusum & probe tritum immitte, cōmotio neq; ac perturbatione facta ut per omnia permixtio fiat, per tempus aliquod quiescere sine, donec coniecta aqua ad amurcæ modum subsideat. Deinde oleum prædicto uasi superstans, rursus similiter cum tepida aqua moueto, idemq; facito, & de cætero purum oleum tollito. Deinde succum foliorum oleæ tenerorum contusorum ammiscabis, quo acrimoniam quandam & amaritudinem, ex ipsis cōtrahat. Vbi constiterit oleum post triduum, siue etiam eodem die utaris. Alij autem etiam omphacinum oleum, aut aliās bonum, in mortarium mittunt, ac terendo circumlinunt, & ubi usus postularit uelut Hispano utuntur.

¶ Quomodo oleo Istrico simile oleum facias.

Sotionis.

CAP. XXVII.

IN oleum omphacinum, aut aliās bonum, inulam siccā & lauri folia, & cyperum aridum, Omnia uidelicet et tusa & trita & per cribrū excussa immites, & salem torrefactum ac tritum addes. Deinde multa commotione facta, donec cōstiterit ad dies tres aut plures serua, ipsumq; ad tertias ebullire facito. Hoc est oleum Liburnicum appellatum, & ipsum adeo Istrianum.

¶ Compositio & conditura oliuarum optima.

Florentini.

CAP. XXVIII.

O Liuas magnas et intactas, manu decerptas accipe, easq; circū circa harundine acuta incide, atque sic

m 3 ipsas

ipsas in uas nouum non picatum immitte, & salem tenuissimum insperge, & postquam sal colliquatus fuerit, in alio uase mel, si fieri potest, in promptu habe: si uero nō, sapā, & folium citri, & in hanc condituram oliuas mitte, ita ut liquor ipsis innatet. Quidam etiam fœniculi semen, & carnabadij, & apij, & anethi ad hanc condituram ammiscent, & oliuarum compositionem efficiunt ualde mirabilem, quæ sanè uulgo ignoratur.

¶ Compositio oliuarum per acetum mulsum.

Eiusdem.

CAP. XXXIX.

Oliuas longas unā cū agnatis ramulis, pulcherrimas uidelicet & nigras penitus inconfRACTAS accipe, & aqua frigida lotas in cratibus siccato, atq; ita acceptas easdē in peluim mittito, affusoq; oleo, aspersoq; sale trito, chœnicis mensura ad chœnices oliuariæ nouæ, leniter manibus cōmoueto, ne cōfringātur, deinde in uas trās latis oliui acetū mulsum affundito, ita ut superna tet liquor, sicq; obturatū uas fœniculi ramulis reponatur.

¶ Compositio per mustum. Eiusdem. CAP. XXX.

Oliuæ albæ decerpæ aqua marina ad dies sex macerātur, deinde mittūtur in uas, & mustū recens superfunditur: uasa autē nō ualde replentur, ne in seruore mustū effundatur, atq; ubi ferbuerit oblinunt. Alij præimmissō salis pugno, mustū infundunt, et deinde oliuas addūt, & post musti feruorem uasa oblinunt.

¶ Compositio oliuarum per vinacea uas.

Didymi.

CAP. XXXI.

Vinacea recentia priusquā exprimantur, unā cum oliuis uicissim interpositis, in uas cōdes, deinde oblines,

De oli

¶ De oliuis contusis & fractis.

Eiusdem.

CAP. XXXII.

Oliuas antequam maturescentes nigrescere cœperint saniores accipis, & in ligno confractas, in aquam calidam mittis, deinde in sportâ trāsfers, & exprimis, addisq; salē nōn tritū, cum cumino & fœniculi ramulis, deinde mittis in mustum & operculo addito reponis.

¶ De colymbadibus oliuis.

Eiusdem.

CAP. XXXIII.

Oliuas appellatas Colymbadas plenas et perfectas quum in uigore fuerint & prope maturitatē extiterint, unā cum exortu ex quo pēdent accipito, & ut ne frangantur ac contundantur in magnum uas coniecta quum deferuntur, diligenter prospicito. Deinde frigida aqua lotas, paulatim in umbra per diē unam in calathis ac cratibus uimineis assicato, & quo æqualiter siccantur leniter conuertito. Deinde præimisso in fundum uasis salis triti pugno, & postea murie congijs quatuor cum aceti heminis tribus infusis, oliuarum choentes uiginti immitto, & ubi expletum est uas commoucto. Liquor autē superemineat, & obturatione per fœniculi fasciculum facta uas obturatur. Ceterum muriam ea gratia præinsundi oportere docuimus, ut ne uidelicet oliuæ dum immittuntur contundantur. Alij cum tenerrimis ramulis decerptas oliuas, in uas marinam aquam habens immittunt, & ad dies quinque uel sex relictas eximunt, & in uasa coniectas unā cum muria, oblinunt ac reponunt. Hæc autem omnia circa solstitium hybernū fieri oportet.

CASSII DIONYSII

VTICENSIS DE AGRIS

CULTURA LIB. X.

HAE C. insunt in hoc libro, qui decimus est selectarius de agricultura praeceptionum, et continet descriptionem horti structurae et de fructu ac voluptate inde contingente, et quando singul. arbores plantare oporteat, et quae ex ipsis insitione, et quae infoliatione utiliores fiat.

¶ De horto. Florentini.

CAP. I.

Qui hortum habere uelit, locum idoneum intra domesticam habitationem, si fieri id comode potest, deligere debet: aut si id non detur, ex propinquo, ut non solum oculis spectantium intra aedes iucunditas hauriatur, sed etiam ambiens aer ex fragrantia plantarum infectus, salubrem habitationem ac totam possessionem reddat. Hortus autem septem circumdatam habeat aut aliud quoddam munimentum. Ipsae uero plantae non inordinate neque mixtae plantentur, tanquam sane quod aiunt, plantarum diuersitas decorum inducat, sed secundum genera separatim singulae plantae ponantur, ne minora a potioribus superentur, aut etiam alimento priuentur. Interualla arborum expleantur roseis, aut lilijis, aut uiolis, aut croco, quae et aspectu, et odoratu, et usu iucundissima sunt, et redditum augent, apibusque utilia existunt. Plantae uero ex arboribus uigorous et Asianis accipiantur. Ceterum quod nosse expedit, plantae a semine, ut plurimum omnibus alijs plantis sunt deteriores.

res:

res: præstantissimæ autem plantæ sunt nouellorum ramo-
rum, & ex his meliores sunt quæ inseruntur, non solū ad
fructuum pulchritudinem ac bonitatem, sed & ad uberta-
tem, & ad celerem ipsorum fructuum prouentum.

¶ Quo tempore arbores plātandæ.

eiusdem.

G A P. I I.

A Vtumnale tēpus ad plātationē accōmodatius est,
& maxime in locis inaquosis, per totā enim hye-
mem plantæ rigātur. Oportet igitur simul ut plu-
uie sunt, statim post pleiadum occasum plantare, adusq;
solstitiū hyemale, hoc est, usq; ad decimā septimam mēsis
Decēbris. Hoc autē tempus autumnī omnes qui de agricul-
tura cōscripserunt sapiētes, uelut idoneū unanimiter dele-
gerūt, deniq; Quintilij ipsi sic tradūt. Cæterū uere plātan-
da sunt quæ autumnō plantare neglexisti. Ego uerò etiā
ipsa experientia hoc ipsum exacte didici, multaq; uineta in
Maratonyma regione, & in alijs propinquis ad me perti-
nētibz agris, hoc autumnali tēpore deplantaui, & maxi-
mum lucrum adeptus sum. Plurimas etiā eodē modo arbo-
res autumnales fructus, tum duri tum mollis corticis, nuces
uidelicet & poma ferentes in autumnō plantaui, & gra-
tiam me habere tēpori cōfessus sum. Omnes igitur nostræ
regionis homines, successu nostro inde cōspecto, de cætero
nō amplius iuxta ueterē morē, in uere solū plantationē fa-
ciunt, sed prius in autumnō, meā hac parte doctrinam inse-
quentes. Quū autē sufficiat ipsum in hac re experimētum,
necessariū tamen arbitror etiā rationē reddere ob quā sci-
licet plantationē in autūno magis probē. Disce igitur quod
nō possibile est naturā duo inter se cōtraria simul opera-
m s ri, sed

ri, sed necesse est cam circa unū occupatam, alterū negligē
re, uelut exempli gratia in plātatione, aliquado quidem su-
pernas arborum, partes, aliquado uerò infernas, radices, un-
quam, nutrit. Satis igitur conspicuum est quod in uere altio-
res plantarum partes nutrire consuevit: profecto enim tunc
& florem promunt, & germen emittunt arbores. In autē-
no autē uice uersa, altiores quidē arborum partes nō ampli-
us nutriuntur, sed folia abijciunt. Radices uerò à natura au-
luntur. Illud igitur tēpus ad plātationē eligendū est, in quo
natura circa radices est occupata. Omnes porrò arbores
luna sub terra existente plātare oportet, quemadmodum
etiam uitē. Si uerò augescēte luna arbor plantata sit,
uehementer augetur. Si autem decrescēte, ac desinente,
humilis quidem, uerum robustior omnino fiet.

¶ Quæ arbores à semine plantandæ, & quæ
auulsione, & quæ talea, & quæ ramo.

Didymi.

CAP. III.

Diuersæ sunt arborū plantationes. Cōspiciunt enim
arbores à semine utiliter plātantur. Aliæ ab auul-
sione, hoc est, stolonibus appellatis. Quædā à ta-
lea Aliqua à ramo. Necessariū igitur est declarare modos,
iuxta quos singulæ arbores plantētur. A semine igitur plā-
tatur, pistacion, nux auellana, amygdalus, castanea, Rhoda-
cenō, damascenō, strobilus, palma, cupressus, laurus, malus,
acer, abies, pinus. Hæc autē trāspantata meliora erunt. Ab
auulsionibus autē siue stolonibus plantantur mala & simi-
lia, uelut cerasus, zizyphon, nux parua, Chamadaphne,
myrtus, mespilum. Auulsiones siue stolones appellantur
qui arboribus uniti atque agnati sunt, ex ipsisq;
auellun-

auelluntur unà cum conspicua radice parte. Oportet autem et auulsiones et stolones transplantare. A talea uero et ramis plantatur amygdalus, pirus, morus, citrium, malus, olea, cotonea, populus alba et nigra, hederà, ziziphum, myrtus, castanea. Et hæc transplantata meliora redduntur. Quæ uero et ab auulsione, et à ramis, et talea, plantari possunt, hæc sunt, ficus, morus, citria, punica, olea, sycomorus, populus alba, myrtus acuta, cotonea. A ramis autem et talea tantum plantatur, nequaquam uero auulsione, propterea quod neque ex radicibus stolones emittunt, hæc: uitis, salix, buxus, cytisus. Quæ uero et à semine, et auulsione plantari possunt, hæc sunt: Præcocia, damascena, amygdalus, palma, pistacion, platanus, laurus.

¶ De palmarum plantatione. Leonij. CAP. 111.

Scrobem cubitorum duorum profunditate, eademque latitudine, aut etiam ampliore, aggere terræ cum stercore caprino explebis, semicubitali profunditate relicta deinde in medio aggere glandis palmæ nucleum terræ implantabis, ita ut acies ipsius sursum spectet, obruesque terrā cum stercore et sale ammixto, et quotidie rigabis, donec germen emittat. Quidam igitur hoc ipsum transplantant, quidam in loco sinunt, et quandoquidem falsa terra gaudet, singulis annis circumfodere oportet, et salem adycere. Sic enim cito magnæ fient. Floridiores autem euadunt sece iuni ueteris rigatæ: ossa uero palmarum non statim in terra ponenda sunt, sed in tegulæ fundo, atque sic transplantanda. Caterum palma ipsa amat et quidem ardere, alteram palmam, uelut Florentinus in Georgicis suis tradit: neque prius desiderium in ipsa cessat, donec ipsam dilectus consoletur. Videre enim est

est ipsam arborē incuruatam, & nō ferentē propriū firmamentum, neq; fructū producētem. Atq; hoc ipsum agricolā nō latet. Nouit enim quod amet, quā uerō amet ignorat. quapropter multas palmas cōtingēs, rursusq; ad amātem regrediens eamq; manu attingens, quasi osculū mutuo ministrare uidetur. Quam uerō palmā desideret, affectionum et si ita dicere liceat, manuū nutu, aliquo modo significat, ad illam enim respicit, & in illā radicib. extentis, se amāter iniicit, eamq; quasi amplectitur. Medela igitur amoris est, ut agricola frequēter masculam cōtingat, & manus suas amanti admoueat. & maxime ut flores de capite masculæ ademptos, in caput amantis imponat. Hoc nanq; modo amorem mitigat, & palma ipsa splendida reddita de cate-ro optimum ac pulcherrimum fructum feret.

¶ Quomodo floridus palmarum fructus fiat.

Democriti.

CAP. V.

F Ructus palmarum generosus fit, quum uacuas uaginas, quas aliqui helicas uocant, florentes ablatas & siccatas ex ramis ac truncis suspenderis, quemadmodum grossos ex ficis.

¶ De germinibus & viminibus textilibus palmarum.

Didymi.

CAP. VI.

F Lorida uerō & altæ fiunt palmarū arbores, sece uīni ueteris incolata radicibus affusa. Iuuantur etiam sale iniecto. Quo uerō ad storiarū & sportarum texturam alba & idonea fiant germina, uiridia adhuc ipsa de ramis auellimus, & sub tegmine deponimus ad quadri-duum, & postea rursus roribus exposita, ad quadriduum complui sinimus, & à sole resiccari, donec alba euadant.

de tem

¶ De tēpore plantationis citrij, & circa ipsum
adhibēda cura, & quomodo rubra fiant.

Florentini.

CAP. VII.

Citriū plantandū est ab autūno usq; ad æquinoctiū
uernū. Gaudet aqua larga, & sola omnīū arborū
ab austro opem sentit, à borea uerò læditur. Quā
doquidē autē grauis est fructus, decerpere sanē oportet
multos, et paucos relinquere. Sic enim habitiores fiūt. Cæ-
terū iuxta muros citrium plantandū est, ut munimentū ha-
beat aduersus septentrionales partes. Circūdatur per hye-
mē storijs, & maxime cucurbitarū sarmētis. Naturālē enim
quādam contrarietate habet ut ipsum à frigore illæsum tu-
tentur. Quapropter lignosiora & crassa sarmēta cucurbi-
tarum uremus, horumq; cinerē radicibus citrij aspergemus,
Ipse autē citrij fructus si prius quā pfecte augescat, in uas
ficile aut uitreū imponatur, augescēs ad uasis figurā effor-
mabitur, tantusq; fiet quanta est uasis magnitudo. uidetur
autē fructus hoc quasi certamine initio industrie præsta-
re. Oportet autē uasi perspirationem relinquere, hoc est, ca-
uernas incutere. Verū nosse expedit, quod citrium si inocu-
letur, sterile erit, quare iuxta modū insitionis per carnem
inserere cōuenit, quēadmodū & uites. Porro si fructum
gypso subactō illeueris, illæsum penitus ipsum per totum
annū cōseruabis. Ipsa planta etiā si parum de glacie par-
ticipauerit, uredine perit, utpote quæ natura delicatior
existat. Quidā diuites & delitijs gaudentes, sub porticus
ad solē spectantes, iuxta murum arbores citrias plantant,
& aqua large rigant, atq; æstate quidē in cōtectas porti-
cus sinunt, plantas & sole foueri, ac calferi permittentes,
hyemē

190 DE AGRICVLTURA

hyeme uerò accedente plantas tegunt. Quod si rubra citria facere uelis, infitionē ipsorū in morum facito, & uice uersa, & citria rubra fient, & utraq; arbor fructum seret. potest etiam citrium in punicam inferi.

¶ Aliud de plantatione citrij.

Anatolij.

CAP. VIII.

Quidam citria non solum à talea plantāt, sed etiā à claua incuruato uidelicet ramo, atq; ita duo rami principia in scrobem depanguntur & adobruūtur, ipsumq; germē sursum erūpit ē fornice, si ita dicere licet. Quidā nodosas citrij plantarū taleas, quæ incuruari non possunt, secundum caput plantant, crassiore parte sursum, tenui in terram defixa, & cinere cucumerariorum simul iniecto.

¶ Quomodo citrium facies figurā præ se ferre cuiuscūq; auiculæ, aut hominis faciem exprimere, aut alterius animantis.

Africani.

CAP. IX.

Pædictum citrij fructū simulachri formā reddere facies, uel humane faciei, uel alterius animalis, hoc modo, Gypso aut luto quicquid uoles integis, et perfriegeratum in duas partes instrumento quopiam acuto secas, ita ut anterior & posterior pars coaptari ac cōmitti queāt, indeq; siccatum in figulina torres. Quum uerò fructus ad dimidiam partem sui augmenti peruenierit, formas illas circumdatas uinculis diligenter munies, ne ab augmento eius quod circumdatū est diuellatur, siue id pirum, siue malum quodcunque, siue punicum, aut citrium fuerit. & suscipiet omnino circumdatas. Et ut in summa hoc dicatur, fructus

fructus, omnes pomorum, in animalium formas exprimendas coget, quisquis in formas exculptas impositos & inclusos augescere permittet.

¶ De diuturnitate & repositione citriorum.

Sotionis.

CAP. X.

Si citrij fructum gypso subacto probe illeueris, illesum & per totum annum integrum conseruabis. Citria in hordeum occultata & obruta, non putrescunt.

¶ De plantatione pistaciorum.

Diophanis.

CAP. XI.

Fructum pistaciorum non descamen, hoc est, scamas omnes illesas habentem, iuxta prædictum modum plantato. Didymus in Georgicis suis ait pistacion in amygdalum inferi.

¶ Aliud de plantatione pistaciorum.

Damagerontis.

CAP. XII.

Pistacia seruntur circa calendas Apriles, mas & femina coniunctis naturis, mare ad Fauonium dorsum habente. Sic enim fructum producent. Eodem tempore in seruntur etiam, tum in suum genus, tum in terebinthum, atque uelut opinor etiam in amygdalum. Paxamus iubet scrobes prius faciendos esse, in locos soli expositos, probe subactos, & accipiendos arborum stolones nouellos uigorousos, eosq; colligatos simul in scrobem deponendos esse, idq; secunda luna: & à terra usq; ramulos cõplecti ipsos iubet, & scrobē stercoreare, adobruereq; & pastinare, curareq; ut octonis diebus rigentur, & per totidē rursus cõstringantur. Postquā uerò triēnales facti fuerint trunci, effodere iuxta radicem, ipsam scrobē, & bene stercoreare.

stercorare, & truncum inferius aliquantulum depangere atq; ita obruere, ut ne quā magna facta est arbor, & uentus fortiter spirat arbor decidat.

¶ De plātatione Rhodacenorū & cura circa eadē habēda.

Florentini.

CAP. XII.

Rhodacena aquosis locis gaudent, aut asidue rigatis, Sic enim fructus maior euadit. Quidam multa persica auferūt, & pauca relinquūt in arbore. Sic enim moiora erunt, alimēto in pauca cedente. Habitiores autē sunt plātæ si simul ut ederimus ossa seremus, parte aliqua carnis circa ossa relicta. Quā uerō notū sit rhodacena non cito senescere, oportet hoc in damascenorū arbore, aut in amygdalū amarā inserere, aut etiā in barbilū, Barbilus autem proprie uocatur. arbor ex osse persici enata.

¶ Inscripta persica ut nascatur.

Democriti.

CAP. XIII.

Persicum inscriptum sic faciemus. postquā Rhodaceni fructū comederis, ossiculum ad dies duos siue tres macerato, & leniter aperito, & repertā intra os amygdalā siue nucleum accipito, in eiusq; cortice stillo æreo inscribito, quicquid tamē libuerit non profunde, deinde papyro inuolutū plātato. Quicquid sane in amygdalā inscripseris hoc ipsum in fructu reperiēs. Quidam etiā hoc ipsum in uera amygdala faciunt eodem successu.

¶ Rhodacena rubra fianr.

Eiusdem.

CAP. V.

Rubra facies Rhodacena, rosis sub ipsas plātas cōsitis. Facies & iuxta aliū modum rubicundum fructū. Si enim obrutum Persici os post dies septē detexeris. In his enim diebus sua spē aperitur, & cinnabari

inabari intra osciculum infuderis, & hoc ipsum rursus obrutum cura & diligētia dignatus fueris, inde rubra persica habebis. fortassis etiam alium colorem si infundere libuerit, eundem quoque similiter fructui affricabis.

¶ Quomodo persica sine osse proueniant.

Africani.

CAP. XVI.

T Runcum arboris inferne perforabis, & medulla excisa, salicis aut cornu paxillum impinges.

¶ De insitione rhodacenorum. CAP. XVII.

R Hod acenon inseritur in damascenum, & amygdalum & platanum, ex qua etiam rubicunda rhodacena fiunt.

¶ De tempore plantationis malorum, & omnium eorum cura. Anatolij. CAP. XVIII.

M Ala duobus anni temporibus plantanda sunt, & uere, & autumno. Præstat autem plantare autumno, locis inaquosis post primos hyemes. Gaudet mala locis frigidis & humectis ac nigra terra. Non erodentur autem à uermibus, scilla circum ipsa plātata. Quæ uero iam uermes habet, curabitur suillo stercore per hominis urinam succulento reddito, radicibus affuso. Valde enim gaudet malus urina, & hac assidue est irrigāda. Quidam etiā sterco caprinum ad urinam apponunt, & uini ueteris fecem radicibus affundunt, dulciore fructum efficiētes. Aegrotantē autem malū curabit stercore asinino aqua diluto rigatam ad dies sex. Rigabis autem eam sole occidente frequentius per interualla, donec germen crumpat. Quod si uelis eam multū fructum ferre, & eum non abijcere, de canali plumbeo osculum defeca, idq; trunco obli-

ga aut circūstringe, altitudine pedis à terra. Vbi uero florere coeperunt mala, uinculum siue amuletum tolle, Hoc ipsum singulis annis fiat, & fertilis euadet. Quò uero fructus in arbore non computrescat, neq; ipsum eruca contingat, lacerti uiridis felle truncū illine. Oportet autem plantas malorum uiuiradices accipere uelut generosissimas, & imponere in scrobes, summitate tantum supra terram relictas. Radices plantæ ante plantationē taurino felle oblinantur. Hæc enim planta celerrime à uermibus iniuria afficitur. Molestos autem uermes etiam clauo æreo effodere ac eruere oportet, cortice excoriato donec bestiola deprehendatur. Loci uero ulcerati fimo bubulo integantur.

¶ Ut mala rubra fiant.

Berytij.

CAP. XIX.

Arbor urina rigetur, & rubescet fructus. Quidam uero malorum fructus hoc modo rubicundos efficiunt. Palos in terram depangunt, & incuruatos ramos qui fructum habent, citra conquassationem palis religant, & scrobes in propinquo ipsorum aut alia uasa aqua implent, coniectatione facta, ut in meridie solis splendor in aquam illabens, callidumq; uaporem remittens, & per refractionem in fructum incidens, coloris bonitatem & rubedinem operetur. Quidam rosas seminant sub plantas, hoc modo fructus rubicundos efficientes.

¶ De insitione malorum.

Diophanis.

CAP. XX.

Malum in omne pirum syluestre inseritur, & in cotoneorū malū, suntq; ex cotoneis mala pulcherri-
ma uocata apud Athenienses Melimela. Inseruntur mala etiā in platani, à qua rubicūda mala fiunt. Didymus uero in georgicis suis ait, quòd mala rite inserantur in
damascena

Amasceua, & quod malum si inferatur in citrũ, ferè semper fructum ferat.

¶ De durabilitate malorum. Apuleij. CAP. XXXI.

Mala in multum tempus durant, si in uigore sunt decerpta, id quod manu faciendũ est et caute, ut ne quassentur: singula uerò in algas hoc est maris muscum, seorsim inuoluantur, ut undiquaq; sint cooperita, & imponantur in ollas crudas, apponantur etiam algæ unà cum lignis malorum, ut se mutuo non contingant, deinde de ollis opercula obdantur, & deponantur in loco sublimi perfrigerato, extra fumum & omnem graueolentiam. Si algæ non sint, in ualde minutas ollulas crudas singula mala indantur, & addito operculo reponantur. Quidam terra sigulina singula mala oblinunt, siccant & reponunt. Seruantur etiam integra mala; substratis ipsis nucum folijs. Multũ enim conferunt ipsis & ad coloris bonitatẽ, & ad odoris iucunditatẽ. Melius autẽ feceris, si singula mala in folia nucis inuoluta reposueris. Conseruabis etiã mala, si in ollas intrinsecus inceratas reposueris, & diligenter ipsas cooperueris. Imputrida perdurat mala si in ordeum immittantur. Conseruabis eadẽ & hoc modo. Accipe uas fistile non picatum in fundo perforatum, idq; malis manu decerptis, incolumibus, non inueteratis, exple, & uas myachanta, aut aliquo alio secure obtura, & in quacunq; arbore suspende, & per totam hyemem sine, & talia permanent qualia sunt iniecta. Quod ipsum etiam experimento condidici. Seruantur mala etiam sic. Vnumquodq; malum ficulneis folijs siccis inuolue, deinde luto argillæ albæ intege, & perfrigerata in sole reponere. Permanent etiam

conseruata à uini fece, & ipsum quoq; uinum conseruabunt omnium miraculo. Sed & in ollam nouam immissa, & olla in dolum uini immersa, ita ut ei innatet, & dolum oblinatur, recentia erunt mala, & uinum ipsum odoratum. Quin & in sinuosas capsas cõponuntur cū tomētis puris, et cõseruantur. Hyemalia autē mala optime in seminibus seruantur, in quibus etiam uuas seruari prædiximus. Satyrj uiridis herba uirore summitates malorum illine, et non putrescent.

¶ De plantatione pirorum, & cura eorum, & ut nihil lapidosum habeant.

Quintiliorum.

CAP. XXII.

P Relecto ex scrobibus omni lapidoso, piri plantam pangito, & terra cribrata aggesta rigato. Si uerò iam plantata est arbor, eam usq; ad imas radices reatigito, & quicquid lapidosum reppereris eligito, effossam uerò terram cribratam cum stercore immittito, & obrutam rigato. At uerò pirorum genus frigidis & humidis locis gaudet. Nec solum ex uiu radicibus plantatur, sed & ex stolone illarum auulsionum. Si uero uiu radices plantaturus es, sint hæ ipsæ triennes, aut non minores duorum annorum. Quidā etiam trunci generosissimas partes scythalas faciunt, easq; plantant quemadmodū a scythalis oleas. Alii qui uerò ex superna arborum parte ramos generosissimos acceptos plantant, neq; successū frustra sperato.

¶ Aliud de plantatione pirorum.

Diophanis.

CAP. XXIII.

P irorum genus frigidis & aquosis & uberibus locis gaudet. Est autem multarum specierum, quapropter etiam

etiam uaria plantatione opus habet. Etenim magna genera longorum & rotundorum quæ in ipso ligno fructum maturum faciunt, citius plantare conuenit. Reliquorum plantatio a media hyeme inchoanda usq; mediū uer. Plantatur etiam in tepidis locis & ad orientes aut septentrionem inclinatis, neq; solum ex auulsionibus, sed etiam uiuis radicibus non minoribus duorum annorum. Terra autem simul iniiciatur stercore ammixto. Quidam melius faciunt, qui talla magis inserunt quàm plantant, & uiuas radices pirastros, aut etiam alias huiusmodi plantas, ex salubribus locis translatas prædicto modo plantant, deinde ubi comprehenderit hæ plantæ, in ipsas inserunt quodcumque uisum fuerit pirorum genus, aut etiam surculos indunt. Quod si uelis pirum dulcem facere, & uberiores fructum ferre, truncum ad ipsam terram perforabis, & cuneum ex quercu aut phago adiges, atq; ita obrues. Si uero dum floret ægrotat, curabis ipsam scæce uini ueteris radicibus affusa, rigandoq; ad quindecim dies, postea uero obrues. Quod si etiam non ægrotet, affusa tamen scæce dulcior fructus euadet. Fructus porro a uermibus non ledetur, si radices dum plantantur felle bubulo illinantur.

De insitione pirorum. Tarentini. CAP. XXIII.

Pirus inseritur in punicam, & in malum cydoniæ, et in amygdalum, & in terebinthū, & in morum. Insita autem in morum, pira rubicunda producit.

De diuturnitate pirorum.

Democriti.

Pirorum pediculos picato, ipsaq; sic suspendito. Alij in uas nouum fictile pira iniiciunt, & sapam affundunt.

CAP. XXV.
n 3 dunt.

dunt, aut mustum, aut uinum, ad uasis repletionem, & sic deponunt. Alij ramentis & srobe obruta pira seruantur. Quidam in folijs aridis nucis ea componunt. Aliqui in uas fictile nouum, parum solis habens, sapam & uinū & mustum infundunt, & pira immittunt, & occlusum uas reponunt. Alij in uinaceis uini dulcis ipsa componunt, ita ut dispersa inuicem iaceant.

¶ De plantatione cydoniorum.

Didymi.

CAP. XXVI.

CYdonia eodem tempore & modo plantantur, quemadmodum in piris est prædictum, itemq; in cerasijs.

¶ Ut malum cydonium simulachri formam

referat.

Democriti.

CAP. XXVII.

Mala cotonea animalium speciem præ se ferent, si in formas typorum indita auferescere in ipsis permiseris.

¶ De durabilitate cydoniorum. CAP. XXVIII.

CYdonia in mustū coniecta, tū ipsa perdurant à fece conseruata, tum uinū quoq; conseruabunt, & odorati⁹ reddent, omnī miraculo. Sed & in ollā nouam indita, ipsa olla in dolium uini immissa, ita ut ei innatet, & dolium oblinatur, Cydonia recentia erunt, uinum uerò odoratū. Quin & in sinuosas capsas cū tomētis puris composita, similiter ad multū tempus seruantur, itemq; srobe obruta. A srobe enim resiccata opē ferūt, Probe etiā in paleis deponūtur & seruantur. Minimè autē seruanda sunt cydonia, in domo ubi alij pomorū fructus repositi sunt. Sua. n. acredine & odore adiacētes corrumpunt, & præsertim uuas. Quidā cydonia folijs inuoluta, luto argilloso

cum

cum pilis probe subacto aut terra figulina integunt, deinde sole perfrigerata ac siccata reponunt. Vbi autem usus postularit, lutum confringunt, & reperiunt cydonia qualia fuerunt iniecta. Idem in malis facere expedierit. Seruantur etiam in ordeo, similiter in mustum iniecta.

¶ De plantatione, cura & diligentia omni circa punica mala habenda.

Florentini.

CAP. XXIX.

Punica calido aëre gaudet, & in locis minime aquosis plantatur. Oportet autem dum plantantur, scilicet simul cum ipsis immittere. Verum uiridia in arbore usque ad uer permanent, si ramulos ipsorum semel atque iterum obtorseris, quum in uigore existant, & cucurbitas aridas & rapa singulis circundederis, ut ne humescentur, neque ab auibus arrodantur. Aegrotantes punicas arbores curabis algis è mari electis, si ex eis truncum circa radices contexeris, & assidue rigaueris. Diophanes in georgicis suis ait rubicunda fieri mala punica, si ex lixiuio balnearum arborum radices rigentur. Democritus autem tradit puniceam & myrtum inuicem gaudere, & ex propinquo simul plantas fructu abundare, & radices mutuo implicare, etiam si non ualde uicinæ existant.

¶ Ut punica non hient.

Africani.

CAP. XXX.

Dum punicas plantas, filices in scrobem præmitte. Si uero prius plantatæ fuerint, scillas iuxta plantato. Hæ enim contrarietate naturali ipsa mala hiare non permittunt. Similiter autem si secundum caput plantatæ fuerint, non hiant.

¶ Ut malum punicum sine granis facias.

Eiusdem.

CAP. XXXI.

Si exemeris quemadmodum in uua, conspicuam medul-
la partem, & fissum lignum obruas, & post tempus
recideris supremenentē plantæ partem quæ iam ger-
men emisit, fructum ipsius sine granis punica producet.

¶ Quod punicæ ramus bestias venenatas fuget.

Eiusdem.

CAP. XXXII.

Punicæ ramulum ferunt bestias uenenatas & serpen-
tes arcere, & propterea in stramētis ac stragulis eum
deponendum esse censent, securitatis ergo.

¶ Ut malum punicum rubicundius fiat.

Didymi.

CAP. XXXIII.

Si malum punicum rubicundius efficere uelis, plantam
aqua cum lixiuiio balnearum permixta rigabis.

¶ Quomodo malum punicum acidum dul-
ce fiat.

Paxami. CAP. XXXIII.

Radices arboris circumfodito, & stercus suillum ag-
gerito, & superingesta terra, cum urina hominis ri-
gato. Caterum de hoc in alio nostro georgico
opere, libro tertio capite uigesimo septimo perfectius à no-
bis dictum reperiēs.

¶ Ut punica multum fructum ferat.

Democriti.

CAP. XXXV.

Portulacam & Tithymallum probe contundes, in-
deq; truncum arboris punicæ oblines.

¶ Ut accepto ab arbore punico malo, dis-
cere possis quot grana habeat.

Asicani.

CAP. XXXVI.

VIII

VNum punicū malū aperias & numeres, & quot in ipso grana reperies, tot in singulis esse iudica. Etenim quod paruum aut magnum est malū punicum, id non ab eo quod plures aut pauciores acinos siue grana habet ei contigit, sed ab eo quod maiores aut minores iidem existunt.

¶ De insitione mali punicæ.

Florentini.

CAP. XXXVII.

Punica diuerso à reliquis arboribus modo inseritur. Eligunt enim truncum fructuosum qui usq; in terram depangiqueat, & ipsum uelut reliquas arbores per insolationem sub corticem inserunt, & similiter uinculis muniunt, deinde in terrā depangunt, nō attingentes insitam partem, sed inferiorem, & amurca persundunt, atq; sic adobruunt, ualdeq; firmāt, ut ne recurrat donec surculus enascatur. Scire autē expedit quod in alijs arboribus surculos accipimus prius quam germen erumpat, in punica uero etiam post germinationem. Quemadmodum autem superius dictū est, punica ualde delectatur myrto, quēadmodum etiam Didymus in georgicis suis docet. Deniq; inquit, si in myrtum punica inseratur, aut uicissim, myrtus in punicam, multo maiorem feret fructum. Recte igitur punica in myrtum inseritur, aut in salicem. In punicam uero inseritur citrium, Didymo in georgicis suis autore.

¶ De diuturnitate & repositione ac conseruatione malorum punicorum.

Beritij.

CAP. XXXVIII.

Mala punica quæ in hyemem seruaturus es, leniter decerpere cōuenit ne atterantur, hoc enim principū putrefactiōi exhibet. Postq̃ igitur citra lesio-

202 DE AGRICVLTURA

nem ipsa collegeris, caesuris in liquidam coctam picem immerfis suspendes. Alij ipsa mala immergūt, & postea perfrigerata suspendunt. Paratur & uinum ex punicis malis, estq; optimus potus. Alij sarmentis singula mala inuoluunt, & funiculis reuinciunt, & gypso diligenter undiquaque oblinunt, ut ne tumefacta rimam accipiant, & sic in arboribus esse sinūt, quod ipsum & in pomis fieri potest. Alij componūt punica in scobe quercina praefuso aceto. Quidam aquam marinam calfaciunt, aut muriam feruere faciunt, & in ipsam punica immittunt, & postea in sole perfrigerata ac siccata suspendunt. Vbi uero uti uolunt, biduo ante ipsa in aqua macerant. Alij per tempus aliquod punica in arboribus permanere sinunt, & singula in nouas ollas indunt, & occludunt sic munientes ut neque ad truncos ac ramos, neq; inter sese mutuo collidantur ac rumpantur, & semper uirescentes habent. punica ad multum tempus permanent, si in puram calidam aquam tingantur, ac statim extrahantur. Punica etiam in arenam siccā componi possunt, aut in frumentario aceruo in umbra deponi, donec rugosa fiant.

¶ De plantatione damascenorum.

Raphili.

CAP. XXXIX.

Damascena arbor terra sicca gaudet, & aëre calido, & plātatur similiter ut barbillus, eodemq; tempore & in iisdem diebus inseritur in quibus barbillus in sui tamen generis arbores, & in malos.

¶ De diuturnitate damascenorum.

Eiusdem.

CAP. XL.

In uasa mittuntur damascena, & affunditur ab alijs quidem uinum nouum, ab alijs dulce, expletoque & cooperto

cooperto uase relinquuntur.

¶ De plantatione cerasiorum. *Eiusdem.* CAP. XII.

Similiter ut mala & pira, etiam cerasia plantantur ac inseruntur. Gaudet autem hæc planta frigidis & humidis locis. Maximè uerò insitione delectatur, neququam bonum aut dulcem fructum cerasus dabit, si non fuerit alteri arbori insita. Si uerò in cerasum uua nigra fuerit insita in uere uuas feret.

¶ De diuturnitate cerasiorum.

Eiusdem.

CAP. XIIII.

Cerasia ab arbore ablata ante solis exortū, deinde in uas iniecta, thymbra in fundo substrata, deinde cerasijs iniectis, et rursus thymbra et aceto multo dulci affuso, seruantur. Eodem modo etiam seruantur in stipula.

¶ De plantatione zizyphorum.

Vindanionij.

CAP. XV.

Zizyphon plantatur etiam ex ramis è media arbore acceptis, quemadmodū Didymus in Georgicis suis tradit.

¶ De durabilitate zizyphorum. *Eiusdem.* XVI.

Zizypha seruantur in uinum mulsum coniecta substratis ipsis, item que incumbentibus folijs harundinum.

¶ De tempore plantationis & cura ficuum.

Didymi.

CAP. XVII.

Ficus duobus anni temporibus plantantur, In uere et autumno. Ex omnib. autē plantis ficū uerè plantare præstabilius est. Quum enim delicatior sit planta, facillimè

cillime à glacie & uentis rumpitur & frāgitur, quare post
glaciem in uere magis plantare conuenit. Ego uerò per
totum Iunium plantationē feci non sine successu, transplan-
tauiq; ac rigaui, & habui ex ipsis magnas arbores ac fructi-
feras, & sanè ex assiduo experimento non solum in uere
sed etiam Iunio mense plātare perseueraui. Oportet tamen
ficus in locis calidioribus & in terra pingui, nō tamē riga-
ta plantare. Multitudo enim aquæ naturalem ficuum pul-
chritudinem corrumpit, ipsasq; facile putrescere facit.
Plantatur etiam alio modo. Si quis enim ficus mace-
ret, easq; funiculo circumlitas & cum eodem plantas rig-
get, multæ plantæ innascentur, quas transplantare conue-
nit. Si uerò uiuira dices fici plantas quis ponat, eas scilla im-
missas plantare oportet. Quidā muria macerantes plantam
pangunt. Præstat autē si ramos plantaturus es, ut ipsos in
bubulo stercore riges. Alij cum planta calcem uiuam inije-
ciunt, & non fallit neq; frustratur ipsos plantatū. Scire ex-
pediens est quòd senescens ficus fertiliior euadit. Quidam
cinerē alij rubricā radicib. adiiciunt. Si uerò uelis ficū non
recurrare in altum, clauam secundū caput plantes. Planta-
tur etiā commode ficus à fructus ipsius granis.

¶ Vt plantæ à vermibus liberentur. CAP. XVI.
Ficus uermes nō producēt si ramū in scilla fixeris ubi
plātare uoles. Qui uerò iam adsunt uermes perdetur
calce radicibus & in cauas trūci partes inpersa.

¶ Inscriptæ ficus ut fiant.

Democriti.

CAP. XLVII.

Oculum fici quem infoliaturus es inscribito quomodo-
cunq; uelis, & ficus in scriptæ germinabunt.

¶ Vt

¶ **U**t ficus fructum non abijciant.

Pinclum.

CAP. XIVIII.

Ficus fructum non abijcit, si ex moris truncum eius illeueris. Similiter non abijcit fructum, si radices ipsius sale & algis marinis intexeris, aut in semiplena luna truncis rubricā induxeris, aut grossos ex ipsa amuleti uice suspenderis. Quapropter aliqui in singulos ramos ipsos inserunt, ut ne singulis annis circa hoc faciendum sint occupati. Continet fructum ficus, si circa pleiadas scrobes circumfoderis, & amurea cum aqua equaliter mixta truncum perfuderis.

¶ **U**t ficus syluestris, mansuescat.

Africani.

CAP. XLIX.

Ficum syluestrem mansuesfacies, si putatos ramos uino & oleo madefeceris & rigaueris per septem dies.

¶ **D**e scabiosa fico.

Icontij.

CAP. I.

Scabiosam ficum curabis scilla iuxta radices eius plantata, aut rubrica aqua diluta circum truncum ipsius oblita.

¶ **U**t ficus præcoces & aluum soluentes fructus ferat.

Democriti.

CAP. II.

Quum ficum plantas ad summas radices ueratrū nigrū contusum simul cum tithymallo mittes, & habebis ficus uentrem emollientes. Maturescunt autē ficus ante tempus, si colūba stercus, & piper, & oleū iuxta adieceris. Florentinus in Georgicis suis præcoccem et theriacam ficum fieri ait, fructu ex antidoto theriaca illo. Si uerò ante tempus ficus edere uelis, columbinum stercus & piper oleo mixta olynthis & grossis circūlines.

¶ **D**e insitio

De inſitione ficorum. Leontij. CAP. LII.

Ficus inſeretur in morum & in platanum. Inſeritur autem non ſolum uere quemadmodum aliæ arbores, ſed etiam æſtate uſq; ad ſoliſtitium hyemale, uelut etiam Florentinus prodiſt.

Ut fici fructus ex vna parte albus ſit, ex altera ruber.

CAP. LIII.

Duerſa ſarmenta accipito, & prius colligatos ramos eiusdē temporis ac ætatis exiſtentes in ſcrobe deponito, ſtercoratoq; ac rigato. Quum nerò germinauerint, rursus utroſq; oculos in idem colligato, quo in unum truncum coaleſcant, & poſt duos annos, ſi ita uiſum fuerit, tranſplātato, & gemini coloris ficus habebis. Quia dam maiori ſecuritate idem faciunt hoc modo. duorū ficorum diuerſorum ſemina ſiue grana linteolo illigata plantant, & tranſplantant.

Ut aridi fici fructus, qui iſchades Græcis vocantur, impuridi permanant.

Paxami.

CAP. LIIII.

Aridæ ficus hoc eſt caricæ imputridæ permanent, ſi tres ex eis in picem liquidā miſeris, & unā quidē inde in fundū dolij poſueris, et ficus aridas in ſuper indideris, uſquequo dolium ad medietatē expleatur. Deinde rursus unam expicatis, & rursus alias, donec totum uas compleatur, & tertiam demū picatam ſuperne im poſueris. Ad multum autem tempus bonæ perdurant, ſi in ſportis in clibanū ſuſpēdantur, ubi panis eſt extractus, & in ſiſtile nouū non picatum indantur. Oportet autē in ficus decerpere unā cum fundo, & pediculo ex quo dependent,

& nus

Et muriam cum oleo seruesactam in sole irrorare, & in uas mittere, idq; luto oblinere. Noctem tamen unam antea vori exponere, & postea uasi committere.

¶ De olynthis siue immaturis ficibus.

Africani.

CAP. I V.

Immaturæ ficus non decidunt, si arboris radice incisa, salis chœnicem immiseris, & terram insuper aggeseris.

¶ Quomodo possibile sit virides ficus velut in arboribus recentes conseruare.

Eiusdem.

CAP. I V I.

Ficus post maturitatem in arboribus manere non possunt, quemadmodum alij pomorum fructus, sed per se ipsas defluunt, etiam si nemo ipsas auferat. Attamen possibile est ipsas recentes seruari quemadmodum in arbore, hoc modo. Quam opercula uini dolijs obditurus es, ollam nouam accipito, aut aliud uas non rotundum & oblongum, sed iuxta impositionem, qua uidelicet parte depositur, uelut quadrangulum fundum habens. Deinde auferens ficus ab arbore paulò crudiores cum pediculis siue umbilicis, hoc est cum parte ex qua in arboribus pependunt, eas in ollam leniter impone, ita ut distent inter se, ollamq; diligenter obtura, & in doliū ut innatet mitte, deinde doliū tege & occlude. Hæ ficus permanent quales fuerunt iniectæ, nisi uinū ace scat. Conseruantur recentes ficus etiam hoc modo. Ex recentibus cucurbitis eximere oportet ex lateribus eas partes quæ splenijs similes existunt, easq; exsculpere uelut Thecas ac uaginas. Deinde in singulas, singulas ficus imponere, & obditis exemptis splenijs obtu

nijis obturare, & suspendere in loco umbroso, uitata ignis
 & fumi allatione. Decerpere autem ipsas oportet cum ap-
 pendicibus: quæ enim integræ ablatae sunt, plurimum tem-
 pus perdurant. Quidam in melle disponunt ficus, ita ut ne-
 que se mutuo, neque ipsum uas contingant, & operculo ad-
 dito sinunt. Alij uitreum poculum, aut aliud quoddam ex
 pellucentium genere, ficubus leniter immersum superimpo-
 nunt, ceram circumlinentes nulla perspiratione relicta, &
 manent immarcescibiles.

De tempore plantationis Thasiorum, curaq;
 & insitione. Florentini. CAP. LVII.

Amygdalæ quæ & nuces Thasiæ melius autumnō
 plantantur, usq; ad solstitium hyemale. Vere es-
 nim has plantare nō procliue est, quod hæc planta
 præcocius germen emittit. Gaudet autē calidioribus lo-
 cis hæc planta, quapropter etiam insulis magis cōuenire ui-
 detur. Inserēda est etiam amygdalus in autumnō, quando
 quidem uere fermē apparet. Qui uero surculū ex amygdæ
 lo insiturus est, eum non ex summa arbore accipiet, sed ex
 media. Plantantur autē amygdali etiā à semine & uiuira-
 dicibus, & auulsionibus siue stolonibus. Quidam uero
 à summo arboris uertice florentiū ramulū acceptum plan-
 tauerunt, eisq; ualde succēssit. Quū igitur à semine amyg-
 dalum plantabimus, semina ipsa pro plantis accipiemus,
 eaq; præmacerabimus stercore cū aqua dissoluto. Aliqui
 uero in hydromelite noctem unam semina præmacerant.
 Ceterum semen plantandum erectū ponendum est, ea parte
 quæ acuminata est in terram defixa, lignosa uero & tenui
 sursum spectante. Quidam aiunt habitiozem fieri plantam
 ferula

ferula in scrobem prius immersa.

¶ Quando amygdalæ colligendæ sunt.

Eiusdem.

CAP. LVIII.

Quando cortex ipsarum rumpitur, eas colliges, & decoriatis muria lauabis. Hæc enim & dealbat, & sanas ipsas facit, postea uero in sole siccatas reponito. Si uero in paleis ipsas reposeris, facile decorticantur ac corium dimittent.

¶ Amygdalæ amaræ ut dulces fiant.

Africani.

CAP. LIX.

Dulces autem facies amarulentas antea, si forato trunco in quadrangulo palmi parui altitudine, lacrymam quotannis effluere sinas, donec dulcescant.

Quidam melius faciunt, & circumfodiunt suillum stercus & urinam affundentes. deinde aggesta terra rigant singulis annis, donec dulces fiant. Omnis autem truncus amygdali excisus fructum abiicit. Teneram uero & dulcem ex dura & amara facies, si truncum usque ad radices in superficie existentes nudaueris, & aqua calida assidue rigaueris, antequam flores remittat.

¶ Inscriptæ amygdalæ ut fiant.

CAP. LX.

Amygdalæ testam industrie cōfringito, ita ut internum nucleum integrum conserues, apertamque testam nucleum quodcumque libuerit scribito, rursusque colligatam papyro plantato, lutoque circumlitam ac intactam, stercore suillo aggesto obruito.

¶ Ut amygdalus infructuosa fructum ferat.

Eiusdem.

CAP. LXI.

Sterilem amygdalum facies fructiferam, si radices hye-

O I me

me nudaueris. Si autem perseverat folia quidem ferens, fructum uero non, partem trunci iuxta terram forato, & tede pinguis cuneum in foramen transigito, humanaq; urina asfusa ita obruito.

¶ De insitione amygdali. Paxami. CAP. LXII.

Insertitur amygdalus non iuxta summitatem ipsius trunci, sed ex ramis iuxta medium excurrentibus, autumno finito.

¶ De tempore plantationis castanearum.

Damagerontis.

CAP. LXIII.

Castanea quam aliqui Iouis glandem uocant, harenaosa terra & frigidis locis gaudet. Plantatur autem & ex uiu radicibus, & ex semine. Securius est autem modus ex plantis, post duos enim annos fructum producet. Plantatur ab equinoctio, non solum a scytalis & ramis, sed etiam auulsionibus ac uiu radicibus, quemadmodum olea. Seminantur porro castaneae non similiter ut amygdalae & nuces, sed acuminata parte sursum spectante.

¶ De tempore plantationis nucum, & cura circa easdem habenda.

Eiusdem. CAP. LXIIII.

Nuces plantantur tempore quo & amygdalae. Plantantur autem & semine, & auulsionibus & stolonibus. Gaudet locis siccis & frigidis magis quam calidioribus. Si uero a semine plantaturus es, melius facies si in uas habes urinam pueri impubis, semine ad dies quinque maceraueris, & hinc plantaueris. Tenerum corticem & fructum facilem acquireret nux, similiter autem & amygdala, si cinerem assidue truceo & radicibus affuderis. Citius porro augetur nux arbor saepe transplantata, maxime uero si quis cyprij

artis

eris clauo aut palo arborem transfigat usq; ad medullam, deindeq; medullam terebra penetret, & paxillum ulmeum pari magnitudine perstringat. Si uero arborem penitus perforabit, duras & masculas nuces facile friabiles faciet. Nucis arbor fructum non abijcit, si uerbasci radicem & paniculum coccineum detritum, & ex sterquilinio acceptum, amuleti uice alligaueris.

De insitione nucis.

Eiusdem. CAP. LXV.

Quidam rei rusticae scriptores, tradunt, nucē inseri non solere, neq; reliquas arbores resinam habentes, & neq; ipsas aliā plātam suscipere, neq; in alias transponi posse. Verū hoc non ita habere, experimentū ipsum saepenumero comprobauit. Ego enim in terebinthum quam uulgus uernacula uoce terebinthū uocat, & quae maxime resinā habet, saepe pistacia & in seui & sub corticem in foliaui, magnasq; arbores adeptus sum, & possum affirmare, quod terebinthus surculum pistacij magis quam propriā plātam suscipit, Sed & nuces saepe cum successu & in seui & in foliaui. Tametsi enim non facile coalescat nucis arbor, non tamen negligere oportet, ob primā offensam. Quidam uero nucem sic inserunt. Postquam nucem seminauerunt, eaq; excreuit & duorum aut trium annorum facta est, ipsam uiuiradicem radicem tollunt, eamq; secundum carnem modo inserunt, & sic rursus plantant. Alij anno praecedente ramum à nucis arbore eligentes, e qua inferere uolunt, eum ipsum obuertunt & intorquent. Hoc enim ubi perpeffa fuerit claua pleniorē medullā habebit, & rasuram facilius sustinet, & insita melius comprehendit.

¶ Vt nuces nudæ absq; putaminibus proueniant.
Africani. CAP. LXV.

N Vces nudas sine putaminibus facies, si cōfracta nucis testā, internoq; nucleo illæso conseruato, eijsplānam, au recentia uitis seu platani folia circūderis, ut ne nudus existēs fructus à formicis corrodat, & sic plātauaris. Idē in amygdala cōtingere Florentinus tradit, si cinis assidue trunco & radicibus circūfundatur. Imò & in reliquis fructuum generibus, quæ testā forinsecus habent, si iuxta eundem modum fuerint plantata.

¶ Vt nux exarescat, aut alia quæcunq; arbor.

Democriti.

CAP. LXVII.

Ieiunus lentem manduca seorsim, hoc est ipsa grana, & post cōmāducationē, sic ut in ore tuo ipsam habes, quā arbor nucis floret, quēcūq; eius ramū morde, & arescet. Aut clauum ignitum in radicem cuiuscunq; arboris infige. Aut terebra perforato, & cuneum myrteum adigito. Aut circūfodito, & ad radicem deponito dictamnū, aut fabas, aut panniculum menstruatū.

¶ De nuce pontica tenui appellata.

Didymi.

CAP. LXVIII.

N Vx pontica eodē itidē tempore, quo amygdala et nux deponitur. Gaudet locis argillosis & multum aquosis. Est autem alia quidem ex eis rotūda, alia sublonga. Eodem uero tempore utræq; panguntur.

¶ De moris & quomodo ipsa alba facere possis.

Beryti.

CAP. LXIX.

S I populus alba inseratur aut inoculetur in morum alba mora facit. Mora ipsa in utreo uase plurimo temp

tempore perdurant. Duobus temporibus plantantur, in autumno, & uere, & maxime à ramis quemadmodum ficus. Habitiora autem fiunt, terra ipsis circumfita assidue sarculata, nō in profundum, sed usq; ad superficiem radicum. Mora etiam à semine plātari possunt, si quis ipsum morum prius dissoluerit, & grana eius electa in terram demiserit ac rigauerit. Præstat tamen plantari à claua & talea. Inse-ritur autem in castaneam & phagum.

¶ De diuturnitate & repositione mororum.

Eiusdem.

CAP. LXX.

Mora in uitreo uase diligenter condita, plurimo tēpore durant, proprio ipsorum in sculo impleta et conclusa.

¶ De plantatione mespili. Didymi. CAP. LXXI.

Mespilum similiter ut cotoneum malum plantatur, à nono Calendarum Aprilium die.

¶ De plantatione siliquarum.

Eiusdem

CAP. LXXII.

Siliquæ similiter ut oleæ plantantur, humidis tamē locis, à nona Calendarum Ianuarij die, usque ad quartam Calendarum Eebruarij.

¶ De interpretatione manifesta vocabulorum Græcorum quorundam fructuum, tum pomorum, tum nucum generis

Democriti.

CAP. LXXIII.

Qvandoquidē qui de agricultura sapiētissimi uiri nō cōsuetis nobis appellatiōibus fructus nomināt sed aliquando quidē nucis basilicæ, hoc est regię mentionē faciunt, aliquando uero nucis ponticæ, aliquan-

do autem glandis Iouis, necessarium esse arbitror declarare quid sit nux regia aut pontica, & reliquas ab ipsis relatas fructuum appellationes. Nux quidem igitur regia est, quæ nobis simpliciter nux uocatur. Nux uero pontica est, quæ tenuis nux appellatur. Iouis glans est castanea. Coccymelum est, quod uocamus damascenū. Armenicū est, præcocium. Terminthus est, quam terebinthum uocamus.

¶ De differentia uocum Græcarum *ὄζα, & ἀρπύριον* Eiusdem. CAP. LXXIII.

Oζα fructus dicitur, qui herbidum colorē habet, ueluti sunt Rhodacena, mala, pira, damascena, & quæ forinsecus nihil lignosum habent, Latini pomum uocant. Ἀρπύριον autem appellantur, quæ forinsecus corticem & putamen habent, uelut est malū granatū, pistacia, castanea, & quæcunq; forinsecus lignosum fructū habent. Latini ferè nuces hoc genus appellant.

¶ De tempore modoq; insitionis arborum.

Florantini.

CAP. LXXV.

Tres sunt modi insitionis, & unus quidē ex eis proprie insitio appellatur. Alter uero in foliatio. Tertius uero inoculatio. Arbores igitur crassi corticis & humiditate refertas, quarū cortex multā humiditatē ex terra haurit, qualis est ficus, & cerasus, & olea plāta, iuxta corticē inferere cōuenit. Oportet autem ante insitionem paxillū ex forti ligno præparatū habere, ut eum inter corticem & lignū paulatim demittamus, ita ut infractus permaneat cortex. Hoc enim maxime obseruare necesse est, deinde sensim ablato paxillo surculū statim adhibere. Vocatur autē hic modus insiliatio. In arboribus uero tenuis corticis

corticis & siccis, nimirum quæ non in cortice, sed intra medullam, humiditatem habent, qualis est citrium, & uitis, & quæcunq; eiuscemodi, ipsam lignosam partem mediâ findunt, & surculos immittunt. Appellaturq; hic modus insitio. In utrisq; autem prædictis modis cõpendariam insitionem facere oportet, ne surculus qui inferendus est, dilatione facta resiccetur. Oportet autem surculos ex generosis, & uigorosis, ac fructuosis arboribus, acutis falcibus auferre à partibus boream spectantibus, sintq; teneri, & leues, & densis oculis, tria cacumina habentes, aut duo, ad fundum uero unimembres, habeantq; crassitudinē digiti parui, & sint duorum annorū: anniculi enim prompte quidē excurrūt, uerum sunt infructuosi. Acuantur autem surculi acuta falce ex una parte ad fundum, quẽadmodum scriptorū calami exacuere solemus, eo uitato ut ne medulle imminutio cõtingat. Adhibere autem surculū oportet ea figura, ut lignosum quidem ad lignū, corticosum uero ad corticem uergat. Sitq; derafus & exacutus surculus paris magnitudinis ad fissuram & cavitatem in quam est immittendus. Sit igitur derafus ad digitos duos. Post insitionem uero, nihil de surculo auferendū est, sed sinendū ut habet. Locus autem luto infracto argilloso integatur. Fulua enim terra ad hanc rē inepta est, truncos enim exurit. In tantum uero utilis est insitio, ut etiam si quis ipsas plantas in seipsas inserat, habitiores & præstantiores fiant. Ceterum surculi desinēte luna accipiendi sunt, decem aut pluribus diebus ante insitionē, deponendiq; in uase cooperto ac probe munito, ut ne persentur & transpirent. Oportet enim surculos quidem acceptos adhuc conclusos esse: id uero quod insitio fit, iam ad germi-

nationē festinare. Quapropter oportet decē aut pluribus antea diebus surculos recipere. Causam uerò ob quam non statim ut accepti sunt surculi, ipsos inserimus, discere conuenit. Si enim adhuc feruens & tumidus surculus, statim in id quod eū suscipiet, immittatur, necesse est antequam unio fiat, parum quid de surculo emarcescere, & laxationē fieri inter immissum & suscipiēs lignum, & de cætero aër in locos intermedios cauos ingrediēs, concretionem fieri non permittit. Si uerò ad dies aliquot surculi in uase quopiam antea deponantur, in ipso uase sustinēt, quod passiuri erant post insitionem, & de cætero ubi iam insiti sunt, neq; amplius laxatio fit uinculorum, neq; aër ingreditur, sed compendio coalescet. Surculi præterea, non borea spirante inserēdi sunt, austro. Atq; illud quidem manifestum est, quòd imber insitioni quidem cōmodus est. Infoliationi autem inutilis. Nosse itē expedit, quòd post æquinoctium autumnale usq; ad solstitium hyemale, insitio rite fieri potest, item post Fauonij flatum, hoc est à septima Februarij mensis, usq; ad solstitium uernum. Quidam uero optimum tempus insitionis esse aiūt, statim post caniculæ ortū, & rursus in æstate post sub caniculares ætus. At uero si ex longinqua aliqua distantia locorum afferat̃ur surculi, portentur sane in uase aliquo in lutum infixi, ipsumq; uas diligenter oblinatur, ne perslentur & transpirent dum apportantur.

¶ De infoliatione, & insitione, & quæ arbores ac quæ plantæ ad infoliationem & insitionem aptæ sunt. Diophanis.

CAP. LXXVI.

Ficus inseritur in morum & in platanum. Morus inseritur in castaneam, & phagum, & malum, & terebinthum

binthum & pirastrū, & ulmum, & populum albā, à qua mora alba redduntur. Pirus inseritur in punicas & cotoneā malum, & morum, & amygdalum, & in terrebinthum. Insita in morū pirus, rubicunda pira producet.

Mala inserūtur in omnem pirastrū, & cotoneā, fiuntq; pulcherrima mala, quæ Athenis Melimela appellātur. Amplius & in Damascenū ac uicissim, & in platanum, à qua rubicunda euadunt mala. Nux in arbutum solum inseritur. Mala punica in salicem inseruntur. Laurus in malū inseritur. Rhodacinon in Damascenū infoliatur, & in amygdalum. Damascena in omnem pirastrū inseruntur, & in cotoneam, & in malum. Castanea inseritur in nucem arborem, quercumq; ac phagum. Cerasus inseritur in terebinthū, in persicum, & uice uersa. Cotonea inserūtur in oxyacantham. Myrtus inseritur in salicē. Præcociū inseritur in damascenū & in Thasiā arbore. Citriū uix suscipit infoliationē, ut pote tenuis corticis. Inseritur autē ex propria plāta, & de malo, quod sæpe feci, & postq̃ enatū fuit, emarcuit. Loquor autē de fructu, qui ubi cōprehēderit arbor, citromalū, appellatur.

Si uero quis ipsum citriū in morum inserat, rubicunda citra producet. Cydonia & caprificus omnē arbore suscipiūt, quācunq; ergo uoles in hæc inserito, aut etiam infoliato. Citriū recte inseritur in punicā, uelut Didymus in georgicis suis prodit. Florentinus autē in georgicis suis tradit uitē in cerasum ritē inseri, & in uere uuas pferre.

Item oleam in uitē insitā, fructū ferre cleostaphylon, hoc est oleuū appellatū. Myrapia uero cōmode in mala infoliatur, quod ipsum experientia magistra condidici.

¶ De tempore & modo inoculationis.

Didymi.

CAP. LXXVII.

Inoculatio ante solstitiū æstimū cōmode & opportune perficitur. Ego uero circa æquinoctium uernum in die serena, quum in principio germinationis essent arbores, inoculaui, & uehementer successit. Purganda est arbor in quā inoculatio fit à sobole, hoc est propaginibus & coma. relictis perfectioribus & adultioribus ramis in quos infoliaturus eris. deinde accipienda arboris fructuosæ progenies & anniculū germen, ex eoq; oculus inferendus iuxta exactam sculpturam præparati trunci. Ipsum autem corticem purū exacte excoriare oportet. Lignosum uero integrum & intactum sinere ac seruare. Hoc enim ualde necessarium habetur. Præstat autem oculum qui est in immittendo geramine, in oculum qui est in trunco incidere. In ipsum enim positus, omnino coalescit. Licet etiam citra oculum in alteram trunci partem in loco leui infoliationem facere. Oportet autem & cortices utrorumq; trūcorum equalis crassitudinis esse. Facta autem cōcretionē, statim quod supra commissuram est rescindo, ne in hoc ipsum alimentum cedat, sed in id quod est coaptatū. At uerò ubi surculi insiti tria folia adepti fuerint, uincula dissoluta auferantur. Ego uerò sæpenumero non ipsum oculum ex anniculo germine acceptum, ipsum per seipsum infoliaui, sed relictō oculo in ipso germine illeso ex parte retro oculum sita corticē derafi, & conspicua ligni parte, quæadmodum in calamo scriptorio fieri solet, sculpta, sic oculū cum parte ligni residua infoliaui, & generosiorē ex huiusmodi insitione arborē adeptus sum. Caterum si sinistrae ramorum partes inoculationem suscep-

Susceperint, duplum fructum producent.

¶ Quando arbores purgandæ.

Leontij.

CAP. LXXVII.

Post collectos fructus statim & magnas & paruas arbores purgare oportet, tum quæ poma, tum quæ nuces ferunt, omni uitioso & superfluo acutissimis falci-
bus amputato. In nouellis plantis non amplius uno ramu-
lo relinquendum est. Auferendæ uero etiam truncorū pro-
pagines, ut leuis sit & rectus, in uertice habēs tres aut qua-
tuor nouellos ramulos illesos inter se distātes. Sic enim for-
manda est planta, dum tenera existit.

¶ Ad arbores syderatas.

Democriti.

CAP. LXXVIII.

Syderatæ arbores unguento rigatæ reuiuiscunt.

¶ Ut uolatilia arborē non imperant.

Eiusdem.

CAP. LXXIX.

Falcem putatoriam allio illine, aut allium in arborem
suspende.

¶ De cura plantarum.

CAP. LXXX.

Plantæ quæ in autumno plātantur, sinēdæ sunt usq;
ad uer nulla ipsarū cōmotione facta. Adueniente ue-
re, ligonibus quater fodere cōuenit. Quæ uero in ue-
re plātatae sunt, tunc fodere ordiri oportet, ubi comprehen-
disse uidetur. Idem etiam in transplantatis facere oportet.
Primo anno etiā rigare plātas cōuenit per æstatem, super-
flua autē auferēda sunt, nō ferro, sed manibus, si delicatio-
ra fuerint, & facile cedere possint. Si uero non, melius est
ut relinquuntur, quā ut ferrum admoueatur plantis ad-
huc nouellis existentibus. Obtorpescunt enim ex forti con-
tactū.

tactu. Oportet etiam palos-iuxta de pangere, in quibus plantæ requiescant. Stercoratio fructuosarum arborum facienda est Ianuario mense, non statim ad radices. Id enim nimium uehementer calfacit.

¶ Vt omnes arbores plus fructus ferant.

Africani.

CAP. LXXXII.

Portulacam & tithymalum probe contusa & mixta trūcis oblinito. Omnes autē arbores copiosiorē fructū ferent, si radices ipsarum columbino fimo illeueris.

¶ Vt arbor sterilis fructum ferat.

Zoroastræ.

CAP. LXXXIII.

Auga
ignora. **S**uccinctus & crine in nodum obtorto, arreptaq; bipenni, aut ascia, cum indignatione ad arborē accedito, eā excisurus. obuiā autē ueniente tibi quopiā, eiusq; excisionem deprecante, & tanquā futuri fructus fideiusfore, uidearis persuasus esse, & eius causa arbori parere, & de cetero abunde fructum dabit. Sed & paleæ sabacæ trunco circumiectæ, arborem fructuosam efficiunt.

¶ Arborum cura quæ omnem ipsarum no-

xam sanat, Paxamī.

CAP. LXXXIIII.

Vnicuiq; arbori propria quædā cura seorsim cōuenit. Eam uero quæ omnibus simul generatim congruit arboribus nō relinquā, sed in medium palam proponā. Si igitur sanas & habitiores manerē arbores uelis, urina ueteri uirili aut pecoris circūfossas radices rigato, simulq; ipsum truncū. Si uero pluuiæ deficiāt, etiam aqua rigabis. Idē facit amurca ex æquo aqua tēperata, & unicuiq; arbori affusa. Quidā plātantes taurino felle radices linunt, & quæ sic plātata sunt, illæsa manēt. Quidā succo

herbæ

herbæ polypremnæ appellatæ, plantarum truncos illeue-
runt, eosq; illesos cõseruarunt & plurimum fructũ abstule-
runt. In uniuersum omnes arbores iuuatur paleis fabarum,
aut aliorum leguminum, aut frumentacei generis, siccis
ipsis arboribus circumpositis, quemadmodum Didymus
in georgicis suis tradit.

¶ Quomodo magnas & fructuosas arbores
transplantare possis. Anatolii. CAP. LXXXV.

Valde profundas scrobes facere oportet, & resecta
ipsarũ coma, crassiores rami illesi, & radices inte-
græ cõseruentur, trunci uero cum multa terra ppria
et stercore, recti in scrobes mittantur, animaduersione habita,
ut quo inclinant, maneant: apponantur autẽ utrinq; fictilia duo
perforata, ut per ea uasa radices assidue rigentur. Obditur
bis operculũ ea gratia, ut foramina nõ obturentur. Ipsa trãs-
plãtatio opportune fit ante pleiadũ occasum. Ceterum in
plãtando arbor ueterẽ figuram ad ortũ & occasum seruet.

¶ Quomodo ex longinqua locorum distan-
tia apportata semina, plantæ fiant.

Pamphili

CAP. LXXXVI.

Qvandoquidẽ plãtæ ex lōginquo alatæ sæpe mar-
cescunt, oportet ex seminibus trãsferre hoc modo.
Quũ in trunco maturus factus fuerit fru-
ctus, eũ acceptũ cinere cõspergunt, deinde in umbra siccant, et
postea scrobe facta fructũ, immittunt eumq; quotidie rigant,
donec germẽ erumpat, et postquã duorũ aut triũ annorũ fue-
rit, transferunt unã cũ radicibus, & obruunt, acumina tantũ su-
per terrã extare sinentes. Videtur autẽ quibusdã uilis esse se-
minũ plantatio. Verum quod nosse conuenit hoc est. Omne
semen

semen simile genus perficit, præter oleā. Oleastrum enim generat, hoc est sylvestrem oleam, & non oleam ueram.

¶ Vt arbores non abijciant fructum.

Sotionis.

O A P. LXXXVII.

L Olium quod zizaniorum nomine uenit, & in frumento reperitur, euulsū simulcum radicibus plurimum ē terra, quando iam pinguescere incipit, & in coronā figurā formatum, si trunco arboris circumdetur, & fructum arbor producit, ac perficit, eumq; non abijcit. Herba appellata uerbascum, nuci arbori circumligata, non permittit ipsam abijcere fructum. Si cancer, hoc est pagurus, trunco circumligetur: similiterq; si trūcum plumbi amplexus fueris, ueluti coronā, plantæ fructum non abijcient. Item si radicem circūfoderis, & perforaueris, & cuneū ex corno immiseris, terramq; aggesseris. Quidam nudatis radicibus, crassissimas ex ipsis & maximas diffundunt, & in fissuram duri lapidis, silicis uidelicet fragmentum immittunt, dennde obligant, terraq; accumulata rursus obruunt. Didymus in georgicis suis ait etiam Homericum uersum inscriptum continere fructum,

Χάλκω δ' ὅ γ' κεράω δ' ἐδ' ἐο τρεῖς καὶ δ' ἐκ
μὲν ἄς hoc est:

Mensibus æream erat cupam denis tribus intra. Continet fructū etiā lapis perforatus spōte naturæ, reperi-
tus & in arboris ramū iniectus. Similiter cohibet fructum, si scripseris, & arbori alligaueris hæc uerba: Et erit sicut lignū quod plantatū est iuxta decursus aquarū, quod fructum suum dabit in tempore suo, & folium eius non defluet. Polium item herba suspensa fructum continet.

Cura

¶ Cura arborum flores abijcientium, aut quibus folia dilabuntur. *Quintiliorum. CAP. LXXXVIII.*

Qvacunq; arbores florem abijciunt, aut folia deflua habent, sic curabis. Circumfosis radicibus palearū fabacearum aqua tēperatarum, magnæ quidē arbori octo cōgiorum mensuram, parua uero nō minus q̄ duos congios circumijce. Sic enim egrotātes curabūtur, & de cetero à morbo liberæ erunt.

¶ Ut plantæ & semina à iumentis & pecoribus non lædantur, Physicum Democriti experientia constans. *CAP. LXXXIX.*

Cancros, hoc est paguros, fluuiales aut marinos, non pauciores q̄ decē in aquā coniectos ad dies octo finito, & conclusos sub dio exponito, ut ad dies decem insolētur, & ex aqua instillato super ea quæ illæsa manere uelis ad dies octo, & admiraberis efficaciam. Idē facit caninum stercus urina putridissima ammixta & circumspersa.

¶ Neq; arbores, neq; vites à uermibus, aut alio quopiam lædantur. *Florentini. CAP. XC.*

Rvbricam Lemniam & origanum cum aqua tertio indeq; radices illinito, & scillam in circuitu plantato. Si uero piceos paxillos in ambitu arborum defixeris uermes corrumpentur. Omni arbori stercus suillum uino dilutum iniectum, ipsam à uermibus illæsam conseruat, quemadmodum Didymus in Georgicis suis tradit. Idem ait, Si radices taurino felle obleueris, arbor neque cito senescet, neque uermes producet. Arbores à uermibus non infestabuntur, si denudatis radicibus, columbinum finum circum circa induxeris.

CASSI DIONYSII

VTICENSIS DE AGRI-

CVLTURA LIB. XI.

Hec insunt in hoc libro, q̄ undecimus est selectarum de agricultura præceptio-
num, & continet arbores coronarias, &
quæ folium perpetuò habent, & planta-
tionem rosarum, & liliorum, & uiola-
rum, & reliquorum florum odoratorum.

¶ Quot & quales arbores semper virent, & ne-
que hyeme folia abijciunt. CAP. I.

A Rbores semper uirides, & neq; hyeme folia deslua
habentes, sunt quatuor & decem. Palma, citrium,
lentiscus, laurus, olea, cupressus, filiqua, pinus, ilex,
buxus, myrtus, cedrus, salix, & iuniperus.

¶ Historia de olea.

CAP. II.

Historiam de olea libro nono, capite primo, exposui-
mus.

¶ Historia de lauro.

CAP. III.

Daphne Ladonis fluij filia fuit pulcherrima. Hu-
ius amore percitus Apollo, eam ut delectam inse-
quebatur. Quñ igitur apprehēderetur: ipsa à deo,
supplicasse fertur matri terræ, & ab hac suscepta esse. Quñ
autem statim pro ipsa arborem redderet, Apollo ea conspe-
cta, obstupuit, & arborem quidem à uirgine, daphnen, hoc
est laurum, æquiuoce appellauit. Ramo uero à planta acce-
pto, sibi coronam inde fecit, & ex eo tempore Vaticina-
tionis signū arbor fuit: & quod non minus conueniens est,
puell

puellam quoq; Sophronem, hoc est, sobrietatem, nominant. Vaticinatio enim ex sobrietate prouenit, & hanc ueteres Apollini consecrauerunt, quod igne plena sit planta, & ipse Appollo ignis. Est enim sol. Vnde etiā dæmonibus aduersatur, & ubi laurus fuerit, inde dæmones recedunt. Sed & in uaticinijs ea accensa, prophetiæ assistentiam inuenisse uidentur. Dicunt insuper & hoc de lauro, quod sanitatem uidelicet efficiat, unde etiam folia ipsius magistratibus à populo prima Ianuarij mensis, id est, calendis, porriguntur, itemq; caricae. Neque enim morbus sacer, aut dæmon locum infestat in quo laurus est, quæadmodum neque fulmen ubi eadem. Sed & palatium daphne, id est, laurus, appellatum est, denominatione à Daphne Romana deducta. ferunt enim latinum Telegoni quidem fratrem, Circes autem filium, Aeneæ uerò socerum, dum arcem extrueret ante Aeneæ aduentum, istuc laurum reperiisse. Appellauerunt autem ueteres, regum tabernacula, ac mansiones acropoleis, quæ Latini arces, propterea quod securitatis gratia, in supremis urbium partibus extruerentur.

¶ De transfiguratione lauri, & satione, & transplantatione.

CAP. IIII.

Quintilius laurus in seipsas inseri tradit, & in sorba, & fraxinos. Diophanes semen lauri circa calendas decembres colligi dicit, seminari autem post idus Martias Trāsfertur autem per stolones mense Octobri, & deplātatur. Boni genij plātā laurem Romani uocant, & commodam ad uitium sepes.

¶ Historia de cupresso.

CAP. V.

Cupressi duplex nomen habent, & Charites, hoc est,

P I Gratia

Gratiæ, appellantur ad delectationem. Cupressi uerò, sicut ut Græci rectius appellant Cyparissi, quod ferè pariles gestent & producāt tum ramos, tum fructus. Eteoclis filia hæc fuisse. Saltantes autem ad æmulationē dearum, in puteum extra choream euolutæ, delapsæ sunt. Verum terra cladem ipsarū miserata, plantas uirides puellis similes produxit, incunditatem hominibus & memoriam ipsarum inducens.

¶ De plantatione cupressi. Didymi. CAP. VI.

Cupressi semē colligitur quidē post Calēdas septembres: seritur autem in sulcos, à nona Calendarū Nouembriū usq; ad hyemem. Vnā autem cum cyparissorū satū, etiā hordeum rarum seminato, & sæpe eodem anno cupressus plena lōgitudine augefcit. Tantū enim crescit quantum hordeū ipsum, & transplantabis eam. Sed & stolones sua sponte producti, qui sunt ex iactis seminibus cupressi, eodem modo transferuntur. Democritus intra septem ac muros plantari debere cupressum tradit, ut ad delectationem, & ad sepimentū totius ædificij, ac quasi munimentum nascatur. Gaudet autem humidis magis & opacis ac proteclis locis. Cupressus mas sterilis est.

¶ Historia de myrto.

CAP. VII.

Mysine puella erat Attica, pulchritudine omnes puellas antecedēs, fortitudine omnes iuuenes, Minervæ autem deæ grata erat, diuersabaturq; in palestris & stadijs, & iuuenes certantes ac uincētes coronabat. Quidam uerò uicti ac superati, puellæ indignatæ, ipsam ex inuidia occiderūt. Nec tamē Minervæ amorē erga puellā extinxerūt, sed adhuc de ædilecta manet myrsine, hoc est myrtus, quæadmodum etiā olea, & permutata uita
pro

pro oliuis suis baccas fructificat.

¶ De plantatione myrti. Didymi. CAP. VIII.

MYrtum in summis regionis partibus plantare præstat, multā enim odoris iucūditatē loco inducit. Plantat ipsam alij à propaginibus, uiu radices plantas accipientes. Alij generosissimū ramū à summa parte accipientes, pāgunt ipsum rectū, solidum, terrā unā cū stercore aggesta, & usq; ad enatos ipsius ramulos terrā accumulant. Alij scytalas cubitali longitudine, crassitudine manus, in scrobes imponunt, & obliquas obruant similiter ut oleam. Alij accepto recenti semine, ex eoq; conficta tomice siue catena de butomo cōplicata, in scrobem sic mittunt. Alij melius fructū ferre arbitrantur, si in caput plantentur. Gaudet autem assidua circumpurgatione, & euadit ita rectum in altum excitatum ac exurgens, & tū ad textilia uasa, tum ad iacula ac spicula aptitudinem habet. Riganda autē est urina hominis, maxime uerò ouilla, hac enim ualde delectatur. Fructū sine nucleis fert aquis calidis rigata. Inseritur in suum genus, & alba in nigram, ac uice uersa, & in Isochnen, & malum, & mespilum, & punicā. Si uero iuxta ipsam plantentur rose, ambe florentes fient, & generosissimum fructum ferent.

¶ De baccarum myrti diuturnitate.

Eiusdem.

CAP. IX.

MYrti baccae in uasa nō picata cōiectæ et coopte, ad multū tēpus uirides habebuntur. Alij unā cum ramulis ipsas componere præstabilius putant.

¶ De buxo.

Eiusdem.

CAP.

BVXUS plantatur ex auulsionibus, & clauis, & ramis,

p 2 deposi

depositis in plantario post idus Nouemb. Gaudet autem humidis locis semper uiride existens.

¶ De pinu historia.

CAP. XI.

Pinus puella prius erat, & mutationem naturæ exa-
ste duplicis assumpsit. Amabat enim puellam Pan,
Amabat eandem etiam Boreas. Quum autem uterq;
puellam alliceret, ipsa Panis amore magis afficiebatur, &
ob hanc rem Boreas emulatione motus, puellam in petras
impulit, ac neci tradidit. Terra porrò miserta cladem,
plätam puellæ cognominè reddidit ac produxit: & permu-
tata uita erga eosdem priores affectus seruat, & pana qui-
dem germine suo coronat. Flet autè & lamentatur arbor,
ubi Boream afflantem percipit.

¶ De plantatione Pinus

CAP. XII.

Strabili, id est, pineæ nuces similiter ut amygdalæ plä-
tantur mense octobri usq; ad Ianuariū. leguntur autem
Iunio, antequam Etesiae spirare incipiant, & grana
excident, calice siue tegmide ipsarum rupto.

¶ De lentisco.

CAP. XIII.

Lentiscus gaudet quidem humidis locis, plantatur
autè à Calèd. Ianuarij. Aiunt enim ter fructū ferre
& siquidem primus fructus bonus fiat, primā semi-
nationē probe fructum allaturam portendit. Similis signifi-
catio etiam aliorum existit.

¶ De salice.

CAP. XIII.

Salix cœnosa & aquosa terra gaudet, aère autem hu-
mido & frigido. Plätatur Februario mēse ex claua et
taleis. Quemadmodū autè Democritus ait, Qui fru-
ctus salicis appellatur, pabulo pecorū ammixtus ipsa pin-
guescit

gues facit. Tritus autem & in potu acceptus ab homine steriles reddit, ex quo & Homerus ait,

Κλῆτος αἶψ' εἰσι νύ ιτ' ἔασι ὠλεσίν' ἀεργοί.

Id est,

Et populi & salices plantæ fructum perimentes.

¶ De ilice.

CAP. XV.

I Licem arte Calendas Martias plantare oportet. Aiunt autem si ilex fructum multum ferat, fructuosum annum futurum portendere.

¶ De dendrolibano historia.

CAP. XVI.

L Ibanus Syrium nomen est, & de mōte, & de plāta. Adolescētulus autē prius erat deorū cultui deditus, quapropter impij homines æmulatione ducti, ipsum occiderūt. Verum terra in honorem deorum plantam produxit, quæ occisum cognomine refert, & mutata natura, a more tamen deorum non est priuatus. Magis enim delectantur dii si quis ipsos dendrolibani ramo coronet, quàm si aurum aris consecret.

¶ De plantatione dendrolibani.

CAP. XVII.

D Endrolibanum ex uiuiradicibus, & auulsionibus plantari aiunt, depositā in terram, & translātum: iucundum & grauem odorem habet, uelut Democritus testatur, & animo defectis auxiliatur, depangitur autem Martio mense.

¶ Historia derosa.

CAP. XVIII.

Q Vi rosæ pulchritudinem miratur, ei Veneris plagā considerandū esse aiunt. Amabat enim Adonidē dea, Amabat autē & Venerē ipsam Mars. Aemulatione igitur accēsus Mars, Adonidē sustulit, solutio nem amoris mortem Adonidis fore arbitratus. Quū autem

P 3 factum

factum cognouisset dea, se de Marte ulcisci statuit, & de industria in rosas irruens discalceata, ad ipsius rosæ spinas plantam pedis impegit, & quum alba prius esset rosa ex cruore qui à saucia Venere destillauit, in eum qui nunc in ipsa cernitur colorem transijt, ex eoq; tempore amplius & gratia & odoris iucunditas ei accessit. Alij aiunt, quum in cœlo dij conuiuarentur, & nectar multum adstaret, Amor choream duxisse ac tripudiasse, & cum ala crateris fulcrum concussisse, eumq; euertisse. Atq; sic Nectar in terram effusum rosæ florem rubicundum reddidisse.

¶ De rosis, & quomodo odoratiores fieri possunt, & vt non deficient.

Didymi.

CAP. XIX.

SI allium iuxta rosas plantaueris, odoratiores erunt, Si autē indefinenter rosas habere uelis, eas singulis mensibus plantato ac stercoreato, & semper habebis. Cæterum rosæ uariè plantantur. Alij enim uiuiradices integras transplantant. Alij extractas unâ cum radicibus in palmares magnitudines, hoc est, altitudinis quatuor. digitorum, concidunt tum ipsas radices, tum quicquid ex eis est enatum. & omnia segmenta plantant, cubiti spacio inter se distantia. Quidam coronas odoris gratia plicatas plantant. Nosse autem conuenit, quod rosæ in locis siccis prouenientes, quemadmodū etiam lilia, odoratiores existunt. Rosæ præcoces fiunt, tum in cophimis, tum in scililibus plantatæ, si eadē cura digneris eas quali cucurbitas & cucumeres tractare solemus. Si uerò uelis eas quæ iam plantatæ sunt, præcoccem fructum ferre, duorum palmorum paruorum spatio à planta fossurâ in grû facito, & aquam calidam

bis

bis in die infundito. At uerò ros qui in rosis reperitur, pure cum pēna collectus, & per specillū palpebris infusus, lippitudini medetur. Cōseruabis rosas recentes & in uigore, si ipsas in amurcā immiseris, ita ut liquor eis supernatet. Alij herbidā adhuc hordei segetē unā cum radicibus auulsam, in dolium nō picatū mittunt, & rosas cōclusas adhuc imponent, teguntq; ac conseruant. Alij uiride hordeum in paumentū consternunt & rosas super inijciunt. Democritus ait si rosa in ætate media bis per diē rigetur, Ianuario mense fructum ferre. Florentinus autē tradit rosam in corticem mali inferi & inoculari posse, & tempore malorum rosas nasci. Zoroastres dicit per integrū annum oculos nō doliturum, qui primus uiderit calyces in planta conclusos, & ex tribus ipsorum oculos cōfricuerit, rosas ipsis in plāta relictis. Quidam rosas conseruant recentes, calycibus in uiridem plantatam harundinē fissam immisissis, & harundine leniter per papyrū obligata, ut perspirare possit. Rosas dum aperiri incipiunt, sulphure suffumigabis & euestigio albas habebis. Si ex paucis plantas plures facere uelis, sarmenta ipsarum diuide, & segmenta quatuor digitorum ac paulò maiora pange: quum autem annicula facta fuerint, transferta planta, pedis spatio in medio relicto. atque ita excole diligenter fodiendo, omnemq; syluam ac materiem eruendo. Certo autem persuasus sum diuiniore natura rosas participare. Nam & unguentum non malum componunt, & dolentibus oculis sunt auxiliares.

¶ De lilio Historia.

G A P. XX.

Quum Iupiter Herculem ex Alcumena genuisset, essetq; mortalis ea gratia Hercules, immortalitatis

p 4

partici

participem facere cupiebat, & propterea ipsum adhuc infantem lunonis uberibus dormientis admouit. Infans itaque lacte satur, os à papilla amouit, lac tamen nihilominus uberim fluebat, etiam puero amoto, & quicquid eius in coelo diffusum est, lacteum circulum, galaxian Græcis appellatum effecit: quod uerò in terram dilapsus est, eiusq; glebas tinxit, id ipsum florem lilij produxit, quod similitudine lactis colorem exprimit.

¶ De lilij.

Anatolij.

CAP. XXI.

Sililia purpurea facere uelis, dum florent, cauliculos ipsorum acceptos decem aut duodecim simul colligato, & super fumum suspendito, remittunt enim ex caulibus radículas paruas similitudine bulbulorum. Vbi igitur plantandi tempus affuerit, cauliculos ipsos in secem uini nigri immixtos macerato, donec purpurea & probe tincta apparuerint tibi ipsa distrahenti. Deinde hoc modo plantato singulis fece sufficiente affusa, atque sic lilia inde producta, purpurea floreant. At uerò lilia per totum annum recentia permanebunt hoc modo. Auferunt ipsa unà cum ramulis nōdum aperta, sed adhuc conclusa, impōnuntq; in uasa fictilia noua non picata, deinde uasa cooperita reponunt, atq; sic recentia totum annū durant. Si quando autem medio tempore quis eis uti uelit, in sole exponat, quo concalfacta aperiantur. Quo uerò alio atq; alio tempore lilia florem producant, dum bulbos ipsorum plantas, alios in altitudinem digitorum duodecim, alios octo, alios quatuor deponito, & diu lilia habebis. Idem etiam in alijs floribus facere licet. Florentinus rubrum lilium futurum ait, si quis intra cortices cinnabari fundat, cauendo ne bulbos

bulbos sauciet. Si uero etiam alio colore quis ipsa oblinat, cuiusq; coloris uoluerit lilia gignentur.

¶ De Iride. Icontij. CAP. XXII.
Iris Illyrica parua & tenuissima plantatur ex recentibus plantis Ianuario usq; ad Aprilem mensem.

¶ De viola Historia. CAP. XXIII.

Viola flos natus est ex ea unde nomen habet, apud Græcos enim Ion appellatur. Etenim Iupiter Io puellam amauit, & ex amore coiuit, & ut Iunonem res lateret, unde cognosci potuit, naturæ transmutationem fecit. Deprehensus enim Iupiter, & factum celare cupiens hominem in buculam transmutauit. Terra uero in honorem dilectæ Iouis florem protulit, qui iuenculæ pabulum esset, & sane flos propter ipsam factus, ex ipsa nomen tulit. Fortunam porrò puellæ flos ipse coloribus suis ostendit. Rubescit enim ueluti uirgo, purpurascit autem uelut bucula, & albescit, in significationem quòd puella in astra est transmutata, & quæcunque germen ostendit, ea in muliere fuerunt.

¶ De plantatione violarum.

Tarentini.

CAP. XXIII.

Viola purpurea, & aliæ omnes, tum auricolores, tum russæ coloris, post Idus Martias plantantur, & post Calend. Maïas. Est autem folium uiolæ refrigerans, & in inflammationibus commodum. Oleum autem uiolarum febri citantibus illitum eos refrigerat. Similiter etiam uiola alba in sulcis seritur, & Ianuario transplantatur, usque ad septimum Iduum Februarij.

¶ De Narcisso historia.

CAP. XXV.

p s Inopinati

Inopinatus affectus magis inopinatus rumor extat. Narcissus enim domestico sui ipsius amore flagrans, domi ex sese perijt. Erat enim pulchritudine corporis excellenti, unde etiam amorem & desiderium sui adeptus est. Fontem etenim aliquando uelut potaturus inde occupauit, spectator autem propriæ formæ consistens, ipse seipsum amore sui corripit. Ad fontem itaque subinde progressus, umbram suam uelut amator dilexit, superatus autem ab amore, & seipsum in aquis apprehendere tentans, terram insuper amisit, atque sic affectus refrigerium querens, uitæ priuationem inuenit, tantum sanè lacri morte sua adeptus, quantum in florem mutatus est, qui nomine suo illius memoriam affert & conseruat.

¶ De plantatione Narcissi.

Didymi.

CAP. XXVI.

Narcissus uiuiradicibus plantatur germen fundere incipiens Martio mense, & transplantantur. Flos eius frigidissimus existit.

¶ De croci plantatione.

Florentini.

CAP. XXVII.

Crocus uiuiradicibus plantatur, quum florem abiecerit. Florem autem prius remittit quàm folium. Flos colligitur ubi bonum colorem indeptus fuerit, cuspidibus ex medio flore extractis, & ad triduum aut quatrimum perfrigeratis ac siccatis: deinde summa eius pars purgatur, & album quidem adimitur. Componitur in uasis quantum fieri potest obturatis. Diophanes in umbra crocum perfrigerandum ac assiccandum esse tradit.

De Sano

¶ De sampsucho, cosio, & balsamo.

CAP. XXVIII.

S Ampsuchū ex semine seritur, & transplantatur Aprili & Maio, iucundum odorē habens & calidissimum. Similiter etiam costus & balsamus uiu radicibus plantantur, Nouembri mense, ambo odoris fragrantiam habentia.

¶ De misodulo siue ocymo.

CAP. XXIX.

O Cymum hoc est Misodulum appellatū, nullius utilitatis esse noui. Nā insanos & lethargicos, & hepaticos facit qui eo uestiuntur. Signū autē eius malignitatis est, quod capra omnia depascens, à solo ocymo abstinet. Mansum autē & in sole expositū, scorprios gignit. Maxime autem mulieribus infestum existit, tantam habens aduersus ipsas naturalem contrarietate, ut si quis ignorate muliere, sub patinam obsonij integrū cum radice ocymum supponat, mulier non prius obsonium contingere audeat, quam ocymum auferatur.

¶ De hedera historia.

CAP. XXX.

H Edera flos id est Cissus adolescens antea fuit, & Bacchi saltator, qui quū corā deo tripudiaret, ad terram prolapsus est, & interiit. Terra autem in honore Bacchi, florem produxit adolescenti cognominem, & iuuenis germina in plantæ germine cōseruauit, quod ubi ex terra progressum est, uitem amplecti solet, eo modo quo adolescens Bacchum in tripudijs amplecti, eiq; circumplicari consueuerat.

¶ De plantatione hederæ.

CAP. XXXI.

H Edera aqua gaudet, plantatur autem ante Calendas

das Nouembres, & à Calendis Martijs. Corymbum hederæ habebit decorum, si quis tribus conchylijs uſtis & conſuſis, cinerem adſpergat, aut alumine corymbos irroret.

Alba uero ex nigra fit, terra alba macerata, & hederæ radicibus infuſa per dies octonos. Damageron ait, ſi quis hederæ nigre corymbos tres in linteolum purum mittat, & ſtalo obligatos, ſplenico ad triduum alliget, ab affectu lib eratum iri eum cui ſint alligati.

CASSI DIONYSII

VTICENSIS DE AGRICVLTURA LIB. XII.

HAEC insunt in hoc libro, qui duodecimus est selectarum præceptionum de agricultura, & continet olerum diuersorum sationem, & quæ singulis mensibus plantare & serere oportet, & hortorum constructionem mirabilem, & olerum utiles actiones atque affectus.

Notitia quid singulis mensibus serendum sit, & quid plantandum iuxta Clima Constantinopolis.

CAP. I.

Mense Ianuario seritur brassica marina, cum atriplicem, et sceno Græco. Februario mense seritur Codimentum cum porro, & cepula, beta, daucus, beta radicata, thymbra, marulia diuersa, hoc est dicardio, phrygaticum, Rhigi anisum, & brassica alba, & crambasparagos, & coriandrum, & Anethum, & ruta. Transplantatur autem marulium, picris, lactuca, phrygaticum, polyclonum, & comodiamum

modianum. Mense Martio seritur beta, enhadion, & atriplex, & dicardio, marulion, ac rhigitanum. Transplantatur marulion, picridion, phrygiaticon, polyclonon. Aprilis seritur in uimen seutlomolochon, & atriplex, & dicardion cum Rhigitano. Transplantatur autem à Martio & Aprilis mense, brassica alba, similiter crâbasparagos, & brassica marina, & Marulion cum rhigitano, & solum. Mense Maio seminatur seutlomolochon, & atriplex simul & seorsim, & Rhigitanon, Transplantatur seutlomolochon, & Marulion. Mense Iunio seritur seutlomolochon. Similiter & dicardion, & tenue porrum transplantatur circa coenum in humidum locū. Similiter et beta, et molochion et Marulion. Iulio mense seritur Intybum, et seutlomolochon, plantatur porrum in terra sicca, et statim rigatur, ut ne stimulum radicata eius faciat. Transplantatur autem Marulium necessarium. Transplantatur et intybum et seutlomolochon, beta autem seorsim, et molochion seorsim transplantari debent. Mense Augusto seminatur intybum et seutlomolochon, et intybum serotinum, et rapum capitatum, et rapum præcox, et gongylasparagos, et brassica alba. Transplantatur porrum, intybum, seutlomolochon, et raphanus seminatur in latitudinem. et eruca et nasturtium seritur. Mense Septembri seritur seutlomolochon, et intybum serotinum, et rapum sylvestre. Transplantatur autem rapum capitatum, et rapum transiens in gongylasparagon, et intybum brumalicon, et seutlomolochon, simul et raphanus et coriandrum. Mense Octobri ad nouum annum seritur Marulium, picridium, Comodianum, polyclonum, lactuca.

Transp

Transplantatur autem rapum, beta & intybum, & nasturtium, & eruca, brassicaq; & brassica alba. Nouembri mense seritur foenum Græcum, & transplantatur rapa syluestria, & intybum serotinum, & beta seorsim & molochion seorsim. Seritur & coriandrum. Mense Decembri seminatur Marulion, & picridion, polyclonon, laeuca, comodianum.

¶ De horti constructione.

CAP. II.

Horti constructio res est uel maxime necessaria in uita. Hortum itaq; construere conuenit & ad sanitatem, & ad uires à morbis rescindendas, non procul ab ædibus, sed in uicinia, ut etiam delectatione ex aspectu inde capiamus, & iucunditatis ex odoris fragrantia participes fiamus. Situs autē eius non sit secundū uentū arearum, ut ne à tenuissimis quibusq; palearū particulis inde allatis plantæ perdatur. Oportet autem eum qui ambitiose olerū plantationem instituit, prospicere ut semina sint bona, terra apta, aqua item & stercus sint in pròptu. Etenim bona semina, similia efficient ea quæ inde generabuntur. Terra autem apta & fecunda concreditum seruabit. Aqua uero per alimentum sui, olera maiora faciet. Stercus autē laxiorem facit terram, ut aquam facile suscipere possit, quo & radicibus impertiatur, & plantam foras mittat.

¶ De terra oleribus apta.

CAP. III.

Terra horti culture optima est, quæ neq; æstate ualde resiccatur, neq; argillosa, neque ualde aspera est, neq; in æstate magnus hiatibus rūpitur. Quæ enim per æstatē sic resiccatur, omnia implatata sibi perdit, aut tenuia & imbecillia facit. Vix autē argillosa idonea reddi

tur.

ur, si ex æquo stercus ei ammisceatur. Quæ uerò in hiatus disparatur, penitus inutilis exiit. Aspera autem neq; nutrire, neq; recipere aquam potest. Sunt autem pauci loci asperi & arenosi oleribus idonei, qui uidelicet multum limi habent, ex quo radices aluntur. Quapropter facile est deprehendere terram oleribus aptam. Hanc enim si aqua disolueris & laueris, & reppereris multum limi habentem fecundam & cōmodam oleribus indicabis. Si uero plus aquo sitatis habuerit quàm limi, oleribus inepta est. Eandem autem si uelut ceram manu emolliendo, glutinosam ualde reppereris, itidem inutilem oleribus iudicabis.

¶ Quale stercus oleribus idoneum sit.

CAP. IIII.

Stercus optimum omnium oleribus est cinis tenuissimus & natura calidus, occidit enim pulices & uermes, & eiusmodi besticolas. Secūdo loco colūbinum est, quod ipsum itidē bestias necare potest, & si etiam parum ex ipso coniectum sit idem efficit, quod alterius magna copia. Quidam tamen asininum columbino præferunt, tanquam quod olera dulciora raddat. Optimum stercus est & caprinum, eadem cum prædictis præstare ualens. Verum ex inopia etiam alia stercorea in usum uentre possunt, non tamen recentia, Hæc enim bestias gignunt. Sint autem stercorea omnino annicula, & ligonibus sæpe trāsmutata ac cōfusa.

¶ Quomodo possint olera omnigena in locis aqua carentibus haberi.

Vindanionij.

CAP. V.

Quantumcunque uoles terræ spatium eligito, & ipsum pedali aut cubitali profunditate fodito,

et ablata terra effossa, tegulas in effossum locum sternito, inijcitoq; terrā puram et cribratam cum aridissimo stercore, atque sic plantato, aut serito olera. Quidam pro tegulis locum effossum complanant tectorio inducto, ex calce uidelicet, quemadmodum in torcularibus fieri solet, et tunc terram et stercus inijciunt ac plantant. Siue autem calcis tectorio, sine tegulis quis utatur, etiam murorum fossus locum ambientium curam habere conuenit, eosq; similiter tectorio, aut per tegulas munire, ut nequaquam possit aqua ad rigandum affusa diffundi. Hoc autem facto, omnia plantant similiter in locis aqua carentibus, hyeme quidem pluuialibus aquis contenti, æstate autem rigantes, Neque enim multa aqua opus habent, quum humiditas totius hyemis in loco conseruetur, per excogitatam uidelicet munionem, et non in uicinos locos distribuatur. Aliqui uero aquarum abundantiam non habentes, duos hortos faciunt, alterum hyemalem, qui ex pluuijs opem sentit, alterum æstiuum, in loco umbroso, et ad septentrionem sito.

¶ Ut ortus uiridis & floridus fiat. CAP. VI.

Floridus euadet ortus, si loto tusa, et in aquam coniecta, eum resperseris. Aut sceno Græco in aqua trito sulcos irroraris. Aut asini caluariam in medium hortum deposueris.

¶ Ut olera à pulicibus non corrochantur, neque à pedunculis aut auiculis lædantur,

Anatolij.

CAP. VII.

Olera à pulicibus non corrochantur, si seminibus ipsorum parum crui in seminando amniscueris.

Hoc

Hoc uero uel maxime raphanis & rapis conueniens existit. Alij magis naturali auxilio utuntur, erucā simul serentes aut plantantes, & præsertim cum brassicis. Hæ enim magis à pulicibus infestantur. Si uero neq; ab alio quopiā semina ledi uelis, semper uiui succo ea macerato ante sationem. Omnia autē semina, tum hortensia, tum arualia, ab omni bestia integra & illæsa conseruabis, si ipsa in succo cucumeris syluestris præmacerata seminaueris: Incorrofa autem manent olera in testudinis testam conseminata.

¶ Vi erucæ in oleribus aut arboribus non sint.

CAP. VIII.

Cinerem uitigineum per triduum in aquam mittito, & olera inde aspergito. Aut bitumine, sulphure uiuo, arbores aut olera suffumigato. Similiter non erūt erucæ si semen in lixiuii cineris ficulnei missum maceueris, et ita seminaueris. Caterū erucæ quæ iam sunt percellis, dētur, urina et amurca ex æquo mixtis, et igne feruescā deinde refrigeratis, et sic oleribus adpersis. Si uero etiam alterius horti erucas receperis, & in aqua cum anetho coxeris, & refrigeratam aquam oleribus irroraueris, præsentēs erucas perdes. Quidam ubi multæ erucæ sunt, mulierem menstruatam in hortum inducunt discalceatam, sparsis crinibus, unico tantum palliolo indutā, & nihil omnino præterea habentem, neque perizomate ullo circumpudenda uelatam, neque alia ulla re testam. Hæc enim hac figura ac habitu ortum circumiens, et per medium egressa, statim erucas dissipare faciet. Sed & fungos sub nucis arbore enascentes, si quis suffumiget, eas disperdet. Quin & uespertilionis stercore, & alij lignis exemptis capi-

tibus suffitis, ita ut uapor per omnem hortum dispergatur, eruca necabuntur.

¶ Quomodo prasocurides, hoc est blattæ necentur. Diosphanis. CAP. IX.

Ventriculum ouillū recentē stercore plenū & illotū defodito, nō in profundum, sed in superficie: inuenies enim ipsam blattis prasocuridibus appellatis repletū. Si uero iterū idē feceris, omnes cōgregabis, & sic apprehēsas perdes. Est enim stercoris amans animalculū, semperq; in ipso degens, hoc modo cito & facile capitur.

¶ Quid commodē iuxta olera seritur.

Frontonis.

CAP. X.

Omnia olera in uniuersum iuuantur, si eruca iuxta ipsa conferatur.

¶ Quomodo oliteri iniuria fieri queat.

CAP. XI.

Anserum stercus muria dissolutum oleribus aspergitur.

¶ De malua, & quæ ipsa fiunt ad diuersa uis

tia curanda. Damagerontis,

CAP. XII.

Malua seruesacta & per se comesta, raucedinem sedat, cum oleo autē & garo accepta in cibo uērem soluere potest. Folia ipsarū trita cum folijs salicis, omnibus emplastris cōmodiora sunt: Nā & inflant mari uon sinunt, & sanguinem sistunt, & recens uulnus cicatrice includūt. Sed & luxatis ac cōtusis medetur. Phalangiorum quoq; & reptilium plagas curant folia eiusdē si cepas & porrum triueris, eisq; miscueris, ac imposueris. Si quis uero soluestris maluæ succo cum oleo illinatur, a uespis

à uespis non pungetur, sed & qui punctus iam est succo
opem sentit, & folia malue contusa & imposita similiter
percutsum ab illis sanant. Similiter autem curat mala illi-
ta lichenas, & occulta foeminarum uitia. Succus uero eius
auribus instillatus, dolorem aurium sedat. In potu acce-
ptus cum melle hepaticos sanat, & comitiali apprehen-
sionis resipiscere facit. Eodem modo & nephriticis & ischia-
dicis auxiliatur. At uero decoctum ipsius potatum, diffi-
cultatem emittendi urinam emendat. Est etiam commo-
dum difficulter parturientibus.

¶ De lactuca, & medela ex eadem, & quomodo
alba ac bona specie proueniat.

Florentini.

CAP. XIII.

Lactuca humidum & frigidum est olus, & ob id
ardentibus inflammationibus congrua est. Est au-
tem edulium sitim extinguens, & somnificum, & lac
allicit. Cocta autem magis alit, coitum uero auertit, unde Py-
thagorij ipsam eunuchum appellant, mulieres uero astyrida.
Si uero et bona specie habere uelis lactucas, duobus diebus
antea quam eas ablaturus es, comas ipsarum, hoc est super-
nam partem ligato: sic enim alba & speciosa erunt. In albat
ipsas etiam harena supernè infusa. Lactuca agrestis appe-
tentie cibi causa est, pituitam soluit, Venerem cohibet, cum ui-
no dulci aut aceto accepta bilem temperat. prae cordia cum hyso-
po & aceto iuuat. Cocta in rosaceo, & data cholera, hoc
est bilem supernè & infernè erumpentem, sedat. Succus eius
uiscera tumentia comprimit. Cum muliebri lacte illitus ex-
rysipelata sanat. Semen tritum & potatum morsum scorpionis
sanat. Pectus affectum iuuat, somnum inducit sanis quidem in

cibo acceptum, agris uerò suppositum nescientibus, &
 præsertim si quis uiuiradicem lactucæ satiuæ euulsam ex
 terra ante solis exortum, latenter sub stratum agri ponat,
 Succus etiā huius, fronti ægroti illitus somnū ipsi inducit.
 Si uerò uelis lactucas facere cōcauas & foliosas, et in cau-
 lem non excreescere, sed humiles, & ad terram depressas
 esse transplantatas rigabis: quum autem altitudinem pal-
 mi parui habuerint, circumfodies ipsas ut appareant radi-
 ces, et stercore bubulo recenti oblitus obrues, et statim riga-
 bis. Vbi autem increuerint, germen acutissimo ferro finde,
 & testam non picatam impone, quo in latitudinem, & nō
 in longitudinem augmentum capiant. Ceterū lactuca assis-
 due comesta uisus hebetudinem cohibet, & uisus claritatē
 inducit, præsertim si sit dulcis, & multæ quidem in cibum
 acceptæ uentrem soluunt, pauca uerò sistunt, et grauedi-
 nem mitigant. Qui ieiuni præsumpserint lactucā aquarū
 uarietatibus in peregrinationibus non consternabuntur,
 neq; offendetur, neq; uerò ab ebrietate tentabitur quisquis
 ipsam præsumpserit. Reddetur lactuca odorata, si citrij
 semen in eius semē imponatur, & sic seratur. Semē potatū
 fluxū seminis cohibet, quapropter his qui assidue per so-
 mnū hoc effundūt exhibetur. Ipsa etiā folia lactucæ quinq;
 numero, aut tria, aut unum somnū inducēt ægroto clancu-
 lū sub puluinar posita, ita ut partes à caule auulsæ ad pes-
 des ægroti spectent, supernæ uerò ad caput agri uergant.
 ¶ Vt lactuca habeat in se apium, & erucam, &
 ocymum, & alia huins generis, ab eadē radice.

Didymi,

CAP. XIII.

Caprinum aut ouillum stercus accipito, & quantum-
 uis

his paruum sit perforato, & industriè euacuato, seminaq;
dicta, aut quæcunq; uelis in euacuatam partē dense indito.
& in profunditatem non minorem duorum palmorum
paruorum deponito, stercore tenero ac raro præsubstra-
to, deinde tenui terra aggesta, & sensim aqua rigato, atq;
etiam ubi enatum fuerit semen irrorato, assidue stercus in-
spargendo, & postquam in caulem excreuerit, multo plus
diligentiæ adhibeto, nasceturq; lactuca cum iniectis simul
seminibus concreta. Alij duas aut tres caprini aut ouilli
stercoris pilulas confringūt, et semina ipsis ammiscēt, eaq;
simul in linteolū mittūt, et rigata defodiūt, aliaq; itē cura
adhibita, lactucā multiplicem & uariarū specierum habēt.

¶ De betis, & quomodo magnæ fieri possint.

Sotionis.

CAP. XV.

SI maiores & albiorez facere betas uelis, radices ipsa-
rum simo bubulo recēti intege, & quemadmodum in
porro germen finde, & lapidem latum aut testam im-
pone. Betæ extersoriæ facultatis existentes, uentrem emol-
liunt seruēfactæ, cū oleo et garo ac modico nitro comestæ.
Succus crudarum betarū sursures, & in capite repentes pe-
diculos curare potest. Idem permixtus cum cera, & lique-
factus, ac panniculo exceptus, omnia dura & tumentia ui-
tia impositus curat, impetiginis etiam speciē quæ alphas
Græcis appellatur, itemq; alopecias eodem modo sanat.

¶ De diuersis oleribus, & medela ex eisdem.

Varronis.

CAP. XVI.

Remediorum species paulò antè, quum sapientissimi
Nestoris auxiliarem hortum, alexicepon ab ipso ap-
pellatum, & elegiacis uersibus compositū, interpretarer,

q 3 absolut

absolutius conscripsi, & tamen quum etiam hic diuersorum olerum mentio fiat, necessarium existimaui, praesertim in agricolarum usum & commoditatem itidem ex ipsis remedia ac medelas adscribere.

De brassica & medela ex eadem. CAP. XVII.

Nosse expedit quod brassica in salso loco conuenienter seratur. Quapropter dum foliorum triū erit, nitrum tritum, aut salsuginosam terrā cribro excussam aspergere oportet, ut quasi pruina conspersa uideatur. Hoc enim modo etiā coctū facilius redditur. Quidam pro nitro utuntur cinere, propterea quod etiā erucas necet. Brassica minus cocta uentrē cohibet. Disce autē et ex brassica medicinā. Ducit brassica mulieribus menses, & maxime si decoctum eius cum dulci uino bibatur. Cocta autem praesumpta phthisicos curat. Si quis brassicam coctam & tritam, & cum aqua in qua cocta est, permixtā ac refrigeratam, uulneribus tum nouis tum ueteribus inducat, itemque tumoribus, inde mitigantur. Podagram & morbum articulare, sanat decocti eius fomentum, ipsa uero farina hordeacea, & coriandro, & ruta, ammixta, modicoque adiecto sale, in emplastro imposita. Succus eius melle Attico permixtus oculos iuuat angulis admotus. Alimentū autē corpori abunde praebet, adeo ut pueri brassica uescētes citius augeantur. Qui boletos uenenatos ederit, succo eius potest seruari. Istericos & splenicis curat succus cum uino albo ad dies XL. potatus. Idē cum uino nigro potatus, tuum sedat. Impetiginē tollunt folia affricata, & reptiliū morsus statim imposita sanāt. Psoram et leprā brassica alumini rotundo aceto macerato permixto sanat. Cinis ex radicibus ambustis

ambustus prodest. Vlcerationē in ore & tonsilijs, & uue
 tumorē, succus eius cum oleo acceptus & diu detentus se-
 dat. Auribus auxiliatur succus cum uno fomenti loco
 & motus. Aestuosus in morbo trita & imposita, maximam
 lenitatē inducit. Cocta & præsumpta per se, uoci & ar-
 teriacis affectionibus medetur, unde et uocis studiosi hac
 utuntur. Muris aranei morsus, canis tum rabidi, tum nō
 rabientis morsus, semen ipsius aut folia trita sanant, si cū
 filphio et aceto trita imponantur. Datur ipsis etiā decoctum
 foliorū in potu, arefactorū prius ubi purgata sunt, deinde
 coctorū. Splenē liquat trita & imposita. Cruda præcome-
 sta uigilias sedat, & imaginationes incidere non finit. At-
 uero Nestor in Alexicepo suo, brassicā Lycurgi lacrymā
 esse dicit. Quū enim Bacchus eum reueritus, inquit, mare
 subiisset: Lycurgus uero uite uinctus lacrymam emisisset,
 ex lacryma brassicā enatā esse dicit, & ob id cōtrarieta-
 tem inter se uitē & brassicā habere. Profecto si quando
 brassica in aruis appropinquauerit uiti, aut statim tabe-
 scit, aut sarmentū uitis tabefacit. Ob hanc autē inimiciā
 inter hæc ipsa, si contigerit à capitis destillatione uuam
 aut columellā in guttur laxari, crudæ brassicæ succus ca-
 piti impositus, uuam retrahit in sublimem oris partem. Si
 uero contingat plantari ex uicino uitem ac brassicam, sar-
 mentum uitis augescens, ubi iam brassicæ appropinqua-
 turum est, non amplius directe procedit, sed retrouertitur
 reminiscens quodam modo mutæ contrarietatis. Simili-
 ter si quis brassicæ dum coquitur, unum uel modicissime
 instillet, neq; coquitur de cætero, & color eius corrumpen-
 tur. Et qui multum uinū bibere uolunt, & non inebriari.

crudam brāssicā præsument. Verū nosse expedit, quod
brassicæ semen inueteratum raphanum producit.

¶ De asparago. Didymi. CAP. XVIII.

Asparagus gaudet terra explanata. Seminatur autem uere. Scrobes itaq; digitorum tritū facito, & in singulos seminis grana duo aut tria imposito. Distent scrobes inter se spacio dodrantali. Seminati autem primo anno non uexentur, preterquam quod runcentur. Si uelis asparagum multum prouenire, Arietū syluestriū cornua tenuissime contusa sulcis cōmittito, & rigato. Quidā magis præter opinionem tradūt, quod si integra arietum cornua non in tenues partes tusa & secta, perforētur & pangantur, asparagum producēt. Si uelis asparagum per totum annum habere, quum fructum adimis, statim sarriato in superficie radices. Sic enim tractata planta, rursum asparagum remittet. Hoc olus non gaudet rigatione, sed magis siccitate. Circa autumnum autem si quis ipsum riget, tenerius & floridius euadet.

¶ De cucurbitis & cucumeribus, & medela ex ipsis, & quomodo utraque sine semine interno prouenire queant, & præcocia fieri. Quintiliorum.

CAP. XIX.

Non habebunt semē intra se hoc modo. Sarmentū aut uirgultū primum mox ubi increuerit cucurbitæ, siue cucumeris in terrā defodito, quemadmodum uitis sarmentā solēt, ut summa pars tantū uirgulti emineat, & postquā auctum fuerit, rursum idem iterū ac tertio defodito, & exortus iuxta mediū, & super terrā extantes secato, solumq; postremum tertium uidelicet relinquito, & habe

Et habebis tum cucumeres, tum cucurbitas semine carentes. Similiter sine semine eadem facies, si triduo antequam semines, semen ipsum oleo sesamino maceraueris. Praeco-ces cucumeres et cucurbita sic reddes. In cophinos aut in fistilia inutilia terram cribratam mites, stercore ammixta liquidiolem facta, et anticipato consueto tempore, uere uidelicet inchoante, semine implantabis, et quum sol fuerit et calor, et moderata pluuia, cophinos sub dio expones, circaque solis occasus eos in domum contacta inferes. atque hoc assidue facies, aqua irrorans quando usus postularit. Postquam uero perfecte cessabunt frigora et glacies, cophinos siue dolia in locum subactum et excultum deportatos defodies, ita ut labra equalia sint terrae, et deinde reliquam curam adhibebis. Si uero abstuleris ipsorum uirgulta, citius fructum producent. Longos autem facies hoc modo. Si in mortario aut alio quopiam uase aquam prope ipsos apposueris, distantia quinq; aut sex digitorum. Sequenti enim die cucumeres in tantum extendentur. Si uero aquam non habeat mortarium, cucumeres et retrocedunt et incuruatur. Ita enim gaudet humiditate, et fugiunt siccitatem. Transfigurabuntur autem in quacumque uelis figuram, si testacea feceris uasa, eaque paruis adhuc circumposueris et obligaueris, formas enim et characteres implebunt. Quare et arundine in longum secta, excauataque et composita ac coarctata, si in ea cucumerem aut cucurbitam dum adhuc parua est immiseris, augescens per omnem longitudinem arundinem explebit. Ceterum cucurbitae uentrem emolliunt, aurium dolores curant, succo ipsarum auribus immisso. Verum cucumerum semen urinas acres contemperat.

et educit. Non lædentur hæc à pulcibus, si origani ramulos paruis adhuc existentibus his prope defixeris. Nam & præsentēs pulcēs perdunt, & alios nasci nō permittunt. Si uero infanti qui adhuc lacte nutritur, parīs longitudinis cucumeres dormenti adiunxeris, ac quasi condormire feceris, febricitans statim sanabitur. Omnes enim calores in cucumeres transibunt. At uero syluestris cucumeris radix siccata & tusa, & cum uino dulci potata, aut cū aqua mulsā, ad uomitus mirabile auxilium habetur. Quod si in quosos cucumeres habere libeat, ubi scrobem foderis, in quem cucumeres plantaturus es, dimidium altitudinis eius paleis aut sarmentis exple, & aggesta terra planta, nec riga. Verum uentri cōmodos aliqui hoc modo faciunt. Radices syluestris cucumeris contusas aqua potabili biduum aut triduum macerant, & hoc ipso cremore eos per dies quinq; rigant, atq; hoc quinquies faciunt. Amplius autē alio commodi fiunt, si postquā germinauerint, radices circūfoderis, & ueratri partem ramulis inieceris, & aggesta terra sueris. Cucumeres in uini albi fecem dulcem, & non peruersam, immittes, & expletum uas oblines, manebuntq; recentes. Similiter & in muria compositi permanebunt. In uigore conseruabis cucumeres, si in uas parit acetī habens suspenderis, ita ut acetum non contigant, & uas obleueris ut non transpirent, hoc modo recentes, etiam hyeme habebis. Cucurbitas seruabis sic. Has teneras acceptas concide, deinde aquam seruēfactā affunde, & per totam noctem sub alio perfrigera, indeq; in muria acri compone, & diu permanebunt. Cucurbitas autem purgatorias facies, si semen noctem ac diem scamoniā

macerā

marceraueris. Magnos cucumeres facies, itemq; cucurbitas;
semine ipsorum in caput plantato.

¶ De melopeponibus.

Florentini. CAP. XX.

Refrigerant quidem abunde, uerum utilissimi sunt
ad uomitum opportunè uolenti ciendum. Post ac-
ceptum enim cibū pituitam mouent, plurimum eius
educentes, & caput purgantes. Caterum Melopepones
rosarum fragrantiam spirare facies, si semen ipsorum cum
rosis aridis deposueris, & mixtim plataueris. Possunt au-
tem sitim febris ardentis extinguere. Omnes porro fructus
cucumerariorum, dulces efficies, si semen ipsorum lactæ
& melle maceraueris, & refrigeratum seminaueris. Si ue-
rò semper uiui herbe succo semina cucumerariorum riga-
bis, illaesa ipsa seruabis. Mulier menstruis purgationibus la-
borans cucumerum plantas & loca in quibus consiti sunt
ne accedat. Marcescit enim fructus, & quæ nascuntur
amara euadent.

¶ De rapo eiusq; semine. Eiusdem. CAP. XXI.

Rapum nullo humano uitio curado commodum est.
Verum animalium attritus et cōtusiones curare po-
test, ungulis suppositum & reuinctū. At uerò semē
rapi post annos tres brassicam producit, & uice uersa.

¶ De raphanis.

Eiusdem.

CAP. XXII.

Raphani dulces erunt, quorum semen uino mulso,
aut uuarum passarum succo fuerit maceratum: pi-
tuitosis commodant, nephriticis medetur, maxime
si quis externam ipsorum partem cū uino coctam ieiunus
sub diluculū accipiat. At uerò cū melle comesti tusses sanāt.
et semen ipsorum torrefactum ac cum melle acceptū, simili-
ter

ter sedat tuſſim & ſpirandi difficultatem. Nutricibus da-
ti lactis copiam exhibent, ad uenerem incitant, uocem le-
dunt. Si quis ieiunus ipſos accipiat, ſecurus erit ut ne a me-
dicamentis ledatur. Succus ipſorum ex aqua acceptus
boletis & uenenis reſiſtit. Si uero raphani ſucco quis ma-
nus ſuas probè illinat ac confrictet. intrepide & citra peri-
culum reptilia ac ſerpentes apprehendet. Scorpijs impoſi-
ti raphani, eueſtigio ipſos interficiunt. Aquam inter cu-
tem ſanant ex aqua accepti, ſplenem attenuāt. Morbum
regium ſuccus ipſorum ante balneum ex uino dulci potatus
ſanat. purgant ſupernum uentrem ſi quis acceptos cū mel-
le, & pauliſper retentos reuomat. Etenim ad ciendam uo-
mitum ſunt accommodati. Excitant appetentiā in his qui
cibum auerſantur. A quartana liberant, ſi quis frequen-
ter ipſos accipiens euomat. Si in aliquo loco contingat
aquā uitioſam eſſe, ſalubrior fit ſi raphani in ipſa coquan-
tur. ſolos autem dentes corrumpunt. Sanguinem ſpuen-
tibus cocti utile edulium exiſtunt. Si uero quis præſum-
pto raphano à ſcorpio percutiatur, non ſolum non morie-
tur, ſed etiam celerem ſanitatē adipiſcetur. Tritus idem
& impoſitus his qui tormentorum plagas ſuſtinerunt,
uibices omnes quā celerrimè ſanat. Detergit etiam len-
tigines, & alopecias denſas reddit. A reliquo autem cibo
acceptus ſpiritus repurgationem facit.

¶ De apio

Eiuſdem.

CAP. XXXII.

M Agnum euadet apium ſi ſeminis eius quātum tri-
bus digitis apprehendi poteſt in panniculi uet-
ſti illigaueris, deinde ſtercore intectū ſtatim ri-
gaueris. Similiter maximū erit apium, ſi circūſoſis radicibus
paleas

paleas adieceris & rigaueris. Crispum autem erit apium, si semen eius priusquam plantetur, in pillula leuiter tundatur atq; cylindrus ipsi inducatur. Apium in cibo acceptum proprias uulnerum fluxiones magis pronas, deferri facit, quare non permittendum lactantibus ut apium edant, & praesertim ob id quod lac cohibeat. Odoris autem iucunditatem ori conciliat. Quapropter qui oris graueolentiam habet, eius esu foetorem propellunt. Eos etiam qui in scenis uersantur hoc comedere aiunt, quo ora ipsorum odoratiora fiant. Ceterum cum pane cataplasmatibus uice impositum apium, erysipelata sanat, & decoctum eius in infusum ac solum affusum lapides eiecit, & urinae difficultati medetur, ac renes sanat.

¶ De menta.

CAP. XXIII.

Menta inutilis esse putatur. Cui enim in uulnere, exhibita fuerit, huic non facile id ipsum sanescet. Si uero & in lac iniiciatur, & coagulum postea immittatur, lac non coagulabitur. Inepta etiam ac incommoda rebus ueneris habetur.

¶ De ruta hortensi ac syluestri.

Eiusdem.

CAP. XXV.

Ruta non gaudet stercore, sed calidis & apricis locis. Quapropter per hyemem cinere ipsam contegere oportet, ex huius enim naturali calore, frigorebus resistit. Oportet autem rutam in uasis fictilibus plantare, & cauere ne mulier inquinata ipsam accedat, aut omnino contingat. Statim enim ipsam perdit. Ceterum si quis tenera ruta medulla aures obturet, capitis dolorem sanabit. At uero syluestris ruta succus muliebri lacte permixtus & subtilis

subtilis, uidendi acumen præbet. Caligines etiã oculorum
 & incipientes suffusiones, tum hominum, tum animalium
 soluit, mellis Attici partib. duabus ad unã succi rutæ par-
 tem ammixtis & illitis. Ipsa etiam sylvestris ruta in cibo ac
 potu accepta idem facit. Semen autẽ sylvestris rutæ pota-
 tum per dies quindecim foetus corrumpit. Natura enim
 uterum gestantibus aduersatur. Sedat etiã dolores & læ-
 siones ex bestiis inductas cum uino potata. Auxiliatur etiã
 comitali morbo in potu et soluit thoracis dolores. Aures
 etiam cum uino aut rosaceo oleo repurgat.

¶ De eruca.

CAP. XXVI.

Erucæ semen muris aranei morsibus medetur in ui-
 no potatum, lūbricos educit, splenem attenuat. cica-
 trices nigras cum bubulo felle et aceto permixtū pur-
 gat, Sanat etiã lentigines. Permixtum uerò melle maculas
 in facie emendat. Cum uino præsumptum, minus dolere
 facit eos qui flagris cæduntur. At uero sylvestris erucæ fo-
 lia numero tria, sinistra manu accepta arquatum morbum
 sanāt. Ipsa eruca etiam axillarum foetorem ac graueolen-
 tiam corrigit.

¶ De nasturtio.

Eiusdem.

CAP. XXVII.

Nasturtij semen farine fabaceæ ammixtū, addita
 etiam calcis parte strumas sanat, & carbunculos.
 uerum linteoli loco brassicæ folijs utendum est.
 Cum menta autem & uino potatum, lūbricos & latos uer-
 mes, iustitas & tēnias appellatos, educit. In lacte caprino
 coctum thoraci medetur. Suffitum uero serpentes fugat,
 Aiunt uescentes nasturtio mētis acumine subtiliores euade-
 re. Res uenereas magis cohibet. Cum melle tussi medetur.

Imponitur

Imponitur etiam ulceribus, & sub serpendo depascētibz ac uelut cuniculos agentibus. Succus ipsius pilorum defluuium inhibet. Adipe anserino addito, ulcuscula in capite, fursuresq; ac porriginem curat. Furunculos cum fermento maturos facit. Aiunt etiam dentium dolorem succo eius sanari, per aures instillato.

¶ De intubo, siue seride aut troximis.

Didymi.

CAP. XXVIII.

Seris siue intyba, hoc est troxima Græcis appellata, in aceto tincta & comesta, stomacho conueniunt.

Spuentibus sanguinem succus utilissimus est, si alternis diebus bibatur. Medetur ipsa herba cardiacis, trita & sub sinistram mammam subdita. Datur etiam do-
lentibus hepar, succus eius in sole antea paululum refrige-
rata ac assiccata & deinde trita. Si uero quis post ge-
nerationem lunæ ea conspecta, iurauerit super ipsa, quod
intubum non sit comesturus, neq; equinas carnes, is in tri-
ginta diebus non dolebit dentes.

¶ De porro.

sotionis.

CAP. XXIX.

Sotion admouet post satiore porrorum statim cōcul-
candos esse sulcos, & non rigādos, sed neglectim re-
linquēdos per dies tres, quarta uero rigari debere, ita
enim pulcherrimos prouenturos. Porri autē plenissimum
erit, si arenam terræ ammiscueris in plantando. Similiter
porri magni fient, si dum transplantas ipsos, testam aut
lapidem latum supposueris, & non rigabis. Magni
itidem erunt si dum transplantas, caput porri absq; fer-
ro, radio uidelicet aut arundine acuta punxeris, & se-
men cucumerum in medium ipsorum indideris. Etenim
immissum

inmissum semen unitur, & porrum intumescere facit.

Aliqui semen immittunt, non cucumerum, sed raporum, & hoc unitur, & magnitudinis causa existit. Valde autē maiores porri fiunt, si in panniculū lineum protritum & ueterem, quantum tribus digitis apprehēdi potest illigaueris, deinde stercore intexeris, statimq; rigaueris.

Totus enim seminum aceruus unitus, unum magnum porrum efficiet. Idem cōtingit etiam in apio. Si uero quis cuminum præsumat ante porros, non olebit. Ceterum reptilium & phalangiorum plagas, si porros tritos impones, citius quam alio pharmaco curabis. Coctum autem porrum cum melle datum, omnes circa arteriā affectiones curare consuevit. Et semen eius cum passo potū urinae difficultati medetur. Assidue autē comestum uisum obfuscat, & stomacho iniquū est. Morsis à bestiis cōfert succus potatus cum aqua mulsā. Ipsum etiā porrum cataplasmatīs uice impositum. Auxiliatur etiam aurium dolori ac sonitui, cum aceto & thure, aut lacte & rosaceo instillatus. Pustulas quoq; nocturnas sanat. Porris ualde flaccidis & uietis utendum est. Non minus enim quam carnes nutriunt; dolentibus latus hoc olus commodum existit.

¶ De alijs.

CAP. XXX.

Allia optime proueniunt in terra alba. Hæc in cibo accepta lumbricos expellunt, & urinā mouēt. Morsis à uipera & à rabioso cane, tū in cataplasmate tū in cibo auxiliātur. Vsta, autē & melle subacta ac illita sugillata, & alopecias sanant. Dentium dolores in ore detenta sedant. Cum oleo autē & sale eruptiones papularum curant, & hydropicis medentur. Remouēt etiam lentigines

lentigines & impetigines. Et coctum autem & crudum
 comestum ueteres tussis iuuat. Si quis autem allium prasu=
 mat, a serpentum reptiliumq; ac alijs uenenis illæsus mane=
 bit. Sed percussos etiam ab illis, trita & imposita allia sa=
 nant. Valde prosunt etiam cum uino potata. Commodant
 etiã eis qui alimentũ concoquere nõ possunt. Vrinam sub=
 ducunt, nephritim siue renum morbum sanant. Vitiosas
 rum aquarum noxam prohibent. Quod si uelis allia dul=
 ciora esse, contusa hæc planta. Ceterũ allium aliud est sa=
 tium & hortense. Aliud syluestre quod etiã ophioscorodõ
 id est, serpentariũ allium uocatur. Syluestre autem fortius
 & ualidius est ad prædictas medelas. Dulciora itẽ efficies
 allia, si in plantando nucleos oliuarũ simul deposueris. Fœ=
 tore autẽ carebũt, si & seratur, & extrahatur luna sub ter=
 ra existẽte. Quidam tradunt ipsa grauẽ haliũ non esse fa=
 ctura, si quis ab ipsorũ esu crudã fabam insuper mandat.

¶ De Cepis.

CAP. XXXI.

CEpas plátaturus caudas ipsarũ & extremitates au=
 feres, & magnæ euadent. Diebus uiginti ante trans=
 plátationẽ, terram fodito ac siccato, ut omni humi=
 ditate priuetur, & sic plantato, ac multo maiores erunt. Si
 uero & capita ipsorũ denudaueris, & sic posueris, adhuc
 magis grandes erunt. Optimæ autem erunt in terra rubra,
 quemadmodum allia in alba. Quo uero cepæ imputridæ
 permaneant, ipsas in aquã calidã iniectas assiccato in sole,
 & siccatus deponito in paleis ordeaceis, ita ut se mutuo
 non contingant. Cepæ tribæ cum melle omni uulnere com=
 mode imponuntur. Quiq; singulis diebus cepas tenerio=
 res selectas cũ melle leiuus comederit, sanus deget. Cepæ
 r i igitur

358 DE AGRICVLTURA

igitur ulcus sanum faciet, allium uero etiam si sano corpore imponetur, ipsum ulcerabit. Cephæ insuper cum aceto illita in sole utiliginem albam, alphon Græcis dictam, repurgant, & affricte alopecias citius sanant. Succus etiam ipsarum auribus pure manantibus utilis est, & anginosus illius prodest, & ad uisum obtusum facit. Cephæ quoque assata exhibita, tuſim curare potest.

¶ De Caucalidibus. Paxami. CAP. XXXII.

Caucalides in cibo acceptæ, nephriticos per urinas sanant. Et ipsarum aqua hora una ante balneum cum passo potata, morbum regium per sudorem curat. Comestæ insuper cum aceto mulso, & uomitu reiectæ, supernum uentrem purgant. Atram quoque bilem, & appetentiam cibi destructam, ac quartanam febrem curant.

¶ De Pulegio. Icontij. CAP. XXXIII.

Pvlegium concoctionem efficit siccam, tritum, & post cibum acceptum, aridam autem commansum, & palpebris agglutinatum, lippitudinem in uigore existentem, eximie curat, adeo ut qui eius rei periculum fecit, magis expetat ipso in lippitudinibus uti, quam probatissimis collyrijs.

¶ De Anetho. CAP. XXXIIII.

Anethum comestum uisum hebetat & obfuscat.

¶ De Scimbro. Damegerontis. CAP. XXXV.

Scimbron quod quidam sisymbrium uocant, appetentiam cibi excitat, & urinas mouet. Gaudet autem aëre tēperato & sicco, & loco aprico, nequaquam arboribus infestato. Nutritur sub terra & augetur. Seritur autem & plantatur, uerū a semine tertio anno fructum dabit.

Si uero

Si uero quis à uertice radice, ex quo germen habet, quod quidam oculum apellant, plantet, eodem anno fructum producat.

¶ De Bulbis. Anatolij. CAP. XXXVI.

Bulbi magni erunt, si quemadmodum porris, testæ supponantur circa radices plantarum. Plantantur bulbi à Calendis Nouembris, usque ad Calendas, siue nouilunium Februarij.

¶ De Scilla. Berytij. CAP. XXXVII.

Scilla flos uirgæ specie enascens, & non citius marcescens, fertilitatem fructuum eius anni portendit.

¶ De Lapathio. Africani. CAP. XXXVIII.

Sylvestris lapathi siue rumicis semen coeliacos sanat, & dysenteriam, cum uino potatum. Alligatus autem sinistro brachio, mulieris sterilitatem sanat. Radix autem sylvestris lapathi arquatum morbum & hydropem curat. Cocta uero cum aceto & imposita, lepras sanat, & impetigines, & uutiligines, alphos Græcis dictas.

¶ De Cinaris. Vartonis. CAP. XXXIX.

Cinaras Nouembri mense plantabis, tunc enim plantatæ uere fructu dabant. Verum plantatæ in uere, uix sequenti anno fructu ferent, & ipsæ quidē graciles erunt, fructus autē breuis. Cinararū plantæ accipiuntur quæ maioribus stirpibus adnatæ sunt, & acuta falce amputentur, effossa prius circumscripta terra, ablata simul etiā aliqua radice parte. Plantentur autē in terram subactam, ueteri stercore affuso. Aestate rigabis ipsas & quidē frequenter. Sic enim tenerum & pleniorum fructum habebis. Odoratas facies cinaras, si semen ipsarum in rosas uert

aut liliorum, aut lauri, aut aliquo alio succo per triduum
 maceratum, sic terræ mandaueris. Sine spinis autem pro=
 ducentur, si acumina seminum hebetaueris ad lapidem de=
 fricta. Affirmant aliqui quòd quocunq; tempore cina=
 ræ plantentur, eodem & fructum reddent, & ob hoc per
 totum annum posse cinaras haberi. Lauratas porro sa=
 cies cinaras si accepto lauri fructu, eoq; perforato, semen
 cinaræ in cauernam immiseris, atque sic plantaueris. Si=
 militer autem sine spinis nascentur, si in lactucæ radicem
 docorticatam & in tenuas partes concisam semen occu=
 latur, singulis segmentis semine indito, & sic planten=
 tur. Radicibus cinararum mures libentissime uestuntur,
 & ad has è longinquo accurrunt. Arcebumus autem i=
 psos radicibus lana inuolutis, aut stercore suillo, aut cine=
 re siculneo radicibus appposito, atque hoc aut per contra=
 rietatem quandam naturalem contigit, aut quòd odorem
 harum rerum auersentur & fugiant. Dulces fient cina=
 ræ, si semen ipsarum lacte & melle maceraueris, & re=
 frigeratum ac asiccatum seminaueris.

¶ De portulaca.

CAP. XL.

Portulaca cataplasmatibus modo imposita erysipelata
 sedat. Folium uero eius suppositum linguae, sitim
 extingit.

¶ Fungi vt fiant.

Tarentiti.

CAP. XLi.

Poputū nigrā defecato, & in ipsam amputationem
 trunci stantis in terra, fermentū aqua dissolutum in=
 fundito, & statim prouenient fungit populnei, Aegi=
 ritæ appellati. Si uero & ex terra fungos tibi produci ues=
 tis, eliges terram montanā, rāram, harundinem &
 farmenta

farmenta ferre solitam, & omnia quæ facile comburuntur
coaceruata incendes, quum nubilosum aërem esse uideris,
ut uidelicet hymber incumbat. Sic enim sponte nascen-
tur fungi. Si uero cōstructa iā pyra, hymber nō succedat,
aqua pura ignitos locos irrorabis ualde rarer, ad hym-
brium uidelicet imitationem, & nascētur fungi quāquā
deteriores. Meliores enim sunt ex hymbribus connutriti.

CASSII DIONYSII

VTICENTIS DE AGRICULTURA

LIB. XIII.

HÆC insunt in hoc libro, qui decimus
tertius est selectarum de agricultura præ-
ceptionum, & cōtinet descriptionē de lo-
custis, & bruchis, & scorpijs, & serpen-
tibus, & eiusmodi bestijs uenenum eia-
culentibus. In superq; aduersum pulices, & cimices, &
culices, & alia huius generis animalcula. nociua medelam.

¶ De locustis.

Democriti.

CAP. I.

MVLTA quidē ueteribus prodita sunt arcendis locu-
stis. Verū ego expeditiora inde selecta scribā. Si
nebula locustarū accedat, omnes intus mancant
inconspicui & delitescētes, & præteribunt regionē. Si ue-
ro antequā hoc obseruatum sit de repente institerint, ni-
hil omnino cōtingent, si lupinis amaris aut cucumeribus syl-
uestribus in muria seruē factis conspergantur. Euestigio
enim moriūtur. Similiter præteribunt subiectā regionem, si
captas uestpertiliones ex sublimibus regionis arboribus
r 3 suspen-

suspenderis. Si autem captas locustas exusseris, ab odore uertigine afficietur, & partim moriuntur, partim demissis alis uenatore expectant, & à sole corrumpuntur. Hoc naturale existit. Nam si etiã scorpiũ ufferis, reliquos aut capies, aut fugabis. Idem & in formicis contingit, quemadmodum docuit experimētum. Fortassis autē & in alijs huiusmodi animalib. idem contingit. Fugabis locustas si confecto ex ipsis garo scrobes effoderis, eosq; garo resperseris ac madefeceris. Antequam enim praterient dies, si acceperis reperies ipsas in scrobibus somno aggrauatas, quomodo uero ipsas perimas, tuæ curæ relinquo. Nichil omnino continget locusta ex eis, quæ absinthio, aut porro, aut centaurea, aqua tritis resperseris.

¶ De Bruco. Didymi.

CAP. II.

Bircum truncum uitis iuxta radicem tria sinapis grana obruito. Hæc enim enata odore suo bruchũ encabunt.

¶ De Mustelis.

CAP. III.

Salem ammoniacum & frumentũ simul commacera to, & hæc iuxta locum ubi frequenter discurrunt disseminato. Aut enim his comestis morientur, aut fugabuntur. Aiunt autem quod si quis capta una ex ipsis, caudam aut testiculos ei amputet, uiuentemq; dimittat, de cætero non amplius ipsas repertum iri in illa regione.

¶ De Muribus domesticis. Paximi.

CAP. IIII.

Mvres necantur ueratro cum polenta obiecto, aut syluestris cucumeris semine cum ueratro nigro, et colocynthide, et polenta. Si uero Calacathus, & origanũ, & apij semen, & nigella suffumigetur, fugabuntur.

buntur. Si uero cinerem quercinum cauernæ apposueris, incinerati scabie infestantur & necantur. Si ferri limaturam, hoc est ramenta lima detrita, fermento ammixto deposueris ubi abundant, ea gustata moriuntur. Si libeat mures excæcare, tithymalum contusam, & cum polenta ac uino mulso mixtam, ipsis appone, ubi enim ederint excæcabuntur. Anatolius autem & Tarentinus in libro de horreo, ad domestictorum murium perditionem ipsdem usi sunt medicamentis. Si uero uno apprehenso caput ipsius excorioraueris, & dimiseris, reliqui fugabuntur. Pereunt etiam rubi radice cum butyro panis, ac caseo mixta gustata. Quidam ueratræ album & cynocrambes corticem tusum & cribratum, cum polentis, & ouis, & lacte, in massam redigunt, eamque cauernis ipsorum immittunt. Mures fugantur Hæmatitæ lapidis suffitu, & myrica uiridi suffumigata. Anatolius autem amurcam in peluim æream infundere iubet, & in media domo noctu deponere, eoque facto omnes mures etiam in alijs domibus congregari adserunt. Cui etiam Didymus suffragatur.

¶ De Muribus arualibus.

Apuleij.

CAP. V.

APuleius admonet bubulo felle semina illnere, ut ipsa non contingant mures. Melius est autem diebus canicularibus cicutæ semē cum ueratro & polenta: Aut syluestris cucumeris aut hyoscyami, aut amygdalarum amararū, & ueratri nigri, pares portiones cōtusas polentæ miscere, & oleo subigere, & cauernis murium ruralium apponere. His enim gustatis moriuntur. Qui uero in Bithyniæ rei periculum fecerunt, rhododaphnes folia in foramina obdunt, quo mures perire gestiētes illa detribus contingat. Ex

contactu enim enecatur. Chartam accipe & in ipsam hæc scribe, Adiuro mures omnes hic comprehensos, ne me iniuria afficiatis ipsi, neq; alium sinatis, Do enim vobis agrum hunc, & nominas qualem. Si uero uos amplius hic existentes deprehendero, assumpta deorum matre, distraham uos in septem partes. Hæc ubi conscripseris, chartam in regione ubi sunt mures, ante solis ortum agglutinato, ita ut literæ foras prospectent, ad lapidem sponte naturæ productum. Hoc à me propterea adscriptum est, ut ne uidear quid relinquere. Non probō autem omnia huiusmodi, absit. Imo omnibus idem consulo, ut ne ulli talium risu dignorum animum aduertant.

¶ De Fele.

Sotionis.

CAP. VI.

Feles autem nullam continget, si sub alam ipsius ruta siluestris suspendatur.

¶ De talpis.

CAP. VII.

Si talpas perdere uelis, ueratrum album & cynocrābes corticē tusa & cribrata, cum polenta & ouis in uino & lacte rigata ac subacta, in massas cogito, easq; cauernis ipsorum immittito. Aut caryinen siue aliud uas eius modi angustū accipe, & in ipsum paleas, & cedriæ quod satis est, ac sulphur inijce, & in locū ubi talpa habitat depone, & paruas quidē cauernulas obtura, ut ne per ipsas fumus penetret. In maiorem uero per quam spiritus ingreditur, infernā caryinæ partem ponito, & quodam modo ad cauernam coaptato, quo facio insufflato, ut per fumum omnis cedriæ ac sulphuris odor illabatur, & talpam suffocet, atque hoc modo singularem talparum latebras circumuenito, idemq; facito, atque omnes disperdes.

¶ De

De serpentibus. Florentini.

CAP. VIII.

Serpentes in regione nō erūt, si absinthiū, aut artemi-
siam, aut abrotonū circa prædiū ac uillā plātaueris.
Qui uero iam sunt, abigentur radice lili, aut cornu
ceruini, aut unguarū caprinarū suffitu. Omne autē reptile
fugabis, si laseris succum, & nigellā, & galbanū, & cerui
cornu, & hyssopū, & sulphur, & pyrethrū, & peucedas-
num, & ungulas caprarū miscueris, deinde triueris, & ace-
tum acre affuderis, factisq; inde pilulis paruis, fumum &
uaporē excitaueris. Sed & singula ex ipsis seorsim suffi-
ta reptilia exterminabunt. Quidā prodūt punice ramum
bestias uenenatas & serpentes fugare, & ob id ipsum in
stragulis apponere dignatur, securitatis gratia. Serpentes
columbaria nō infestabunt, si in quatuor angulis inscripse-
ris Adā. quod si fenestras habeāt colūbaria, etiam in ipsis
inscribes. Democritus tradit serpentem nō moueri, ibidis
penna ipsi iniecta. Mori eundē quercus folijs ipsi iniectis,
& si quis ieiunus in os ipsius inspuat. Apuleius ait ser-
pentē harudine semel percussū obtorpescere, sæpius autē
roborari. Idem tradit serpentem cauernam subeuntem, si
quis ipsum sinistra manu apprehendat ex cauda, facile ex-
trahi. Verum dextra id fieri non posse. Non enim remit-
tit tractus, sed aut effugiet, aut abruptitur. Tarentinus
ait oblitū succo herbæ draconteæ serpentem non accedere,
neque eos qui oblitī sunt succo aut semine raphani, & si
gustauerint tantū nulla iniuria affici. Eos uero qui à ser-
pente morfi sunt, radicem rosæ alligatā seruare. Floren-
tinus ait serpentem non accedere ubi iacet cerui adeps, aut
centauræ radix, aut gagates lapis, aut dictamnium herba,

aut aquile aut milui stercus. Eadem mixta cum styrace
 & suffita reptilia abigunt. Morsis à uipera succum fo-
 liorum fraxini præbendum dato, ex uino quidem febre
 carentibus. Febricitantibus uero ex uino diluto. Fo-
 lijs uero expressis morsum integito. Aspidi halicacabi
 radicem admoue, & soporabitur. Tribolum herbam a-
 qua terito, & ipsam tribolum cauernæ indito, & serpentes
 fugabis. Si dolia à salsamentis inueterata circum præ-
 dium defodiantur, omne reptile in ipsa illabetur. Tu ue-
 ro probe obturata extra fines ipsa exures.

De Scorpijs.

Diophanis.

CAP. IX.

Si scorpion unū captum exusseris, etiam reliqui fuga-
 buntur. Si quis autē raphani succo manus suas diligen-
 ter illinat, intrepide & citra periculū scorpios ac re-
 liqua reptilia apprehendere potest ipsi uero raphani scorpijs
 impositi statim ipsos interficiunt. Scorpij plagam sana-
 bis, argentei anuli sigillo ad locū appresso. Sandaracha
 cum galbano & butyro siue adipe caprino suffita, scorpios
 & omnia reptilia fugat. Si quis scorpion ipsum in oleo
 coquat, & locum à scorpio percussus inungat, dolorem se-
 dabit. Apuleius iubet percussus à scorpio super asinū se-
 dere ad caudam cōuersum, & asinū dolere ait pro ipso, ac
 torqueri. Democritus ait percussus à scorpio, & statim
 loquutum ad asinum, Scorpius me percussit: non doli-
 rum, dolore nimirum in asinum transeunte. Naturalem
 contrarietatem habet Stellio aduersus scorpion: Si igitur
 quis stellione in oleo liquefacto, ex ipso oleo percussus
 inungat, à dolore ipsum liberabit. Idem tradit rosæ radi-
 cem ad alligatam percussos à scorpio sanare. Plutarchus

nucens

nucē auellanā lectulorum pedibus alligat, ut scorpius ipsos non accedat. Nucem enim auellanā negat à scorpio adiri. Zoroastres ait lactucæ semen cum uino potatum percussos à scorpio sanare. Florentinus prodit si quis in plagam recens percussus, fici succum instillet, uenenum non ultra progressurum esse. Et si percussus scillam ederit, illæsus manebit, insuperq; scillam sapore dulcem esse confitebitur. Tarentinus ait, eū qui teneat sideritim herbā uiuos scorprios tenere posse, ita ut ab ipsis nulla iniuria afficiatur.

De Formicis.

CAP. X.

Si formicas captas ufferis, reliquas formicas fugabis, quæ res experimēto cōstat. Si cedriam circū cauernas obleueris, formicæ aream non ingredientur. Formicæ aceruū frugum uon contingent, si terra alba aceruū circumscripseris, aut syluestre origanum circumposueris. Expelles formicas ex cauernis suis, si cochlearum tegmina, hoc est testas, cum styrace ufferis, & contusas in agmen ipsarum consperseris. Similiter expelles formicas, origano & sulphure tritis, & circum aceruos ipsarum adspersis. Formicæ penitus intereunt, si succum Cyrenaicum oleo dissolutum ipsis affuderis. Formicæ non contingent plantas, si truncos obleueris lupinis amaris cum amurca tritis aut coctis. Non contingēt formicæ uas mellarium, etiam si operculo caruerit, si albam lanam circundederis, aut terra alba, aut rubrica circumscripseris. Quidam succum laseris aceto dilutum truncis illinunt, & in foramina ipsarum infundunt. Si truncos uitiū hedera densa obligabimus, reperientur paulo post formicæ. Imò etiam scarabei, sub hedera umbra, ita ut facile capi queant ac tolli.

polli. Intereunt penitus formicæ, radice sylvestris cucumeris suffumigata, aut Siluro maxime Alexandrino suffuto ad lentum rogam. Vna formica sublata, aliæ ultro relinquent latebram. Si quis granum tritici quod à formica gestatur, pollice sinistrae manus apprehensum, in pellem puniceam mittat, & capiti mulieris alliget, sterilis erit quæ id gestat. Quod si formicæ exurantur, aliæ odore ipsarum diffugiēt. Audire autem memini, quod formicam mortuam altera formica in humeris gestat ac effert. Arcebis formicas, felle taurino & pice cum amurca mixtis, indeq; illito trunco. Idem facit & rubrica & pix, mixta ac illita. Quidam piscem appellatum Coracinum ex arbore suspendunt, atque sic formicas disperdunt.

¶ De culicibus.

Democriti.

CAP. XI.

Culices perdit pilus equinus extentus iuxta ianuam & per mediam domum, & non permittit ipsos introire. Exigit eos dē calacantha & nigella suffitu. Si spongiam acri aceto imbutā à capite suspenderis ei sub pedes, culices te non cōtingent. Fugabīs eos dem rutam madesfaciens, & domum respergens. Item Conyza cocta, & domo ex decocto respersa. Aut galbani suffitu, aut sulphuris aut cymini. Si canabis humidæ ramum florentem iuxta te pones dormiturus, culices te non contingent. Nec etiam accedent te, si mannam siue micæ thuris cum aceto & oleo illeueris. Fugantur item aceti simplicis & origani uapores ac nidore. Stercus bubulum suffitum & muris sublitum, culices eliminat. Idem continget si ex inulæ sextante, & nuricum ustorum drachmis duabus, amicula suffumigaueris. Spongia aceto imbuta si

ex

ex fastigio domus suspendatur, omnes culices illic cōgre-
gabit. Culices molesti non erunt ei qui cannabem in lecto
substratum habet. Rutam aqua macerato, aut conyzam
coquito, indeq; in domum irrorato, & culices extermina-
bis. Exiguntur item bdellij suffitu.

¶ De Muscis.

Beritij.

CAP. XII.

Laurus cum ueratro nigro contusa, & in lacte, aut
passo, aut aqua missa macerata, aut in aqua cōtem-
perata, muscas necat. Si uero cassiam triueris
cum oleo, & illeueris, te non accedent. Si uero exigere
ipsas sit animus, calacantham suffumigato. Similiter autem
& foliorum sambuci decoctum respersum ipsas fugat.

Anatolius ait, Si muscas in unum locum congregare uelis,
scrobem facito, & rododaphnas contusas in ipsum mitti-
to, isthicq; uniueras congregabis. Muscæ non infesta-
bunt boves, si lauri fructum oleo incoctum ipsis illines. Ex
toto autem brutis non insidebunt, si leonino adipe illinan-
tur. Veratrum cum lacte aut sapa, auripigmento addito, ma-
ceratum & respersum nūscas perimit. Si uero alumen &
origanum trita illeueris, non insidebunt.

¶ De Vespertilionibus. African.

CAP. XIII.

In uis publicis platani folia suspendes, & uespertilio-
nes non ingredientur. Occidit ipsas hedera suf-
fumigata.

¶ De Cimicibus.

Didymi.

CAP. XIII.

Pix liquida & sylvestris cucumeris succus in lectos
missa, cimices necat. Similiter & scilla cōsecta atq;
aceto trita, si inde lectus per spōgiā illinatur. Similr
titriōrū folia cum oleo coquito, & lectorum commissuras
illinito.

illinito. Aut fel tauri aut hirci acri aceto dilue, indeq; lectum ac parietes illine. Idem contingit si oleum antiquum & sulphur uiuum triueris, ac lectis illeueris. Non erunt cimices, si glutē pisciū coctū grabatis illeueris. Eos uero qui iam sunt perdes, si amurcam coctam felle bubulo mixtam cum oleo ipsis adsperseris. Aut hederæ aut capparis folia oleo dissoluta lectis illeueris. Hoc medicamine etiā qui in pariete sunt cimices tollentur. Efficax autē pharmacum preparatur hoc modo. Staphidis syluestris acetabulum, scilicet in tenues partes sectæ tantundem, aceti acris cochlearium unū, simul terūtur hæc, deinde calefiunt, & sic locus illinitur. Et cedræ partē unā, passi partibus quatuor permiscebis, ac illines. Idē facit & capræ aut uituli fel, cum pari modo passi ac aceti. Florentinus ait cimices suffitu hiru dinū necari, si grabatū operimentis contegatur, ut uapor transpirare non possit, & uice uersa hirudines interfici cimicum suffitu. Scolopendra etiam siccata & suffumigata idem facit. Et hederæ folia trita ammixtis hirudinebus decem. Democritus ait pedes leporis aut cerui, circa fulcra lecti alligatos, iuxta dorsum quo te reclinas, non sinere cimices nasci. At uero in profectionibus, si uas aqua frigida plenum sub lectum posueris, cimices te non contingent dum dormis. Etenim calidæ affusio, qua omnes utuntur, eos quidem qui occurrunt perdit. Verum non est impedimento quo minus uelociter regenerentur.

¶ Ad Pulices in domo.

Pamphili.

CAP. XV.

Scrobē facito & rhododaphnas cōtusas in ipsum mitito, isticq; omnes concurrent. Absinthium, aut cucumeris syluestris radix, aqua marina rigata ac resper-

sa,

sa, pulices necant. Disperdit autem ipsos penitus Melanthium aqua maceratum ac respersum. Aut conyzæ coctæ decoctum irroratum. Disperdit eosdem similiter semen sinapis & rhododaphnes, ambo seruesacta & in domo respersa. Calcem uinâ cribrato, & postquam locum uerreris inspergito, indeq; necabuntur. Idem cōtinget ex amurca pauimentis assidue irroratis. Cuminum item syluestre tritum ac aqua mixtum, & seminis cucumeris syluestris drachmæ X. tritæ & in aquam demissæ, indeq; domo respersa, pulices crepare faciunt. Item chamelææ radix & populi nigræ folia tusa & aqua macerata, & tribolus ex aqua cocta. Pulices etiam muria acris respersa, & aqua marina enecat. Quod si in media domo quis peluim deponat, & circulū machæra penitus ferrea circūscribat, præstat autem ad hanc rem machæra qua homo occisus est, & reliquā domum, præterquam locum circumscriptum, cremore staphidis syluestris, aut lauri foliorum tusorum cōspersgat, aut etiam muria, aut aqua marina cocta, omnes pulices in peluim cōgregabit. Fictile quoq; uas de fossū ita ut labra æqualia pauimento habeat, & adipe taurino oblitum, omnes pulices in sese cōgregabit, etiā eos qui adhuc in pallijs delitescūt. Si quando autem in locum ingredieris in quo sunt pulices, och och uociferato, & non contingent te. Sub lecto paruulum scrobem facito, & in ipsum sanguinem caprinum mittito, congregabitq; pulices isthic, & ex alijs uestibus, ad se illiciet ac uocabit. Cæterum ex amphimallis & densissimis tapetibus, in quibus plurimi pulices delitescunt, eximi ac euocari possint, si sic in urna aut dolio ipse sanguis caprinus deponatur.

¶ De Cantharidibus.

CAP. XVI.

Cantharides non lædent uites, si ipsas cantharides oleo maceraueris, indeq; cotem illeueris, in qua salcem exacuere soles, qua uites putantur. Si uero galbanum cum stercore bubulo ueteri exuſeris, ipsas fugabis. Et cucumeris siluestris radices si suffumigaueris, eas similiter exterminabis. Aristoteles autem prodit rosarum odore Scarabeos necari. Vultures autem odore unguenti. Hæc enim gaueolentia ipsis esse confirmat. Pleriq; autem uitium trunco iuxta terram hederæ corona circumdant, & inueniunt ipsas sub hederæ umbra, & sic perdunt.

¶ Ad Sanguifugas siue hirudines.

Anatolijs.

CAP. XVII.

Si bos aut quadrupes inter bibendum deuoret hirudinem, cimices contusos animali olfaciendos præbeto, & statim excident.

¶ De Ranis.

Africani. CAP. XVIII.

Rana tacebunt & uociferari desinent, si lucernam accensam ad ripam posueris.

CASSII DIONYSII

VTICENSIS DE AGRICVLTURA LIB. XIII.

LAEC insunt in hoc libro, qui decimus quartus est selectarum de agricultura præceptionum, & continet descriptionem de columbarum, & auium, tum in aëre, tum in terra degentium nutritu, & cura, iuxta subscriptorum capitum narrationem.

¶ De

De columbis.

Florentini.

CAP. I.

Qui agricultura studio tenentur, his ualde utilis possessio est columbarum, maxime propter stercoreum ipsarum commoditatem, deinde propter pullos quorū usus adeo necessarius est his qui uires à morbo recolligunt. Habet autē possessio harū non modicū redditum. Duobus enim tantū mensibus hyeme à dominis suis nutriuntur: reliquo tēpore anni foris pabulū sibi querunt. Et est aliās animal natura fecundū & multæ sobolis. In omnibus enim quadraginta diebus & prægnās est, & parit, & fouet ac incubat, & enutrit, atq; hoc serē per totū annum facit, tantū à solstitio hyberno usq; ad æquinoctiū uernum cessans. Reliquo anno parit. Estq; uidere easdem columbas, nondum perfecte primis pullis educatis, oua parientes, ouaq; fouentes. Et foetus ipsarum perfecti, statim cum matribus parere incipiunt. Gaudet autem hoc animal cicēcula, eruo, foeno græco, pīso, lente, frumento, & lolio in ipso nascente. Prohibendæ sunt columbæ ne euolent, ut neque alibi nidificent, neque distrahantur propter egressum, sed circa columbarij locum exerceantur. Si uero quādoque indigent alimento, solummodo quæ pullos habent, emittantur. Hæ enim saturatæ reuertuntur.

¶ Ut columbæ non fugiant, sed sobolem amore complectantur.

Didymi.

CAP. II.

In uias & fenestras, & angulos columbarij oleo balsamino illine, & manebunt. Non fugient columbæ si minimum & lentem in aqua mulsā macerata obieceris. Et si aquam mulsam dederis in potu, aut lenticulā per se

s 1 passo

passo coctam edendam præbueris, amorem prolis in ipsis excitabis. Preparatur etiam ad hoc ut colūbæ nō fugiant eiusmodi philtrum. Testæ tussæ ac cribratæ, & coctus, & uinum uetus odoratum simul mixta exhibentur prodituris ad pascua. Quidam farinam ordeaceam coctam sicibus aridis ammiscent, & addita mellis parte proponunt. Alij cuminum ad pascua ituris offerunt. Columbæ permanent, si uestertilionis caput supra turrem posueris. Aut uitis syluestris ramos unā cum floribus pro temporis occasione in columbarium deposueris.

Ut columbæ maneant, & alias peregrinas secum adducant.

CAP. III.

SI unguento illeueris columbas, & alias externas inducent. si uero cuminiū obieceris ad pascua exituris, tum ipsas retinebis, tū alias multas cum ipsis uenire facies, ungueti odore ductas. Si uero uiticis semen acciperis, & uino uetere per triduiū maceraueris, deinde autem eruiū uino illo rigaueris, et colūbis obieceris, ipsasq; statim euolare permisceris, externæ columbæ spiritus fragrantia percepta omnes in columbariū ueniēt. Citius autem ingredientur, si saluiam cū thure in columbario suffumigaueris.

Ut feles columbas non infestet.

CAP. IIII.

IN fenestras et ingressus, aliosq; plures colūbarij locos, rutæ ramulos deponito & suspendito. Habet enim ruta naturalem quandam contrarietate aduersus bestias.

Ut serpens non accedat columbarium.

Democriti.

CAP. V.

Serpentes non infestabunt columbarium, si in quatuor angulos columbarij inscripseris Adam: quod si fenestre

fenestras habuerit, etiam in ipsis scribes. Serpentes autem eliminabuntur peucedani suffitu.

¶ De columbario.

Quintiliorum.

CAP. VI.

Construenda est domus tempore sereno, et aduersus bestiarum accessum munita, et diligenter oblita. Construendi sunt et in parietibus nidi crebri à pavimento usq; ad fastigium, quos aliqui *καθίστρες* uocant, nos autem *σθόβες* nominamus, in quibus coniugatas columbas uersari ac parere oportet. apponantur autem singulis nidis aseres, ut per ipsos transitus fiat. Effodiatur autem in domo lauacrum quoddam amplius, quo et bibere et lauari possint, ne occasione prebenda aquae homo frequenter columbas perturbet. quod ualde damnosum est. Non tamen omnino reprobandus est hominis accessus. Nam et uerrere domum aliquando necessariū est, et stercus euehere, et si quid affectum est intus resarcire ac obubrare, ut neq; serpentes, neq; alia reptilia damnum dare queant. Caterum ego reptilium accessum prohibere uolens, proprium locum deligo, qui non habeat domos propinquas, sed procul distantes, et columnas transfero pro magnitudine extruendi operis, easq; statuo non in directum, sed circulariter, deinde supra columnas capita impono, postea super capita columnarum alias columnas ligneas ualde praestantes impono, et super columnas in circuitu duas domunculas extruo altitudine cubitorum septem, facioq; in parietibus, ab occasu quidem fenestram unam lucis gratia, ab ortu uero aliam, in qua colloco cohibitorem siue custodem appellatum, qui cohibet columbas, et unde columbas ad pa-

seua exire oportet. A meridie autem constituo ianuā per quam ingrediatur is qui auium curam gerit. Atq; hoc modo illas columbas conseruo. Neque enim possibile est reptilia per columnas ascendere posse, quum sint ualde diligenter oblita, testioriq; inducto explanata. Neq; feles, neq; aliud animal insidias struere potest aut aggredi, quum non sint domus in propinquo, è quibus insidiari queant. Oportet autem eum, qui columbarium insituere uelit, non à iuuenibus columbis auspicari, sed à matricibus. Decem autem paria suffecerint ad constitutionem. Cito enim multiplicantur.

De Gallinis.

Florentini.

CAP. VII.

Domesticas gallinas in domibus calidioribus & angustioribus nutrire conuenit, in quibus sumus adnascitur. Verum in parietibus nidos construemus in quibus pariant, ex tabulis cõpositis, & paleis substratis, ut delabēs ab ipsis ouū non in siccum feratur, & rumatur. Oportet itē perticas parietibus insigere, in quibus gallinæ pernoctent. Cibus obijciatur ipsis ptisana cocta, milium, surfures frumētī, lolium quod & rixaniorū nomine uenit, hoc enim optimum alimentū præbet, & cytisi folia humecta, hæc enim & durabiles ipsas faciunt. Quum uero oua pariant, maxime obseruare oportet, ut ne uinacea edāt, fecunditatē enim ipsarū supprimunt. At uero quæ oua comedere solēt, sic desuescent id facere. Qui candidū euacuetur, ad utellū autē, hoc est croceum oui, gypsum liquidum infundatur, ut in testæ duritiā transeat. Etenim ubi à gustitate stimulantur, & nihil amplius reperient, cito abstinēbunt ab ouorum uastatione. Pinguescunt autem maxime ac

me ac crassissimæ fiunt, in domo tenebricosa & calida nutritæ, pennis præpetibus, quas græci ocyptera uocāt, euulsis, oblatoq; cibo farinæ ordeacæ aqua subactæ. Alij ordeacea & loliacea farina utūtur. Aut ordeï & seminis lini cruda farina. Quidam etiā polentā ammiscent. Aliqui his & uinum affundunt. Quidam panem frumentaceum bonum madefactū præbent. Plurimi milio enutriūt. Ceterum qui gallinas alere uult, quā foecūdiſſimas ex eis eligere debet, quæ res ex usu & experimēto cōdiscitur. Imò & ex alijs quibusdam signis. In uniuersum enim flauescētes, & impares digitos habentes, & oculos magnos, & cristam erectā, & nigris pennis præditæ, itemq; magna corporis mole conspicuæ tum mares facile ferunt, tum ad oua parienda præstantiores sunt, parūtq; oua magna, ex quibus etiam pulli generosi excluduntur. Verum supra quinquaginta gallinæ in domo nō sunt nutriendæ. Corruptūtur enim locorū angustia. At uero multitudinis gallinarum sexta pars sint galli. Quæ uero parūtur oua accipere conuenit, & componere in uasa cum fœturibus. Quum autem oua incubare gallinas uolumus, puræ paleæ substernantur imposito in ipsas ferreo clauo. Hoc enim auxilium esse uidetur aduersus omnem maliciam. Supponantur autē optimæ gallinæ non plura quā uiginti tria oua: ei uero quæ talis non est, pauciora, iuxta unamquāq; naturam. Semper tamen inæqualem numerum esse oportet, & augescēte luna supponere, hoc est à natiuitate eius usque ad lunam decimamquartam, Quæ uero ante nouilunium supposita sunt corripuntur. Supponenda autem sunt oua maximè à fauonij flatu edita, usque ad æquinoctium autumnii

278 DE AGRICVLTURA

hoc est à septima Februarij, ad uigesimam secundam septembris. Quapropter dum pariuntur seorsim reponēda sunt, quo ex his pulli educuntur. Quæ uero ante hoc tēpus aut postea edita sunt, & primogenita omnia minime supponantur. sterilia enim & imperfecta existunt. Tēpus supponendi oua optimum ab æquinoctio uerno est, hoc est à uigesima quarta martij mensis. Supponantur autem etate prouectioribus, non uigoris & parere potentibus. Vigorosisimæ enim sunt ad parienda oua anniculæ, maxime uero biennales. Minus ualent his seniores. At uero gallinæ aculeos habētes similiter ut galli, prohibēdæ sunt ab ouorum incubatu, perferant enim oua. Postquam autem composita sunt oua, adhibendæ sunt gallinæ & includendæ, quo per totum diem ac noctem in seſſu suo foueant ipsa. Mane autē uesperiq; emittātur, & cibis obijciatur. Quæ uero non sua sponte inſcendunt ac inſident, cogantur. Et qui ad hoc ordinatus est, interiectis aliquot diebus oua cōuertat, ut undiquaq; æqualiter foueantur. Cognoscuntur oua an quod in ipsis est ſecundum habeant, ſi poſt quartum diem ab incubatu ad ſplendorem ſolis contempleris. Si enim quid fibroſum tranſiens apparuerit, & ſubcruentum eſt quod ineſt, ſecundum exiſtit. Si uero pellucidum fuerit, ut ſterile eiſciatur, & pro reprobatīs alia ſupponantur. Nihil autem uereri neceſſe eſt, ne oua corrumpantur, ſi ſæpe leniter conuertantur. Nihil enim inde leduntur. Porro non unam ſolum gallinam eadem die ouis incubare oportet, ſed tres aut quatuor. Excluſi autem pulli ſtatim ab unaquaq; gallina ſubtrahendi ſunt, & ſubijciendi ei quæ paucos habeat. Oua uero non excaſpta, in eas quæ ad hūc incub

incubant diuidantur, quo cum alijs fota uiuificentur. Et ta-
men ei quæ paucos pullos habet, non plures quam triginta
summittantur. Insestissimum est enim gallinarum genti fri-
gus. Experieris autem an utilia sint ova hoc modo. Mittes
ipsa in aquam, defectuosum enim innatat ut inutile, plenū
uero deorsum feretur. Neq; enim experimenti sumēdi gra-
tia ova concutere oportet, ut ne quēd in ipsis uitale est cor-
rumpatur. Quandoquidem uero etiā alterius generis ova
quidam domesticis gallinis supponunt. Sciendū quōd gāl-
lina ova phasiani similiter ut propria per dies uiginti unā
excudit. Pauonis uero & anseris per dies uiginti no-
uem. Coniecturam igitur faciunt qui hęc ad predicta sup-
ponunt, quo septem aut octo diebus prius supponatur, at-
que ita simul excudantur. Sunt autem in Alexandria Ae-
gypti, gallinæ Monofiri, ex quibus pugnaces galli gene-
rantur, quæ bis aut ter ova incubant consequenter, ita ut
perfecti pulli singulatim auferantur, & seorsim nutrian-
tur, & gallina incubet quadraginta duobus aut etiā sexa-
ginta tribus diebus.

¶ Quomodo possibile sit etiam citra gallinam
pullos excludere. Democriti. CAP. VII.

Habebis pullos multos citra incubationē gallinæ,
hoc modo. Quādo incubanti gallinæ ova suppo-
nis, eadē die gallinaceū stercus tenuiter tusum &
cribratum in uentriculos mitte, eiq; gallinarū penmas cir-
cumpone, & super has ova recta impone, acuta parte sur-
sum uergēte, deinde sup hęc rursus idē stercus iniice, donec
undiquaq; sint cōtectā: quo facto primos duos aut tres dies
sine, de cetero singulis dieb. cōuerte, ad aduersiōē habita ut

oua inter se non collidatur, et aequaliter ut foueantur. Post vigesimum autem diem, quando sanè pulli oua aliàs gallinæ supposita percutere incipiunt, reperies etiā oua in uentriculis circumrupta, ob quam causam etiā scribunt diem in quo posita sunt, ut circa numerū nō fallantur. Vigesima itaq; die testam adimito, & pullos eximito, in cophinumq; positis gallinam inducito, & omnia rite gubernabit. Quo uero alimentum habeant, fermentum ordeaceum & fursures aqua subigito. Et asininum aut equinum stercus in uentriculos inde, & post triduum uermiculi generabuntur, qui alimentum pullis abunde præbere possunt.

¶ De pullorum nutritione.

Didymi.

CAP. IX.

Pulli primum quidem statim in corbem siue cophinū missi super modicum sumum suspenduntur. Cibum autem biduo nō accipiunt. Vas in quo cibum proponitur bubulo stercore claudatur. Cibum quidem quindecim diebus capiunt, polentam cum nasturtij semine uino et aqua macerato, aut etiam cocto, sed & porri tenerrima folia cum caseo recenti tusa offerimus. Ordeum autem post sextum diem offeratur.

¶ De phasianis, & Numidicis, & perdiceibus, & Attagenis. Varronis.

CAP. X.

Et has quidem uolucres similiter educare conurnit, uelut de pauonibus docuimus. Pinguescunt inclusæ ita ut prima die accipiant cibos. Sequenti uero aqua mulsæ aut uinū potens apponatur. Cibum sit cruda ordeacea farina aqua subacta, particulatim autē apponatur, & paulatim. Deinde faba fresca molita et ptisana, et milium integrum.

grū, & semen lini coctū, & siccum cruda ordeacea farina mixtum. His etiam oleum adicere potes, massasq; ex ipsis facere, easq; cibi loco offerre, ut inde saturantur. Quidam etiam foenū græcum ad dies quinq; aut sex obijciunt, bilem purgare ex uolucris his cupientes. Pinguescunt ut plurimum diebus sexaginta. Curatur autē & hæc gallinarum genera, medelis ac remedijs in domesticis gallinis relatis.

¶ De perdicibus.

Beritij.

CAP. XI.

Perdices natura calidissimæ & ad coitum feruētissimæ existunt, unde mares ipsarum zelotypia moti inter se decertant. Quandoquinq; igitur foemina præsentibus duo mares reperiuntur, statim ad pugnam deueniunt, neq; prius certamen dissoluitur, quam alter ipsorum superatus secedat. Qui igitur superior apparuit, hunc omnes foeminae de cætero sequuntur, atq; hic superbiens uictū uelut foeminam salit, & de cætero ille in foeminarum ordinem reductus sequitur uictorem.

¶ De venatu perdicum & reliquarum auium.

CAP. XII.

Perdices facile uenaberis, si farinam uino madefactā obieceris. omnis auicula facile corripitur, si uinū aqua dilutum uinosius tamē, in uasculis proposueris. Vbi enim uel parū inde biberint, soporātur, et obstupeſcūt.

¶ De anseribus.

Quintiliorum.

CAP. XIII.

Anseres eligendi sunt maximi & quam albiſſimi. Māſto siue bara anseraria, quā chenobosceū Græci appellāt, cōstituatur in loco palustri & aquoso. Cibus offeratur ex omnibus leguminibus, eruo excepto. Dāda sunt & lactuæ folia. prohibeātur autē a graminis esu,

s 5 Crudit

Cruditatis enim causa est. Pariunt oua ter in anno usq; ad
X I I. aliquādo etiā plura, & ex his aliqua supponēda
sunt gallinis. Pullos ipsorū primis decem diebus intus ma-
nere oportet. Vbi autē serenitas extiterit, ad pascua pro-
ducimus, & ad aquā ubi iam cibo ex satiati sunt producan-
tur, prospiciendūq; ne ab urtica aut spina aliqua pun-
gantur. Similiter obseruandum ne hœdi aut porci pilos de-
uorent. His enim deuoratis intereunt. At uero statim ut ex
ouis prodeunt pulli, polenta & frumentum madesactū cibi
loco obijciantur, & nasturtium uiride. Anseres ipsi pin-
guescunt in domibus calidis, polentæ partibus duabus &
furfurū partibus quatuor, aqua calida subactis & obiectis
ut inde quantū uelint edant. Ter die cibū sumunt, & cir-
ca mediam noctē. Bibunt largiter. Verū postquam magni
euaserunt, caricas siccas in tenuia segmenta cōcisas & a-
qua subactas, per dies uiginti in potu exhibe. Oportet autē
uniuscuiusq; anseris oua per characteres quosdam notare,
& hæc matri supponere. Aliena enim non solet hoc ge-
nus fouere. Oua supponantur usq; ad nouē. Incubat autem
ut plurimum diebus uiginti nouem. frigore existente die-
bus triginta. Quibus diebus incubat, hordeum aqua mace-
ratum offeratur. Post dies triginta si quis iocinera ipso-
rum magna efficere uelit, caricas siccas in tenuia frustra
concisas aqua subigat, & per dies uiginti aut minimum
X V I I. in os ingerat. Quidam ut magnum faciant he-
par sitq; ipse anser pinguis, sic nutriunt. Incliso nimirum
frumentum maceratū obijciunt, aut hordeum eodē modo.
frumentum enim cito pinguefacit. Hordeum uerò carnem
albā facit. Pascatur autem ex prædictis speciebus singu-
latim

latum, aut etiam utrisq; ad dies uiginti quinq; bis per diem oblati collyrijs inde factis, ita ut septem collyria singulis primis quinq; diebus offerantur, consequenterq; paulatim numerus augeatur usq; ad dies uiginti quinq; ut sint dies ex toto triginta. Quibus impletis maluas ferues facies, & de cocto eius adhuc calido fermentum madefactum exhibebis, atque id facies quatrimum. Iisdem etiam diebus aquam mulsam offeres, ter singulis diebus ipsam permutans, & non eadem utens: & sic in sequentibus usque ad sexaginta diebus, aridis ficis contusis cum prædicto fermento uteris in eorum alimentum, contingetq; tibi post dies sexaginta, & ipso ansere, & hepate eius tenero ac albo uti, quod sanè exèptum in uas amplum mittendum est, in quo calida sit aqua, quæ etiam iterum atque iterum est permittenda. Præstant autem foeminarum tum corpora, tum iocinrra. Sint uerò anseres non, anniculi, sed duorum annorum usq; ad quatuor.

¶ De anatibus.

Didymi.

GAP. XIII.

ANates nutriantur intra septa probe munita, ut non sit occasio auolandi. Lacus autem siue piscina præparetur ipsis in quo gramen conferatur. Cibus detur in aquæ canalem, fumentum, aut milium, aut hordeum, aut uinacea illis ammixta. Per tempus etiam aliquod & locustæ, & squillæ, & quæcunq; palustria aut fluuiatilia his similia in cibo accipere solent. Caterum aliqui magis ciures habere anates uolentes, oua ipsarum circa stagna perquirunt, eaq; gallinis supponunt, exclusosq; pullos educant, & mansuetos habent. pinguescunt anates largiore alimento, quemadmodum pleraq; uolucrum genera. Si uerò quis

284 DE AGRICVLTVRA

quis locum obseruet, ex quo potum sumunt, & euerfa de qua uinum nigrum immittat, ubi id hauserint cadent, & prehendi facile possunt. Idem & uini sex præstat.

¶ De turturibus, & conturnicibus, & turdis, reliquisq; paruis volucris.

Eiusdem,

CAP. XV.

Pinguescunt quidē turtures milio & panico, itemq; largo potu. Gaudent autē & tritico, et pura aqua. Coturnices autē milio, frumēto, lolio, et aqua pura saginantur. Quandoquidem uero cōturnices ueratro uescētes, non tute satis in cibo accipiuntur, quod earum esus & distentionem & uertiginem inducat, ea sanē gratia milium cum ipsis coquere cōuenit. Si uero quis ab earū esu, iam apprehensus sit his affectionibus, milij decoctum comode biberit, eandem uerō uim & myrti bacca habent. Hæc etiam in letalibus fungis acceptis magnifice proiungunt. Verum milium etiam aliam quandam naturalem uirtutem habet. Si quis enim panem miliarem præsumpsit, nunquā a ueneno noxam incurret. Turdi porro in calida domo nutriuntur, perticis domuncula eius parietibus infixis, & lauri ramulis aut etiā alijs, in angulos positis. Verū in pauimento puro cibus obijciatur, hoc est, ficus arida aqua macerata & expressa, tusaq; et farinae triticeæ aut hordeaceæ ammixta. Myrti etiam bacca, & lentisci & hedræ fructus, itemq; lauri & olea, & quæcunq; eiusmodi. Pinguiores autem ipsos reddet milium & panicum, & purissima aqua. Quin & parua auicula millo & panico gaudent. Suffumigatur autem domus ex aliquo unde reptilia fugantur. Vsq; ad quadragesimum diem omnino sub tegmine

gmine sint, & in domuncula ualde calida connutriantur. Est enim infestissimum uolucrum generi frigus.

¶ Vt oua inscripta facias. Africani CAP. XVI.

Gallas & alumen cum aceto terito, donec atramēti spissitudinē habeāt, et ex hoc quicquid libuerit ouo inscribito, & postquam scriptura in sole fuerit assicata, ouum in muria acrem demittito, & resiccatum coquito ac decorticato, & reperies inscriptionem. Si uero cera in texeris ouum, & inscripseris donec testa apparuerit literas exarando, deinde permiseris aceto macerari per noctem, & sequēti die cerā abstuleris, reperies literarū figuram de aceto conspicuam & transparentem redditam.

¶ Vt gallina magna oua pariat, & de custodia ouorum. Leontij. CAP. XVII.

Magna oua parient tibi gallinae, si testam laconicam tusam fursuribus & uino ammiscueris, & subacta gallinis obieceris, Aut testae tuse acetabulū unū ad duas fursuris choenices ammisceto, & in cibū proponito. Quidā magna oua sibi generari cupiētes, rubricam dissolutā cibo earū ammiscunt Non abortiunt autē, si candidum oui assatū, & uuae passae edulis tostae tātundē, simul triueris & apposueris ante aliū cibū. Aliqui domunculas & nidos purgāt, imō etiam ipsas gallinas sulphure & bitumine & tedis. Sed & ferri laminam aliquam, aut clauorum capita, & lauri ramulos nidis imponunt. Hæc enim aduersum prodigiosos ac monstrosos partus auxiliaria pharmaca esse putantur. Oua ipsa seruabis hyeme quidē in paleis, æstate in fursuribus. Alij aqua abluta oua, sale tenui intingunt, & sic conseruant. Quidam ad tres

aut

aut quatuor horas in muriam tepidam mergunt, deinde extracta in fursures aut paleas deponunt. Attamen ei quod in muriam aut salem impositum est pars aliqua decedet. Ceterum plenum ouum, aut non plenum, cognoscet ex immisso in aquam, defectuosum enim innabit, plenum deorsum demergetur.

¶ Ut gallina non sit grauedinosa.

Eiusdem.

CAP. XVIII.

O Riganum mades facies & cremorem in potu exhibebis, aut urina lauabis, aut allio nares illines, aut in aqua coniectum allium potendum præbebis.

¶ Ut gallinæ tenebris offusis vertiginosæ fiant.

Berytij.

CAP. XIX.

Laser & mel misceto, & in ipsis frumentum macerato, idq; gallinis obijcito.

¶ Ut non abortiant gallinæ.

Pamphili.

CAP. XX.

Gallinas non abortire facies, si oui candidum assatum, & uisæ passæ tostæ tantundem, simul triueris, & proposeris ante alium cibum.

¶ Ut gallina à se le non lædatur.

Africani.

CAP. XXI.

Felles gallinas non continget, si sub alam ipsis ruta sylvestris suspendatur. Similiter autem neque uulpes, neq; aliud aliquod animal ipsas continget, & multo magis si uulpis aut felis fel cibo ammixtum exhibueris ut etiam Democritus confirmat.

E De Gallis. Florentini. CAP. XXII.

Ligendi sunt galli pugnacissimi. Deprehenditur autem

tem

tem hoc ipso usu & experimento, ampliusq; ex alijs quibusdam signis. Optimi enim sunt galli contractam corporis molem habentes, & puniceâ cristam, & breue rostrum aspectum itidem pulchrum, & rauos oculos siue nigros, et barbâ siue paleam rosam calore referentē, ceruicemq; bene compactam & coloribus uarietatam, crura squamosa crassa magis quàm lōga, stimulis ipsorū solidis, & aculeos ualde acutos habentibus. Cauda autē ipsorum magnæ & densæ. Ad hæc omnia iracundi sint, & multū uocales, & quibus in prælijs difficulter alij resistent, ita tamē ut ne ipsi pugnam auspiciantur, sed aggredientibus fortiter repugnent, deq; ipsis ulciscantur. Sed neq; malefica ac noxia animalia fugiant, uerum talia foeminas impetentia ab ipsis arceant ac propellant. At uerò gallis cytisi semē, & folia humida, aqua mecerata in cibo exhibenda sunt. Nō minus enim quàm uiridia ipsos alunt.

¶ Variæ gallinarum medelæ.

Raxami.

CAP. XXIII.

OCulum gallinæ curabis, muliebri lacte aut portulacæ succo, oculis forinsecus illitis. Aut salem ammoniacū, & cuminum & mel, æquis portionibus, contusa similiter illinito. Ipsas uerò sub umbram deducito. Alui pro fluuiio medeberis, polētæ manus plenæ mensura et ceræ pari copia, uino ammixtis, & in massas coactis, si has ante reliquum cibum præbueris. Aut malorū siue cotoneorū decoctū in potu exhibueris. Eadē etiā affata p̄sunt. A morbo pedūculari liberabis, cumino tosto et staphide agria paribus portionibus tuis, illita inde gallina ex uino, & si lupinorū syluestrium decoctorum aqua ipsas prolueris.

Græcè

Grauedinem inducit eis sordidus potus, quare purus exhibetur. Mederis autē grauedini siue muco ac pituita, alio infrusta conciso, & in oleum seruens cōiecto, ita ut per frigerato oleo os eluatur. Quod si etiā ederint allii ipsum magis sanabuntur. Staphis agria autē & per se, & eruo ammixto prodest. Itē scilla purgata & aqua macerata, & deinde cū polēta obiecta. Quod si grauius infestet grauedo partes sub gena ferro lancinātur, & partes circū oculos exprimuntur, & sale tenui cōfricantur ipsa ulcuscula. Quidam organum & hyssopū ac thymum suffumigant, caputq; gallinæ supra uapore detinent, rostrum item allio confricant. Alij in lotio hominis allia coquunt, & rostra quā cautissime defricant, ut oculos non contingant.

¶ De Pauonibus. Didymi. CAP. XXIIII.

PAUONES in insulis manufactis maxime alūtur. Habitat autē locus is omnino multā herbā ac hortū. Secerendi sunt generosi & pugnaces à debilibus. Fortiores enim ualde opprimūt debiliores. Fecundæ triēnio impletæ pariunt. Iuniores aut non edunt, aut non educant pullos, Cibus pauonibus præbeatur per hyemē saba in pruna torrefacta, & ante alium cibum singulis cyathi sex sufficiūt. Aqua autē proponatur pura. Sic enim fecundiores erunt. Eis quæ oua pariunt per omnē domum, fœnum aut paleas substernere oportet, ne oua elabentia corrumpantur. Stantes enim pariunt, bis autem in anno oua gignunt, non plura in totum quā duodena. Supponantur oua ipsa luna nonaria existente, ex toto nouena propria quidem quinque, quatuor gallinæ domesticæ. Decima autem die gallinacea auferantur, & alia item gallinacea supponantur, quò tri-

quò trigesima die unà cum pauoninis ouis etiam gallina-
cea concurrant & excudantur. Natis pauonibus biduo
cibus non est dandus. Tertia uero ex hordèi farina uino
subacta, & tritico pinsito, & Zea pinsita, in aqua pura
macerata, cibantur & connutriuntur.

De graculis.

Leontij.

CAP. XXV.

Graculos fugabis si unum captū suspenderis, Reli-
qui enim eo uiso fugient, laqueos in possessione ea
esse putantes. Graculos omnemq; aliam aue prohi-
bebis accedere, si ueratrū nigrum uino madefactū unà cum
ordeo obieceris. Recte facies si priusquam desidunt gra-
culi in aruo, ipsos strepitu quodam propulsaueris. Sus-
ficiens est autē ex crepitaculis & taurino tergore strepi-
tus, ad has aues perterrefaciendas atq; abigendas.

De vulturibus Aristoteles.

CAP. XXVI.

Aristoteles tradit uultures unguenti odore interire.
Scarabeos autē odore rosarū. Hæc enim ipsis gra-
ueolentia esse. Vultures insuper non coire, sed facie
obuersa & aduersus austrū exporrecta uolare, atq; sic præ-
gnantes fieri, et per tres annos parere.

CASSIODORII

VTICENSIS DE AGRICULTURA

LIB. XV.

HÆC insunt in hoc libro, qui decimus quo-
tus est selectarū de agricultura præceptio-
nū, et cōtinet naturales consensus et amici-
tias, cōtrarietatesq; et odia. et de apū cura,
et structura mellis, et ut quis neq; ab api-
bus

t l bus

bus, neq; à uestpis pugnatur, & de tollendis fucis.

¶ De naturalibus consensibus ac dissensionibus siue amicitijs & odijs rerum.

Zoroastre.

CAP. I.

Multa inuenit natura dissentientia et consentientia inter se, quæadmodum Plutarchus in duodecimo quæstionum conuiualium prodit: Quare necessarium mihi uisum est, etiã ex his quædã in præsentem librum adscribere, & præsertim ea quæ magis omnem superant opinionem. Non enim hoc solum studio habeo, ut rei rusticæ studiis ex laboribus meis utilitatem capiant, sed etiã philologos multarum rerum cognitione gaudentes ex meo opere uari cupio. Dicitur igitur quod furiosus elephas lenis euadit ex arietis conspectu, & quod exhorrescit à porcelli recens nati uoce. Taurus syluestris quietus fit & mitigatur ad ficum alligatus. Equus à lupo sauciatus bonus euadit ac uelox. Oves à lupo ad se iucundiorē habet carnem, uerum lana pedunculos generat. Hæc quidē à Plutarcho relata sunt. Pamphilus porro in libro rerum naturalium ait, quod equi luporum uestigijs calcatis obtorpescunt cruribus. Et lupo contactu scillæ conuellitur, unde etiã uulpes propter lupos, latebris suis scillas apponit. Lupus si prior uiderit hominem, imbecilliorē ipsum facit, & uoce priuat, uelut Plato in politicis suis tradit. Si uero lupo ab homine prius fuerit uisus, ipse debilior redditur. Leo cocculeis ilicis folijs stupefcit. Timet etiã gallum, eiusq; cantum, & si uiderit ipsum fugit. Hyena naturali quadã ratione, si canis umbram nocturnam à luna productam calcauerit, seipsam uelut per funiculum ex alto demittit. At uero

Nestor

Nestor in Panacea sua tradit, quòd hyena ubi uiderit hominem aut canem dormientem, extendit suum corpus iuxta corpus dormientis, & si quidem seipsam uiderit maiorem esse dormiente, sua longitudine naturaliter delirū reddit dormientem, & depascitur ipsius manus nihil repugnantes. Si uerò breuiorem seipsam conspexerit, celerrimis pedibus fugit: Quòd si hyena te petat, studio habe ut ne à dextra parte ipsam aggrediaris. Nam obtorpesces & non eris potens tibi ipsi auxiliari. Si uerò ex sinistra te inuadat, confidenter aggredere. Omnino enim ipsam enecabis. Si quis manu tenuerit hyenæ linguam, à canum incursu maxime custoditus erit. Cancer admota ipsi polyode herba abiicit chelas siue pedes. Vespertiones hederæ suffitu moriuntur. Vultures unguenti odore pereunt. Serpens moritur quercinis folijs ipsi iniectis. Non mouebitur serpens penna ibidis ipsi iniecta. Vipera semel percussa harundine obtorpescit, pluries roboratur. Viperae foeminae si phagi ramulum admoueris uolabit. Te studio à serpentium esu, agrotat: si uerò origanum superingesserit sana redditur. Pelargi siue ciconiae folia platani uidis imponūt propter uestpertiliones. Hirundines propter blattas apium imponunt, palumbes laurum. Circi (accipitris genus id est) syluestrem lactucam, Harpæ hederam, corui uiticem, upupæ amianton, cornices uerbenacam supinam, galeritæ gramen, unde etiam prouerbium est, *ὡς κροῦς καὶ κοῖτα σκολιὴ κέκευται ἀγρωσίς*. Hoc est,

In Corydi nido nodosi graminis est uis.

Turdus myrtum, Perdix harundinis bulbū, Ardeola cancrum, Aquila callitrichon. Theophrastus &

Aristoteles produunt animalia non solum ex animalium coitu generari, sed etiam sponte naturæ provenire, & ex pus-
 trescente terra. Ex ipsis autem animalibus & plantis quæ-
 dam transmutari in alia. Nam erucæ aiunt transire in aliud
 animal alatum muscam uocatum, & erucas sici in cantharis
 das, & hydrum in uiperam ubi stagna sunt exsiccata. Quæ-
 dam certis temporibus transformari uidentur, uelut a cic-
 piter & upupa inuicem transformantur: & erithacos &
 qui uocantur phoenicuri aestui. Sic autem ficedulæ & me-
 lancoryphi. Nam & ipsi mutuo transmutantur. Fitq;
 ficedula circa autumnum. Melancoryphus autem statim
 post uindemiam. Marinæ auiculæ ulceratum rostrum ori-
 gano curant. Scorpion occidit raphanus ipsi impositus.
 Si percussus à scorpione, super asino desideat reclus respici-
 ensq; ad caudam, asinus pro ipso dolebit. Cuius signum
 est quod pedendo moritur. Si percussus à scorpione in au-
 rem dicat asino, Scorpione me percussit, non dolebit, dolore
 in asinum transeunte. Formicæ ut frumentum ab ipsis
 reconditum non enascatur, medullas granorum præerodit.
 Semina quæ inter ferendum cornua bouis contingunt ab
 igne consumi non possunt. Appellantur autem huiusmodi
 cerasbola. Magnetes lapis siue siderites attrahit fer-
 rum. Expirat autem si allium ipsi affricetur. Reuuius
 scit sanguine hircino ipse infuso. Electrum lapis siue suc-
 cinum, omnia paleosa ac leuia ad seipsum trahit, præter ocy-
 mum. Aërites lapis duas naturas habet. Alter enim densus
 est & solidus, alter uero rarus & inanis. Verum solidus
 alligatus mulieribus, perficit fetus, & continet usq; ad par-
 tus tempus. Corallius lapis in domo omnem eadem & insi-
 dias

Caut

diu abigit. Idem faciunt & festuca & ramenta eburni,
& radices aspalathi, & odorata herba Anagallis, & scilla
assecata in uestibulo domus sita. Gagates lapis suffi-
tus reptilia fugat. Idem lapis frigida aqua madefactus,
& igni admotus ignem concipit & ardet ingenti splen-
dore, quemadmodum Nestor in panacea sua tradit. Quod
si oleum ingeratur ipsi, extinguitur. Amiantos ignis uim
exsuperat, & non ardet, etiam si multo tempore in igne ma-
neat. Similiter & Salamandra minimum animalculum
ex igne generationem habet & in igne uiuit, neque exurit
à flamma. Tauri illitis naribus ipsorum rosaceo, tenebris
offusis uertigine afficiuntur. Hircus non fugit, si praecide-
ris ipsi barbam.

¶ De apibus, & quomodo ex boue generentur;
quæ res bugone Græcis appellatur.

Florentini.

CAP. II.

Locus in quo apes futuræ sunt, ad hybernū aut uer-
nū solis exortū cōuersus esse debet. quo & hyeme
& æstate calfiat, & auræ inspirantes ipsas recre-
ent. Aqua optima apū examinibus est, quæ per asperos cal-
culos defluit, incorruptaq; ac minime turbida existit. Nam
& sanitatē & bonū mel facit. Verū petrarum saxa itemq;
ligna collocare oportet, aquam paulum supereminentia,
quibus insidentes absq; labore bibant. Si uerò non sit
fluens à terra aqua, ex puteo exhauriatur aut è fonte, &
per canales inducatur. Sint autem hi prope apes, ne ex
aque gestatione egrotent. Pabulo thymi maxime gau-
dent, & ex eo abundè pastæ, & plurimū mel conficiunt,
& sobolem pariunt. Salua quoq; & thymbra ac citysus

iucundissima sunt apibus pabula, & recentia examina cy-
tiso maxime adherent, eoq; minore labore fruuntur. At
uerò claustra, hoc est uasa quibus excipiuntur, optima sunt
ex tabulis oxeinis aut ficulneis. Similiter ex pineis aut
fagineis. Latitudo sit cubitalis, Longitudo duorum
cubitorum. Forinsecus autem calce & bubuli stercore tes-
torio oblinantur, Minus enim sic computrescent.

Perforantur ea ipsa oblique, quo uenti leniter inspiran-
tes, tum araneorum telas, tum alia marcescentia resiccent
& perfrigerent. Gaudet maxime quiete hoc animal, &
ægre fert hominum accessum. Quare oportet apum cu-
stodem murum circumextruere ex raris lapidibus, quo ipse
per cauernas inuolantes, tum aues insidiantes, tum rorem
effugere possint. Amant consueta pascua. & si habitas-
tiones innouent ac mutant, non uolentes ad pabulum ex-
eunt, & ob id in regione ipsas seruare oportet. Si uerò
emptori cuipia, aut etiam ob aliam causam, necesse sit ipsas
transferre, noctu & placide, & obligatis cum pellibus ua-
sis, eas tollat ante diem. Hac enim fallacia neq; fauos per-
turbabis, neq; animalia contristabis ipsa molestanda. Por-
rò tithymali depaste, & succo gustato, ex alui profluui-
o laborant. Quare si quis in uicinia nascatur, extirpandus &
euellendus est, ipseq; curadæ mali punici tegmine, hoc est
cortice tuso, & tenui cribro excusso, ammixto melle ac ui-
no austerò. Pedunculos autem ipsarum curabis, ramulis mali
arboris & caprifisci incensis ac suffumigatis. Hebetudinē
uorò uidendi, sanabis foliorum origani suffitu. Quemad-
modum autem buzonæ ex boue natæ, una & uicesima die
uinificatur: sic etiā examina totidē dieb, augentur. Verum
reges

reges ipsi in supremis fauis reperiuntur. Oportet autē sin-
 gulis aluearibus unum relinquere, & reliquos abolere.
 Congregatæ enim iuxta singulos apes dissidēt, & ab ope-
 re cessant. Regum optimi sunt colore flauī, magnitudine N?
 sesquialtera pro portioe apīs. Secūdo loco sunt uarij, pau-
 lulū subnigricātes, magnitudine dupla. Ceterū ex regio- N
 ne tithymalū & ueratrū, & thapsiam & absinthium, &
 syluestrem cucumerem tollere oportet, omniāq; quæ apim
 perdūt. Nam & meluitiosum ex his faciunt ac transsumūt.
 Similiter etiā insidiantia apibus animalia disperdes, fucos
 nimirum & caprimulgos, ac lacertas, & omnia apes cor-
 rumpētia, fugabis & enecabis. Quū uero omnes homines
 accedentes molestē ferant, ipsosq; impetāt, his qui unum
 & unguentum olent sauioreſ irruūt, & mulieres itē inua-
 dunt, maxime quæ rei uenereæ operam dederunt. At uero
 uasa & alueos in quibus sunt apes, thymi aut populi albæ
 floribus diligenter oblinantur, præsertim ut domicilia sua
 diligāt, & in ipsis maneant: qua gratia etiā nardi herbæ
 & myrrhæ pares portiones teres, quadruplo mellis am-
 mixto, indeq; uasa oblines. Iubas rex Libyorū facere N
 apes in arca lignea iubet. Democritus & Varro in Ro-
 mana lingua, in domo faciendas esse tradunt, quod etiam
 melius existit. Modus autē hic est. Domus sit tibi alta
 decem cubitorum, latitudinis itidem cubitorum decem, &
 reliquis lateribus comparibus, Ingressus in ipsam for-
 metur unus, fenestræ quatuor, ab unoquoque latere una.
 In hanc inducas bouem triginta mensiū, carnosum ual-
 de pingue, faciasq; ad stare ipsi iuuenes multos, qui ipsum
 fortiter uerberent, & sustibus casum occidant, simul cum
 t 4 carnibus

carnibus ipsa etiā ossa cōminuentes, diligentē autem anīs
 maduersionem habeant, ne quid bouis cruentent. Nō enim
 ex sanguine apes generatur, & circa primas plagas non
 violēter in ipsum irruant. Statim uero obturetur omnis
 bouis meatus, lintheolis puris ac tenuibus pice tinctis, ue-
 luti sunt oculi, nares, & os, & quæ à natura productæ
 sunt partes, ad euacuationē necessariam. Deinde thymo
 substrato multo, boue supino super ipsum reclinato, do-
 mum egrediantur, & statim ianuam & fenestras luto den-
 so oblinant, ut neq; aëri, neq; uento ullus aliquis ingres-
 sus aut perspiratio pateat. Tertia autem hebdomade un-
 dig; domum adaperire oportet, & lumen aëremq; purum
 admittere, præterquam ex ea parte unde uehement uena-
 tus procedit. Si enim sic contigerit, ingressum qui se-
 cundum uentū situs est, clausum relinquere oportet. Post-
 quam autem uidebuntur materiæ perfrigeratæ, & uena-
 tum sufficientem attraxisse, rursus concludere oportet, &
 luto uelut prius oblinere. Undecima deinde post hanc diem
 ubi aperueris, inuenies plenam apibus, racematim inter se
 coagmentatis, & ex boue reliqua cornua, & ossa ac pilos
 & præterea nihil. Aiunt ex cerebro gigni reges, ex
 carnibus uero alias apes. Nascitur autē & ex medulla
 spinali rex: præstare tamen ex cerebro natos, & magni-
 tudine, & pulchritudine, & robore omnibus alijs tradit-
 tur. Primam porrō mutationem & transformationem
 carniū in animalia, & uelut conceptum quendam ac ge-
 nerationem inde cognosces. Adaperta enim domo parua
 & alba specie, inter seq; similia, & non perfectā, neque
 iam omnino animalia, circa uitulum multiplicata uidebis,
 immobē

immobilia quidem omnia, paulatim uero augescunt. Vis debis etiam alarum excretionem, iam exarticulatam, uidebisq; proprium colorem accipientes apes circumfidentesq; regē & aduolantes. Verum breuius & subtrementibus alis, propter insuetudinem uolandi, & membrorum debilitatem. Assident autem fenestras impetuose impellentes, & uiolantes se mutuo, ob desiderium lucis. Præstat tamē apertiones & obturationes fenestrarū, uelut dictū est, alterius diebus facere. Timor est enim ne aut apum naturā transmutent, aut ob longiorē stabuli conclusionem aëre priuata uelut suffocatione pereant. Ceterum prope domum sit apiarium, & quum euolarint fenestris apertis, thymum & cneorum suffumigabis. Odore enim trahes ipsas in apiarium curatum odoribus florū & suffitionum. Non autem inuitas impelles. Gaudent enim apes odoris fragrantia & floribus, ut merito mellis opifices existant.

¶ De apibus.

Didymi.

CAP. III.

APis omnium aliorū animalū sapientissima est & artificiosissima, & intelligētia ad hominē prope accedit, opifficiumq; eius uere diuinū est & hominibus utilissimū. Politia quoq; huius animalis assimilis est reipublicæ urbium optime institutarū. Nā & egressus pro ducis arbitrio & iuxta præceptū facit. Et à floribus & arboribus lachrymas glutinosissimas ferētes, ex his uelut unguine quopiā pauimentum illinunt, itemq; ingressus. Aliæ ad mel præparant, aliæ aliud cooperantur. Est præterea purū excellenter hoc animal, nulli graueolenti ac immandæ rei incidens, & neque ad lucernam, neque ad carnes, neque sanguinem, neq; ullam aliquam pinguitudinem aduolans, sed solum

sed solum his quæ dulce succū habent. Neq; uero aliorum labores deuastat, resistit tamen fortissime eis quæ ipsius labores destruere aggrediuntur. Quum autem sibi conscia sit suæ imbecillitatis, angustos facit & nō in rectum dispositos ingressus in domunculam suam. Si quod igitur animal per hos ingressum fuerit, ut ipsis damnum inferat, plures ipsum circumstantes facile occidunt. Modulatur insuper hoc animal & optimum ac suauissimum cantū. Vnde sanel pastores apum ipsas dispersas, cymbalis pulsatis, aut alias manuum concinno plausu congregant. Solum autem hoc animal ducem querit qui omnium curam agat. Quapropter semper colit regem, concomitaturq; alacriter, in quemcunq; tandem ordinem locatur & egrotantem ipsum sublinet, & non potentē uolare gestat & conseruat. Maxime uero segnes odit, quapropter desides & ocio deditas, consumentesq; elaboratum, communiter insurgentes occidunt. Cæterum artificium eius prope ad humanā intelligentiam accedere uidetur, ex eo quod cellas sexangulares facit.

¶ Vt ne fugiat apes. *Huiusdem* CAP. IIII.

Apes non fugiēt, si uituli recēs nati sterco loculorū osculis obleueris. Fixo autē & inhabitatē adhuc examine, regē leniter alisprehendito, eiusq; extrema infringito. Ipso enim intus manēte nō discedent. Nō fugient apes, si syluestris & satiuæ oleæ folia simul trita aluearibus ad uesperam illeueris, aut aqua mulsaparietes & aluearia obleueris. Recens porro editis, cibū in peluibus apponere oportet, uinum mulsū in quo sunt thymi & tymbræ multum floridæ, ut ne suffocentur. *Alj*
uuis

tuus passis contusis, & modica thymbra ammixta, mas-
sas faciunt, ex eisq; examina optime enutriant, quum pro-
pter hyemem aut æstum domi manētes famelicæ sunt. præ-
tergressis autem decem diebus uernis, fimi bubuli aridi fu-
mo ipsas ad pascua expelles, & purgabis atq; euerres ipsa
uasa. Stercoris enim foetor segniciem eis inducit, & aranea-
rum casses ipsas impediunt. Si uerò multæ fauorum stru-
cturæ in uasis fuerint deteriores eximere oportet, ne ob lo-
ci angustiam ægrotent. Fauos autem ex uno uase plures
quàm duos auferre non oportet. Macilentæ enim &
debiles erunt.

¶ Quando apes vindemiare oportet.

Eiusdem.

CAP. V.

Optimū tempus uindemiæ mellis & fauorum est
pleiadum ortus. Secundum Romanos uerò mens-
sis Maij principium. Secunda uindemia est inci-
piente autūno. Tertia pleiadibus occidentibus circa octo-
brem mēsem. Non tamē definitis ac certis diebus, sed iuxta
fauorū perfectionē. Si enim antequā perfectē cōtexti sunt
fauis, mella eximātur, ægrè serunt & cessant præ siti. Idem
faciunt etiā si auarior omnem fructū ademeris, & aluea-
ria penitus euacuaris. Oportet enim decimā partē ipsis re-
linquere tū uere, tū æstate: hyeme uerò duabus relictis ipsis
partibus, tertia tantū est auferēda. Sic enim neq; animum
præ tristitia despondebūt, & alimentū abundē suppetet.
Cæterū bubuli fimi fumo ipsas expellere oportet aut mal-
uæ syluestris mascule suffitu, quam dendromalichē Græ-
ci appellant. Eiusdem succo uindemiatorē illini opor-
tet, ob ipsarum morsus. Prodest et Melitteō quæ et melite-

na &

na & melissophylon appellatur illita, & flos lentisci.

¶ Vt vindemiator mellis non pungatur.

Maxami.

CAP. VI.

AD farinam scenigræci torrefacti malæ syluestris fucū affundito cū oleo, factaq; mellis spissitudine faciē & nudas corporis partes largiter illine. In didem etiam sorbeto, & in aluearia ter aut quater insusflato. Finum item bubulum aridum in ollula accendito, & admotum fenestellæ aluearii finum ad dimidiam horam irrumpere finito, & postea eleuatam ollam foris teneto, quo fumus foris redundet, atq; sic uindemiam perfice. Similiter autem & sucorum nidos ac cellas extirpabis, si ad bubulum finum farinam fabaceam ammisueris.

¶ De melle & eius cura. Diopanis. CAP. VII.

Optimum mel est Atticum, & Attici hymettion. Bonum est & quod in insulis sit. Siculi optimum est hybleum Cretici acramaumorion, Cyprij chytium. Coi calymniū. Specie autem sit pellucidum & subflauum, tactu leue, & si quis trahat ipsum diu sibi ipsi coherens & continuum maneat, et sublātū in sublime sensim defluat nō in tenuitatē abiens, ac lētē remoueri potēs, ita ut agglutinatum auferatur, & odor eius remanēs aduniatur. Quum autē omne mel multo tēpore resiccet, Atticū liquidum permanet, colore autem nigrescit. Quod igitur peioris notæ est mel coques, melius enim euadet. Optimum uerō crudum edas. Non solum enim in cibo acceptum iucundum est, sed etiam longæuos facit. Qui igitur in se necia melle cum pane nutriuntur, diutissimè uiuunt. Nam & sensus omnes sanos ac integros custodit ac conseruat.

Demo

Democritus interrogatus quomodo homines incolumes manerent & longæui fierent, respondit, Si externas corporis partes oleo, internas melle illinerent. An uerò adulteratum aut integrum sit mel, ipso accenso cognoscet. Quod enim adulteratum non est, purè ardebit.

¶ Vt neq; aluearia, neq; agri, neq; domicilia, neq; pecorum stabula, neq; officinæ, vlllo aliquo medicamento aut incantamento inficiantur.

CAP. VIII.

A Sini nigri ungulâ dextri humeri sub lumine ingressus defodito, et resinâ pini liquidâ affundito: Hæc uerò sit in zacyntho ex stagno emergēs, quemadmodum bitumē ex Appollonia circa Dyrrhachiū ex stagno eijcitur: & salē, & origanū heracleoticū, & cardamomū, & cuminum, panis iuscula, scillas, coronam lanæ albæ aut punicæ, uiticem, uerbenacā, sulphur, tedas piceæ, & amarantum subrutilū. singulis mensibus deponito, & aggesta terra obruito, iniectisq; omnis generis seminib. dimittito.

¶ Ad tollendos fucos. Democriti. CAP. IX.

S I fucos tollere libeat, uespere incipiente opercula uasorum intrinsecus aqua irrorato, & circa diluculum uasa aperito, inueniesq; fucos guttis operculorum insidentes. Semper enim melle repleti siticulosi sunt, et aquæ appetētia insatiabili ab humore operculorū nō discedunt. Quare possibile fuerit ipsos omnes disperdere, ita ut ne unus quidē aufugiat. Sunt autem magni, aculeoq; carentes & ignaui. Prodit Aristoteles à buxo mel fieri grauis odoris, ex quo si sani edāt mente ipsos moueri. Si uerò commitali morbo prehēsi eo uescātur, statim à malo liberari.

Vt à

¶ *U*trā vespis non impetaris. Paxami. CAP. 2.

MAluæ syluestris succo aduersus uestparum impetum
illinaris.

CASSII DIONYSII

VTICENSIS DE AGRI

CVLTVRA LIB. XVII.

Hæc insunt in hoc libro, qui decimus selectus est selectarum de agricultura præceptionum, & continet descriptionem diligentiæ circa equos adhibendæ, curationem & nutritionem eorundem, Itemq; de asinis & camelis.

¶ De equis.

Ablyrit.

CAP. 1.

EQuas fœminas ex quibus pullos educabimus esse oportet bene compactas, & magnitudinem iustā habentes, puchrasq; aspectu, habereq; latitudinē in partib. alui iuxta ilia & lumbos. Aetate sint non minores annis tribus, neq; seniores annis decē. Equum uero admissionis corporis complexu esse oportet magnū & partibus omnibus bene compactū. Tempus salendi ab æquinoctio uerno, hoc est à uigesima secunda Martij, usq; ad secundā & uigesimā Iunij, quo partus fiat circa temperatissimum anni tempus, in quo herbæ ac gramina uirescant. Gestat enim equa in utero menses undecim, & dies decem. Conceptus autem post solstitium æstiuum degeneres & inutiles sūt. Admissionis tēpore equus à laboribus serias agat. Salire autē non sæpe in die ipsum oportet, uerū bis solummodo, mane & uespere. Si semel incensa equa, marē non admiserit.

misericordia, post dies decē ipsi rursus adducatur. Si uerò neque sic admiserit, segreganda est, ut quæ iam cōcepit. Quum autem conceperint, curādum est ut ne plus iusto misceantur, neque frigidis requiescant locis. Contrarium est enim pregnantibus frigus. At uero mares alacres ad uenerē faciemus, si deterisa equæ natura ipsi nares illeuerimus.

Pullum generosum futurū sic cognoscemus tum ex animalibus, tum ex corporeis uirtutibus. Velut exempli gratia ex corporis uirtutibus, Caput habet paruum, oculos nigros, nares nō collapsas, aures breues, collum tenerum, iubam profundam paulo crispiorē, ad dextram ceruicis partē reclinatam, pectus latū & plenū, humeros magnos brachia recta, aluum iustæ molis, testes longos, spinam maxime quidem duplicem, sin minus non gibbosam, caudam magnā pilis densam ac crispā, crura recta, femora musculis plena, ungulam probe expletam ac circumscriptā, & undiq; equaliter compactam, renunculum paruum, unguem solidū. Ex his omnibus manifestus fit pullus in bonum ac magnū equum euasurus. Ab animalibus porro uirtutibus sic experimētū sumere oportet. Si nō fuerit pauidus & cōsternatus, neque ab apparētibus derepēte perterreatur, & in grege pullorū primus apparuerit, nō cedens, sed expellens proximū, et in fluminibus ac stagnis nō exelans ut alius prior inscēdat, sed ipse intrepide primus hoc faciat. Mansuescēdi autē sunt pulli decem & octo mensibus impletis, capistraq; ipsis circumponēda, frenumq; ad præsepe suspendedum, ut eius contactui adsuescat, & nō reuereatur postmidum strepitum. Vbi autem trium annorum est, dometur antequam uentrosus fiat. Tempus uero

& etatem

et aetatem equorum, et omnium solidipedum et integrarum ungulas habentium, ferme et cornutorum, cognoscemus ex dentium iactu. Triginta etenim mensium factus pulchellus, priores abijcit siue anteriores, quos Graeci a secando tomeis appellant, medijs duobus superne et inferne abiectis. Initio quarti anni rursus alios abijcit inferne et superne duos ex utraque parte. Videturque tunc producere eos qui canini appellantur. Perfectis autem quatuor annis ubi iam apprehenderit quintum, reliquos eiecit, inferne et superne ex utraque parte unum. Eos uero qui nascuntur cauos habet. Sextum deinde ingresso annum, primorum cavitates expleantur. Vbi uero septimum attigerit, omnes habet completos, neque ulla inde cavitatis restat. Quod ubi contigerit non amplius facile est annos cognoscere. Ceterum equus in uniuersum non aegrotabit, si cerui cornu ei amuleti uice alligaris.

¶ Equi signa siue notae. Pellagonii. CAP. II.

Quidam etiam equos heterophthalmos Graecis, ab alterius oculi uarietate appellatos, inter pulcherrimos recensent, qualem fuisse ferunt equum Alexandri Macedonis Bucephalum. Linguam autem probant in equo tenuem et longam, faciem sinistram aut aduncam, ceruicem altam, colorem glaucum, laudant et non titilosum, staturam rectam, collum plenum et crassum non breue, uentrem compressum, et ad ilia contractum, magnitudinem iustam, uenas per totum corpus notabiles et eleuatas, colorem abunde nigricantem. Plato albos probat, tanquam in albo et nigro summa laus consistat. Puniceum quoque inter bonos equos connumerant. Contingit autem et aliorum colorum

colorum bonos sepicule equos esse. Boni præterea equi
 & hæc nota est, quando stans impatienter tolerat quies-
 tem, & terram pedibus pulsans cursum meditatur.

¶ De medela diuersorum morborum.

Ablyrti.

CAP. III.

SI gracilescat equus, frumentū torrefactū, aut ordeum
 pinfitum dupla mensura ipsi obijciatur, ter in die po-
 tū ducatur. Si uero perseueret macies, sursum frumēto
 misceatur, & leuibus gymnasijs exerceatur. At uero si non
 sit edax, solani & polij folia aqua potabili trita & diluta
 naribus infundūt: Ordeum uero & eruum aqua macerata
 proponunt. Aut melanthij cyathos duos terunt, & am-
 mixtis olei cyathis tribus, cum uini hemina faucibus in-
 fundunt. ¶ Nauseantem curabis allio trito, & uini hemina
 affusa, ac data. Si urine emittendæ difficultate teneatur,
 ouorum decem candidum ad prædicta ammixtum per os
 infundimus. Neque boues, neq; equi egrotabunt, si ceruī
 cornu ipsis pro amuleto alligabis.

¶ De febricitante equo. Eiusdem.

CAP. IIII.

Febriticans equus calido lauacro curetur, hyeme uero
 foueatur, ut ne frigescat. Alimentum potissimum erui
 aut tritici farinæ exhibeatur, in potu aqua tepida of-
 feratur, uino cū oleo tepesacto totū corpus inungatur, uen-
 terq; purgetur, & sanguis ex collo, aut uenis circa gut-
 tur, siue pectus, aut de pede detrahatur. Genua aceto cali-
 do cōfricentur, ubi uero cōualuisse uidetur, aqua calida la-
 uetur. Si uero ex lassitudine febricitet & macilentus red-
 datur, lactis caprini hemina, amyli mensuram, olei hemina
 dimidiū, oua quatuor, ammixto portulacæ contusæ succo,

¶ I ad

ad dies tres aut plures infunde, donec sanus fiat. Si uero ob humorū impressiōe in tōsilas, aut partes circa caput facta, febricit, confouendus est ipse, & palatū eius sale cū origano tuso, & per oleū excolato illinatur. Pedes & genua aqua calida calfiāt. partes circa os solano trito & uini sece cōfricentur. algis aut uiridi gramine, seu fœno, absq; hordeo nutriatur. Si uero sanguis p nares ipsi feratur, contriā dri succus, aut laseris succus dilutus, p nares infundatur.

¶ De lippiente.

Eiusdem.

CAP. V.

SI oculus equi sit inflammatus, thuris masculi, siue ut alij habent, medulle agninae, utriusq; drachmā unam, croci, ossis sepiæ, utriusque drachmā unam, olei rosacei drach. decem, candidum ouorū decem, miscebis simul et sublines. Aliud ad oculum inflammatum medicamentum, constat ex thure, amylo, melle Attico.

¶ De albugine.

Eiusdem.

CAP. VI.

not for
genua
min scit
o. d. r.
SAL ammoniacū tenuissimū ad mel Atticum, aut aliud bonum misceatur & illinatur, aut butyri tantundem adijciatur. Aut sepiæ os tritū per harundinē insuffletur. Aut silphij radix cum oleo tusa, bis in die sublinatur. Aut erucæ semen integrum uelut est insuffletur in oculum, & sinatur, donec semina attenuatoria sua acredine et enuent & extergant ipsas albugines.

¶ De neruis

Eiusdem.

CAP. VII.

SI à neruis infestetur equus, aqua calida ipsi partesq; ac caput perfundantur. Deinde adipis bubuli, et myrrhae, ac sulphuris pares portioēs olle indātur, & caput equi obuclatū suffumigetur & calfiat. Sed & alui euacuatione utendum est, & sanguis ex cauda detrahendus.

De

De profluuiio alui.

Eiusdem.

CAP. VIII.

SI aluus fluat, sanguis ex uenis in capite auferatur, bibat aquam tepidam farina hordeacea permixtam. Si inde nihilo mitius malum fiat, oleū pernares infundatur. Cohibent autem & mali punici putamina aluum profluam, unā cum rhoe Syriaco contusa, & per os exhibitā.

De tormine

Hieroclis.

CAP. IX.

EQUUS torminosus laetetur aqua calida, & contegatur. Deinde myrrhæ drach. V. uini ueteris heminas VI. olei heminas. III. simul diluta, & in tres partes diuisa infundito. Venter insuper aqua calida marina, aut myrti baccis in aqua coctis calfiat. Polij etiam folia, abrotonum, aut amygdalæ amaræ, ammixto uino nigro austero infundantur, aut mali punici putamina cum aqua. Prodest & apij semen, & cucumeris pari portione, utrunque cum mellis & uini pari mensura in potu datum. Aut cardamomi semen tritum cum aqua, medica etiam herba madida obijcitur, itēq; hordeū. Voluulosi porrò equi infuso per sedem immisso eluuntur, quod ex beta aquæ incocta, & nitri drachmis quadraginta, additis olei drachmis triginta, constat. Eodē modo & nitrū tritū cum uino infundere per anū potes. Similiter etiā si ad terram minxeris, & luto inde accepto, uentrem illeueris, tormina sedabis.

De pulmonis vitijis.

Eiusdem. CAP. X.

VITIA in pulmone hærentia & consistentia, acetum acre tepesactum & infusum sanat, aut urina hominis cum adipis suilli liquefacti drachmis uiginti. Cauendum autem ne ex muliere sit urina, cui naturales subeunt purgationes.

¶ De tussi.

Eiusdem.

CAP. XI.

Incipiente tussi, farinā hordeaceā ammixtis fabis, aut ervo in potu exhibere oportet. Inualescēte autem tussi, mellis cyathos duos, picis liquidæ tantūdē, olei tantūdē, butyri drach. XXXIII. calefacies, et adipis suilli ueteris modica parte adiecta exhibebis. Quod si neq; sic sedetur marrubiū teres cū oleo, et sale, uinoq; diluta infundes. Alij marrubij succo, et oleo, et rutæ sylvestris radice utuntur, quidā etiā thus ammiscēt, aut ipso cum oleo utuntur.

¶ De ignoto morbo.

Thomnesti.

CAP. XII.

Sanguinis detractio ex utroq; armo fiat, pharmacum etiam preparatur hoc modo. Ruta modica cum lapathi radice triditur, aquæ heminis tribus additis, et opoponacis drach. duæ inde ammiscuntur. Noctu uero et interdū ex farina frumentacea pascere ipsos oportet aqua diluta, ita ut in potu eam accipiāt. Si uero gregarios equos morbus apprehenderit, minoribus quidē gari et olei ciathi tres, maioribus duplum, infundatur.

¶ De urinæ difficultate.

Abynti.

CAP. XIII.

Quidam cepam ablato cortice circum uesticam ponunt, Alij apij semen tritū cum uini heminis duabus, aut cepe semen eodem modo cū uino, aut columbinum stercus, aut polij folia, aut Smyrni corticē siccum aut nitri drachmam cum allij capite confuso, infundūt cum uino. Alij uino nigro solo utuntur.

¶ Si sanguinem mingāt.

Eiusdem.

CAP. XIII.

Lomento fabæ purgato cocto, adipē cervinū miscēbis, et cū modico uino per os ad tridū infundes.

Aut lactis caprini hemina, amyli mina dimidia, ouæ decem

decē olei cyathi tres, oīa mixta simul ꝑ cornu infundātur.

¶ De vlceratione

Eiusdem.

CAP. XV.

Si spina equi exulceretur, iridis radix uritur, & tusa inspergitur. Aut cānabis usta cinis melle imbutus illinitus, ipsis partibus urina uetere prius elotis ac depuratis.

¶ De inflammatione.

Eiusdem.

CAP. XVI.

Omnis inflāmatio sale, & oleo, aut polij folio usto, & uino diluto, aut uerbasco in uino cocto, cataplasmatismis modo impositis curatur.

¶ Malagma ad articulos.

Pelagonij.

CAP. XVII.

Thuris drach. VII. galbani tantundem, fecis uini drach. XII. resinæ frictæ, nitri, sulphuris, singulorū drach. III. sinapis Aegyptij cyathū, nasturtij tātūdē, baccas lauri centū, sicū aridarū minā, rododaphnes folia pauca, calcis non extinctæ quod satis est: Arida tusa liquidis excipiuntur, & pānculo infarta imponūtur.

¶ De scabie.

Eiusdem.

CAP. XVIII.

Picis liqdæ ex cedro, resinæ, aluminis, pares portiōes cū aceto illinātur in sole. Aut cōfrictis locis affectis ex cinere calido, ablutisq; donec cruenti reddantur, postea argēti spuma & alumē probe tusa, cū oleo lentiscino illinātur. Aut spumæ nitri, & spumæ salis, ac farine triticeæ singulorū pares portiones aceto dilutæ imponātur. Aut cineris radices capparis ustæ quātum satis uidebitur, ammixto adipe suillo, elota prius ex lixiuiio ꝑte, illinatur.

¶ De hirudine.

Abfyti.

CAP. XIX.

Si equus hirudinē deuorauerit, reclinato supino oleū calidū ammixto uino per cornu infundatur. Aut cimices in conspectu ipsorū exurito, aut in naribus ipso

rum occidito. Sic enim sanabis. Aut enim confestim excidit
aut moriuntur. Eodem remedio & ad boues atq; alia qn-
malia uteris.

¶ Quomodo scorpion aut alterius reptilis plagæ me-
dearis.

Hippocratis.

CAP. XX.

Pars percussa fimo bubulo integatur, aut solano tuso,
aut tithymalo, aut hyoscyami semine, aut succo semi-
nis lini, aut alumine, aut spuma nitri, aut sale fricto.
Vñ ex his adhibitu iuuabit. Sed & aqua per linteolu ex-
colata, & in nares infusa medeberis. Et in uniuersum qui-
dem ad omnes ferme reptiliu plagas, ut plurimu eadem au-
xilia & homines curat, & pecoribus salutaria existit. Ce-
terum ad particulares morbos, & equis, & asinis, & mu-
lis, sanguinis detractio commoda est.

¶ De asinis ad coitum idoneis.

Ablyri.

CAP. XXI.

Asinos admissuræ & ad coitu idoneos sic eligemus
quemadmodu & equos, eodem etiã modo educa-
bimus. Quidã recte faciunt, qui etiã syluestres man-
suefaciunt. Est enim prolificatio ipsorum optima, utpote
qui non cõclusi teneantur, sed libere uagentur. Valde au-
tem mansuecit hoc animal, & ad omnia similiter, ut præ-
dicti domestici inseruit, & nunquã reliquoru animaliu mo-
re, si semel mansuetus redditus est, rursus efferatur. Par-
tus quoque eius ipsi similes euadunt. At uero salire huius-
modi animalia paucis diebus ante solstitiu æstiuum opor-
tet. Cõceptum gestat in utero asina menses duodecim. Præ-
stat autẽ ut equæ ab asinis inscendatur, quã ut asinæ ab
equis. Quidam diligentiores circa hanc rem, asininos pullos
equorum

quorum foeminis subiiciunt. Nam & meliori lacte enutrientur, & simul educati maiori amore erga equas afficietur, ob communem uidelicet educationē, quare & maiori alacritate eas appetent, ac inscendere gestiēt. Sit autē lactationis tēpus duorū annorū, quēadmodū in equis. Asini ad coitū ab annis tribus usq; ad decē cōmodi sunt. Procurandūq; est ut asini admissarij bona forma præditi sint. Tales enim erūt etiam qui inde generabūtur. Quidam maius studium circa hanc prolificationis rationē adhibentes, admissarium asinū siue equū, siue aliud quoduis animal, eo colore quo sobolē generari uolunt, tali pallio induunt atq; insternunt. Qualis enim erit pallij color, quo admissarius obuclatur, talis coloris etiam partus euadet. Ceterum claudicantes asinos curabis, si aqua calida totum pedē circumlau ris, & scalpello expurgaueris. quod postquam feceris, urinam ueterem calidā, in qua adeps maxime caprinus eliquatus sit, aut si is haberi nequeat, bubulus, circūfundes, atq; hoc facies usquequo sanitatem adipiscatur.

¶ De camelis.

Didymi.

CAP. XXII.

Didymus in georgicis suis tradit camelū situm tollerare usq; ad triduū, Scabiem uero eius cedria curari. Camelus, neq; matri, neq; sorori cōmiscetur. Camelū autem Bactrianam in montibus Indicis, a suis feris, qui i isthic cōmune cū ipsis pabulū habēt, cōcipere idem Didymus prodit. Ex sue uero siue apro et camelo foemina, gignitur Camelus geminātū tuber habens, quemadmodū ex equis & asinis mulus. Multas autē notas quibus patrē refert, Camelus habet inde prognatus: nam & densum pilum, & uirium robur possidet, & in luto non facile

labascit, sed à viribus suis erigitur, duplūq; pondus gestat, comparatione aliorum camelorū. Bactrianos autē camelos appellant, fortassis quōd in Bactris primū nati sunt. Vidi camelos cursores equis in cursu cōparatos, & qui eos quos etiam cursu superarunt, Florentinus in Georgicis suis prodit se uidisse Camelopardalim. Ego autem ab India ad ductam uidi Camelopardalim in Antiochia.

CASSI DIONYSII
VTICENSIS DE AGRICVLTURA LIB. XVII.

HAEC insunt in hoc libro, qui decimus septimus est selectarū de agricultura præceptionū, & cōtinet descriptionē admissio nis boū, & generationis eorundē, itēq; educationis atq; omnigenæ curationis.

¶ De bobus.

Florentini.

CAP. I.

V Accas triginta diebus antequam saliantur, cibo im pleri non est permittendū, quanto enim magis gra cilescent, tanto facilius semen concipient.

¶ De bobus fœminis siue vaccis. Eiusdem. CAP. II.

V Acca eligendæ sunt bene cōpactæ, corporibus oba lōgæ, iustæ magnitudinis, probe cornutæ, latæ frō tis, nigris oculis, maxillis contractis, simas, non gib bosas, explicatas nares habentes, ceruicem longam & cras sam, pectorosæ, labris nigris, profundis lateribus, ac bene co statis, lato tergo, habentes umbilicū magnū, caudam præ longam & ad calcanea pertingentē, multum pilosam, bra chijs

chijs crassis, cruribus rectis, solidis, crassis magis quàm longis, quæ nō mutuo affricu atteruntur, pedibus qui inter eundem non nimium dilatantur. ungulis non ualde disparatis unguibus perfectis & equalibus, pelle ad tactum leni, & non ut lignum indurata. Probant & à colore optimas, eas quæ sunt flavescentes, eas quoq; quæ nigra crura habent, ut generosas probant. Bonum igitur est ut his omnibus à natura sit uacca ornata, sin minus, quàm plurimis. At uero boues etià uocē bubulci agnoscunt, & uocati nominibus impositis intelligunt, diuertunt quoq; eò quò ibentur, iussq; faciunt pro arbitrio sui præfecti.

¶ De tauris.

Didymi.

CAP. III.

T Auri duobus ante admissurà mensibus, non sunt dimittendi ad communia pascua cū uaccis, uerū implendi sunt herba ac sceno, & si pabulum hoc non sufficiat, cicere aut eruo, aut ordeo macerato. Minores annis duobus non sunt idonei admissuræ, sed neq; seniores duod ecim. Idem etiam de uaccis intelligendum est. Secernendi autem sunt à sceminis per duorum mensium spatiū, inducendiq; in greges armentorum, ut ipsorum alacritatem non impediamus.

¶ Ut boues non fiant debiles.

Democriti.

CAP. IIII.

E Ruum maceratum tritum singulis mensibus in potu exhibe. Plagam bouum curabis, malua syluestri trita ac illita.

¶ De admissura.

Quintiliorum.

CAP. V.

T Empus admissuræ idoneū est uer medium. Si uero uaccæ tauros nō admittūt, scillæ medullam siue cor-

u culum

culum, hoc est tenerimas ipsius partes, & si ita dicere licet adipem, cum aqua terere oportet, & oblinere inde naturam uaccarum. Si uero tauri ad uenerem sint segniores, cerui caudam urito & terito, uinoque subactam pudendo ac testibus tauri illinito, & statim stimulabitur. Hoc non solum in tauris, sed etiam in alijs animalibus, & in hominibus eveniet. Stimulum autem libidinis dissoluet oleum illitum. Herba quoque polyspermos & polygonos appellata, animalia faciet fecundiora.

¶ De cognitione partus bouis qui nascetur.

Africani.

CAP. VI.

Qui prænoscere uolunt an marem aut foeminam paritura sit bucula inita, hac obseruatione utantur, Si quidem enim in dextram partem taurus descendit, partus masculus erit. Si in sinistram, foemina. Quod si tibi marem generari uelis, tempore admissuræ sinistrum testiculū admissario obligabis, Si foeminam, dextrum. Quidam uero naturale auxilium ad hanc rem moluntur. Et si quidem marem sibi progenerari uelint, boreas li aeris constitutione existente initum appetere præparant, Si contra foeminam, spirante austro.

¶ De Oestro quod Myopa Græci, Latini Tabasum appellant.

sotionis.

CAP. VII.

Quod Myopes pungentes boues, ipsos ad insaniam adigunt, notum est. At uero non appropinquabunt ipsis, si quis lauri baccas tundat & in aqua coquat, conspergatque inde locum in quo pascuntur. Fugiet enim Myopes ob naturalem quandam contrarietatem. Si uero iam percussi sint ab oestro boues, cerussam ex aqua ipsis oblinunt.

De

¶ De vitulorum nutritione. Didymi. CAP. VIII.

Lactantes boues cytiso aut medica nutriemus. Sic enim connutritur plus lactis habebunt. Ceterum vituli ipsi duorum annorum castrandi sunt. Nam serius castrari non est commodum. Vulnere ipsa cinere & argenti spuma inspergantur. Post triduum uero pice liquida & cinere modico oleo ammixto integantur.

¶ Ut boues laborantes non lassentur.

Democreti.

CAP. IX.

Oleo & terebinthina coctis cornua illinito.

¶ A qua ætate incipienda admissura bouum.

Varronis.

CAP. X.

Inire oportet non minore duobus annis, ut triennes pariant. Melius autem parit quadrime. Parit uacca ut plurimum ad annos usque decem. Tauri uero à trimatu uigrosi sunt: tempus admissuræ quadrupedum à delphini exortu, hoc est circa Iunij mensis principium, usque ad dies X. Gestat in utero uacca mensibus decem. Ceterum steriles & imbecilles, & ætate prouectiores, ex armentorum grege eijcienda sunt. Inutilis est enim diligentia quæ circa inutilia adhibetur.

¶ Ut boues à muscis non infestentur.

Africani.

CAP. XI.

Lauri fructum tenuissime tritum & ex oleo coctum, bobus illinito, aut ex salina propria ipsorum bouum eos inungito. Tauri illito naribus rosaceo, tenebris offusus uertiginosi fiunt.

¶ Ut boues pingues facias. sotionis. CAP. XII.

Boues pingues facies, si redeuntibus à pascuis prima die brassicam concisam, & acri aceto maceratam obiceris

ceris, deinde paleas excussas, & furfuribus triticeis mixtas, ad dies quinq;. Sexta autē ordeī moliti heminas quatuor, & sex sequentibus diebus paulatim, alimentum auxeris. Et hyeme quidē circa gallicinij horā nutries, deinde circa diluculum, quando & potū dabis. Reliquum alimētū circa uesperam. Aestate autē primū pabulum sub diluculum, secūdū ad meridiē offeres, deinde potum exhibebis, & sic tertium pabulum circa horam nonam dabis. & rursum potum hyeme quidem aquam calidiorem, aestate autem tepidam. At uero ora ipsorum urina colluunt incumbentem pituitam extrahentes, & linguam à uermibus purgantes uolsella exemptis. Nascuntur enim uermes in linguis ipsorum, quas deinde sale confricant. Sed & stramenti ipsorum curam habere oportet.

¶ De medela boum, & ut ne ossa deuorent.

Maximi.

CAP. XIII.

AD præsepia neque gallinæ, neque sues accedant. Vtrorūque enim fīmus si edatur, animal lædit. Non deuorabit osiculum bos, si lupi caudam in præsepe suspenderit.

¶ De ignoto morbo.

Democriti. CAP. XIII.

ANimalium affectus & morbi serē omnes obscuri sunt. Quomodo enim quis discat? aut à quo percunctetur affectum qui est intra animal? Si igitur silphium tusum cum uino meraco nigro in nares infuderis, omnem ignotum morbum curabis. Democritus consulit incipiente uere, in potum boum ad quatuor & decem dies, scillæ & rhamni radices inijcere. Si uero manifestum morbum ægrotet bos, sic medeberis. Saluiam

ex

ex montana regione, & marrubium, in potu quem haustu-
ri sunt macerato pari dierum numero, eoq; exhibito cu-
rabuntur. Hoc autem nō bobus solum, sed & alio pecori
prodest. Quin & sal pabulo ammixtus ualde iuuat. Opti-
ma nero & saluberrima est amurca cum aqua paulatim
exhibita, prodest & medica herba.

¶ De capitis dolore.

CAP. XV.

Dolorem capitis bouis prius cognoscere oportet.
Quando igitur demissis auribus nō comedit, capi-
tis dolor adest. Lingua igitur ipsorum thymo tri-
to cū uino, & alio, & sale tenui confricetur. Ptisana etiam
cruda uino diluta prodest. Quin & lauri folijs manus ple-
næ mensura acceptis, & in os immis, aut mali punici
putaminibus medeberis. Et myrrha magnitudine fabæ in
duabus uini heminis diluta, & per nares infusa curabis.

¶ De profluuiio alui.

CAP. XVI.

Rhamni folia cōtusa, & bitumine intesta, edere
dato. Alij mali punicæ folia tusa, et polēta obdu-
cta, in cibo exhibēt. Alij farinæ frumēti siue triti-
ci torrefacti heminas duas, cum aquæ mēsurā dimidia sub-
actas exhibent.

¶ De cura cruditatis.

CAP. XVII.

Cruditas bouis cognoscitur ex eo quod non edit,
et frequenter eructat, mēbraq; cū quadā torsione
et spiritus impressione mouet. Curabimus igitur i-
psū calidæ aquæ potu, et brassicæ in aceto macerate fasci-
culo ad edendū oblato. Alij brassicæ partes teneriores ser-
uesciūt ac terūt cū olao, & p cornu in os infundūt, et ami-
culis instratū calfacientes ad deambulationem deducunt.
Hoc non bobus tantum, sed etiam omni alio pecori auxi-
liatur

liater. Alij oleæ syluestris folia aut aliarum arborū ramos teneros tundunt, & aquam affusam percolant, atque ita heminas sex inde per biduum infundunt.

¶ De bupresti.

CAP. XVIII.

Quidam oleum bobus in nares infundunt. Alij caprifici grossos aqua macerant, ac dissolunt, & similiter in nares infundunt.

¶ De tormine.

CAP. XIX.

Qui torminibus uexatur bos, in uno loco nō persistit, neq; cibū attingit, sed suspirat ac gemit. Modicum igitur alimentum ipsi obijciendum est, & caro circa ungues perpurgenda, ut sanguis inde promanet. Quidam circa caudam aperiunt, ut sanguis effluat, & panniculo obligant. Alij cepas & salem simul uniunt, & coacta in sedem quam penitissime protrudunt, & ad cursum cogunt. Alij nitrum tusum per os ingerunt.

¶ De febriente boue.

Didymi. CAP. XX.

BOS febriciens non admittit cibū, deorsum nutat, lacrymatur, sordes in oculis habet, circa oculos cauiatur. Eum curant hoc modo. Ex opacis locis grauius capito, & lauato, eiq; edendū præbeto, aut uitis folia. In potu exhibeatur aqua quidem frigidissima, uerum non sub dio, sed maxime loco umbroso, aures uerò & nares spōgia aqua imbuta detergeantur. Quidā cauterio faciē ipsius perurunt, & partes sub oculis itidem, easq; spongia urina ueteri calida imbuta bis per diem confricant, donec crustæ excident, & uulnera cicatricem recipiant. Lancinantur etiam aures ut sanguis effluat. Quidam pollentam uiuo subigunt, & edendam præbent, alij muria dissolunt, & ames

amiculis concalescunt. Alij cytisum præbent cum uino. Id quod non bobus tantum, sed & alio pecori auxiliare est.

¶ De tussiente.

CAP. XXI.

Ordium molitum maceratum, et palearum teneras partes repurgatas, et erui moliti heminas tres, in tres partes diuisas, singulatim edendas præbeto. Quidam artemisiam herbam tritam ac dilutam aqua exprimunt, et ante pabulum ad dies VII. infundunt.

¶ De suppuratis.

CAP. XXII.

Sulcus suppuratū collegerit bos, urina bouis ueteri calida ipsū purgare ac eluere oportet, et lanis extergere. Deinde emplastra ex sale tenui ac pice liqda imponere.

¶ De claudicatione. Florentini. CAP. XXIII.

Si ob præfrigeratā partem bos claudicet, pedem laquare oportet, & affectam partē scalpello aperire & urina uetere fouere, deinde salē inspergere, & spongia aut pāniculo extergere, postea adipē caprinū aut bubulū, ad ferrum calidum affricatum dolenti parti instillare. Si ex calcata spina aut eiusmodi quopiam claudicauerit, alia quidē similiter facienda sunt, Verum cera cū oleo uetere, & melle, eruiq; farina colliquata, & refrigerata ulce ri indatur: deinde testa tenuis cribrata, ad ficus aut mala punica tusa ammixta imponatur, & panniculo integatur, obligeturq; diligenter, ut nihil temere subeat, donec stare potuerit. Sic enim sanus euadet. Tertia autē die ressolue, eademq; adhibe. Si uero ob influentis materiæ impetum claudicarit, pars ipsa cum oleo & passo cocto calefiat, deinde cruda ordeacea farina calida imponatur.

Quum uero matura facta fuerit & mollis, diuidatur, ac eluatur,

eluat^r, elotæ autē parti diuisæ lilij folia aut scilla cum sa-
le, aut polygonum aut marrubium tusum imponatur.

¶ De scabiē.

CAP. XXIIII.

Scabie et eruptiōes urina bubula ueteri et butyro qui-
dā oblinētes: Alij resinā, aut picē liquidā, cū uino cō-
taplasmatis modo imponunt, & sic ipsos sanant.

¶ De bile.

CAP. XXV.

Boum crura usque ad ungulam perurantur, & la-
uacro calido assidue calefiant, & amiculis instratis
contegantur.

¶ De perfrigeratione.

CAP. XXVI.

Vinum nigrum excolatum ipsis infundatur.

¶ De vermibus.

CAP. XXVII.

Aqua frigida quidam irrorant ulcera, & sic ene-
cant uermes.

¶ De appetente vitiosum pabulum.

CAP. XXVIII.

Pabulum ex amurca sufficiente respergatur, & oleo
ac rasina siue terebinthina, æqualibus portionibus
permixtis, cornua ipsarum usq; ad radicem illinito.

¶ De pediculoso.

CAP. XXIX.

Bovem supinū deicere ac psternere oportet et ca-
pite sursum spectāte, linguā contēplari an bullas
habeat. Has aut serramētis acutis et ignitis inure-
re oportet, deinde syluestris oleæ folijs cōtusis cū sale, ulcera
illinere, aut sale tenui cū oleo, aut butyro cū sale. Aut cucu-
meris syluestris aridi radix cōtusa, simul cū sicibus ad edē-
dum præbeatur. Aut polentæ heminae duæ, & farinae frus-
menti torrefacti tantundem, uino madefacta exhibeantur.

C A S

CASSI DIONYSII

VTICENSIS DE AGRICULTURA

LIB. XVIII.

HEC insunt in hoc libro, qui decimus octauus est selectarū de agricultura præceptionum, et continet descriptionē de eligendis ouibus et probandis, deq; ineundis iisdē et earū partu, insuper etiā omnigenam curam ac diligentiam circa oues adhibendam.

De ouium electione ac probatione, tum marium, tum foeminarum. Florentini. CAP. I.

OPTIMÆ sunt matricēs, quæ lanas gerūt multas et molles, uellerāque profunda cōdensata per uniuersum corpus, maxime uerò circa colū et ceruicē, et quæ habent aluum quoque totam lanis densam, et copiam, et mollicie, et eodem colore præstantibus. Esse autem oportet ipsas oculis magnis, cruribus longis, et longa cauda. Tales enim optimæ sunt, ad agnorum educationem. At uerò arietes bene compactos esse oportet, pulchro ad speculū, oculis ravis et gratiosis, densa lanis fronte, probe cornutos, modicis cornibus, auribus densitate lanarum cōtectis, lato tergo, magnos testes habentes, et nihil diuersi coloris in toto corpore. Aetas probatur tum in arietibus, tum in matricibustrium annorum. Sufficit autem unus aries quinquaginta matricibus faciendis. Satisq; erit unus uir uiginti ouibus curandis, si puerū habeat auxiliarium. Prægnans est ovis mensibus quinque. Optimæ sunt oues habentes lanas explanatas, crispas lanas habentes de-

x i biles

biles natura esse affirmavi.

De cura & mansione ouium.

Eiusdem.

CAP. II.

MAndras plures & magis capaces ac amplas esse oportet, calidæq; ac siccæ construantur: pascimēta quoq; ipsarum procliuia sint, lapidibusq; instratis exequentur. Præsepia autem iuxta altitudinem pascimenti disponantur, perticæq; super ipsa eminentes infigantur, ut oues pabulum capientes prohibeantur ne transiliant. Aestate equidem etiam sub dio nutriuntur, ac foris permanent ac stabulantur. Verum quum sol est acutissimus, sub umbram pellantur, non tamen econtra, Valde enim à frigore leduntur. Vt uerò non adrepant bestiae quæ eas deuastare solent, pili mulierum in ipsis mandris suffumigantur, aut galbanum, aut cornu cerui, aut caprarum ungulæ siue pilli, aut bitumen, aut cassia, aut conyza, aut aliud quippiam graue olens, singula per se, aut etiam plura ex his, aut simul omnia. Ad stratum ouilium utendum calamintha, aut asphodelo, aut pulegio, aut polio, aut conyza, aut abrotono. Huiusmodi enim bestias reptiles sugant. Pabulum obijciatur cytisus, medica, scenogracum, auena, leguminumque ac hordei palea, quæ præstantiores sunt, si in area per muriam irrorentur. Quin & ficuum oblythi immaturi elapsi, foliaq; feci assiccata, ouibus commodum alimentum præbent. Cæterum ad pascua educendæ sunt, æstate quidem ante solis exortum, rore nondum dissoluto. Semper autem prospiciendum est, ut solem in cælo habeant. Numerus gregis semper sit impar, ut qui naturalē quandam uim habet, ad gregis ipsius salutem ac durā

de stabilitate permansuram.

¶ De admissura & partu.

Didymi.

CAP. III.

Arietes duobus mensibus ante admissuram separandi sunt, eisq; largius pabulum exhibendum. Vbi uero uires & facultatem sufficientem collegerint, ad foeminas dimittendi. Aetas arietum utilis ad initum, ab annis duobus usq; ad octo. Similiter & in foeminis. Nosse autem opere precium est, quod arietes magis oues ueteres persequuntur, ut quæ facilius citiusq; ineantur, deinde etiam nouellas. At uero tardius iniri non oportet. Est enim nocuum. Quidam quo per omnem ferè annum agnos ac lac habeant, tempus admissuræ diuersimode in singula anni tempora disponunt. Validi autem ad initum fiunt arietes, si saepe ipsis in pabulo ammisceantur, & multifera herba polygonos appellata, unde etiam reliqua pecora ad coitum excitantur. Iisdem etiam aquis & non peregrinis est utendum. Quod si quis mares sibi plures gigni uelit, contra septentrionales uentos pascente grege, die serena, arietes admittat. Si foeminas, austro à tergo adspirante. Hoc ipsum & in his, & in omnibus animalibus conuenire uidetur. Et si dexter testis obligetur, uelut in bobus dictum est, foemina gignetur, Mas contra, si sinister. Recens namque ouiculae ubi lacte impletæ sunt seorsim habendæ sunt. Si enim simul cum matricibus stabulentur, conculcantur. Lac usq; ad duos menses non emulgeatur, quanquā præstiterit id nunquam emulgeri. habitiores enim agni euadent. Ouiculas ex primiparis natas ab alienare oportet, uelut ineptas ad diuturnitatem.

¶ Ut oues sequantur.

CAP. IIII.

Lana aures ipsarum obturato.

¶ Ut aries non incurrat nec impetat.

CAP. V.

Cornua ipsius prope auriculas eius perforato.

¶ Ut prægnante oue cognoscatur qualem colorem habeat foetus.

CAP. VI.

A Perito prægnantis os, & si quidè inueneris linguam ipsius nigram, nigrum agnū pariet. Si uerò albam, album. Si autem uariam, uariū erit & partus,

¶ Ut agni non ægrent.

CAP. VII.

H Ederam ad dies septem edendam exhibe, & non ægorabunt.

¶ Quando & quomodo oues tondendæ sint.

CAP. VIII.

N Eque frigore adhuc existente, neque æstatis tempore, sed medio uere, oues tondere oportet. Vulnèra quæ inter tondendū contingūt, pice liquida illinātur. Reliquū corpus ex uino & oleo aut succo lupinorū amaro rū decoctorū. Præstat tamen uinū pari amurca mixtū, aut oleum & uinū album, cera & adipe ammixtis illini. Hoc enim & lanæ nocumentum non affert, & scabiem fieri nō permittit, & ulcerationē fieri prohibet. Obseruare autem oportet ut probe detergatur, post primā diei horam resiccato rore per noctem in lanas illapso, tondētur, magis utique in sole. Exudante enim dum tondetur ouicula sudor lanis excipitur, lanæque coloratio & mollior redditur.

C De capris & hircis. Florentini. CAP. IX.

Apæ montanis locis gaudent. Estque hoc animal in multis

multis simile oui, salitur ijsdem temporibus. gestat in utero mēsi-
bus, ueluti oues, quinq; parit ferè gemellos, & nas-
tos nutrit, & reditus nō modicos affert, de lacte et caseo ac
carne. Insuperq; à pilo. Pilus ipse necessarius ad funes ac
saccos, & his similia, & ad nautica ministeria: quæ enim
inde facta sunt, neq; facile inciduntur, neq; computrescunt
naturaliter, nisi ualde neglectim habeantur. Ex matricibus
eligere oportet bene compactas, magnasq; ac plenas, &
quæ corpus leue habent, pilosq; densos, & ubera ma-
gna ac tumentia. Tales enim & durabilitate melio-
res sunt. A natura enim animal est ægre frigus ferens, de-
niq; naturaliter semper febricitat. Et si quando defecerit
febris, intereunt. Ex hircis præferunt magnos, bonis la-
teribus præditos, & coxendicibus magnis, densiq; ac lon-
go & albo pilo, et qui ceruicem breuē, itemq; collum breue
& crassum habent, guttur uerò longius. Optimum autem
tempus admissuræ est ante solstitium hyemale. Hircus por-
rò non aufugiet, si barbam eius præcideris.

¶ Vt capræ multum lac præbeant.

Eiusdem.

CAP. X.

H Erbam quinesfolium pentedactylon Græcis di-
ctam ante quam bibant, ad dies quinq; edendam
præbe. Capræ multum lac faciunt, si dictamnū cir-
cum uentres ipsarum alligaueris.

¶ Ne oues & capræ pestilentia laborent.

Quintiliorum.

CAP. XI.

S i ciconiæ uentriculum aqua contritum, cochliarij u-
nius mensura singulis insuderis, pestilentia non tenta-
buntur.

x 3 ¶ De

¶ De lacte, & ut pecora multum lac faciant.

Africani.

CAP. XII.

OMnia pecora immensum lac dabunt, unaq; foetum enutrient, si cytisum comedrint, aut dictamnū uenibus ipsarū alligaueris. Lac ad ignem si tepesciat & sici ramulo moueatur, coagulatur. Verum lac acetosum oxygala Græcis dictum immissum in oleum, aut in terebinthi folia compositum tenerum permanet.

¶ De medela ouium.

Leontij.

XIII.

Prouidere oportet ut oues primum pestilentem morbum non incidant. Vere itaq; incipiente saluia montana, & marribuiū herba, simul tusa in potū misceantur, ad XIII. dies. Idem & autūmno totidē diebus faciendū est. Si uero eas corripit morbus, iisdem remedijs utendū. Cytisi quoq; scenum prodest in pabulo sumptū, & harūdinis durissimæ radices tenerrimæ in potu macerate. Aegrotantes insuper in aliam regionē transferendæ sunt, ut neq; sanæ ipsis permisceantur, & ipsæ aqua & aëre alio participantibus conualescant ac corroborentur.

¶ Luporum captura.

CAP. XIII.

LVpos uenaberis hoc modo, Blēmi pisces sunt parui marini, quos aliqui lupos appellant. hi uenationē terrestriū luponū perficiūt hoc modo: Vinos ipsos quam plurimos piscaberis, & conteres in mortario aut pileæ & prunam plurimam excitabis in monte, in quo lupi uersantur, uento uidelicet spirante. accipiesq; ex his piscibus, & in ignem mittes. Cruorem deinde & carnes agninas tenuiter concisas probe permiscebis, & ad cōtusos pisces adijcies, secedesq; ex illis locis. Postquam enim roguis grauitè olere

olere coeperit, lupi eius regionis omnes congregabuntur. Vbi autem participauerint carnibus aut odore, tenebris of-
fusus uel tiginosi redditi soporabuntur. Itaque uelut torpen-
tes ipsos reperiens mactabis.

¶ Descabie.

Didymi.

CAP. XV.

Scabies ne ab initio quidem acceperit, si quis post ton-
suram oues ex his quæ diximus, illinat. Si uero ex ne-
gligentia tua contingat, curabis ipsam hoc modo. A-
murca insulsa excolatur, et aqua in qua lupini amari ma-
cerati sunt, et sex uini albi, singula pari copia mixta in ua-
sculo calefiunt, et ex his illita ouis ad biduum permanet.
Tertia deinde ex aqua marina, aut muria calida lauatur,
et postea etiam ex aqua potabili. Alij cupressi pilulas si-
mul cum aqua affundunt. Alij sulphur et cyperum, cum
cerussa et butyro tusa illinunt. Quidam mingente asino
in uia, id quod constitit lutosum illinunt. Quidam adhuc
diligentiores melius faciunt, et non prius quicquam prædi-
etorum remediorum scabiosæ adhibent, quam pars affecta
sit detonsa, et urina uetere confrieta. In Arabia tamen ce-
driæ illitione contenti sunt, quæ madmodum etiam in came-
lis ac elephantis. Scabiem porro ouium curabis etiam urina
lauando, et sulphur cum oleo illinendo.

¶ Depedicu'ari morbo.

Eiusdem. CAP. XVI.

Si pedunculos aut ricinos habeant oues, aceris radices
contundantur, et aqua addita coquantur, et postquã
à capite usq; ad spinam, lanã ac uellus diuulseris, hæc
aqua tepida infundatur, donec per totum corpus progre-
diatur. Quidam et hic cedriæ sola utuntur. Alij man-
dragoræ radice consimiliter utuntur. Cauendum autem

x 4 nç

ne gustent inde, periculum enim inducit. Alij cyperi radicem decoquant, & cum decocto lauant.

¶ De diuersis morbis. Anatolij. CAP. XVII.

Si solis ardor oues laeserit, caduntq; assidue, & non edunt, betæ sylvestris succus exprimat & infundatur. Coganturq; etiam ipsas betas edere. Si difficile habeant spirationē, aures ferro incidantur, & in alios locos transferantur. Si tussis uexet, amygdale purgate & tuse, uini cyathis tribus mixtæ, per nares infundantur. Si ex nocentiore pabulo uenter intumescat, sanguinis detractione curabis ipsas, lancinatis & apertis supra labra uenis, & his quæ sub cauda sunt, iuxta sedē, sed & hominis urinam sesquiheminæ mensura infundere oportet. Si uermes cum herba comederit, idem faciendum est. Si hirudinem glutuerit, acetum acre calidum aut oleum infundatur. Si abscessum in superficie habeat, diuidatur, & in uulnus sal tenuis torrefactus cum pice liquida imponatur. Si à reptili quopiam morsa sit aut percussa, melanthium cum uino præbeatur, fiantq; & obijciantur ea quæ in bobus, & reliquis prædiximus. Lupi in peccora nō faciunt incursum, si scillam ei qui dux gregis appellatur, alligaueris.

¶ De caprarum gregibus. Berytij. CAP. XVIII.

Ciram caprarum eandem faciemus quam ouium, tum in nutritu, tum in morbis. Quod uerò proprium ipsis est, non uidetur relinquendum: non enim uelut oues simul pascuntur, sic etiam capræ gregatim pascua carpunt, sed maxime inuicem discedentes, saltantesq; ac lasciuientes late pascua persequuntur, & præruptis locis gaudent. Quod uerò plus sensus & intellectus habeat capra quam

quàm cætera animalia irrationabilia, uel ex eo maxime ostenditur, quòd ubi oculos hebetes ac obtusos sibi esse percipit, in iuncos acutos, oxyschoenos Græcis uocatos ingreditur, & seipsam illorum stimulis perpungit.

¶ De caseo faciendo.

Hiusdem. CAP. XIX.

Plerique caseos conglutinant, quod primum aliqui succum, siue opon uocant, plurimi autem ex agricolis puthyan, id est, coagulum ipsum nominant. Præstat hoc ex hædis. quanquam & sal torrefactus lac coagulet, et fici succus, & teneri ipsius ramuli aut folia, & pili qui in uerticulis cinaræ herbæ enascuntur, qui alias inepti sunt ad cibum, & piper, & domesticæ gallinæ pellicula, quæ intra uentriculum stercori destinata est, & echinus, hoc est erinaceus, ab aspritudine Græcis appellatur. E salicis cortice pasta pecora acerbū & præstantius lac reddunt, & multos magis à cytisi pabulo. Durat lac ad triduum, si pridie quàm reponas in uas effusum ac feruesactum rursus in aliud transfuderis, & ferula aut haruudine moueris, donec frigeat, modicumq; salem insperferis. Tener & mollis diutius manet caseus, cnicī semine ex aqua trepida excoctus, aut eodē cum melle tepido adiecto. Perdurat integer, aqua potabili lotus, & in sole siccatus, si in fictilibus componatur cum thymbra aut thymo, separatis inuicem quantum fieri potest caseis qui sic cōponuntur, deinde aceto dulci aut aceto mulso affuso, donec liquor per omnes progressus superemineat. Quidam caseos in aquam marinam coniectos asseruant. Albus manet caseus in muriam iniectus. Solidior uero & acrior super sumum positus. Videtur autem omnis caseus si in legumen, & maxime cicerculā conijciatur,

tur, durabilior fieri. Si uero ob uetustatem durus aut amarus sit, in omelysi permadescat. Est autem omelysis farina ex hordeo nō torrefacto facta, deinde in aquam casus mitatur, & postea quod in superficie hæret adimatur.

¶ De probatione lactis.

Eiusdem.

CAP. XX.

L Ac probabis an aquam habeat, iunco acuto immisso & extracto, lacteq; ad unguē instillato, Si enim cito ab ipso defluerit, aquam ammixtam habet. Si uero permanferit in ungue, nitegrum existit.

¶ Melcæ preparatio compendiaria.

¶ Examini.

CAP. XXI.

P Reparatio Melcæ extemporalis & præstantior fiet hoc modo. Nimirum si in fœtillia uasa noua acetum acre immiseris, posuerisq; ipsa in calidum cinerem, aut ad lentum ignem, id est ad prunas, & ubi paululum efferbuerit acetum, ut à uasis combibatur, uasa de prunis detraxeris, & in eadem uascula lac miseris, atq; ipsa in arculam, aut cistam, aut ubi immota maneant, deposueris. Sequenti enim die melcas multo longe præstantiores habebis quam sunt quæ multa arte parantur. Vascula tamen postquam semel aut iterum ipsis usus fueris, permutabis.

CASSII DIONYSII

VTICENSIS DE AGRICULTURA

LIB. XIX.

H AEC insunt in hoc libro, q̄ decimus nonus est selectarū de agricultura præceptionū, & cōtinet descriptionē de cura ac studio circa canes adhibēdo, & de

de leporibus ac ceruis, & de suibus, & de fultura car-
nium.

De canibus.

varronis.

CAP. I.

Ecoribus custodes adhibebimus etiam ca-
nes generosiores. Non sunt autē hi igno-
biles, adeo ut non præ alijs cognosci que-
ant. Habent enim et corpora magna robore
autem ualidi sunt, & nihil humile spirāt,
la tratu graui & perteri efactorio utentes, & si quis acce-
dat, non frustra neq; temerario impetu cōcitantur, sed deli-
berāt ubi & in quos impetū facere oporteat. Fortiores es-
enim sunt tales, & ægre teneri possunt. Custodiendi porro
sunt pastorales canes, crudo corio collo ipsorum circunda-
to, guttureq; ac totis faucibus munitis, ita ut ferrei aculei
ab ipsis exurgant. Si enim aliqua harum partium à bestia
impetente contingatur, canis occidetur. Si uero aliā quam-
piam partem momorderit, uulnus solum sequetur. Oportet
autem ad æquare naturam ac etatem & masculi & fœmi-
næ, & caue ne canes ex eadē matre prognati inuicem coe-
ant. Prægnātes nutriemus nō frumētaceis, sed ordeaceis pa-
nibus. Hi enim maxime nutriūt, ossa quoq; ouium citra car-
nē obijciemus. Vbi autē pepererint, farinā ordeaceam la-
cte bubulo aut caprimo mixtā apponemus, & ossa prædi-
cta cocta. Potus uero sit aqua. Ceterū catulis recens æditis
opitulabimur. Non enim eis sufficit matris papilla, sed pa-
nes lacte bubulo, & ossium iusculo madefactos ad edēdum
offeremus. Quin & ipsa ossa eis apponēda sunt, ut & soli-
dos reddant, & exacuant eorum commorsu dentes.

Aliud de canibus.

Frontonis.

CAP. II

Ex

EX canibus approbantur, mares quidē qui magnanimiti sunt, & aurū ac corporis mole conspicui, oculos nigros, nasum concolorem habentes, labra nigrantia aut subrubra, & dentes acutos, caput longum, pectus latū, artus lōgos, brachia solida & crassa habētes, crura recta, sin minus, parua minus quā resoluta. pedes magnos, & q̄ inter eundū dilatētur, digitos in articulos probe digestos, ungues incuruatos, spinā rectam usq; ad caudā. Caudā uero crassam, ab exortu contractam totam, & qui latratum grauiissimum edunt, coloris albi, maxime qui ouilia sequūtur, oculis ravis, & leonini aspectus, siue pilis hirti sint siue nudi. Probantur item qui magnum oris rictum habent. Similiter & qui ceruicem amplam, & collum latum. Disce autem semel hic, colli appellatione totum ambitū colli circum circa uenire. Ceruix autem est in homine quidem posterior pars colli, erectus enim stat homo. In animalibus uero superior, prona enim animalia incedunt. atq; hæc quidem ἀρχή, illud uero τερχήλος Græcis appellatur. Quā autem δ' ἰσχυρὸν uocem audieris, in hominibus quidem anteriorem colli partem intellige, in animalibus autem inferiorem. At uero fœminas canes præferunt, quæ prædictis insignibus sunt exornatæ, insuperq; magnas mammas habent, & papillas in ipsis pari magnitudine. Sunt enim aliquæ canes quæ ipsas marcidās, & instar ligni induratas habent, siue hirtum, siue nudum aliās sit corpus. Videtur autem hirsuties multum terroris incutere. Admissura facienda est ueris initio, quo partus circa solstitium æstiuum contingat. gestat enim fœtum mensibus tribus. Statim ut editi sunt catuli, degeneres aut aliās detrimentum aliquod habentes, abijciantur.

ciantur, ex septemq; relinquendi sunt tres aut quatuor, ex
 tribus uero duo. Substernunt ipsis paleas, ut molliter cubet
 & concalefiant, frigus enim & hoc animal agre fert. Su-
 spicere & oculos aperire uidentur catuli octauo die. Ve-
 rum cum matribus sinere ipsos per duos menses oportet,
 deinde sensim procedendo ipsos desues faciunt. Illinunt por-
 rò catulos ex amygdala amara cum aqua trita circa au-
 res, & intra digitos, ut neque muscæ assideant, & exulce-
 rationem inducât, neq; ricini aut pediculi premant. Quin
 & complausu ad pugnam mutuam eos incitant, & oppri-
 mi non sinunt, ut ne timidi, & formidolosi ac consternati
 euadant, sed & audaces fiant in laboribus, & in nulla re
 ad ullam occasionem cedant. Vinculis præterea ipsos ad-
 sues faciunt primum quidem loro, deinde particulatim ferro.
 Cæterum de mortua pecora ipsos contingere non sinunt,
 ut ne adsuescant etiam uiua aggredi & impetere. Agre
 enim ab hoc more trāsmutari possunt, ubi semel crudas car-
 nes uorare contigerit. Connutriendi sunt canes iuxta
 cognationem, naturaliter enim mutuam opem ferunt.
 Oportet autem aduersus bestiarum impetus, uelut sunt hye-
 næ & lupi, guttura ac colla ipsorum uelut thoracibus qui-
 busdam ferreis contegere, qui clauares aculeos duorum di-
 gitorum spatio inter se distantes habeat. Quòd si uelis re-
 tinere canē ut non aufugiat, butyro ipsum à capite usque
 ad caudam illinito. Sequetur autem te canis, si alterius ca-
 nis secundam panniculo illigatam ipsi olfaciendam obtu-
 leris.

R De cura canum. Theomnesti. CAP. III.
 Abientes canes concludantur, cibisq; nō præbeatur,
 ad diem

ad diem unum, deinde ex ueratro quippiam in potum misceatur: quumq; fuerint purgati, hordeaceo pane nutrantur. Eodem modo etiam commorsos à rabiosis canibus curabis. Pudices canum perdes aqua marina & muria, deinde cyprino illito cum ueratro, aquaq; & cumino, & uua acerba. Aut cucumeris radice illita cū aqua. Præstat autē anurca corpus illinere, scabiosis enim medebitur. Ricinos & alios morbos canum corpus peius affectum habentium curabunt ea quæ ad oues sunt relata.

¶ De laporibus. Democriti. CAP. IIII.

QUOD idem lepus aliquando quidē mas, aliquando uero scemina sit, & naturas transmutat, & quādoq; uelut masculus generat, quādoq; uero ut scemina parit, in manifesto esse Democritus tradit.

¶ De ceruis. CAP. V.

CERUI formidant funiculum, qui pennas quas dā circumfistas & appensas habet, nimirum pennarū motum imaginantes. Contemnunt autem eiusmodi tericulamenta, ubi homines ipsis astantes uiderint. Tibias uero & fistulas concinas audientes, non aufugiunt, sed iucunditate tonorum capti permanent, atque sic capiuntur. Ceruus adducendo & attrahendo spiritu suo serpentem uertiginosum facit, & ad se attrahit. Si quis cerui caudā uertam & tritam cum uino, testibus illinat ac pudendo animalis salientis, intensiorem uenerem in ipso excitabit. Soluetur contra hic impetus oleo inuncto. Idem etiam hominem facere non fuerit importunum.

¶ De suisibus. Florentini. CAP. VI.

FORMINAS sues probant oblongiores, & ambitum habentes

Bentes corporis grandem, capite ac pedibus exceptis. Quæ enim parua capita & crura breuia habent, præstantiores habentur, sed & quæ unius sunt coloris, uarijs præferuntur. Eodem modo & uerres probant. Et si præter prædicta, pilum iuxta ceruicem & nexum scapularum habuerint magnum, & iubam densam. Iubam autem appellamus pilos iuxta ceruicem erectos: & si uentris signum habeant promissum. Expedit hoc animal sæpe potatum agi, & præsertim æstate, ægrèq; frigus sustinet, & facile ab eo male habet. Ob quam causam has ipsi construunt, unde hyeme non prius exigunt quàm glacies sit discussa. Qui ipsos emere uolunt, ex pilis de iuba euulsis sanitatis ipsorum notitas sumunt. Si enim ij fuerint cruentati, morbum indicare aiunt, puros uice uersa. Optimum tempus admissuræ est à Zephyri siue fauonij flatu, usq; ad æquinoctium uernum, ut partus in æstate fiat. quatuor enim mēsis uterum gestat. Postquàm autem cōceperit, uerres ab ipsis separant. Impletum enim in ipsas facientes & lancinātes, abortire ipsas faciunt. Sufficit autē unus uerres decem foeminis imprægnandis. Editæ sucule per hyemē animo linquuntur, ob aëris distemperantiā, & quòd lacte non sufficienter fruuntur, depellentibus ipsas à sese matribus, propterea quòd papillæ mammarum ob inopiam lactis uiolenter à suculis comprimantur, & à dētibus exulcerantur. Postquam pepererint, duobus mēsis sucule cum matribus esse sinūtur, postea separantur. Matrē uero admissuræ subdunt, ut ex toto anno octo mēses ad ferendū partum ipsi distribuātur, & quatuor menses ad enutritionē editorū. Vnaquæq; autē Scrofa in propria hara includenda est, ut non misceantur inter se

ex di

ex diuersis edita, & ut soboles matricibus adsuescat, & uicissim porcelli à matre cognoscantur. Si enim inter se fuerint permixti, impossibile est matri suos cognoscere. Melius autem unaquæque Scrofa suos alit. Nutritur hoc animal maxime glandibus. Pinguescit etiam surfuribus frumentaceis, & quisquilijs arearum, & frumento. Hordeū autem supra hoc quod pinguescit, etiam ad generationem indifferens animal facit. Porci pestilentem affectionem non incurrent, aut illapsi sanabuntur, si in aquam unde bibunt, asphodeli radices conieceris, aut etiā ubi frequēter lauātur.

De medicina suum,

Didymi.

CAP. VII.

Porci nō ægrotabunt, si nouē canculos fluuiales edendos præbueris. Cognoscūtur ægrotantes sues emulsis è ceruice pilis. Si enim ipsi pili puri fuerint sani sunt. Si uerò cruentati, aut saniē quandam crassiorem circa pilos habuerint, ægrotant. Democritus igitur phisicus asphodeli radice modice tusæ minas tres, singulis suis in cibo ammiscere iubet, & ante septimum diem firmā sanitatē inde recuperare testatur. Si febricitet, sanguis ex cauda detrahendus est. Si tonsillæ infestentur, ex scapulis sanguis auferatur. Si uerò ignotus morbus occupet, per diē ac noctē totam includatur, neq; cibis, neq; potus ipsis offeratur. Verū radices cucumerū syluestriū tusæ in aquā mittantur per diem ac noctē, ipsaq; aqua postridie in potu præbeatur: postquam enim largius biberint, paulo post morbi causam simul euomet. Quandoquidē uerò edax animal est, splenēq; maxime ægrotat, prunas tamaricis in aqua extinctas in potu exhibe. Sed & homines uinū pro aqua supra miricæ prunas sumē ac potatū sanabit. Cui rei quidēs testimoniū Democritus præ-

ius præbet. Idē Democritus hominis spleni medelā promittit, si ferrum prunis candefactum aqua extinguas, deinde aquā aceto misceas, & bibendam dolenti splenē præbeas. Quum uerò à reptilibus commorsæ fuerint sues, iisdem auxilijs quæ ad pecora prædiximus, curabuntur.

¶ De feris suisbus Democriti. CAP. VIII.

SI uelis ab incursu syluestriū suum securus esse, cancri ungulas ac pedes pro amuleto aligatos habeto.

¶ De fassura carniū omnium

Didymi.

C. A. P. IX.

REcentes plurimo tempore permanēt carnes, repurgatæ & perfrigeratæ ac resiccatæ, in locis umbratis ac humidis positæ, borealibus magis quam australibus. Suauiores autem fiunt niue circumposita, paleisq; superiniectis. Animalibus quorum carnē salire uolumus, pridie potum nō exhibebimus. Oportet eos qui carnem sale asseruare uelint, ossa de carnibus eximire. Sal autem frētus fassuræ est accommodatissimus. Cæterum uasa in quibus sale inueterari carnes debent, meliora sunt in quibus oleum fuit quam acetum. Carnes caprarum & ouium, aut ceruorum optime saliantur, si postquam primum sale fuerint conspersæ, humiditas & sanies omnis eximatur ac detergeatur, rursumq; sale conspergantur, & deinde in uinacea ab acinorum pellicula non separata sic componatur, ut se mutuo non contingant, uerum

medius locus uinaceis sit expletus. Si

uero et mestum dulce ipsis as-

fuderis, longe melio-

res facies.

CASSII DIONYSII

VTICENSIS DE AGRICULTURA

LIB. XX.

H A E C insunt in hoc libro, qui uigessimus est selectarum de agricultura praeceptionum, & continet piscium nutritionem, & ex diuersis locis in unum congregationem, & de uenatione ipsorum, & de compositione omnis generis inescationum, quae ad capturam piscium diuersorum tum fluuiatiliū, tum marinorum efficaces existunt.

¶ De piscina, pisciumque altura.

Florentini.

CAP. I.

Piscinae in mediterraneo loco faciendae sunt, inquantum quis uult & potest. Pisces uero inferendi, qui aqua potabili pasci solent, aut a mari in dulcem aquam subire. Qui uero prope mare ad stagnum habitant, quodcumque genus piscium maris pars maxime nutrit, hoc ipsum in piscinam manu fabricatam inijciunt. Sed & locorum natura respicienda est, & siquidē fuerit palustris locus, palustres pisces, si uero asper, petrosi appellati immittantur. Pabulum insuper inijcitur tenerissima herba, & minutissimi quique pisciculi, & quorundam pinnae ac intestina, ficus etiam molliores cocise, & caseus tener, marinis praesertim & petrosissis squillisque ac gobij aut quicquid eiusmodi fuerit in promptu, panis quoque fursuraceus, & ficus siccae cocisae. Palustres porro pisces ubique erunt, si polysporon herbam quae polygono similis est, cocisam aquis pisces alentibus inieceris.

¶ Ut pisces in unum locum congregentur. CAP. II.

Pulegijs

Pvlegij, thymbræ, origani, samsuchi, singulorū drach. I I I. corticis thuris, myrrhæ, sinopidis, singulorum drach. V I I I. polentæ uino odorato dissolutæ minā dimidiā, hepatis porci assati drach. X X I I I I. adipis caprini tātundē, allij tantundē, singula seorsim tōdito, deinde arenam tenuē ammisceto, & horā unam aut alterā in locum anted immittito, retiaq; circumdato. Alij delphinium herbam masculam contusam & cribratā immittentes, prouocant pisces ut manibus prehendant. Quidam allij minam dimidiā, & sesami torrefactæ tantundem, pulegij, origani, thymi, samsuchi, thymbræ, staphidis syluestris, singulorum drach. X X X I I. Polentæ minam, alicæ tantundem, corticis thuris drach. X V I. cum terra & surfuribus commiscant ac iniiciunt.

T Vt fluuiales pisces capias. Didimi. CAP. I I I.

Adipis ouilli, sesami torrefacti, allij, uini odorati, origani, thymi, samsuchi aridi singulorum moderatas portiones tundito, & pane exceptas iniicito.

T Vt pisces omnigeni in vnum locum congregentur. Democriti. CAP. I I I I.

Bouum, caprarum, ouium, suum sanguinē, & tenuium intestinorum stercora, thimi, origani, pulegij, thymbræ, samsuchi, allij, uini odorati fecis, singulorū parres portiones, adipis aut medullæ eorundē animalium quātum satis uidebitur: omnia singulatim & simul contundito, & in massas redigito, easq; in locos ante horam iniicito, retibusq; eosdem cingito.

T Ad omnes pisces.

CAP. V.

Sanguinem capræ nigræ, uini odorati fecem, po-

2 2 lentis

lent & massam, simul misceto, & pulmonem capræ tenuissimè concisum simul subigito ac utitor. Si uero circum funiculum piscatorium salem adsperseris, nemo piscem uenabitur.

¶ De capiendis piscibus. Tarentini. CAP. VI.

Volebam tibi uir colendissime certius de ipsis explicare naturam, ut ita dicam, & uitam & initum, & nutritionē, & totius uitæ ipsorum longitudinem, & quæ species ipsorum marinæ, & quæ fluuiales, & quæ palustres sint. Deinde singulatim quæ squamosæ, & quæ spinosæ, quæ leues, quæ molis testæ quæ, animal pariant, quæ oua, quæ solitariae existant, quæ inter se amicæ, quæ se mutuo uorēt, & quæ in totū se mutuo nō contingāt. In tantū enim uento ita ferentē uolebā procedere, ut nihil eorum quæ in mari degunt me clā esset. Verū de his aliās tempestiue trademus. Nunc uerō quū uideam quosdā ad singulorum uenationum cupidē ferri, magnanimiter itaq; huc delatis, tum communibus, tum proprijs singulorum uenationibus ostēsis, omnē expectationē liberaliter explebo, & re ita postulāte insup oīa cognoscēda exhibebo, quæ Aesculapius, et Menethus, & Paxamus, et Domocritus de his p̄diderūt.

¶ Inescationes piscium.

CAP. VII.

Inescatio mugilum, pastinacæ, scorpiorum, acipensarum, pagrorum, chalceorum, scarorum, glaucorum, nullorum, hamiarum, rhabdium, pulchrorum, thynnorum, trachurorum, sacutorum, melanurorum, cerrorum, capitorum, polypodū, uulpecularum, uocarū, murium, mormyrorum, smylorum, sepiarum, pholidum, locustarum, torpedinis, iulidum, alabetorum, sargorum, squillorum, characio

raciorum, solearum, auratarum, aleatridum, alosarum, illorum, sacrorum piscium, cordylarum, gobiorum, ad lepten gryten marinam, genaridum, dakis, porcorum mustelarum, lepidoti, orphi, leucopidis, murenarum, coracinorum, anguillarum, locustarum, buccinorum, lamiarum, purpurarum, luporum, & ad omnia omni tempore, & ad gryten tenuem. Primum omnium autem illicit magnos pisciculos uelut illos, lacos, pagros, & omnes magnos pisces simili ter. Hæc enim inescatio simul ut ad hamum peruenit, aquamq; contingit, parui pisciculi magnorum piscium incursum cauentes decedunt. Naturali autem uoluptate inescationum, parui pisciculi ex proprijs latebris exeunt, etiam si stadijs duobus absint, luduntq; ac inter se pugnant, naturaliterq; ducuntur, & cum uoluptate attrahuntur, ut neq; reluctentur, neq; funiculum piscatorium auellant ac rumpant.

¶ Compositio inescationis.

CAP. VIII.

Siluri urosi drach. VII. papilionum fuluorum uolatilium, anisi, casei caprini, singulorum drach. IIII. opopanacis drac. II. sanguinis porcini drach. IIII. galbani drac. IIII. Omnia diligenter terito, et simul mixtis uinum sincerum austerum affundito, & colliria instar suffumentorum formato, atq; in umbra siccato.

¶ Alia compositio ad solos coracinos ingentes propter illecebræ excellentiam.

CAP. IX.

Lentis torrefactæ scrupulos VII. cumini torrefacti drac. I. umbilicorum mugilum crudorum drach. IIII. coronopodij herbe drac. IIII. anthyaliorum amaro rum hoc est crudorum drach. I. palmæ passæ drach. IIII. ca-

2 3 storij

storij drach. I. Omnia trita anethi succo ammixto in collyria redigito ac utitor.

¶ Ad fluuiiales pisciculos, quo Anus vsus est,

CAP. X.

Sanguinem uituli & utulinas carnes ualde concisas in uas fictile mittito, ac finito per dies decem, postea pro inescatione utitor,

¶ Inescatio qua pisces in promptu habentur,

CAP. XI.

Polentam subige, & massas inde factas ipsis obijce,

¶ Ad gryten fluuiatilem. CAP. XII.

Furfuris ordeacei minas duas, lentis integræ choenice unam misce, & garo sincero sufficienti macera, & sesami choenice adde, indeq; paululum disperse, & circum circa obijce. Simul enim ut disperseris, omnis tenuis gryte adueniet: imò, etiam si stadijs quinq; abasit, in unum conuenient omnes. Ceterum magni pisces ab odore diffugient. Sic igitur utaris, & succedet.

¶ Ad porcos.

CAP. XIII.

Sesami drach. I. I. I. I. capitum alliorum drach. I. I. cornu turnicis salsæ carnis drach. II. opopanacis drach. I. excipe parietum gymnasiorum strigmentis, & collyrijs inde formati utitor.

¶ Ad anguillas,

CAP. XIII.

Colopendræ marinae drach. V. I. I. I. squillorum fluuiatilium drach. V. I. I. I. sesami drach. I. excipe & utere.

¶ Ad mugiles marinos inescatio. CAP. XV.

Folij malabathi pilulam unam, piperis grana decem, melanthij grana I. I. I. floris iunci odorati, alij interne

internæ partis parum quid. Omnia trita misceto, deinde medullam panis puri in uini Mareotici hemina una made facito, aridaq; eo excipito, unitisq; inescato.

¶ Alia esca mugillū marinorum. CAP. XVI.

Arietis membrum in ollam crudam mitte, & alia olla imposita obtura, ut nullibi transpirationi sit locus, & in caminum uitream mitte, ut affetur à matutino in uesperum, & reperies ipsum molle redditum uelut caseum, ex eo itaq; inescabis.

¶ Aliud probe faciens, & nihil aliud nisi perfectos mugiles venans. CAP. XVII.

Hepatis thynni drach. I I I I. squillorum marinorum drach. V I I I. sesami drach. I I I I. sabæ fresæ drach. V I I I. hamiarum crudarū drach. I I. Trita hæc sapa astillata excipe, & collyrijs inde formati inescationis loco utere.

¶ Prolatas nomine, obsonij præparatio, quo in vnum conueniunt pisces in mari.

CAP. XVIII.

Accipe testas siue patellas marinas. I I I. quæ circa petras nascuntur, & expressa ipsorū carne, in testam ipsorum inscribe subscripta, & è uestigio uidebis pisces in unū cōgregatos ut admiraris. Sūt autem nomina Iao, sabaoth, hoc nomine Ichthyophagi utuntur.

¶ Ad mulios & scaros magnos, ut aquas accedant. Hoc propter celeritatem illecebræ nullus paruus piscis accedit: compositio ipsa naturaliter ducit.

CAP. XIX.

2 4 Phlæn

Phlœni fluiatilis carnis drabc. V I I I. lentis inte-
græ torrefactæ drabc. V I I I. squillorum fluiatili-
um drabc. I I I I. malabathri drabc. I. trita hæc ab
humine oui gallinaei excipe, & collyrijs utere.

¶ Ad magnos pisces, omniaq; marina, velut
glaucos, orphos, & quæcunque sunt hu-
iusmodi.

CAP. XX.

Galli testiculi cū nucibus pineis torrefactis ac tritis
cōmittūtur, ita ut sint testiculorū drabc. V I I I.
nucū pinearū drabc. X V I. terūtur autē in sari-
næ speciem, sūtq; collyria, quorū esca pisces illectātur.

¶ Ad murenas,

CAP. XXI.

Syluri fluiatilis drabc. X V I. seminis rutæ sylue-
stris drabc. V I I I. adipis uituli drabc. V I I I. se-
sami drabc. X V I. ex tritis collyria facito ac utitor.

¶ Ad polypos & sœpias.

CAP. XXII.

Salis ammoniaci drabc. X V I. butyri caprini drabc.
V I I I. terito, & collyria liquida facito, eaq; semina-
nibus aut linteis nō sūbriatis illinito. Sic circū depa-
scent et nō discedēt. Tu uero celeriter attrabe, & locustas
ac murices & quæcunq; habes in scapham mitte.

¶ Testudines & testacea sic inescabis.

CAP. XXIII.

Salis ammoniaci drabc. V I I I. cepæ drabc. I. adi-
pis uituli drabc. V I. ferramenta forma fabarum
facito, eaq; pharmaco illita ad moueto, & sponte ad
odorem progredientur, seq; ipsa tradent.

¶ Inescatio ad omnem piscem omni tempore.

CAP. XXIII.

Nardi

N Ardi celticæ folia I I I I. cyperi unum, smyrniſ magnitudinem ſabæ Aegyptiæ, cumini quantum tribus digitis prehēdi poteſt, ſeminis anethi pugillum, tuſa at cribrata in harundinem inde. Vſu uerò expetente, lumbricum ſiue inteſtina terræ ablue, & in uacuſum mitte, et ſoleam de loco humidam in manum exprime, & ex pharmaco quod ſatis eſt ammiſce. & adiectis lumbricis ad maſſam tere, & ineſca.

¶ Ad tenuem gryten, quæ harundinibus capitur.

CAP. XXV.

S quillorum fluuiatiliū choenix una, maceratur garo ſincero coracinorum ſalſorū, & ſic condita manet biduo, tertia inde ineſcabis. Operare autē duobus calamis, ſingulo quatuor hamos habente, habeasq; tecum auxiliarium unū, & tantū piſcium capies ut nemo alius neque hypocha, neq; alio retis genere operans, te ſuperet.

¶ Ineſcationes vniuerſales.

CAP. XXVI.

Lente cum amyſſo ſucco trita et amixta utitor.

¶ Ad omnē piſciculum.

CAP. XXVII.

C ochlearū carnē citra caudas accipe, & cum ipſa ineſcato, neq; magnitudine cochleæ abutaris.

¶ De naſſis.

CAP. XXVIII.

R etrimentum quod ab expreſſa myrobalano reliquum eſt, ſtercus humanum, panē purum, ſingula ſeorſim terito, indeq; hæc tria ſimul miſceto, & in naſſam mittito, utitor & ſuccedet.

CAP. XXIX.

¶ Aliud de naſſis.

I neſcatio uelut ſcriptum reperi, Ichthyophagorum qua piſcantur, Cape opercula ſiue teſtas & carunculas

¶ in pe

in petris nascentes, & cum his uenare.

¶ Esca mugilum marinorum, scarorum, mul-
lorum. CAP. XXX.

S Epiarū testa cum sisymbrio uiridi, quod est muscus,
& aqua & polline, & caseo bubulo mixta utere.

¶ Scorpionum solum. CAP. XXXI.

S Cobem ligni mori & caunocinara, & sandaracha
drach. V I I I. cum erucis brassica quinque, ac fru-
mento committe, ita ut frumentum tenuiter contunda-
tur, & affusa aqua cum reliquis misceatur, fiantq; masse
quibus inescabis.

¶ Pagrorum marinorum. CAP. XXXII.

M Elanthij decoctum cum locustis & lumbricis te-
re, additoq; polline frumenti & affusa aqua ad
mellis spissitudinem redige & utere.

¶ Raphidum solum. CAP. XXXIII.

V ituli fel cum polenta oleoq; & aqua in massas re-
dige & inescas, ex eodem etiam commansso in a-
quam inspue, & accedent ad te.

¶ Thynnorum solum. CAP. XXXIII.

N Vces iuglandes ad cinerem exurito, & cum sam-
suo terito, & cum pane puro aqua madefacto,
ac caseo caprino in massas cogito ac utitor.

¶ Cerrorum. CAP. XXXV.

A llium tritum cum pene, & caseo uitulino ac ca-
prino, & polline tritis, simulq; mixtis, in massas
redige, & locum inescas.

¶ Pastinacæ marinæ. CAP. XXXVI.

H irundinis finum cum similagine madefactum subigis-
to. Aliud

to. Aliud: lactuca semen coquito, affusoq; butyro & similagine simul terito.

¶ Salparum.

CAP. XXXVII.

Muscum uiridem ex petra in oleo coquito, eoq; inescato.

¶ Glaucorum.

CAP. XXXVIII.

Amias & pulchros, iteq; alosas assato, ipsosq; exossato, & adiecto musco, & ordeī farina crassiore, massas facito, eisq; inescato,

¶ Trachurorum Melanurorum.

CAP. XXXIX.

Asininum stercus in coriandri succo madefacito, & cum similagine massas inescatrices facito,

¶ Mugilum, capitonum.

CAP. XL.

Panem ex pollione, & caseum caprinum, & calcem uiuam misce simul, tundeq; ac marinam aquam asfunde, collyrijsq; inde formati inescat.

¶ Polypodium.

CAP. XLI.

Vocarim, mormyros, aradas, circumligato, & inescato.

¶ Sepiarum solum.

CAP. XLII.

Fecem uini sine aqua cum oleo terito, & ad locū progressus in mare mittito, ubi uidebitur sepia attramentum dimisisse, & progredientur in locum in quo apparuit oleum, & sic ipsas prehende.

¶ Locustarum.

CAP. XLIII.

Mormyrum ad robustū quiddam alligato, et puras numero decē terito, modicoq; musco amixto, in petram exponito, & sic prehendes.

¶ Melan

¶ Melanurorum.

CAP. XLIII.

Hepar caprinum accipe, eoq; hamos tuos inesca. Si uero aliam quandam prædam in mari reperimus, itemq; ad multos alios pisces, ungula caprina aut asinina pro esca uteris.

¶ Garorum confectio.

CAP. XLV.

Garum liculmen appellatū sic fit. Intestina piscium injiciuntur in uas & saliantur. Parui item pisciculi maxime Atherinæ, aut exigui nulli, aut mænule, aut lycostomi, aut quicunq; tandē parui uisi fuerint, omnes similiter saliantur, & in sole inueterantur frequenterq; uersantur. Postquam uero per calorem fuerunt inueterati, garum ex ipsis hoc modo tollitur. Cophinus longus imponitur in uas plenum prædictorum piscium, inluitq; garum in cophinum, atq; sic per cophinum percolatum, liculmen appellatū garum suscipiunt. Reliquum uero retrimentum alex efficitur. Bithyni porro sic præparant. Accipis mænas, quæ quidē præstant si haberi possunt, paruas aut magnas, sin minus, lycostomos, aut lacertos, aut scombros, aut etiam alecem, & omnium mixturam, immittisq; hæc ipsa in aluolum panarium, in quo farina subigi solet, & additis ad modium pisciū, salis sextarijs duobus italicis, permisces ut cum sale contēperentur, sinisq; per noctem unam, ac transfers in ficile, quod deopertum ad solem exponis ad menses duos aut tres, & per interualla uirgis agitas, deinde ablatum & coopertum reponis. Quidam etiam uinum uetus adiiciunt, ad modium piscium sextarios duos. Deinde si uelis statim uti garo, hoc est nō in solare ipsum, sed coquere, sic facies. Muriam stillatitiam & excolatam accipis

accipis sic approbatam, ut coniectum in ipsam ouum innatet, si uero mergatur, nondum sufficientem salem habet. Deinde in muriam piscem mittis in olla noua, adiecto que origano ad ignem sufficientem ponis donec coquatur, hoc est donec inceperit paulatim absorberi. Quidam etiam sapam addunt. Postea refrigeratum, iterum atq; iterum percolum transmittitur, donec purum euadat, quod operto uase repones. Præstantius porro garum Hæmation appellatum sic fit. Intestina thynni cum branchijs, cruore que ac sanguine accipiuntur, aspergitur que salis quod satis est, & in uase sinuntur. Post menses duos fermè uas ipsum perforato, effluetque garum hæmation appellatum.

*

F I N I S.

INDEX EORVM QVAE

boc in opere tractantur.

A

A Ceti confectioes ua riae	162	Amygdalorū plātatio, infu- tio, & cura 208. et seq.
Acetum scilliticum	164	Anatum nutritio 283
Agōd' gva quid	214	Anethi usus 258
Adonidos fabula	229	Anguillarū captura 340
Aegilops	63	Animalium amicitia & dif- fidia inter se 290
Aequinoctia	12	Anni diuifio 12
Aestatis initium	12	Anni futuri tēperatura in- dicia 15
Aetites	293	Anserum nutritio 281
Agricola quomodo suā fa- nitatem tueatur	65	Antelunares dies 16
Agricolis qui loci commo- di	30	Apiati compositio 161
Agriculturae laus & scri- ptores	3. 4. 11	Apij satio & usus 252
Agriculturae contēptus	4	Aprili quid operis agēdum 71
Agriculturae quis commo- dus	30	Aprorum cū camelis coitus 311
Agricultura quos fabros requirat	67	Apum cura, trāslatio, mor- bi et reges 293. usq; 302
Alice preparatio	74	Aquae inuestigandae ratio 31. usq; 40.
Alij utilitates	256	Aquarum scaturigines 33
Alueariorū descriptio	294	Aquarum uitia quomodo e- mendanda. 34. 66.
Amianthos	293	Aquae cāpestres & mōten- ses,
Amurcae usus	58	
Amygdale ut dure, cāt	70	

INDEX

ses, quales	34	Afinorium educatio, admissio & cura	310
Aque quomodo, & quae colligendae	41	Asparagi seminatio	248
Aqua marina ut dulcescat	66	Attagenum nutritio	280
Aradi fons	36	Auium uenatus	281
Arandi tempus	75	Augusto quid operis facient dum	75
Arare quot bobus conueniat	33	Autumni finitio	12
Arbores q̄ uitibus aptae	79	αὐχὴν quid	332
Arbores quando & quomodo plantandae	106	B	
Arborum insitionis tempus & modus	214	Balneorū constructio	31
Arbores quae infoliationi et insitioni aptae	216	Balsami satio	235
Arbores quando purgandae	219	Batrachium	38
Arborū syderatarū et aliāsi uitiatarum cura	219	Bestiolarum uites infestantium cura	245
Arbores ne à uolatilibus impetantur	ibidem	Beta satio	245
Arborum magnarū transplantatio	221	Blattae olerū quomodo necentur	242
Arbores quae semper uiuent	224	Boline uitis	105
Areæ preparatio	54	Boum cura	312. usq; 320
Armenicum quid	214	Brassica, & medela ex eadem	246
Arundo uide harundo		Brassicae cum uite dissidium	102
		Bruchi quomodo arcēdi	262
		Brumae festum	12. 15
		Bubulcus commodus	30
		Bugone quid	293
		Bulborum satio	259
		Butomon	

INDEX

Butomon	381	Cerasifru plantatio & diu	
Buxi plantatio	227	turnitas	203
C		Κερασοβολαε semina	49
Camelorum cura	311	Cerrorum inescatio	346
Camelopardalis	312	Ceruorum natura	334
Cancrorum in aquis com-		Charites arbores	225
moditas	33	Chrysanthemon	38
Canicula ortus & effectus		Ciceris satio	60
18.20.46		Cinices necantia	269
Cannabis satio	61	Ciuararu plantatio	259
Cantharidum arcendarum		Cissi fabula	235
ratio	123.272	Citrii plantatio	189.190
Canthelijs praefectoru offi-		Citrioru conseruatio	191
cium	132	Coccymelum quid	214
Canum educatio	330.usq;	Coeli regiones	115
334		Conditi preparatio	161
Caprarum cornua	82	Coli preparatio	154
Capraru historia	324.328	Columbaru nutritio, ser-	
Caprarius aptus qualis	30	tilitas, & quomodo tra-	
Capitonum inescatio	347	stande	275
Caricae ut durent	126	Columbarij extractio &	
Carniu omniu salura	337	custos	275
Casei facienda modus	328	Contrarioru appetentia in	
Castanearu plantatio	210	seminibus & terra	47
Caucalidum usus	258	Constantinus Pogonatus	7
Cella uinaria	126	Constantinus magnus	10
Ceparu plantatio, & usus		Coracinos quomodo ca-	
257		pias	340
Cera uino nocens	130	Coronae occasus	45
		Coronae	

INDEX.

diu	Coronæ ex oleastro	165	Dolia uini quō & quando	
203	Costi satio	235	aperienda	138
49	Croci plantatio & colle-		Domus quo loco ædifican-	
346	ctio	234	da	30
334	Culices necantia	270	Drosallus uitis	105
225	Cucumerū & cucurbitariū		E	
38	satio & cura, deq; mede		Ebrij ut rursum sobrij fiant	
60	lis ex eisdem	248		153
269	Cucumerū pulices	250	Ebrij qui facile	153
259	Cupressi historia & planta		Ebrietas non solum ex ui-	
235	tio	226	no	ibidem
190	Cydoniorum plantatio &		Echinus in gallinis	329
191	durabilitas	198	Electrum	292
214	Cyparissi	226	Elephas	290
115	Cyperus	38	Equus à lupo lesus	290
161	D		Equorum tractatio & nu-	
154	Damascenorū plantatio &		tratio	302
fer	diuturnitas	202	Equi admissarij descriptio	
o tra	Daphne Ladonis filia	224	ibidem	
275	Decembri quid operadum		Equi generosi iudicia	304
7	agricolis	78	Equi morborum remedia	
10	Deign quid	333	305. usq; 310	
ca	Delphini exortus	20. 315	F	
40	Dendrolibani platatio	229	Fabarum paleæ	220. 223
45	Des silentis lunæ, illunes		Fabarum satio	44
one	& interlunares	28	Fabarum propria, & con-	
	Dies mensis	16	seruatio	59
	Doliorum ocatio	126	Farinæ diuturnitas	57
	Doliorum structura	127	Februario quid faciendū	69
	Doliorum illitio	131	Feles ne quid attingat	264
			z Ficum	

INDEX.

Ficum plantatio.	203	Glaucorum inescatio	343
Ficorum infitio.	206	Graculos q̄ ūo pellas	289
Ficus Theraea	ibidem	Grando quomodo abigatur	28.115
Fons Aradi & Heracleæ			
Ponti	36	Grossi in ficis quādo suspen-	
Fontes quādo & unde ma-		dendi	73
xime augeantur	37	Gritis fluiuatilis captura	342.345
Formicæ quō arceātur	267	Gypsationis modi	135
Fornaces quomodo fieri de-			H
beant	31	Harundinum plātatio	124
Frumentum quomodo reā-		Hederae historia & plantae	
datur durabile	55.56	tio	235
Frumentum ne infestetur a		Helices palmæ	188
formicis, et quō p̄betur	57	Heracleæ ponti fons	36
Fuci quomodo tollendi	301	Herculis leonem strangulans	
Fungi ut prozeant	260	tis pictura	62
	G	Hercules quomodo deus factus	
Gagates	293	Eus	231
Galaxiæ origo	232	Hippuris	38
Galli optimi qui	287	Hirudinē si quadrupes habu-	
Gallarum nutritio	276	serit, quomodo extrahatur	272
Gallarum morbidarū uae			
rie curæ	286	Hordeum uide ordeum	
Gallinaceos pullos citra gal-		Horrei constructio	55
linam excludere	279	Hortus	184
Gallinaceorū pullorum edu-		Horti constructio	238
catio	ibidem	Hortus uiridis & floridus	240
Garorum confectio & ge-		fiat	
nera	347		Hydr

INDEX.

Hydromeli compositio	180	Iunio quid operandum	73
Hyemalis tempestatis indica	15	L	
Hyena	290	Lactuce satio & usus	243
I		Lactis probatio	329
Ianuario quid operis facienda	68	Lacus subtorcularis	125
Ilicis plantatio	129	Lapathi usus	759
Illunes et interlunares dies	28	Lauri historia, satio et trās plantatio	224
Incantamēta ne noceāt	302	Laurus boni genij	225
Infoliatio arborum	216	Leguminum satio genera-	61
Insitionis ratio	70	lis	61
Insitio per terrebrationem	88	Legumina ut facile coquā-	62
Insitio melior plantatio est	185	tur	62
Insitionis modi tres	214	Lentis natura	48
Institæ quid	254	Lentis satio	60
Intuborum usus	255	Lens Aegyptia	ibidem
Io in uaccam mutata	233	Lentisci plantatio	228
Iouis duodecēnium, et quid in singulis signis faciat	23. usque 28	Leo herba	62
Iouis glans quid	214	Leo animal	290
Iridis illiracæ plātatio	233	Leporis natura	333
Iuba Libyæ rex	295	Leucothracia uitis	105
Iugum quid	113	Λιβία	29
Iulio quid operis agēdū	74	Ligna quando cādēda	16.
		68. 75. 78	
		Lilij historia & plantatio	131
		Lini satio	69
		Locustæ quomodo abigena-	261
		dæ	261
		2 2 Locu	

INDEX.

Locustarum piscium captu	Medicum propria	5
ra 347	Melanurorum inescatio	346.347
Lora, Thamna dicta quo-		
modo fiat 134	Melca quid, & quomodo	
Luna quali sit plantandum	fiat	330
16.17	Mellis tractatio & utili-	
Lunæ situs cognitio neces-	tas	300
saria, & qualis 16	Melopeponū platatio	251
Lunaris ratio in plantatio-	Mensibus singulis quid ope	
ne 204	ris faciendum	68
Lupus & homo 290	Mensibus singulis quid se-	
Lupus & scilla ibidem	rendum, iuxta clima Con	
Lupi quomodo arcēdi 328	stantinopoleos	236
Lupi caudæ uis 326	Mentæ usus	253
Luporum captura 326	Mespili plantatio	213
Lupini satio & natura 60	Messis tempus	34
Lupni usus 72	Milij satio	60
Lyræ occasus 28	Misodulon	235
M	Monofiri, gallinæ Aegy-	
Magnes 292	pti	279
Maio quid operis agen-	Montiū qui aquosiores	34
dum 71	Morborum uariorum me-	
Malacocissos 38	dicinæ	305
Malarum plantatio infitio	Mororum infitio & diu-	
& cura 242	tunitas	213
Maluæ utilitas ibidem	Mugilum captura	340.
Mare cur salsum 35	345.347	
Matio quid operandū 69	Mulorum inescatio	345
Mattheus Aurogallus 7	Murenarum captio	344
	Murium	

INDEX.

Murium domesticorū per= dendorum modus 262	serendum 62
Mures aruales quomodo tollas 263	Nuces Thasie, uide Amy= gdale
Muscarum abactio 269	Nucū plātatio & cura 210
Mustelas quomodo interi= mas 262	Nucis insitio 211
Musti purgatio 78	Nucis Pōticæ depositio 212
Mustum quomodo conden= dum 133	Nucis auellane uis 267
Mustum ne superfundatur, ut statim fiat usui, ut to= tum annū duret, quomo doq; expriatur an aqua sit immixta 134	Nux Pontica, basilica siue regia, quid 214
Musto acescenti quomodo opitulandum 136	Numidicarum nutritio 381
Myopis abactio 314	O
Myrapia pira 217	Octobri quid operis facien dum 77
Myrti historia & planta= tio, eiusq; baccarū diu= turnitas 226. 227	Oculi ne doleant integrum annum 231
N	Ocymum ibidem
Narcissi historia & plan= tatio 234	Oenathe 123
Nassarum preparatio 346	Oenomeli compositio 160
Nasturtij usus 234	Oestri abactio 314
Nectar rosam extinxit 230	Oleæ historia, plantatio, cu= ra, præstantia 165. 166. 167. 169. 173. 224
Nitrum cum leguminibus	Oleæ plātatio p ramos 169
	Oleæ folia solstitio inuer= tuntur 166
	Olearum scrobes quantum distare debent 169
	Olearum planta qualis sit, 2 3 & quo

INDEX.

et quomodo fiat fertilis	124.171	Oleorum diuersorum uarietate	245
Oleæ putatio, et stercoratio et infusio	180.176	Operariorum numerus operi rustico qualis conueniat	64
Oleæ fructus ne defluat	176	Ordeum quod sementi aptum	46
Oleæ eleostaphylos ibidem		Ordei conseruatio	57
Oleæ quando et quomodo legendæ	176.177	Orobanchæ	62
Oleum turbidum, aut in quod animalculum incidit, quomodo purgetur	180	Orobanchæ satio ibidem	
Oleum Hispanico aut Istriaco simile quomodo facias	181	Oua ut inscripta, item magna fiant, et quomodo seruentur	285
Olei omphacini præparatio	77.176	Oues à lupo adesse	290
Oleum citra oliuas	177	Ouium electio, probatio, pabulum et cura	321. usque 326
Olei odorati confectio	179	P	
Oleum quomodo reddatur purum, curetur rancidum aut foetidum	179	Pagrorum, piscium marinarum inescatio	346
Oliuarum lotio ex aqua calida	176	Palearum nocumenta	55
Oliuarum cõdit.	182.183.	Palearum usus	III. 220
	184	Palme ubi maxime proueniunt	43
Oliuæ colymbades	283	Palmarum plantatio, amor, fructus et germina	287
Olerum plantatio	236		288
Oleribus quæ terra apta, eorumque cultura	238.	Palmitis aporygis plantatio	206
et seq.			

Pallorum

INDEX.

Palorum usus	220	Picationis tempus & mo-	
Palustrium locorum incom-		dus	128
moditas	96	Picis probatio & prepara-	
Pampinatio 65.76.112		tio	129
Pampinatio quando debeat		Pinus historia & plantatio	
fieri	73		228
Pan corona pinea utitur		Piscium altura, captura & in-	
	228	escationes 338.usq; 348	
Panis ad frumentum equi-		Piscinae situs	338
libris expensio quomodo		Pisorum satio	44
fiat	58	Pistaciorum plantatio	191
Panis qui fiat iucundissi-		Plantarum uiuiradicu à sar-	
mus	58	mento differentia	104
Panis clibanites, & furnis		Plantarum hortensium or-	
coctus	58.66	do, & quæ plantæ opti-	
Pastinacæ marinæ inesca-		mæ	184.185
tio	346	Plantandi tempus	16
Pastinare quid 82.107		Plantarium quid	72.95
Pauonum nutritio	288	Plantatio quæ præstantior	
Peraxi unde dictæ	36		185
Pelucinus	63	Plantarum cura 240.244	
Pentaphyllon	38	Pleiadum ortus	18
Perdicum educatio, natura		Pluuiarum indicia	13
& uenatus	281	Polyporum inescatio &	
Persicorum satio	192	captura	344
Persica ut sine osse proue-		Polypodium inescatio	347
niant	193	Porci pisces quomodo ca-	
Perticarum usus	112	pantur	242
Phasianorum educatio	280	Porri satio & usus	258
		& 4 Port	

INDEX.

Portulacæ usus	260	timæ & fluuiales	95
Potus qui inebrient	153	Rerum naturales consensus	
Præoculationes	95	& dissentiones	290
Præfocurides quomodo ne		Rhodacenorum plantatio	
centur	242	& insitio	192
Procyonis ortus	20	Rhodomelitis cōfectio	161
Ptisana præparatio	59.74	Ridicarum usus	88
Ptolati inescationis præpa-		Rosæ historia	229
ratio	340	Rosæ quomodo odoratio-	
Pulices quō tollas	270	res fiant, neq; deficiant	
Punicorum malorum plan-			230
tatio, cura, & conserua-		Rubigo uites quando ma-	
tio	199	xime infestet	115
Punicæ mali uis	200	Runcationis ratio	54
Punicæ mali insitio	201	Ruris delitiæ	4
Putatio	65.109	Rusticæ rei cognitio	5
Putatio sima	105	Rutæ plantatio	253
Pyrorum plantatio & cu-		Rumicis, seu lapathi sylue-	
ra	196	stris usus	259
Pyrorum insitio & diutur-			S
nitatis	197	Salamandra	293
R		Salicis plantatio	228
Racenus idem ut habeat di-		Salparum inescatio	346
uersos acinos	89	Sampsuchi satio	235
Raphani satio & usus	252	Saoces mons	36
Raphidum inescatio	346	Sapæ optimæ compositio	
Rapū & eius semen ibidem			161
Ranæ ut taceant	272	Sarmēta quæ insitioni apta,	
Regiones cœli, item mariæ		& quō seruanda	87.98
		Sar=	

INDEX.

Sarmenta duo an unum tan- tum plantandum	103	Sepes quomodo parandæ	119.120
Sarmentitij fructus	29	Sepiæ captura	344.347
Sarritionis ratio	53	Septembri quæ opera con- ueniant	76
Sationis tempus	44	Serenitatis prænotiones	13
Scarabæo mors rosa	289	Seridis usus	255
Scarorum esca	345	Serpens	292
Scillæ usus	84	Serpentes quomodo abigan- tur	265
Scillæ flos	259	Serpentis morsus curatio	266
Simbri seu sisymbrij usus	258	Siliquarum plantatio	213
Scorpij plagæ curatæ	267	Solis natura	27
Scorpiorum esca	345	Solstitiorum partitiio	12
Semina quæ singulis terris conueniant	44	Sophrone puella	225
Seminum fertilium nôtio et electio	46	Stellarum apparentium ora- tus & occasus	20
Semina sata ne lædantur	47	Stemphilla, quid	133
Semina ut fiant fecunda	48	Stercorationis utilitas, & diuersitas stercore	49
Semina è longinquo allata ut fiant plantæ	221		50
Semina reposita ut augean- tur	57	Stercoris præparatio	53
Seminum inter se dissidia	63	Stirps ne ulla à quoquam lædi queat	123
Sementis symmetriæ cogni- tio	49	Surculi recentes cur non in- serantur	216
Sementis tempus	77	Suum domesticorum tracta- tio	25

INDEX.

tio	335.336	Torcularis structura	126
Suum ferarum morsum quo		Tpα χαλός quid	376
modo effugias	337	Trachurorū inescatio	347
T		Tragi preparatio	74
Tabani abactio	314	Trituræ tempus	76
Taniæ quid	254	Troximorum usus	255
Talpas quō tollas	264	Turionum collectio	65
Taurorum cura . uide boum		Turdi & turtures quomoz	
& uacarū	312.320	do nutriendi	284
Taurus ferus	290	V	
Tempestatum indicia	13	Vaccarū cura	312. usq; 321
Terminthus quid	214	Vasorum uini preparatio	
Terra quæ aquosa	39		73
Terra quæ præstantior	42	Vasorum torcularium &	
Terræ probatio	42.43	uasorum olei cōstructio	
Terra salsa aut foetida su-			125
gienda	43	Ventorū nomina, quot sint	
Terra quō mansuefiat	52	& unde sprent	21
Terra uitibus apta	92	Ventorum qui salubres &	
Testudines & testaceorum		qui noxij	31
genus quomodo capian-		Veris initium	12
tur	344	Vermes in lingua boū	326
Testudinis natura	291	Vespa ne pungaris	243
Thamna quō facienda	134	Vespæ ne uuas aut alios fru-	
Thasæ nuces. uide amyg-		ctus infestent	86. 202
dale		Vespertilioes fugātia	269
Thynnorum inescatio	346	Villici officia	62. 64. 97
Tonitruorum significatio		Vindemiæ tempus	
	17. 21. 22		120. 121
			Vins

INDEX.

Vindemiationis preparatio	132	Vinum quomodo dulce & odoratum fiat	143
Vinitor aptus quis	30	Vini colores quomodo mutescunt	150
Vinitoris officium	113	Vinum polyporum	150
Vinum theriacum	85	Vinum nouum quomodo facias uetus	150
Vinum scillinum & palustre	66	Vinorum uitiatorum mendela	152
Vini transuasio	72. 138	Vinum ne oleat potus	152
Vini bonitati cōferētia	100	Vinum ut dissipetur ibidem	
Vini prouentus quomodo prænoscatur	119	Vini cupiditas quomodo sedetur	ibidem
Vina quæ sub dio, quæ sub tecto habenda	137	Vinum citra uiam	153
Vinorum differentia ibidem		Vinum non solum inebriare	ibidem
Vinum ut duret	137. 144	Vini quod sanum conseruet usque ad senectam compositio	154
Vini gustandi tēpus	139	Vini excolandi ratio	154
Vinum an aqua mixtū expiendi	140	Vinorum confectioes uariæ, et nomina uaria	155
Vinum quomodo ab aqua segregetur, quibus temperatur, & ne peruertatur	141. 142	usque	162
145		Viole historia & plantatio	233
Vinorum durabiliū aut secus indicia	145	Violariū colores & oleum	ibidem
Vini acescentis cura	147	Vitis Aminæa & Surrentina	70. 105
Vinum per mare transuectū ne peruertatur	148	Vitis	
Vini durabilis pbatio	146		

INDEX.

Vitis Theriaca	67.85	Vites ut dulce uinum pro ^u	
Vitium transplantatio	69	ferant	123
Vitium pascuatio & pu-		Vitiferorum locorum differe-	
tatio	77.78	rentia	136
Vitium fossio	72.108	Vitulorum castratio	314
Vites arborea siue arbuscu-		Vuarum calcandarum ratio	
la	7982.94		132
Vites uiuifradices, & quo-		Vua quae diurna	76.83
modo facile transplantetur	79.80	Vua myrtæa, præcox, sero-	
Vitis unguentaria	86	tina	83.84
Vitium insitio	86.99	Vua absq; uinaceis	84
Vitis cerasio insita	87	Vua ut uigore usq; ad uer-	
Vites quales unicuique ter-		retineant	86
ra conueniant, earumq; pos-		Vuarum differentia	104
itio	93.94	Vuarum maturitatis indicia	
Vitium plantationis tempus,			120.121
& modus	96.99.101	Vuis corruptis quomodo op-	
Vitium pangendarum qualia		pitulandum	122
sint sarmenta	98	Vua passa faciēda & con-	
Vites non mixtim plantanda		seruanda ratio	123
	104	Z	
Vitium generis differentia	105	Zerna	38
Vitium culturae modus	107	Zizanon	63
Vitium morbidarum cura		Zizyphorum plantatio & du-	
	108 usque 119	rabilitas	203
Vitium fertilitati conducen-		Zodiaci circuli duodecim	
tia	100	domus	22
Vitium sterco ratio	111		

FINIS.

Errata, aliquot forte leuia, si inter excu=
dendum sefellerunt, tu ipse repo=
nito ; colligenda non
duximus.

Excudebat
Sulpitius Sapidus
Lugduni.

LS

